

Андрей Гуляшки

1 приключе-
ния
на Авакум
Захов

АНДРЕЙ ГУЛЯШКИ
ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА
АВАКУМ ЗАХОВ
ТОМ 1

chitanka.info

СЛУЧАЯТ В МОМЧИЛОВО

1

Ако се изкачите върху плешивото теме на Карабаир, обраснало с папрати и диви къпини, и се обърнете на юг — вие ще видите пред себе си няколко гористи, стръмни вериги от хълмове, които постепенно се отдалечават и се снишават, докато съвсем изчезнат в безкрая на една широка и слънчева равнина. Погледате ли по за дълго нататък, непременно ще забележите просека през гората, която опасва от запад към изток косматата снага на най-високия от насрещните скатове. Това е границата: земята отвъд просека е на друга държава, макар и планината да е една и съща и небето над нея да е еднакво синьо, и слънчевата равнина — ширнала се така примамливо пред очите ви — като да е само на един хвърлей камък от вас.

Над тия места се вият орли — кръжат бавно и на възбог в меката, прозрачна синевина. Под клоните на почернелите мури, сред прошарените сенки на боровете и на елите безшумно се провират сърни; плахо стъпват, сякаш имат кадифени пантофки на крачетата си, красавиците белки. Пак по тия места сноват с тревожни очи самци лопатарии, а понякога, твърде рядко, ще се мерне и кафявата мечка, улисана, забързана и някак си винаги малко изплашена и тъжна. В това царство на зелената тишина най-многолюдни са сивите вълци — сами или на двойки през летните месеци, скупчени в глутници — когато по върхарите се белнат калпачетата и дантелите на първия истински зимен сняг.

А на север тъмнеят борови гори, възправят се наблизко и надалече планини със заоблени чела, блестят на слънцето равни полета и леко надиплени и големи като длан кичести котловини.

Селища не се виждат — само Момчилово се е сгушило под краката ви, забравено сякаш и нарочно затулено сред дивата самотия на тоя планински свят.

Момчилово — Рамадан бей в миналото — има около триста къщи, пръснати в три махали и разположени като подкова около хълмистите подстъпи на смръщения Карабаир. Повечето от къщите са

дървени, на по два ката, покрити са с плочести покриви и гледат на улицата през тесни зарешетени прозорци. Прозорците, обърнати към дворовете и домашните градинки, са по-широки от лицевите, на первазите им пъстрейт латинки, богородички, аленее мушкато, посадено в половинки от счупени кърчази. Има и няколко тухлени къщи, застроени в Марковата махала, а къщата на покойния Али Илязов, в която се помещава сега геоложкият пункт, е дигната от бял камък, четвъртита е като крепостна кула и в слънчево време керемиденият ѝ покрив се вижда чак от голото теме на Карабаир. Новата сграда на училището от бетон и стъкло, кооперативната мандра с фасадата си от пръскан цимент, широките като казармени помещения овчарници и обори в стопанския двор — тия постройки напомнят за новото време и ярко се отделят и като че ли греят със своя светлина в овехтелия вече и посивял от годините момчиловски пейзаж.

Погледнато отдалече и отвисоко, Момчилово прилича на гнездо, сгушено в разшумен клонак. Отвсякъде — ридове и планини, долове и скатове, тук и там прошарени с пасбища и диви чукари. Бялата лента на шосето, което води за Смолян, като да е сърмена спирала, търкулнала се случайно из тия диви места.

Между трите махали има празно място, изкорубено като гърбица, насечено от пороищата и покрито с тръни и храсталаци. Това е любим заслон на лисиците, които тук изчакват дълбоката мрачина, за да се прокрадват до близките дворове, оградени с ниски кирпичени зидове или с тънък пояс от бодлив плет.

Тая нощ по една от витите пътеки, които лъкатушат през трънаците, върви висок и сух човек. Той познава добре местността, защото не се колебае при честите отклонения, които прави пътеката, а все държи южна посока и се движи в тъмното със сигурен и уверен вървеж.

Над Карабаир са се стълпили камари черни облаци, вие вятър, жълти светкавици прорязват небето. Ручи далечен тътнеж.

Човекът, който върви по пътеката, не бърза. Той дори се спира, прави си завет с шепи и запалва цигара. Огънчето на цигарата блещука в тъмнината с неравна червена светлинка. Само местните хора знаят, че когато вятърът бие Карабаир по челото, дъжд няма да вали.

Тук, близо до плетищата, пътеката се раздвоява. Десният ѝ ръкав води за широкия път, който минава през центъра на Марковата махала.

Левият лъкатуши между два реда смълчани къщурки и завършва току над стръмнината, под която издига бяла и масивна снага каменният Илязов дом.

Човекът се спира на онова място, където брегът под краката му е най-нисък, навежда се леко и скача. После минава покрай заключената дъбова порта на бялата къща, спира за миг под прозорците ѝ, завардени с дебели железни пръти, всмуква няколко пъти от цигарата си и захвърля угарката на земята. Смачква я с петата си и с широки крачки се насочва към разтворената вратница на двора. Между вратницата и каменната къща стърчи исполински бряст с огромна разлистена корона, която наподобява една малка надземна гора.

Едва е стигнал човекът до бряста — из сянката му, като пръкнал изпод земята, изскача нисък униформен човек. Това е старшината Стоян, който тази нощ носи дежурството си пред геоложкия пункт.

Старшината вдига карабината си и със суров гърлен глас отсечено заповядва:

— Стой!

Клоните на бряста шумят, скърцат със стотици ту остри, ту приглушени звуци. Малката надземна гора вие и се задъхва. Оттатък Карабаир пак припламва светкавица и трепкащата шума изглежда златна в мимолетното ѝ жълто зарево.

Униформеният човек сваля карабината в краката си и клати с укор глава. Другият се усмихва, приглажда с ръка разпилените си коси.

— Приятна служба, бай Стояне! — казва той на униформения човек.

И все така с широки и спокойни крачки изчезва в нощта.

Старшината Стоян навежда някак тъжно глава, позасуква мустак, сетне премята карабината през рамото си и бърка в куртката си за цигари. Клоните на бряста шумят и скърцат. Небето е застлано с облаци, тъмнината е много гъста, за да може да види приведената човешка фигура, която чевръсто се възправя зад него. Той изважда пакетчето с цигари и все така тъжно усмихнат, рови вътре, за да си избере по-мека папироса. Но тоя, който е застанал отдире му, замахва — и на униформения човек изведнъж се струва, че огнена светкавица е раздрала небето пред очите му: олюлява се и пада като посечено дърво.

2

Призори бурята утихна. Вятърът пропъди облаците на изток и над Карабаир се изсини чисто, спокойно небе.

Макар и дълго да се беше плискал на чешмата със студена вода, старшината Георги изкачваше пътя за Илязовата къща сънлив и с натежали крака. Беше се събудил посред нощ от трясъците на гръмотевиците, а подире не можа да заспи, защото се размисли за това-онова и сънят избяга от очите му. Откакто го бяха командировали тук заедно със земляка му Стоян да вардят двамата помещението на военно-геоложкия пункт, на отпуск не си беше ходил, затова напоследък, като се събудеше нощем — въртеше се на дъсчения миндер и дочакваше зората с вторачени в тавана очи. Ту му се привиждаха кукурузищата под Марина лъка, извисили стъбла до раменете му, ту ще му се стори, че стои на пруста у дома си, а в съседния двор, зад плета, тепат в прахоляка боси крака — момичето на съседите подтичва наблизко.

Неговият приятел Стоян отдавна е прехвърлил четиридесетте години — вдовец е, момчето му учи в техникум. А той няма още тридесет и когато си спомни кукурузищата, напечени от слънцето, и ония боси крака, които меко и чевръсто тупкат по земята — яката на униформената куртка го стяга като обръч и сърцето му трепка и се свива, сякаш е уловена птичка.

Сънлив и намусен, Георги изкачи нанаягорнището, по навик поотмести фуражката си назад и се огледа — синилото на нощта беше се отцедило вече, настъпваше ден. Откъм съседните дворове гвакаха патици, кукуригаха петли.

Свърна надясно към бялата ограда на пункта, влезе през разтворената вратница и подсвирна, както правеше всяко утро. Ще го чуе старшината Стоян и ще се изшмули насреща му — малко уморен от нощното бдение, малко усмихнат, но винаги благ и търпелив. Ще изпушат по цигара, ще помълчат и бай Стоян ще си тръгне да спи, а за

него ще се отвори пак същият, еднообразен и без особени тревоги служебен ден.

Отново подсвирна и понеже никой не му се обади, захвана да се оглежда. В тоя ранен час след снощната буря всичко изглеждаше пред очите му притихнало и някак си необикновено замряло и спокойно. Дори листата на исполинския бряст не шушнеха — заспали бяха в непривичен, тежък сън.

Първото нещо, което забеляза, беше фуражката му — търкулната на тревата, с дъното нагоре. В това, че беше търкулната на земята и лежеше с дъното нагоре, нямаше нищо необикновено, но кой знае защо, като я гледаше, старшината почувствува някаква особена отпадналост в краката си, като да се беше възкачвал не по нанаторнището за пункта, а по стръмната снага на Карабаир. Той се поспря, дори помисли дали да погледне към изток, та да види дали слънцето скоро ще изгрее, но не помести очите си от фуражката и насила сякаш отново тръгна напред. На два разкрача до него, изпружен по овчарски, беше се излегал и самият Стоян. Той имаше навик така да спи — отпуснато и безгрижно, с лице към небето и разперени ръце.

Да го завари заспал на поста си — това изглеждаше невероятно. Той направи още една крачка към него и тогава нещо като да го дръпна назад — замръзна на едно място, по челото му изби студена пот.

Главата на приятеля му беше омотана в един мъхнат кремав пешкир. Не се виждаха ни челюсти, ни коси, нито парченце от ушите му. Всичко беше закрито с този пешкир. И в положението, което заемаше карабината под гърба му, имаше нещо необичайно и зловещо. Лявото му рамо беше затиснало цевта, а прикладът ѝ лежеше почти успоредно с лакътя му и над него.

Нищо не помръдваше и нищо не напомняше от пръв поглед, че в този труп има живот.

С разтуптяно сърце и почти без въздух в гърдите си Георги приклепна до главата му и започна бързо да развързва пешкира. Докато развързваше хлабавия възел от темето, пръстите му се намокриха с лепкава, още топла кръв.

Кърпата издаваше някаква тежка, спираща дъха миризма. Той я захвърли настрана, погледна с ужасени очи почервенялата кожа на лицето, спуснатите клепки, посинели над ресниците, и изтръпна —

това беше една мъртвешка глава и напълнена като че ли с олово — толкова тежеше.

Сетне разкопча куртката му, долепи ухо до мрежестата фланелка и заслуша. Сърцето биеше — тихо, едва доловимо, но биеше. В жилите на ранения човек течеше живот.

3

И тази заран бясното кукуригане на нашия голошиест петел сложи край на един чуден сън, много интересен от научно гледище. Като че се намирах в сливака на моя хазяин бай Спиридон — протягам ръка да си откъсна една сочна, пожълтяла слива, когато изведнъж забелязах насреща си коза. Бяла козичка, красива, швейцарски тип. Захапала една зелена вейка, поклаща глава и някак си насмешливо и самонадеяно ме гледа. Дори да не бях ветеринарен лекар, пак щях да се огорча от такъв насмешлив поглед. Та приятно ли е да гледаш как някой се надсмива в очите ти? Много се ядосах. Тръгнах решително насреща ѝ и при това с доста сурово лице. Но тук се случи нещо съвсем необикновено. Пред мен не стоеше никаква козичка, а едно познато момиче, към което преди години бях проявил по-особен интерес. То ходеше облечено в бяла рокля и имаше капризно и малко вирнато нагоре носле. Много се смееше, когато му приказвах например за небесната механика или за привличането на разните небесни тела, въпреки че в тази работа нямаше нищо смешно. То имаше един лош навик — да държи стръкче трева в устата си и да поклаща от горе на долу глава, както правят козите понякога.

Кой знае какъв разговор щеше да се поведе помежду ни в тоя час — сигурно твърде остър, защото аз бях в лошо настроение, — ако голошиестият петел на стрина Спиридоница не ме беше събудил с ужасното си кукуригане. Този проклет ранобудник бе се заклекл сякаш да ме стряска от сън по един най-недостоеен начин. Скачаше на оградата пред прозореца на стаята ми, яростно пляскаше с криле, после протягаше червената си набръчкана шия и надаваше ужасен рев. Това не беше кукуригане, а изригване на вулкан, не беше лиричен поздрав към зората, а бясно предизвикателство за смъртен двубой с всичките по-гласовити момчиловски петли.

И тъй, докато се мъчех отново да заспя, за да си изясня случая с козичката, и ругаех наум с най-лоши думи голошиестия вампир на

стрина Спиридоница, страшни удари задъднаха по черчетата на прозорците ми и един лъвски глас разцепи утринната тишина:

— Докторе бе, чуеш ли?

Подскочих зашеметен, размахвах уплашено ръце.

— Ставай! — ревна отново и заповеднически лъвският глас.

4

За пръв път в моята двегодишна ветеринарна практика аз трябваше да спасявам от смърт не животно, а жив човешки екземпляр. Добре, че сред личните си вещи между едно томче избрани стихотворения от Пушкин (на руски език) и мрежата си за пеперуди бях скътал за всеки случай и една нормална спринцовка и няколко ампули с камфоров разтвор.

За по-малко от пет минути ние доприпкахме при ранения старшина. Землистият цвят на клепките му толкова ме уплаши, че насмалко не изтървах спринцовката. Бих инжекцията, без да проверявам пулса. Сетне помогнах на Георги да го качи на гърба си.

Поехме за в къщи.

Аз носех карабината, фуражката и окървавения пешкир. Кремавата кърпа силно лъхаше на хлороформ.

Поставихме го в моето легло и старшината Георги изхвъркна навън.

Измих ръцете си със спирт и прегледах раната. Не личеше да има счупена кост. Слабият кръвоизлив беше причинен от няколкото продълговати драскотини, които водеха от темето към врата. Явно беше, че керемиденият цвят на лицето около устата и носа се дължи на вдишания хлороформ.

Проверих пулса — с всяка секунда ставаше по-отчетлив и твърд. И синилото по клепките започна да чезне, а на горната устна се появиха капчици пот.

Запалих спиртника и сложих джезвето да направя кафе. Докато водата възвираше, в стаята се втурнаха неколцина от познатите ми — председателят на стопанството, майорът картограф, който беше началник на пункта, и вторият геолог. Старшината Георги, успокоен донякъде, остана да дежури навън.

Моите познати налетяха в стаята ми уплашени и задъхани, сякаш ги бяха гонили вълци по петите. Понеже и по-нататък в разказа ще стане дума за тях, ще ми се да кажа по някоя и друга предварителна

приказка за особите им, та да се запомнят, и както казват нашенци — да се имат „напредвид“.

Бай Гроздан, председателят на стопанството, беше нисък, тантурест, червендалест човек, с темне, което лъщеше като изчукан бакър, с месесто лице, кръгли добродушни очи и уши, клепнали встрани поради овнешкия калпак, който почти никога не сваляше от главата си. Имаше една страст — тютюневия разсад, — една по-особена слабост — да сдобрява хора, които се карат и мразят — и едно удоволствие за неговите шестдесет години да пие анасонлия ракийка на гладно сърце. Тъй като участието на бай Гроздан в тази заплетена история е малко ограничено, мисля, че тия няколко думи са достатъчни, за да се загатне най-необходимото — че той беше един сърдечен и приятен човек.

Преди половин година в Момчилово пристигна смесена военно-геоложка група. Тя сигурно си имаше специални секретни задачи по границата — нейна си работа, аз не проявявах никакъв интерес по този въпрос, нито пък сега се интересувам от него. Но сигурно тази работа ще да е била много отговорна, защото дойдоха заедно със специалистите и двамата старшини — Стоян и Георги, — за да охраняват Илязовата къща, където беше установен щабът на групата.

Щабът се състоеше от трима души: началник — майорът картограф Стефан Инджов, оплешивял ерген на около петдесет години, мършав, попрегърбен, с костелив ястребов нос и с тънки, възсинкави, едва забележими устни. Винаги стегнат, избръснат, с огледално лъснати ботуши, строг и като че ли все недоволен от нещо си — този човек внушаваше голям респект у момчиловци и колчем заговореше някого, ако беше служил войник — мигом заемаше войнишки стоеж, като да се намираше пред ротния си командир.

Рядко се смееше, а когато се усмихваше лицето му кой знае защо добиваше измъчен вид, като у болен и много изморен човек. Не пиеше, но пушеше много и ако нещо не вървеше в работата — двете стъклени пепелници на масата му не можеха да побират угарките — пепелта от цигарите падаше върху чертожните листове, а в стаята въпреки отворения прозорец въздухът изглеждаше синкав от напластения дим.

Беше хладно учтив, сдържано любезен, хаплив, когато се сърдеше, и много самотен. Не се събираше с приятели, пък и него като че ли никой не търсеше.

Вторият член на групата беше старши геологът Боян Ичеренски. И той си имаше някои особености в характера, но за него ще се върнем при друг подходящ случай, защото отсъствуваше от Момчилово, когато се случи това нещастие в Илязовия двор. Беше заминал с мотоциклета си за Пловдив, където живееше жена му. Той отскачаше до Пловдив всеки съботен ден следобед и се завръщаше в понеделник по пладне. Майорът чу мереше вежди, сърдеше се на тия закъснения, канеше се да го наказва, но всичко това приличаше на гръмотевици без дъжд.

Помощникът на Боян Ичеренски беше минният инженер Кузман Наумов Христофоров. И аз съм по природа студен човек, но Кузмановата студенина се равняваше примерно на хиляда мои. Той беше мрачен екземпляр и в това отношение изглеждаше непостижим. Висок, сух, с преждременно посивели коси, с очи сиви като изстинала пепел, с блуждаещ поглед, който виждаше сякаш всичко и в същото време не забелязваше нищо — такъв беше на външност минният инженер. Ходеше с модни, но неогладени дрехи, със скъпи обувки, които рядко виждаха четка, а ризите му — повечето от тях носеха чужд етикет под яката — миришеха на пот и тютюн и винаги бяха кирливи около врата.

И аз съм мълчалив човек, макар хората кой знае защо да мислят обратното. Но Кузмановата мълчаливост беше особена, тя приличаше някак си — ако на един ветеринарен лекар е позволено да се изрази литературно — на мрачен есенен следобед. Неговата мълчаливост беше навъсена, отблъскваща, потискаше. Личеше сила в плещите му, в жилестите му ръце, в яката му шия, но движенията му бяха тежки, отпуснати, а гласът му, когато говореше — звучеше глухо, като да идеше из затиснато от налепи гърло.

По онова време аз си мислех, че този човек е преживял или преживява тежка любовна мъка. Спомням си, че преди години, когато едно познато момиче се омъжи, гласът ми загуби изведнъж всичката си звучност, сякаш бях се разболял от сливици. Нямах охота ни да се бръсна, ни да чистя обувките си. Запомнил съм тия неща, защото точно по това време момичето, за което става дума, реши да встъпи в брак с един мой приятел от детинските години. То ходеше в бяла рокля и имаше малко извито и доста несериозно носле.

Четвъртият човек беше капитанът от артилерията Матей Калудиев. И за него аз ще разкажа по-сетне, защото тоя неделен ден и

той отсъствуваше от село. Но като стана дума за капитана, не мога да не отбележа тутакси един доста тъжен факт. Този хубавец с телосложение на древен атлет и при това с артилерийска специалност изведнъж беше проявил някакво странно и необяснимо влечение към медицината. Това ми загатна веднъж моята колежка, доктор Начева, когато аз най-случайно я запитах защо той ходи толкова често в амбулаторията.

— Интересува се от медицината — скромно отвърна тя.

— А защо ти не насочиш вниманието му към моята медицина — казах аз. — Шапът и кокошата чума са доста интересни болести.

Тя се съгласи, че тия болести са интересни.

— При това аз съм под носа му — настоявах, като се мъчех да изглеждам съвсем безразличен, — а до твоята амбулатория, в Лъките, човекът трябва да бие дванадесет километра път!

— О — каза тя, — това не пречи. Та нали капитанът има нов мотоциклет!

Искам да забележа между другото, че моята колежка имаше също такава вирнато носле като онова момиче, което се омъжи някога за приятеля ми от детинските години. На всичко отгоре и тя се казваше Катя. Но и тази Катя като предишната много разсеяно ме слушаше и като че ли думите ми не стигаха до ушите ѝ.

Та по онова време капитан Калудиев продължаваше да ходи на гости в Лъките, а аз отново извадих от долапа моята стара мрежа за ловене на пеперуди.

5

— Ще го бъде ли, докторе? — попита ме председателят, като уплашено се взираше в ранения. Той се притискаше до стената и напразно се силеше да си придаде по-храбър вид.

— Предполагам — казах аз. — Ако не е получил сътресение в мозъка, ще дойде на себе си за по-малко от час.

— Дано, сиромашкият, има дни! — въздъхна председателят.

Майорът мълчеше и сумтеше. Така беше смръщил тежките си рунтави вежди, че те се бяха надвесили като перваз над извития му нос.

Кузман Христофоров стоеше като арестант в ъгъла на стаята и не вдигаше очи от пода. По лицето му не личаха дори следи от вълнение или изненада. Той приличаше на безкрайно отегчен човек, сърдит на целия свят, задето са го вдигнали от хубавия му сън.

Майорът погледна часовника си. Наближаваше пет часът.

— След петнадесет минути ще пристигне доктор Начева — каза той. — Ние сме само на дванадесет километра от Лъките.

— Дванадесет километра — това прави два часа път! — забеляза безстрастно Кузман и се прозина.

— Казах, петнадесет минути — намръщи се майорът. Той се понаведе през прозореца и запита милиционера: — Ти сложи ли постове около пункта? — И като получи утвърдителен отговор, погледна изкосо към втория геолог. — Аз наредих на доктор Начева да тръгне с камиона на стопанството, затова тя ще бъде тук след петнадесет минути. Ясно ли ви е?

Кузман повдигна рамене, прозина се отново и не отговори.

Кафето захвана да прелива и да съска и аз го свалих от триножника.

— Вие, другарю майор, проверихте ли дали няма нещо крадено извътре? — запита председателят.

— Туй е работа на милицията — отвърна троснато майорът. — Аз огледах това, което може да се види от пръв поглед. — И започна да

брои на пръсти: — Счупен прозорец, разбит шкаф, изчезнали две хиляди лева пари. — Той отпусна ръката си, помълча и допълни със стиснати челюсти: — И една картографска скица. План.

— Е, туй вече е много лошо! — Председателят въздъхна и обърса с длан челото си. — Скица, казваш?

Майорът мълчеше.

Пак проверих пулса на ранения и поклатих доволно глава — имаше видимо подобрене и в ритъма, и в ударите.

— А къде е старши геологът? — запита изведнъж майорът. — Къде е Боян Ичеренски?

Кузман трепна, по тънките му устни за миг пропълзя иронична усмивка.

Майорът наведе глава. Сигурно се беше засрамил от въпроса си, защото той прекрасно знаеше къде е помощникът му. Добре, че не попита за капитана — и аз на свой ред щях да се усмихна като Кузман, само че не с такава усмивка, разбира се.

Налях кафе в една чашка, седнах до ранения и сложих ръката си на челото му. Клепките му помръднаха веднъж, два пъти, през цепките на ресниците едва-едва надникна помътеният му поглед. Извиках го на име, леко поразтърсих рамото му. Той дълбоко въздъхна.

— Чуваш ли ме? — запитах го.

Устните му се размърдаха.

— Всичко е наред — засмях се аз и с победоносни очи изгледах гостите си.

Чух как старшината Георги подсмръкна с нос и го видях как гузно се обърна настрана. Майорът сдържано въздъхна, затършува в джобовете на куртката си и извади един карамел. Напоследък той се мъчеше да понамали тютюна и затова ядеше много бонбони. Разви карамела, пхна го в устата си, а книжката изглади между дланите си и започна да прави от нея фунийка.

Председателят избърса потта от челото си и дълбоко въздъхна. Лицето на Кузман Наумов си остана все така затворено и мрачно — само огънчета блеснаха в очите му като мимолетни искри.

Наместих още една възглавница под главата на ранения, допрях чашката с кафето до устните му и го подканих да пие. Отначало той като че ли не се сещаше какво искам от него — продължаваше да лежи с неподвижно лице и спуснати клепачи, като да не чуваше гласа ми.

В този миг голошиестият петел на стрина Спиридоница запляска с криле и извиси продрания си баритон на възбог. Това кукуригане и къркорене беше толкова поразяващо и нетърпимо, че раненият изведнъж се ококори и погледът му тутакси се избистри с една светкавична бързина. Той ни погледа някое време и недоумението му се смени с учудване, а учудването завърши с рязко свиване на рижите му вежди и с една дълбока и мъчителна въздишка.

После той отпи няколко глътки от кафето, полека избърса с трепереща ръка устните си, пак въздъхна и вторачи очи в председателя. Гледаше го някак упорито и мълчеше.

От този неподвижен поглед, председателят се размърда, зашава с пръсти, жилите на късия му врат се издуха.

— Как стана тая работа бе, Стояне? — запита го той, като се мъчеше да направи мекия си глас още по-мек. — Кой те нареди така?

Ние всички залепихме очи в лицето на ранения, притаихме дъх.

А Стоян наклони глава и веждите му отново се събраха.

— Туй нещо, бай Гроздане, стана отведнъж! — Той облиза посинелите си устни и пое дълбоко въздух. — Рече ми лека нощ и си замина, и аз бръкнах за цигари, а той се върнал назад, без да го усетя... Каквата духавица беше — де ще го чуя!

И така, на пресекулки, през една-две глътки кафе, подпитван ту от председателя, ту от майора, Стоян ни разправи една история, в която главното и единствено лице беше не друг, а учителят Методи Парашкевов — славният даскал на Момчилово, човекът, когото всички мислехме за чист и пречист като капка роса!

Методи Парашкевов често ходел на лов в местността източно от Змеица и на връщане за в къщи почти винаги минавал през двора на пункта. Туй му било на сгода, защото през двора, та до Балабанови, където си е открай време на квартира, пътят бил най-къс и най-пряк. Даскал Методи, както всички тукашни хора знаят, е ловец с голям късмет и набито око. Не е случайно това, дето Балабаница има контошче от заешки кожи и друго контошче с лисича яка. Та рядко се случвало да мине през двора с празни ръце. От него било мъчно да се изкопчи дори грош за почерпка, но от дивеча, дето биел, подарявал на драго сърце: това лято двамата старшини на няколко пъти се

облажвали със заешка яхния. Като скачал от височинката в двора, спирал се при поста да си поприказват. Макар че бил учен човек, не си вирел носа, намирал за какво да се раздумат. Много обичал да разправя за гадинките за хитрините на кумицата, за вълчия нрав. И Стоян не му оставал дължен — той пък му разказвал за селските обичаи от северозападните краища: какви песни се пеели на сватба, на кръщенка, как булките опичали баница под връшник, колко била сладка жълтата крушовица и пивко виното от онова грозде, дето му викали отело.

Тази вечер даскал Методи прескочил в двора без чифтето си. Било късно, Голямата мечка поемала вече пътя за Дунава, а откъм Карабаир святкало и трещяло, като да се събаряли планини. Даскалът — съвсем необичайно за него — тази вечер бързал да се прибира, сякаш в къщи го чакали жена и деца. Тежичък изглеждал, мълчалив. Казал две приказки, отминал и Стоян се натъжил. Докривяло му и за да се разтуши, бръкнал за цигарите, ама не успял да извади кутията. Нещо желязно го хлопнало отзад, по тила, и ето какво станало, значи — вместо да осъмне пред пункта, събудил се — за голям срам — в чуждо легло...

Някое време ние се гледахме като хора, които се виждат за първи път. Мълчахме и се заслушвахме в дишането си. После майорът трепна, сякаш отпъждаше муха от носа си, и запита с един доста несигурен глас:

— Ти, Стояне, сигурен ли си, че даскалът те е ударил? Я си помисли добре — да не би наоколо да се е спотайвал друг човек?

Стоян се начумери.

— Другарю майор — каза той, — дворът, нали знаете, е гол като длан. — И той показа дланта си. — Има само един бряст в средата и нищо друго. Когато даскалът скочи от баирчето, аз бях под бряста. Жива душа нямаше наоколо!

— Добре де — майорът преглътна и ни изгледа, — ами защо да не предположим, че нападателят е стоял скрит зад портата? Веднага, след като даскалът е отминал, той се е вмъкнал в двора и те е ударил. Това не е ли възможно?

— Че как да не е възможно? — разпери ръце председателят. — Напротив, много е възможно!

Стоян въздъхна — той изглеждаше уморен, клепките му отново се спуснаха над очите.

— Никак не е възможно, другарю майор — прошепна той. — От портата до бряста има толкова място, че ако човек дори бегом го измине, ти ще можеш през туй време и цигарите си да извадиш, и да запалиш, и да смукнеш чак до три пъти... Пък аз само дето бръкнах в куртката си... Дори не успях да извадя цигара.

Той замълча, главата му клюмна встрани.

Кузман Христофоров, вторият геолог, повдигна рамене.

— Ясно е като бял ден! — каза той.

— Какво е ясно бе? — изстъпи се напред председателят. Заоблената му брадичка потрепваше от вълнение. — Как тъй да е ясно? — Той помълча за миг. — Ти знаеш ли кой е даскал Методи Парашкевов?

— Аз нищо не знам — отвърна Кузман, без да вдигне очи от пода. — Милицията ще каже!

Майорът се поизправи, опъна с ръка полите на мундира си и извърна глава към старшината Георги, който стоеше като някаква каменна статуя до прозореца.

— Арестувай учителя Методи Парашкевов — каза майорът, като се стараеше да не гледа в председателя, — а квартирата му да запечаташ с червен восък и да кажеш на хазяите му, че ще ги държим отговорни, ако някой се промъкне вътре в стаята му, преди да дойде следователят от града. Разбра ли?

— Разбрано, другарю майор! — откозирува Георги и хукна през двора.

Петелът на стрина Спиридоница сърдито изкряска подире му.

Аз улових ръката на ранения, за да проверя състоянието на пулса, но в това време откъм улицата долетя тежък бумтеж. Идеше камионът от Лъките.

Доктор Начева, поруменяла от утринния вятър, по-хубава откогато и да било, още с влизането си набърчи нос и сърдито ме погледна:

— Хлороформ!... Вие да не сте правили операция, колега?

Имаше и удивление, и страх, и някаква скрита заплаха в медното й гласче.

На този въпрос аз щях да отговоря доста сърдито, но съгледах през рамото ѝ красивото лице на капитана, малко сънливо и малко виновно, и гневът ми като че ли утихна. Стана ми дори тъжно... сигурно за това, че капитанът не си беше доспал. Аз само повдигнах рамене, усмихнах се снизходително и посочих кремавия пешкир.

— Миризмата иде оттам — казах аз.

6

Капитанът от контраразузнаването Авакум Захов (такъв беше служебният му псевдоним) успя да заспи едва на разсъмване. И сънят му не беше истински, а някакво унасяне в полудрямка, една лека просъница, където действителното и недействителното се редуваха като в кутийката на калейдоскоп.

На масата му още светеше настолната лампа и бледнеещата ѝ светлина бързо се топеше и чезнеше — през широко разтворения прозорец нахлуваше утрото на ясения летен ден.

Това беше една ергенска стая, която с нищо не се отличаваше от повечето ергенски стаи по света. Тук имаше два високи рафта с книги, но и те не представляваха някаква особена отлика от общото, защото в много ергенски стаи също има книги и даже в по-голямо количество. Че повечето от книгите бяха научни съчинения с историческа тематика — и в това нямаше нищо необичайно, тъй като по света сигурно има мнозина ергени — историци по професия и призвание, или пък просто — любители на историческо четиво.

Разбира се, по отношение на стаята тия книги нямаха никакво значение. Но в живота на Авакум Захов те играеха значителна роля: първата специалност на Авакум беше археология. Затова и книгите, подредени грижливо по лавиците, бяха в по-голямата си част трудове на археологически и исторически теми.

Може би някому ще се види чудна или измислена тази първа специалност на Авакум — археологията. Нека се чуди! И на мен отначало ми изглеждаше невероятна, някак си нарочно нагласена — една оригинална измислица, създадена от нечие въображение, за да прикрие истинската му деятелност от любопитни очи и уши.

В случая обаче нямаше никаква измислица. Авакум Захов имаше няколко професии. Завършил история в Софийския университет, той беше взел аспирантура по епиграфика и специализирал реставрация на археологически предмети в Москва. След завръщането си от Москва, макар и на хонорувана работа в Археологическия институт, той успя да

завърши задочно Физико-математическия факултет и да изучава частно художествена фотография и лабораторно дело. По това време едно непредвидено обстоятелство го направи доброволен сътрудник на Държавна сигурност. От този момент в живота му настъпи неочаквана промяна: археологията остана в задния двор. Доброволният разузнавач беше зачислен на щатна длъжност при Държавна сигурност, а щатният археолог зае нещатна, само хонорувана длъжност при Археологическия институт.

Като хоноруван сътрудник на Археологическия институт той се водеше, в списъчния състав на служителите с истинското си име. Но в системата на Държавна сигурност той беше известен под името Авакум Захов — такъв беше секретният му служебен псевдоним.

В ергенската стая на Авакум нямаше нищо по-особено за отбелязване, но затова пък самият той беше интересен и своеобразен човек. На бой той имаше, струва ми се, над един метър и осемдесет сантиметра височина. Раменете му бяха широки, могъщи, но малко понаведени напред, а ръцете — дълги, тежки и като че ли свити в лактите. Погледнат по-отдалече, той приличаше на бивш боксьор от тежката категория, на някакъв екшампион, напуснал немного отдавна ринга поради напредналата си възраст за този спорт — Авакум гонеше четиридесетте години. Но това впечатление за подавяващо начало на грубата сила у него тутакси чезнеше, щом човек го погледнеше по-отблизо.

Той имаше продълговато, слабо, скулесто лице с високо чело и силни челюсти, огряно от променливата светлина на големи, гълбовосиви очи. Тези очи бяха спокойни, замислени, неизмеримо дълбоки — в часове на почивка, размисъл или когато реставраторската работа над някоя антична находка поглъщаше изцяло вниманието му. Тогава блясъкът им беше топъл и чист. А когато изучаваше обстановката, сред която беше се случило *нещо*, или търсеше *следи* — тогава същите тия съзерцателни и замислени очи ставаха изведнъж сурови, педантично-взискателни, безкрайно внимателни дори към едва забележими подробности. В такива минути те биваха по-сиви, по-затворени от клепките си и погледът им едновременно блестеше и студенееше със сиво-синкав блясък като излъскана стомана.

Зениците на тия очи или пропускаха чуждия поглед и той се губеше — зареян и безпомощен сред дълбочините им, или го

отблъскваха от себе си и безцеремонно, и рязко като негостоприемни стопани. Зависеше от настроението му.

Косата му беше възруса, леко накъдрена, като на артист, комуто прилягат романтични роли. Но имаше изпъкнало чело на математик и експериментатор, а пръстите на боксьорските му ръце бяха дълги, тънки и нервни като у професионален музикант. Обичаше да се шегува, макар и сдържано, понякога беше приказлив и весел, а понякога мълчеше упорито и кой знае защо правеше впечатление на потиснат и тъжен човек.

И така, Авакум Захов току-що се беше унесъл в лек утринен полусън, когато телефонът, поставен върху масичката до леглото му, остро и настойчиво иззвъня. Нощно време, пък и в ранните часове на деня телефоните звънят винаги тревожно и стряскат човека, па макар и да се е унесъл само в някакъв лек и прозрачен полусън. Но Авакум не трепна дори и с миглите си, не разтърси глава, нито се надигна на лакът, а спокойно протегна ръка, духна по навик слушалката и запита с равен и ясен глас, без да отваря очите си:

— Кой?

Съобщаваха му, че след десет минути ще пристигне служебна кола, за да го заведе при началника на управлението полковник Манов.

Тази нощ капитанът от контраразузнаването не загуби съня си поради служебни причини. Причините за безсънието му лежаха извън кръга на професионалните му задължения и тревоги. Всъщност нищо особено не се беше случило.

На свечеряване беше звънял по телефона на лаборантката Жейнова, която работеше в едно голямо парфюмерийно предприятие. Сия Жейнова въпреки своите двадесет и две години и въпреки баскетболните си увлечения бе проявила особен интерес към археологията и може би затова Авакум ѝ звънеше три пъти седмично по телефона, за да излизат заедно на разходка. Всичко вървеше на добре и щеше да свърши добре, ако разнищването на шпионската резидентура „Дубъл ве“ (Василев — Вапурджиев) не беше принудило Авакум да отсъства по-дълго време от София. Когато се завърна, той с преголямо учудване трябваше да установи, че Сия е започнала да проявява много настойчив интерес и към силнотоковата наука — два пъти в седмицата излизаше на разходка с един млад инженер от силнотоковия завод. Този млад човек беше търновчанин —

съгражданин на Авакум, близък негов другар и приятел още от юношеските години. Заедно бяха се къпали във вировете на Янтра, заедно бяха опитвали дините от чуждите бостани.

Нямаше нищо чудно в това, че Авакум го беше запознал със Сия.

Нямаше нищо чудно — но теоретически, а на практика се получи една сметка доста пасивна за Авакум. Най-напред загуби открития и чист поглед на приятеля си — когато биваха заедно, инженерът който знае защо някак си избягваше да го гледа в очите. Втората загуба беше още по-чувствителна — от три срещите му със Сия Жейнова се сведоха до една. Химичката се оплакваше от липса на време, пък Авакум беше деликатен — не обичаше да настоява.

Този съботен следобед малко преди свечеряване Авакум набра телефонния номер на Сийната квартира. Тъжните тирета, които изпускаше мембраната, като че ли идеха до слуха му от далечна и безнадеждна пустиня. Тия тирета може би го развеселиха, защото той се усмихна и бодро закрачи из стаята си, като все продължаваше да се усмихва. Сетне захвана да си подсвирква една весела песенчица и слезе до насрещния квартален ресторант, за да вечеря. Нямаше особен апетит, но успя да се нахрани прилично и дори си поръча бира. После се завърна направо в квартирата си, защото му се стори, че небето се е заоблачило и че може всеки миг да се излее проливен дъжд. Облече работната си дреха, извади от горния рафт с книгите третия том от Римската история, запали цигара и се унесе в четене.

Към десет часа вечерта някой потропа на вратата му. Беше инженерът от силнотоковия завод. Къдрокос хубавец, с плътни, извити устни, със засмени бадемови очи, елегантен в летния си бежов костюм, тънък и строен като мома, той приличаше повече на свирач от джазов оркестър, отколкото на инженер — и то на инженер ударник от сериозен завод. На тоя тип мъже, които всичко приемат с весела усмивка и изпращат със смях, Авакум тайничко и незлобиво завиждаше и сигурно за това, че не приличаше на тях.

— Бях на гости у едни познати — обясни инженерът, — та реших да се отбия и при тебе, видях, че прозорецът ти свети. Какво четеш?

Той говореше, разпитваше, смееше се, а очите му все шареха из стаята и макар да бяха самоуверени и да блестяха от доволство — избягваше да ги спира върху лицето на приятеля си.

— Весело ли беше? — запита Авакум и допълни по-тихо: — Имаш много щастлив вид!

— О! — възкликна инженерът и се обърна настрана.

— А от какво е това шоколадено петънце на коляното ти? — посочи Авакум.

Инженерът трепна, огледа петното и някак изведнъж се смути — бързо извади кърпичката си и започна енергично да търка плата.

— От сладолед е — измънка той.

— Няма смисъл да го бършеш — кимна Авакум.

Те помълчаха някое време, после Авакум каза:

— Ти си лош кавалер. Защо остави Сия да си иде сама?

Инженерът го зяпна с полуотворена уста. Авакум запали цигара, постоя пред отворения прозорец, погледна небето.

— Няма да вали — каза той. — Вятърът пръсна облаците. Ето, виждат се и звезди!

Той се извърна, намести се удобно в креслото до масата, усмихна се леко и с укор поклати глава:

— Защо остави Сия да си иде сама?

— Нали ти казах, че бях на гости у едни мои познати — направи опит да се оправдае инженерът. — С никаква Сия не съм се срещал!

— Тази вечер ти за втори път ме лъжеш — усмихна се съдържано Авакум. Той изтърси пепелта от цигарата си и продължи: — А всъщност защо е необходимо да ме лъжеш? Нима ти преча в нещо? От какво се боиш? Щом като момичето те харесва — на добър час! Няма нищо лошо в това. Лошото е, че правиш опит да хитруваш, любезни, а да хитруваш ти не умееш, нямаш усет, не ти достигат сили. Ето, от пет часа следобед ти си бил със Сия и само преди половин час си й казал „лека нощ“. Пък ми разправяш, че си ходил някъде си на гости! Бива ли?

Инженерът го слушаше мълчаливо, с наведена глава и невесели очи.

— Съдържанието на тия пет часа, които си прекарал със Сия, е горе-долу следното — продължи Авакум. — Аз ще възстановявам по памет. Слушай! В пет часа без няколко минути ти си излязъл от квартирата си, спрял си на спирката, която е досами вас, и си дочакал шестията. Поискал си от кондуктора да ти даде смяна. На площад „Възраждане“ се прекачваш на четворката и слизаш на предпоследната

спирка, срещу градинката с шадраванчето. Часът е пет и десет. Остават ти още двадесет минути до означеното време на срещата. Понеже няма какво да правиш, ти започваш да се оглеждаш насам-натам и забелязваш срещу мястото, където стоиш, магазинче за чистене на обувки. Над входа му има зелена фирма с червен надпис „Салон за чистене на обувки“. В този „салон“ — пет крачки дълъг и три широк — работят две циганчета, Ахмед и Сали. Сали е по-малкият брат на Ахмед. Ти сядаш на неговия стол, тоест установяваш се върху работната площадка на Сали.

И така, към пет часа и двадесет минути ти отново „забиваш кол“ на спирката с лъснати вече обувки и търпеливо чакаш нашата обща, добра и великодушна познайница. Както винаги, и този път тя закъснява с някакви си двадесет минути. За да не пропуснете кинопрегледа, вие нямате време да чакате втора или трета кола, а се блъскате в навалищата и тука се случва истинско нещастие с долното копче на твоето сако.

На това място от Авакумовия монолог инженерът от силнотоковия завод попипа предницата на сакото си и втрещено и малко уплашено се загледа пред себе си: копчето наистина липсваше.

— И с мене се е случвало — вдигна Авакум рамене и се понамръщи. Той помълча някое време, сетне отново подхвана нишката на разказа си: — Вие отивате в кино „Балкан“, където се върти, струва ми се, някакъв италиански филм. После ти изпращаш Сия до трамвайната спирка срещу сградата на профсъюзите. Тук има сладкарничка и ти галантно поканваш дамата си вътре, за да си хапнете сладолед. Но петте маси на сладкарничката са заети и вие сте принудени да ядете вашия сладолед стоешком. Така се случва второто нещастие тази вечер — окапването на панталона с шоколадов сладолед.

Като излизате навън, вие и двамата, без да щете, поглеждате към третия етаж на третата сграда отдясно — там е моят прозорец — и вие забелязвате, че свети. Така... После нашата добра и великодушна познайница си отива — тя изведнъж казва, че я боли глава. А ти, стари и верни приятелю, подтикван кой знае от какви чувства и съображения — ти ми дохождаш на гости, за да ме уверяваш, че си прекарал вечерта не другаде, а при някакви си твои близки познати.

Авакум запали втора цигара и пак така сдържано се засмя.

— Може би искаш да установиш своего рода алиби за Сия? Но защо е този труд, мили мой? Кому е нужно такава алиби?

Лицето на инженера почервения, после стана бледно като овехтялата корица на Римската история, която лежеше на масата до него.

— Тъй — продума той и глухо се покашля. — Значи, така... Ти си ни следил! Ти си ни шпионирал! Чудесно. Аз затова имах през цялото време едно неприятно усещане по гърба си.

— Ти си имал едно неприятно усещане по гърба си? — Авакум го изгледа насмешливо. — Възможно е, ако съвестта ти се намира някъде около плешките!

Постоя до прозореца, после се извърна и застана пред голямото стенно огледало, окачено срещу рафтовете с книгите.

— Нали знаеш, такива рицари като мен често губят любовните турнири! — усмихна се той. — Защо трябва да те боли гърбът? Моите неуспехи са предопределени от битието. Ти нямаше вина! На жени като Сия не допадат присърце подобни суховати лица, каквото е моето. Те не обичат бръчките, а челото ми, нали виждаш, е вече набраздено. Те не харесват белите косми, а по моите слепоочия, както казват поетите, има сребърен снежец. И после аз не умея да се смея така, че устата ми да стигне ушите, запасът ми от вицове е беден, а провикнали се да пея — на тоя, дето ме слуша, тутакси ще му минат най-черни мисли през главата — или ще убие, или ще се размисли за края на света...

Той се отпусна на креслото, облегна се удобно и протегна дългите си крака напред.

— А що се отнася до твоето обвинение, че съм ви шпионирал — за това нещо би следвало да ти издърпам ушите, както съм ги дърпал, ако си спомняш, много пъти през детските години. Но ти си ми гостенин и слава богу законите на гостоприемството ме задължават да бъда внимателен и учтив.

— Но тогава, откъде знаеш всичките тези подробности, ако не си ни следил? — запита инженерът, като се мъчеше да не влага в гласа си много враждебен тон.

Авакум помълча, издуха няколко кльбца синкав тютюнев дим над главата си, после повдигна рамене:

— Нали ти казах, че не умееш да хитруваш? А човек, който не владее в тънкост изкуството да хитрува, сам попада в капана с двата си крака. Като свраката например, която има прекомерно високо мнение за себе си, пък всъщност е една доста глуповата птица. Ти ме питаш откъде зная романтичните подробности, за които стана дума. Добре! Както сигурно сам си забелязал, аз съм в превъзходно настроение — склонен съм да отговарям на всичките ти въпроси!... И така — този следобед нито съм ви виждал, нито съм имал намерение да ви следя — боже пази! Ето, съквартирантите са насреща, будни са, играят на домино. Попитай ги кога, по кое време съм излизал. Ще ти кажат, че съм излизал между седем и осем часа. Това е истината. И ти трябва да им вярваш, защото те са много мили и много почтени старци и за нищо на света не биха обрekli душите си на вечни мъки, за да те лъжат. Но все пак откъде черпя сведения за вашия любовен следобед? Сведенията ми ги даде ти, любезни, а аз само ги обобщих. Да започнем от петното, от това кафяво петънце на коляното ти. Ти сам ми призна, че е от сладолед, и при това доста се смути, когато го забеляза. Да се спрем за минутка на този случай. Първо — петното беше още мокро, а това означава, че сладоледът ти е бил поднесен най-много преди петнадесет минути, тоест в десет и четвърт — малко време след приключване на кинопрожекциите, и при това някъде наблизко, в някоя близка сладкарница. Второ — редно е да се зададе въпрос: при какви обстоятелства един мъж като тебе, който обича сливовичка с мезе, ще се реши да се услажда със сладолед, и то през късна вечер? Има само един възможен и разумен отговор: когато този мъж е в компания с жена. Трето — как е станало покапването? И тук има само едно разумно обяснение: ти си ял своя сладолед прав и както винаги — с подгънато ляво коляно. И при това ти си разговарял с жената и си я гледал в лицето. И малкото нещастие е дошло и ти, естествено, не си го забелязал!

Но защо сте яли сладоледа прави? Много просто — защото заведението е било малко и масите — заети. Къде има наблизко такова заведение? Насреща отвъд трамвайното платно до ъгъла. Точно срещу трамвайната спирка. Нека сега свържем часа на сладоледената консумация с местоположението на сладкарничката. Тази сладкарничка се пълни с посетители към десет часа и четвърт, когато най-близкото кино завършва вечерното си представление. Логично е да

се предположи, че вие не сте попаднали случайно в това заведение и случайно — именно в тоя час. Какъв е изводът от всички тези факти? Изводът е такъв: ти си бил с момиче на кино и това кино е непременно „Балкан“. Всичките тези неща аз научих от това малко кафяво петънце на лявото ти коляно... Имам ли грешка?

Инженерът го гледаше с полуотворена уста и немигащи очи.

— А кое е това момиче? — поусмихна се леко Авакум. — Всеки млад човек може да ходи с някакво си момиче на кино и после да го черпи със сладолед. Пък аз веднага се уточних — казах веднага, че момичето е Сия, и не сгреших. И не поради разни субективни предчувствия и съмнения, а защото ти сам ми подсказа и адреса, и лицето... И така, да започнем пак от това нещастно петно. Когато ти го посочих, ти се смути и извади тутакси кърпичката си и захвана да го бършеш. Ти беше наистина смутен, мили мой, а когато човек е смутен, той губи способността си да вижда и да обръща внимание на най-дребните и обикновени неща. Така например ти не забеляза, че заедно с кърпичката ти изпадна от джоба ти и един трамваен билет. Аз съумях да прибера незабелязано този билет и да го разгледам скришом до прозореца. Какво ми разправи билетът?

Той ми разкри часа на твоето излизане от къщи и посоката на твоя маршрут. Пет часът — първоначално шестица, а после четворка. Накъде води тази начупена линия? Тя води безспорно на изток, към парка, към улица „Цар Иван-Асен II“. Тази улица, макар и да носи името на един велик български цар — представи си, — не буди в мен исторически асоциации, а ми спомня една русокоса девойка с капризни устица и весели очи. Тя живее срещу градинката с шадраванчето, на същата редица къщи, където се мъдри зелената фирмичка с червения надпис. По какво познах, че ти си влязъл в салончето на Ахмед и Сали? И че именно Сали е имал удоволствието и честта да излъска твоите италиански чепици?

Първо — и най-неопитното око, щом погледне тия островърхи гондолки на краката ти, тутакси ще схване, че те са лъснати само преди няколко часа и не от любителска ръка, а от майстор в занаята. Но ще кажеш — та няма само при Ахмед и Сали може човек да излъска своите обувки? Моля, аз не казвам такова нещо! В София има много други подобни заведения, но аз се обзалагам на сто хиляди срещу едно, че в пет часа и десет минути ти си седнал върху стола на

Сали и че именно Сали се е заел с разхубавяването на твоите италиански чепици. Защо? Защото Сали има един неизкореним порок — той лъска със страст само външните извивки на чепиците, прави ги да блестят наистина като „огледало“, а към вътрешните извивки се отнася с така нареченото „служебно равнодушие“, тоест не влага в тази част от работата си никаква творческа страст. Погледни, моля ти се, шевове на подметките си: откъм външната страна на обувките конците са чисти, снежнобели, сякаш току-що са се изнизали из ухото на шивашката игла. А от вътрешната им страна конците са сиви, изглеждат захабени и овехтели. Такъв очебиен контраст е възможен само при Сали — в това отношение той е непоправим...

Всичките тия неща, приятелю, аз познавам от собствен опит. Девойката, която живее срещу градинката с шадраванчето, нашата обща и великодушна русокоса познайница с капризната уста и веселите очи, има лошия навик да закъснява на срещите си, в което, както подозирам, и ти си имал чудесна възможност да се увериш. А какво да се прави, когато момичето закъснява? Практичните хора, каквито сме ние двамата с тебе, търсят в такива случаи дори добрите услуги на Сали...

Авакум поразкърши рамене, погледна онемелия си приятел и се засмя:

— Одеве ти ме обвини в шпионаж — уж съм ви следил. Това са дивотии, мили мой! Дето се казва — и през плет не съм виждал физиономиие ви този ден. Петънцето на лявото коляно, трамвайният билет и конците на подметките — тия дребни неща сами разказаха романтичната повед на твоя любовен следобед!

В Авакумовата стая между леглото и рафтовете с книгите имаше тежко дъбово сандъче, обковано със старинни железни шини. Върху горната част на капака е инкрустирано със седефени люспици голямо слънце, което пуска също такива седефени лъчи по всички краища на света. От това сандъче Авакум извади бутилка с вино и два теракотени пахара^[1], прастари, ваяни сигурно по времето на дядо Омир.

— Туй е спомен от баща ми — обясни Авакум и наля пахарите с вино. Той се чукна с приятеля си, пожела му успех в любовта, отпи няколко едри глътки и се замисли. Сетне каза, като гледаше разсеяно в дима на цигарата си: — В тия антични съдинки ние наливаме съвременен вино — виждаш ли? Какво ти напомня това?

Инженерът повдигна рамене.

— Има, изглежда, неписан закон хубавите жени да се влюбват в прости мъже! — Авакум весело се разсмя. Тази вечер той за пръв път се изсмя от сърце.

Сетне взе своя пахар, пресуши го на един дъх и посочи с пръст рисунката върху заоблената му страна. Там една сърна се совваше нанякъде, гонена от летяща, дългопереста стрела.

— А това поне сещаш ли се какво означава? — запита Авакум. — Не, нали? Е, ще ти разгълкувам смисъла, макар и той да няма особена цена за широките ти културни интереси. С две думи: истината, която винаги бяга пред човека, и човешкият дух, който винаги я гони. Понякога той я настига, понякога му избягва, но това не е важно. Тя е жена и случва се често да мами оногова, дето тича подире ѝ. Кое е важно тук?

— Стрелата да настигне сърничката! — отвърна бързо инженерът.

— Летящата стрела! — усмихна се тихо Авакум.

Когато инженерът най-после си отиде, Авакум дълго ходи из стаята си напред и назад. На няколко пъти прави опити да се съсредоточи в третия том на Римската история, смени цигарата с лула, а после лулата с цигари. Тази нощ четенето не вървеше.

По едно време извади из чекмеджето на масата един малък албум, погледа картичките, снимките, но и това, изглежда, му омръзна, защото отново захвана да крачи от прозореца до вратата и обратно.

Опита се да мисли за дните, които идеха насреща. От утре ще бъде в отпуска, но кой знае защо — не му беше весело.

Така започна да се разсъмва.

И телефонът от управлението позвъня.

[1] Пахар (остар.) — кана, чаша, дълбока паница. — Б.ред.ел.изд.

↑

Началникът на управлението, полковник Манов, кимна на Авакум с глава, посочи му едно кресло и отново се вдълбочи в преписката, която лежеше пред него.

В широкия кабинет беше светло и някак празнично тихо и спокойно. Стрелките на електрическият часовник показваха седем часа.

Като завърши четенето, полковникът се изправи, поизчука с пръсти въображаемия прашец върху ревера на бялото си сако и широко и благо се усмихна.

— Неприятен сутрешен сюрприз в първия неделен ден на годишния отпуск, нали, другарю капитан? — Той каза това и очите му, макар и да гледаха добродушно, стрелнаха изкосо капитана — една мигновена светкавица в тъмните му гледци. Авакум, който съзерцаваше картата на България, провесена между двата прозореца на кабинета, тутакси почувствува тази светкавица, въпреки че не измести погледа си нито на милиметър встрани.

— Аз не съм враг на сюрпризите, другарю полковник — отвърна спокойно Авакум.

— Дори когато са неприятни?

Той седна срещу Авакум и скръсти ръце на коленете си.

— Имаме сведения, че от десети август насам една тайна ултракъсовълнова радиостанция на три пъти е предавала и приемала шифрограми в един район с радиус от двадесет километра северно и южно от планинския масив Карабаир. Първото предаване, което нашите пеленгаторчици са засекли, е станало през нощта на десети срещу единадесети август. Координатите на засечената точка показват място, юг-югоизток от Карабаир — една дива местност, до която трудно може да се стигне, особено нощно време. Станцията е започнала предаването си точно в десет часа вечерта. Шифрограмата е къса, но емисията е продължила петнадесет минути, тъй като и предавателят, и приемателят са сменяли на два пъти вълните си. Разбира се, веднага са били взети мерки за блокиране на пътищата

около Карабаир и за претърсване на района, но те не са дали никакъв що-годе положителен резултат.

На деветнадесети август същата тази станция отново е предавала пак в десет часа вечерта. Нашите хора са били в планината — там са вардили, — а станцията се е обадила откъм гърба им — на около два километра източно от село Момчилово. Там има една местност Змеица, където дори тарторът на дяволите не може да те намери, ако речеш да се скриеш. Нашите пеленгаторчици казват, че това предаване било много особено. То се състояло от едно-две зашифровани изречения, а после следвали някакви тайнствени звуци и шумове, които като че ли идвали изпод земята.

За съжаление радиограмите на тия тайни емисии още не са дешифрирани. Поради смяната на вълните нашите засечници са изпуснали някои думи, а това усложнява разшифровката.

За да разбереш колко е мъчна тази работа, аз трябва да ти кажа, че всяка от радиограмите има по два ключа и е съставена на чужд език.

Та в същия този район, в село Момчилово, нощес е станало произшествие. Разбит е прозорецът на военно-геоложкия пункт, открадната е една поверителна скица и са задигнати две хиляди лева. Дежурният старши милиционер е бил контузен в главата из засада и упоен с хлороформ. Арестуван е един местен учител.

Полковникът пак изчука въображаемия прашец от ревера на самото си и погледна въпросително капитана.

„Тайнствени сигнали, които идат изпод земята, открадната скица, хлороформ...“ — Авакум не успя да сдържи усмивката си.

— Простете, но това напомня детективски роман!

Полковникът се понамръщи:

— Капитане, аз не съм ви дигнал от сън, за да питам какво ви напомня това или онова. Пък и не виждам никаква романтика в тия неща!

— Чакам разпореждането ви, другарю полковник — каза сухо Авакум.

— Е, вие напразно се засягате! — усмихна се кротко полковникът. — Аз не исках да ви огорчавам.

Той помълча малко и попита:

— Вие сте в отпуската, нали?

— С ваше разрешение, другарю полковник.

— Така, така. Е, какво, почивайте си... Идете на море, къпете се!

— Непременно, другарю полковник.

Авакум се смееше вътрешно, но лицето му си остана все така сурово и затворено.

— Непременно ще се къпя — повтори той.

— А тайнствените сигнали, откраднатата скица, хлороформът?
— В очите на полковника, където навремени проблясваха мигновени светкавици, сега лумнаха лукави пламъчета. Той се понаведе към Авакум: — Това не те ли вълнува? Врагът например, който протяга ръка през границата?

И за да сложи край на интимния тон, побърза да завърши сухо:

— Наредил съм на Пловдивското окръжно управление да изпрати капитан Слави Ковачев на местопроизшествието. Аз имам голямо доверие в този човек.

— Да, той е доста енергичен — съгласи се без особена охота Авакум.

Полковникът се извърна и погледна електрическият часовник.

— Часът е седем и двадесет минути. Диспозицията в момента е такава. Момчилово и районът около Момчилово са наблюдавани от хората на съответните гранични подучастъци. Установени са вече секретни постове по пътищата. Изпратени са съобщения до пограничните застави. Капитан Ковачев ще тръгне от Пловдив в девет и тридесет. — Той помълча, сетне запита сърдито: — А вие, другарю Захов, кога ще благоволите да заминете за вашето Черноморие?

„Кому е нужна тази игра на жмичка“ — помисли Авакум и се изправи.

— Другарю полковник — каза той, — аз се надявам да настигна капитан Ковачев някъде по средата на пътя между Пазарджик и Батак. Мотоциклетът, който вие ще наредите да ми бъде даден на разположение, е вече на старт. Видях машината на източния вход, когато влизах в министерството.

— Вие, капитане, прекалено много виждате — намуси се полковникът. После все така сърдито запита: — Нима сте решили да прекратите отпуската си, за да участвувате заедно с капитан Ковачев в предварителното следствие?

— Бих ви помолил да ми дадете заповедта — тя лежи на масата ви — каза кротко Авакум.

Полковникът не продума нищо, а само разпери ръце, после отиде до бюрото си, взе оттам един изписан лист и му го подаде.

Сега в очите му, уморени и поизсивели от безсънието, нямаше нито светкавици, нито лукави пламъчета — само една радост, чиста и топла като ранно слънчево утро, блестеше в тях.

8

Преди един месец Авакум кроеше други планове, съвсем противоположни на това, което той вършеше в тоя час. Беше решил да направят със Сия едно няколкодневно пътешествие по течението на река Ропотамо. Лилиите не го интересуваха твърде, но възможностите за дейност, които се разкриваха пред него — да лови и да пържи риба, да събира дърва и да кладе вечер голям огън; да разпознава нощните птици по крясъците им и да пуши с луличката си пред входа на палатката, където Сия ще спи, — тия неща бяха напълно по неговия вкус... И когато всичко това започне все пак да омръзва — ще заведе Сия в Мадара, за да види тя Мадарския конник — този чуден паметник на старото българско царство, на старата българска слава. И древния естествен амфитеатър ще ѝ покаже — с бръшляните и червените мъхове по скалите, с гигантската каменна козирка, която се извисява към небето. Тук поради огромните размери на струпаните едни върху други отвесни и гладки канари човешкото око се поддава на странна илюзия: ако той например се отдалечи дори само на двадесетина крачки от Сия, тя ще го вижда смален и дребен, като кегла за игра. Ето една илюзия, чиято измамност той на драго сърце ще ѝ разясни... Сетне ще тръгнат за Преслав, към развалините на Абоба и Плиска — по тия места и той е ровил пръстта с кирка и копач. И още малко път — сигурно през Търново, за да се окъпе поне веднъж във водите на родната Янтра и да изпуши — бос и разгърден — лула тютюн под старите асми на бащината къщурка.

Такива бяха неговите планове отпреди един месец. А после дойде веселият инженер от силнотоковия завод и някакъв внезапен суховеи като да отвя по дяволите всичките пътешественически проекти и идеи. И не знаеше за какво да съжалява повече — за девойката, която беше изгубил, или за риболова по река Ропотамо, за големия огън и лулата тютюн, която щеше да изпуши пред входа на малката палатка.

Призори, преди да се унесе в дрямка, той имаше вече едно ново решение в главата си: ще помоли да го зачислят в експедицията, която секцията по археология при академията възнамерява да организира в най-близки дни. Три седмици разузнаване сред сипеи и камънак — лов на старини — това би изкупило донякъде загубата от неизпушената лула тютюн.

Но и този проект отиде по дяволите — и не поради никакви си сантиментални причини, а защото „тихият фронт“ изведнъж му предложи истински — голям и значителен — лов, дуел на живот и смърт с невидим враг.

Като навлезе в Момин проход, Авакум спря машината встрани от шосето, на по-удобно място, избра си един нисък храст, натъкми джобното си огледалце между клоните и захвана бързо да гласи новия си „паспорт“. Само след пет минути иззад храста изскочи друг човек, който по фигура наподобяваше Авакум, но имаше малка гърбица между плещите си и дясното му рамо беше по-ниско от лявото, ниско подстригани мустаци се спускаха подковообразно над горната му устна, а върху мургавия загар на лявата му буза, току под окото, аленееше продълговата следа от олющена някога кожа. В този си вид и с поизтърканото си кожено яке, с нахлупения си над челото смачкан каскет той много приличаше на монтьор от авторемонтна работилница, напомняше отчаян любител на мотоциклетния спорт.

Така „подправен“, той яхна отново петстотинкубиковата машина и като излезе из завоите на прохода, полетя към Пазарджик със сто километра в час.

Надяваше се да настигне капитан Слави Ковачев някъде по средата на пътя за Батак, но изглежда, че и колегата му „надуваше“ с не по-малка бързина. Едва при язовира зърна машината му и тозчас се спусна да го гони по петите, като сигнализираше с клаксона си точките и тиретата на думата „стоп“. Ехото подемаше и препращаше дрезгавите звуци на сирената, но всичко това звучеше неясно и объркано, защото между точките и тиретата нахлуваше пукотевецата на мотора, пък и планинският вятър бучеше и виеше из усойте като аероплан.

А по синята и гладка повърхност на язовира, ту ослепително искряща, ту мастилено тъмна, стоеше сякаш на едно място платноходка и платното ѝ приличаше на възправено към небето крило. Макар и улисан в преследването, Авакум поизвърна глава, изгледа за миг синия лазур, който меко сияеше наляво от пътя, и кой знае защо съдържано въздъхна. Може би поради това, че в тази част на планината въздухът беше влажен и като да сладнеше от изобилно разтворения в него боров аромат. Той си помисли: „Вместо на Златните пясъци тук бихме могли да прекараме със Сия една чудесна седмица“, но тутакси се намръщи и с една несвойствена за характера му припряност позавъртя ръчката на газта: мотоциклетът се възкачваше по нанаторнището, беше загубил от инерцията си и леко се задъхваше.

Километър-два пред разклона, откъдето се отделяше пътят за Момчилово, капитан Ковачев дочу бумтежа на Авакумовата машина. Опитва се да вземе преднина, но не успя: Авакум префуча с трясък и пищене покрай него, надмина го със стотина крачки и натисна спирачката — колелетата изскърцаха и мотоциклетът замря.

Другият направи същото — той закова мотора на двадесет крачки подире му, скочи от седлото, бръкна в десния джоб на тужурката си и застина на място.

През това време Авакум запали цигарата си, поразкърши рамене и се огледа. Над главата му се издигаше висок скат — една зелена стена от вековни мури и борове, препречени с папрати и хресталак. Дълбоко под краката му зееха долища и в дъното им, макар че денят беше слънчев, владееше сумрак, лежеше тежка зеленикава сянка. Беше тихо наоколо, спокойно, глухо — както бива винаги по закътаните места на планинските краища, обраснали със стари борови гори.

Сега, като почувствува самотията и дивата суровост на природата, сред която се намираше, Авакум разбра защо капитан Ковачев държи все още ръката си вътре в тужурката. „Пръстът му е на спусъка“ — помисли той и се засмя.

— Ало, колега — извика той, — ще хванеш ставен ревматизъм от туй желязо, дето го държиш. Не е хигиенично!

И с бавни и широки стъпки се запъти към него.

Капитан Ковачев го дочака на мястото си, без да помръдне. Той беше връстник на Авакум, но изглеждаше по-младолик и на фигура по-як. Имаше мъжествено, твърдо лице, пепеливосините му очи гледаха

смело, малко грубовато, бяха упорити и самонадеяни, като на човек, който не обича да му противоречат.

— Ама ти все още ли не можеш да ме познаеш? — запита го Авакум, като не направи никакво усилие, за да прикрие нотките на самодоволство и хапливост в гласа си. — Какъв си такъв детектив?

Слави Ковачев извади ръката си от тужурката и повдигна мълчаливо рамене. Той отиде до мотоциклета си, улови кормилото и праметна крака през седлото.

— Ти си бил винаги маниак на тая тема — да се гримосваш като актьор — въздъхна той. — Пък и гримосването, и детективщината са овехтели понятия като старите криминални книжлета. — Той сложи десния си крак върху стъпенката. — Тия неща правят впечатление само на децата от пионерския курс!

— Наистина — усмихна се Авакум, — аз се уверих в това, като идвах насам и наблюдавах дясната ти ръка. Не ти ли се схвана показалецът?

Те бяха участвували заедно в няколко акции, познанството им, преминало през усилията и рисковете на общата работа, отдавна беше се превърнало в добро приятелство. Но винаги, когато случаят ги събираше, те се заяждаха, макар и незлобиво, един с друг — дружбата им се превръщаше в някакъв ожесточен дуел с обезопасени рапири.

— Ето заповедта — каза Авакум и показа документа. — Искаш ли да разгледаш по-отблизо печата?

— Няма нужда — кимна Слави Ковачев. И допълни, като се усмихваше весело: — Мислиш ли ти, че един служебен човек, когото гонят служебно по петите, за да се изпълни една обща задача, няма да бъде навреме уведомен?

— Аха! — Авакум се чукна по челото. — Защото си бил навреме уведомен, сигурно затова не си могъл да забележиш номера на мотоциклета ми, нали?

Слави Ковачев премести крака си върху педала на машината и се начумери.

— Ходил ли си в Момчилово? — подвикна той през грохота на мотора. — Не си? Тогава карай след мен и си отваряй очите, че пътят след разклона е лош! — И без да погледне приятеля си, той се понесе напред.

След около пет минути те стигнаха мястото на разклона. Бялото шосе, по което бяха се изкачили дотук, слизаше стръмно надолу, виеше се като платно, проснато на слънце, помежду баирите изчезваше в далечината на югоизток, зад един синкав рид. От височината право на юг започваше мек коларски път, притиснат от две страни с гъсти храсталаци. Ту лъкатушеше през голи поляни, бухнали в див къпинак и високи папрати, ту се завираше в усойничави гори, където сред боровете стърчаха тук и там дебели белостволести мури — като великани, възправили почернели снаги, за да подпират небето. Понякога се провираше между отвесни скатове, покрити с мъх и нашарени със сиви и червени лишей, и тогава приличаше на истински тунел, защото отгоре, над скатовете, гората се скланяше и образуваше свод.

По тия места скоро не беше валило дъжд, но сенчестите части на пътя бяха влажни — личаха следи от копита и шини. Авакум, който се движеше с не повече от тридесет километра в час, забеляза следите и на първо време не им обърна особено внимание, но на един завой натисна рязко спирачката и скочи от седлото. Коленичи на земята, извади листче от бележника си, постави го върху пръста и съвсем леко го натисна с длан. После доизясни с молив отпечатъка, метна се върху седлото и с мъка догони приятеля си, който беше избягал доста напред.

След десетина минути препускане, пътят ги изведе на една висока поляна. Под тях сред неравната котловина се гушеше Момчилово. А зад селото издигаше косматата си снага Карабаир.

Без да слиза от машината си, капитан Ковачев посочи с ръка:

— Погледни наляво — не ти ли прави впечатление тази картинка?

На около два километра източно от селото Авакум видя разхвърляни баири — едни по-ниски, други по-високи, всичките кафяви, голи, с назъбени канари по челата. Това беше една хаотична малка планина, насечена с десетки стръмни долове, в чиито дълбочини като да пълзяха валма от белезникави мъгли.

Авакум гледаше нататък и макар да беше горещо, усещаше хладина по гърба си.

— Тази местност се нарича Змеица — каза Слави Ковачев. — Аз не съм минавал по тия места, но съм слушал да се разправят за тях най-неприятни работи. Няколко километра надлъж и нашир само голи

чукари и гъсти, непроходими храсталаци. Вървиш, вървиш — и все храсти до коленете ти, до раменете, и скали между тях — напукани, озъбени, — и така — наляво, надясно пустош — докъдето окото стига. Никакви пътища, никакви пътечки. Лятно време по чукарите се приличат какви ли не гадини — гущери, смоци, змии — може би оттук иде и самото име — Змеица. А доловете са такива, че ако погледнеш от дъното им нагоре — струва ти се, че си изпаднал в самата преизподня. Казват, че там било винаги влажно — и сигурно ще е така, защото през горещите дни се образуват изпарения, които много приличат на мъгли. Нали виждаш? Като че пушилка лази тук и там. А когато през горещините се извие буря — най-много гръмотевици падат все по тия места. Какво ли ги привлича — дявол знае... Зиме пък било още по-лошо! Тук, на Змеица, преди две години станало голямо нещастие: вълци разкъсали горския надзирател. Така съм чувал да се приказва. Имало много вълци, сновели на глутници — те дебнели пътя, дето води от Лъките за Момчилово. Този път извива като дъга покрай Змеица... Миналата година през месец октомври — пак из тия пущинаци — бил обкръжен от наши граничари диверсантът Кадемов. Сигурно знаеш тази история? Кадемов е от село Лъките. По онуй време той мерил да се прехвърля на юг. Сега духът му броди из тия тилилейски места — Слави Ковачев се усмихна — я като вълк единак, я като смок... Изобщо от всичката тази дива околност, дето е около нас, Змеица е най-неприятната. Но аз, ако ме питаш, бих се решил и посред нощ да я преброя — въпреки че е толкова страшна — стига да имам в ръката си един по-сигурен ветроупорен фенер. А ти? Би ли тръгнал нощно време из тия места?

— Само с два фенера — усмихна се с невесела усмивка Авакум.

9

Заранта на третия ден след тия събития полковник Манов четеше писмените рапорти на двамата контраразузнавачи. Той се учудваше на противоречивите им заключения, на различията в характеристиките, които бяха дали за арестувания учител Методи Парашкевов.

Слави Ковачев пишеше:

„Този човек е на 45 години, не е женен, има вид на изпечен планинар — на лице, което твърде често скита из планината — и лете, и зиме. В Момчилово разправят, че бил голям ловец.

Родом е от град Преслав. Родителите му са били заможни хора — притежавали са голямо лозе. Бащата е починал през 1945 година, а майката — една година по-късно. Няма други братя и сестри. Учителствувал е (преди Девети септември) в Коларовград и в Провадия, След Девети септември — до края на 1946 година — живее в София, не работи нищо (?). После — в началото на 1947 година — сам пожелава да бъде назначен за учител в някое от родопските села (?).

В Момчилово имат добро мнение за него, но аз мисля, че той е всъщност един опасен и много хитър враг. По всичко изглежда, че по времето, когато е бил в София, той се е свързал с вража шпионска агентура и по нейно нареждане е заминал да учителствува в Родопите, близо до границата. За да може да държи връзка със съответните резиденти и с лица, които минават нелегално границата, той се прикрива в очите на хората като страстен планинар и голям ловец. Като такъв той е имал винаги неограничена възможност да скита, където си иска — тоест да се среща в потайни места с предатели — шпиони, диверсанти и др.

Уликите, че именно той е откраднал скицата от военно-геоложкия пункт, са неоспорими. Старши милиционерът е ударен с пистолет по главата само тридесет секунди, след като е разговарял с него. Напоеният с хлороформ пешкир е негов — за това има свидетели — хазайката му и съседите. В чекмеджето на масата му намерихме и

самия хлороформ — една голяма ампула, снабдена със сифон за изпръскване. Под разбития прозорец прибрахме фас от цигара — трето качество, тютюнева фабрика «Бузлуджа», — каквито пуши той. А в сакото му открихме кутия «Бузлуджа» със седем цигари. Задържането му е станало в момента, когато е готвел раницата си за път. Изглежда, че е бил изненадан, затова не е имал възможност да отнесе хлороформа на друго място.

Свидетелите разправят, че в последно време той често се прибирал в къщи към полунощ (?).

На разпита той се държа много самоуверено, дори си даваше вид на обиден човек. Така обикновено се държат враговете, преди фактите на следствието да са ги притиснали до стената.

На въпроса ми: «Къде сте ходили до полунощ, преди да се срещнете със старши милиционера?» — той отговори: «Бях на разходка из околностите на селото.» Запитах го: «Кои околности?» Отговори ми: «На запад.» А свидетелят Марко Крумов, който живее в източните покрайнини, разправя, че го бил видял към десет часа вечерта на пътя, дето води за село Лъките и минава покрай местността Змеица. Тази местност се пада не западно, а източно от селото. В местността Змеица миналата година е бил обграден и ликвидиран диверсантът Кадемов от село Лъките.

На въпроса ми: «Как така именно вашият пешкир се е намерил върху лицето на старшината Стоян?» — той отговори: «Та един ли подобен пешкир има в България?» Запитах го: «А къде го държите вашия пешкир?» Отговори: «На закачалката в антрето.» Направихме най-щателен оглед и в антрето, и в стаята му не намерихме такъв пешкир.

На въпроса ми: «А как ще обясните наличието на хлороформ у вас?» — отговори: «Занимавам се с естественоисторически изследвания, служи ми за някои опити с животни и насекоми.» А по специалност Методи Парашкевов е химик, завършил е химия в Софийския университет.

Като имам пред вид всичките особености в положението му, обстоятелствата, при които е бил нападнат и ранен старши милиционерът, и неискрените му отговори при първия разпит, аз съм дълбоко убеден, че той е авторът на извършеното покушение и че в

случая имаме работа със съзнателен и организиран шпионаж. Има ли съучастници и кои са — това тепърва трябва да се издири и установи.

Прилагам: един пешкир, една угарка от цигара «Бузлуджа», една кутия «Бузлуджа» със седем цигари, една ампула с хлороформ и пет парчета от строшения джам на военно-геоложкия пункт.“

Полковник Манов отвори една мека папка и там за втори път прочете:

„Върху две от парчетата прозоречни стъкла, които ни бяха представени за изследване, констатирахме белези, абсолютно идентични с белезите на палците на лицето Методи Парашкевов. Няма никакво съмнение, че лицето Методи Парашкевов е пипало с пръст тези стъкла.

Следите върху крайчето на угарката, която също ни беше представена за изследване, са неясни, но доколкото можахме да ги съпоставим с белезите от десния палец на Методи Парашкевов, имаме основание да предполагаме известна идентичност. Съществува вероятност с приближение от 60 на сто, че цигарата е била пушена и сетне захвърлена от лицето Методи Парашкевов.“

Върху втори документ, поставен в същата папка, полковник Манов пак прочете за втори път:

„Представената ни за изследване угарка от папироса «Бузлуджа» е леко сплескана откъм горния ѝ край с двуръбест предмет от железен произход. Може да се допусне, че сплескването е причинено от обувка, подкована с туристически железца.“

Полковник Манов се замисли за минута, после тутакси поиска свръзка със Смолянското окръжно управление на милицията. Само след десет минути оттам отговориха, че задържаното лице Методи Парашкевов носи обувки, които са подковани на върховете с туристически железца.

Всичките събрани досега улики бяха против този Методи Парашкевов. По всичко изглеждаше, че капитан Слави Ковачев е попаднал на вярна следа. Учителят е завербуван шпионин и туйто! Той е откраднал за вражеското разузнаване стратегическата скица. Сега трябва да се разбере дали тази скица е предадена вече и ако не е — да се попречи на това с всички възможни средства. Трябва да се разбере кои са помощниците на Методи Парашкевов и да се разнищи до косъм цялата вражеска мрежа!

„Една шпионска организация на границата!“ — Полковник Манов удари с юмрук по масата и започна нервно да се разхожда из кабинета.

Но защо Авакум Захов, човекът, в когото толкова много вярваше, когото обичаше като свой син, защо именно той беше се плъзнал покрай всичките тези толкова очевидни факти, без да прозре в тях, а ги беше отминал като най-лекомислен новак?

Полковник Манов имаше основание да се сърди. Преди години като оперативен работник той беше учил Авакум на „а“ и „б“ в контраразузнаваческото изкуство! И Авакум за малко време беше успял да натрупа една дузина чудесни успехи в своя служебен архив. Сетне, когато пое шефството на отдела, той обичаше често да казва: „Какво се чудите? Авакум е мой ученик!“ И тайничко в себе си му завиждаше, макар и без каквато и да било злоба — и за това, че Авакум имаше възможност „да кипи“ в непосредствената оперативна работа, и за това, че съзираше у него усет по-голям от своя — божата дарба, както имаше обичай да се изразява.

Сега същият този Авакум беше представил един рапорт, който просто ревеше от наивност.

„Трябва още от самото начало да призная — четеше може би за десети път полковникът и мръщеше вежди, — че що се отнася до обвиняемия Методи Парашкевов, аз имам значителни резерви. Аз не го амнистирам напълно, не му издавам свидетелство за невинност, но нещо в него подсказва, че той не е лош човек, че такъв човек като него не може да бъде престъпник. Вярно е, че уликите, с които сега разполагаме, са изключително в негова вреда. Ако се съди по тия улики: показанията на старши милиционера, пешкира, хлороформа, фаса от цигарата, който изглежда, че е негов — Методи Парашкевов, най-меко казано, е подследствен обект. Но в начина, по който е извършено престъплението, и специално втората и съществената част от престъплението — разбиването и ограбването на пункта — има нещо загадъчно, мъчно обяснимо, което в известна степен разсейва донякъде увереността, че Методи Парашкевов е действителният престъпник. При среща аз ще обясня устно в какво се състои според мен това «загадъчно» и «мъчно обяснимо».

В малкото време, с което разполагах, аз успях да събера някои бегли сведения за този човек. Те не уличават учителя в нищо лошо.

Син е на средно заможни родители, вече покойници. И преди, и след Девети септември няма никакви прояви, от които може да се съди, че е имал или има реакционни разбирания. През годините, когато не е учителствувал, той е изучавал минералогия, допълвал е знанията си по химия. Научил е момчиловци на градинарство и пчеларство. Води съвсем скромнен ергенски живот. Притежава доста богата естественоисторическа сбирка. Голям планинар е, обича природата и е страстен ловец.“

Полковникът въздъхна. „Тази характеристика сякаш е писана от археолога, а не от контраразузнавача Авакум!“ — После натисна звънеца и заповяда на дежурния лейтенант да повика двамата капитани.

10

До срещата при полковника имаше още два часа. Авакум постоя пред фотосите, изложени във витрините на Театъра за младежта, погледна със скептична усмивка гримьорските остроумия на артистите и снизходително повдигна рамене. После застана на спирката и тогава съвсем случайно забеляза, че обувките му не са излъскани и затова имат доста овехтял вид. „Трябва непременно да ида при Сали“ — помисли той.

Като го видя да влиза в магазинчето, Сали се ухили до уши. „Днешният ден ще започне с голям бакшиш“ — помисли си момчето и така удари двете четки една о друга, че брат му Ахмед, който седеше гърбом към вратата, подскочи от столчето си като убоден с нож.

— Сали — каза Авакум, — искам да лъснеш обувките ми и откъм вътрешната страна, чуваш ли! Иначе няма да получиш в повече нито грош!

Зъбите на Сали се бялнаха, щеше му се да направи някаква шега, да каже нещо много весело, но като погледна мрачното и уморено лице на клиента си, наведе очи и захвана усърдно да четка напрашените маншети на панталоните му.

Авакум седеше умърлушено на високото столче и за да не скучае — гледаше розовата фасада на насрещната къща и прозорците ѝ — засенени с къдрави тюлени перденца, и балкончетата — оградени с железни дантели и боядисани в жълт цвят.

— Сали — попита някак ненадейно и за себе си Авакум, — оня другар, дето носи небесносиня връзка със сребърни цветчета, дохождал ли е тия дни?

— Дохождал — кимна Сали. — Понеделник подир обяд беше. — Той нацупи пълните си червени устни и поклати глава: — Стиснат човек!

— Лош човек — усмихна се Авакум.

На едно от насрещните балкончета зад желязната му дантелена ограда изведнъж разцъфна фигура на млада жена. Тя беше облечена в

кремава рокля без ръкави, стоеше изправена и сутрешното слънце, което грееше от изток, правеше косите ѝ златни.

„Като същинска ружа“ — помисли Авакум и се усмихна.

Младата жена постоя зад жълтата дантела, сякаш размисляше нещо, после се извърна и бързо изчезна през отворената врата. А на Авакум се струваше, че една кремава ружа стои все още възправена на балкончето, и понеже обичаше тия цветя, продължаваше да гледа пред себе си с немигащи очи.

— Сали — каза той, като помръдна внезапно рамене, — не е необходимо да лъскаш толкова много обувките ми откъм вътрешната им страна. Там и без това не се вижда!

— Ами аз не съм започнал! — ухили се Сали.

— Нищо — Авакум махна с ръка. — Следващия път ще продължиш!

Той се изправи, мушна една монета в ръцете на Сали и изскочи навън.

Момчето гледаше подире му със зяпнала уста, учудено до немайкъде.

Кой знае как, те се срещнаха точно сред градинката с шадраванчето. Разбира се, тази среща беше съвсем случайна. Сия обикаляше басейнчето откъм западната му страна, пък Авакум — от източната. Ако не вървяха един срещу друг, сигурно не биха се срещнали. При това изглежда, че никой от тях не подозираше присъствието на другия. Те наблюдаваха шадраванчето, защото там водата шуртеше по много интересен начин. Водата излиташе нагоре, после падаше обратно в коритото.

Като го видя срещу себе си, Сия много се изненада. Лицето ѝ поруменя, дори и на Авакум се стори, че то сега прилича не на ружа, а на разцъфнал мак.

— Ах — каза тя, — по какъв случай и как така?

Авакум, който умееше винаги умно и хубаво да отговаря, този път си замълча.

После те се досетиха, че не са си подали ръце, и затова побързаха сърдечно да се поздравят. Сия беше някак си смутена от срещата и подържа ръката си по за дълго в неговата. В тоя миг, докато тя държеше ръката си в неговата, Авакум успя да поразгледа лицето ѝ. Очите ѝ уж се смееха, а зад тоя смях като че ли нямаше нищо весело.

Затова смехът в очите ѝ изглеждаше доста тъжен. Имаше и едва видими тъмни сенки под орбитите и гънчици около устата и едно леко потрепване на устните — както прави пеперуда, която се готви да литне. „Така трепкат устните на децата, когато се силят да се смеят, пък им се плаче“ — помисли Авакум.

— Аз съм в отпуска — каза Сия и погледна встрани.

— Зная — кимна Авакум и също погледна встрани.

Повървяха около басейнчето с цветните плочки. Водата продължаваше все така интересно да си шурти, но сега те не ѝ обръщаха никакво внимание.

— Зная, че си в отпуска — повтори Авакум. — Нали се бяхме договорили да вземем отпуските си в едно и също време?

Тя не отговори, а само лекичко въздъхна. Всъщност това беше прекъснатата въздишка — Авакум можеше да се обзаложи на едно срещу хиляда, че в очите и има влага. „Така секва въздишката, когато се превръща на влага в очите“ — помисли той. И съвсем небрежно запита:

— А ти виждала ли си нашия общ приятел — инженера?

И понеже тя се бавеше да отговори, Авакум я подсети:

— От понеделник насам?

— Не мисля повече да го виждам — отвърна някак сопнато тя.

Сега водата на шадраванчето започна много весело да шурти.

Авакум каза:

— Колко са хубави тия розови фасади на къщите! Много ми харесват.

— Така ли? — усъмни се Сия. — Но преди три месеца ти мислеше другояче. Настояваше, че са грозни, че приличат на проснато бельо! Не си ли спомняш?

— Не си спомням — засмя се Авакум.

— И аз мисля, че тия фасади са хубави! — Сия каза това с някаква особена нежност в гласа си. Сетне запита, както някога: — Искаш ли да се поразходим в парка?

— Защо не! — зарадва се Авакум.

И както някога — хвана я подръка и се наведе над ухото ѝ:

— След петнайсет минути имаме заседание в Института по археология. Нека да отложим нашата среща за утре, може ли?

Сия повдигна рамене.

— Може — усмихна се тя.

— И така — подхвана разговора полковник Манов, — аз прочетох вашите два доклада и, струва ми се, имам вече известна представа за становището ви по тази тъмна история. — Той погледна към Авакум, помълча някое време, сетне продължи: — Междувременно аз получих и няколко добри известия, които напълно подкрепят и потвърждават тезата на капитан Слави Ковачев. А именно, че през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август учителят Методи Парашкевов е извършил покушение срещу старши милиционера Стоян Марков Стоименов и че същият този Методи Парашкевов е разбил прозореца на военно-геоложкия пункт и е задигнал оттам една стратегическа скица и две хиляди лева пари... Другарят Авакум Захов, който все още се съмнява във виновността на Методи Парашкевов, трябва да научи сега, че нашите технически служби са установили безспорни следи от пръстите му върху няколко парчета от разбитите стъкла; че угарката от недопушената цигара е негова и е пипана от неговите пръсти и че същата тази угарка е била смачкана от подкована обувка, каквато той носи. Тия открития, в които никой не може да се съмнява, събрани с другите доказателства — разказа на старши милиционера, пешкира и хлороформа, — образуват едно ясно и категорично убеждение, което — повтарям пак — напълно се покрива с убеждението на капитан Слави Ковачев. Констатираната първа неискреност в показанията на Методи Парашкевов — тоест опитът му да заблуди следствието за посоката на своя нощен излет — показва първото усилие на престъпника да се измъкне от ноктите на обвинението. Аз се учудвам само на това — позволявам си да го изтъкна, — че такъв опитен човек като другаря Авакум Захов не е успял да се ориентира навреме в една сравнително проста обстановка!

— Случват се понякога и такива работи! — засмя се весело Слави Ковачев.

— Няма място за смях — начумери се полковникът. И като извърна лицето си към Авакум Захов, той угрижено го запита: — Как

се е случило, че не си могъл да видиш една такава очевидна истина?

Авакум поиска разрешение да запуши, всмукна от цигарата си няколко пъти и помълча. Сетне каза:

— Тази история е много по-заплетена и много по-тъмна, отколкото я вижда моят колега Слави Ковачев. Не е трудно въз основа на няколко само доказателства да се обвини в смъртен грях един човек. Трудното е в това — да се открие истината, когато безспорните доказателства насочват следствието по фалшива следа.

— Той нарича безспорните доказателства „фалшива следа“ — разпери ръце Слави Ковачев.

— Вие не го прекъсвайте! — начумери се за втори път полковникът.

Той избягваше да пуши, защото не беше добре с кръвното си налягане, но сега порови в чекмеджето си, откри една папироса между книжата и с удоволствие я запали от кибритената клечка, която му поднесе Авакум.

— Нека моят колега Слави Ковачев възпроизведе произшествието така, както той го вижда във въображението си — настоя Авакум. — Тогава аз ще посоча ония пунктове, в които той очевидно много греша. И вие ще видите, че истината не е толкова проста, колкото ви изглежда на пръв поглед.

Полковникът се намести по-удобно в креслото си и с още по-видимо удоволствие вдъхна от тютюневия дим.

— Щом като на другаря Захов не е ясна картинката на произшествието, аз ще я възпроизведа — така, както е било! — започна в доста висок регистър Слави Ковачев. Той присви очи: — Часът е между един и два след полунощ. Методи Парашкевов се връща откъм местността Змеица. Змеица е страшна местност, която неопитни хора мъчно биха се решили да посещават нощно време. Той минава през двора на пункта, казва няколко думи на старшината и си дава вид, че много бърза. Но едва направил няколко крачки в тъмнината — припка обратно и с железен предмет удря милиционера по тила. Нещастният човек губи съзнание и пада на земята. Тогава Методи Парашкевов изважда от джобовете си ампулата и пешкира, впръсква хлороформ в пешкира и здраво омотава главата на жертвата си. По този начин той си осигурява няколко часа спокойствие и свобода на действие.

Това е първата част на драмата. Вторият акт започва така. Методи Парашкевов се доближава до прозореца на пункта. Той е висок човек и за него е лесно да стигне прозореца. Първият удар върху стъклото — слаб удар, за да не се вдига шум — той нанася с железния предмет. Образува се отвор широк, колкото да провре ръката си, за да се улови за желязната пръчка. След това, опрял крака върху стената, той започва внимателно да изважда стъкла от черчетата. Когато свършва тази работа, той се отпуска на земята и за да си отпочине и за да събере нови сили — запалва папираса. Естествено, той крие папирсата в ръката си. Но времето тече. Стъпка набързо недопушената папираса, отново подскача, отново се опира върху стената и сега започва да пили със стоманена пила една от железните пречки. Тя е тънка, направена е от меко желязо. За изпиляването ѝ не са необходими повече от десет минути. Той огъва разполовената пръчка — сега в прозореца има отвор, достатъчно широк, за да се промъкне в стаята. Всичко това става за около петнадесет-двадесет минути. Влязъл в стаята, той отваря с малък шперц шкафчето с документите и парите. Задига скицата, която му трябва, а за да придаде криминален характер на престъплението, т.е. за да забули шпионското му съдържание — взема и двете хиляди лева, които се намират върху най-горната лавица на шкафчето... После нашият герой си отива в къщи — ни лук ял, ни на лук мирисал! Ляга, както си е обут, да спи. На разсъмване захваща да стяга раницата си — уж ще ходи на излет или лов. А всъщност — да укрие упойката; и да го няма в първите часове, когато престъплението ще бъде вече открито.

Слави Ковачев изтри с ръка потта от челото си и мярна със снизходителни очи Авакум: „Щял си да намериш слаби пунктове в моите позиции! Брей да му се не види! Хайде, опитай се де!“

И тримата помълчаха някое време.

— Мога ли да направя няколко забележки? — попита Авакум.

Полковникът кимна с глава.

Авакум стана от мястото си и започна бавно и със ситни стъпки да снове между прозореца и вратата.

— Разстоянието от земята до най-ниската част на прозореца е точно два метра и петнадесет сантиметра. От такова разстояние стъклото на прозореца може да бъде строшено само с помощта на бастун, на прът или на друг някакъв подобен предмет. То може да бъде

строшено и от подхвърлен камък при условие, че злосторникът не се бои от по-силен шум. Да предположим, че злосторникът е счупил стъклото по един от тия няколко начина, и да вървим по-нататък.

Известно е, че рамката на прозореца е външна — черчеветата, в които е поставено стъклото, се намират на един пръст вън от стената. Опитайте се да счупите такъв джам! Какво ще се получи? Във всички случаи ще се получи едно и също: по-големи или по-малки стъкълца *непременно* ще паднат на земята. Непременно ще паднат на земята стъклени цепленчици, макар и незабележими на пръв поглед. Но обикновено в такива случаи падат и по-големи парчета. Аз ви моля да обърнете внимание на това: на земята, непосредствено под разбития прозорец, не бяха открити нито стъкла, нито цепленки, нито цепленчици, нито дори стъклен пращец. Аз изследвах земята с лупа и не констатирах *никакви* следи от счупено стъкло.

По-нататък. Колегата Слави Ковачев твърди, че злосторникът е промушил ръката си през образувания първоначален отвор на стъклото, закрепил се е върху стената и е започнал да вади джамове от черчеветата и да ги хвърля на пода. Това твърдение според мен е абсолютно несъстоятелно. И ето защо. Когато човек се закрепил върху каквато и да било стена, той непременно и във всички случаи ще остави по повърхността ѝ някакви *следи*. Дори ако е събул обувките си, пак ще остави някакви следи. Бос или обут в чорап — кракът непременно оставя отпечатъци или следи. А върху стената непосредствено под разбития прозорец и встрани от него не бяха открити абсолютно никакви следи. Аз изследвах с лупа мазилката и не констатирах нищо такова, което да напомня следи от обувки, следи от боси или обути в чорапи крака. Моля!

Авакум извади от портфейла си една купчинка картички и ги постави на масата пред полковника.

— Това са сектори от стената, които аз съм заснемал със специален филтър, за да личат порите на мазилката. Секторите са номерирани и ако ги наставите според номерацията, вие ще видите цялата повърхнина на онази част от мазилката, която се издига на един метър от земята. — Авакум се усмихна: — Не личат никакви следи от туристически железца, нали?

Той запали нова цигара и пак продължи да снове бавно напред и назад.

— Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът — уловил една от железните пръчки и опрян с крака върху стената — е започнал да вади с другата си ръка стъкла от черчеветата и да ги пуска на пода. Аз бих запитал: но защо пък непременно върху пода, а не на земята? Много по-удобно би му било да хвърля тия парчета на земята, отколкото вътре, в стаята. Но както и да е! Нека отминем тази подробност. Човешката душа не е под стъклен похлупак, че да прочетеш намеренията ѝ, нали? Нека се върнем на парчетата, това е по-просто.

И тъй, злосторникът вади големи и малки парчета и ги пуска на пода. Ние открихме и изпратихме на изследване две парчета, широки до педя и половина, и десетина по-малки, с размери колкото една мъжка длан. Сега аз ви моля да вземете две неща пред вид. Първо — че подът на Илязовата къща е покрит с каменни плочи. Второ — че разстоянието на тия каменни плочи до перваза на прозореца е метър и петдесет и три сантиметра. Ако пуснете от такава височина парче джам върху камък, то, разбира се, ще се счупи на съвсем дребни парченца. Всяко едно от тия парченца ще бъде значително по-малко от една мъжка длан. А ние намерихме два къса, големи колкото три мъжки длани. Не разбирам твърде от стъкларство, но предполагам, че прозорците на Илязовата къща не са направени от йенско стъкло.

По-нататък. Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът е изпилпил със стоманена пила средната желязна пръчка на прозореца, а после е подгънал тази пръчка, за да си отвори място за влизане. Вярно е, че върху прозореца на пункта има изпилена и подгъната пръчка. Но аз искам да ви обърна внимание върху следното. Изпилените места на пръчката са по-широки откъм вътрешната им страна, тоест откъм страната, която е обърната срещу стаята. Ако вие висите зад прозореца и имате пила в едната си ръка — на вас ще ви бъде хиляди пъти по-удобно да пилите желязото, което ви пречи, откъм себе си, а не от *противоположната* ви страна. Второ. Когато искате да се промъкнете някъде и една желязна пръчка ви пречи, и тази пръчка е преполовена, вие, естествено, я подгъвате. Но как правите това? Вие непременно ще подгънете пръчката *срещу* себе си, а не към себе си. От разказа на моя колега личи, че злосторникът е постъпил по втория начин, тоест подгънал е пръчката към себе си. Няма на света такъв глупав и непохватен злосторник. Но да предположим, че нашият злосторник е

архиглулав и архинепохватен и затова е извил пръчката към себе си. В такъв случай следва да се зададе въпросът: как при това положение е успял да се промъкне в стаята? Посоката на движението, което ще направи, за да се промъкне *навътре*, и посоката на стърчащата *навън* пръчка са право противоположни една към друга.

Авакум извади от портфейла си една картичка и я постави на масата.

— Съдете сами — каза той — дали може човек да се промъкне през това място, без да остави по изпилените върхове част от дрехите и от кожата си? За всеки случай аз гледах с лупа тия краища и не констатирах по тях никакви следи от дрехи или кръв.

Имам още една забележка и ще завърша. Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът е държал желязната пръчка с ръката си. Това е вярно, но само наполовина. Аз изследвах с лупа желязната пръчка и не можах да забележа по нея следи от допир на пръсти или на длан. Аз забелязах друго — ръждата по средата на пръчката е слабо изтрита — сякаш там е натискал вълнен предмет. Открих върху перваза — пак с помощта на лупата — няколко сини власинки сред желязния пращец. Не може да има никакво съмнение в това, че злосторникът е действувал с ръкавици. Както виждате, той не е нито архинепохватен, нито архиглулав! Ръкавиците са били изплетени от прежда, боядисана в син цвят.

Авакум седна в креслото си и се умълча. Всички мълчаха. После Авакум каза:

— От всичките тези дребни забележки, които също изхождат от безспорни доказателства, може да се направи един основен извод. В този извод трябва да се търси и самият ключ на следствието: прозорецът на пункта не е разбиван отвън.

Слави Ковачев повдигна глава.

— Е добре — каза той, — аз приемам тази малка поправка. Методи Парашкевов е влязъл в пункта не през прозореца, а през вратата. Голяма работа! Имал е шперц човекът и е влязъл!

— Така ли? — засмя се Авакум. — А защо му е трябвало на Методи Парашкевов да разбива прозореца отвътре, да изважда внимателно стъкла от черчеветата, да слага отпечатащи от пръстите си върху тях и внимателно да ги поставя на пода? Защо му е трябвало след това да слага ръкавици на ръцете си, да изпилява желязната

пръчка и да я извива навън? При *наличието* на ключ или шперц, който отваря външната врата и осигурява тихо влизане в помещението и спокойно излизане?

Бузите на Слави Ковачев почервеняха, той наведе глава.

— Моята теория за случая е такава. — Авакум се изправи и отново захвана да се разхожда. — Лицето Х, което засега не ни е известно, е получило задача да открадне от пункта известен документ със стратегическо значение. Това е един вариант. Има и друг възможен вариант: лицето Х не е получавало никаква задача, а чисто и просто е искало да навлече тежко подозрение върху човек, който е неудобен или твърде опасен за него. Има и трети вариант: комбинация на първите два варианта.

По някакъв мистериозен начин това лице Х успява да се сдобие със стъкла, които носят отпечатъци от пръстите на Методи Парашкевов. По-нататък историята е ясна. Лицето Х влиза в пункта през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август, като отваря вратата с ключ. Непременно с ключ, защото на излизане от пункта той се е погрижил отново да я заключи. Отворил е прозореца и е разбил стъклото, като част от парчетата е отнесъл със себе си, а на пода е оставил ония стъкла, за които е бил уверен, че носят отпечатъци от пръстите на Методи Парашкевов. След това, за да изглежда грабежът още по-истински, той е изпил желязната пръчка, извил я и когато всичко това е било завършено, благополучно се е измъкнал навън. Но вие ще кажете: ами хлороформа и пешкира? Ами угарката, която носи отпечатъци от обувката на Методи?

Да се отговори на тези въпроси не е никак трудно. Представете си, че ние тримата живеем в Момчилово. И че другарят Манов има например цианкалий и това — че има цианкалий — е известно на някои хора. Междувременно и аз се сдобивам тайно с такава отрова и умъртвявам с нея моя колега Слави Ковачев. Никой не знае, че аз притежавам тази рядка отрова и затова поне на първо време никой няма да се усъмни в мен. Но в другаря Манов ще се усъмнят мнозина, тъй като мнозина ще си спомнят, че именно той, другарят Манов, притежава такава рядка отрова. И лицето Х, като е знаело, че Методи Парашкевов има хлороформ и че в Момчилово само Методи Парашкевов има хлороформ, решава да действа не с друго оръжие, а именно с хлороформ. На практика лицето Х е осъществило

поговорката „с един куршум — два заека“. Тоест хем ще свърши полезна за себе си работа, хем ще навлече подозрение върху друг човек. В случая лицето Х е действувало със свой хлороформ. А що се, отнася до пешкира — аз мисля, че лицето Х го е откраднало от учителя в навечерието на двадесет и втори срещу двадесет и трети август. Колкото до угарката — това е обикновена случайност. Тя е на учителя, разбира се. Като е минавал под прозореца, той е захвърлил недопушената си цигара и фасата е стъпнал с крак.

Както виждате, лицето Х не е лишено от досетливост и комбинативно въображение. Неговият адрес не трябва да се търси в никакъв случай между непохватните и неинтелигентни хора.

Но въпреки своята „похватност“ и въпреки своята „интелигентност“ лицето Х е извършило в случая няколко непростими за каузата си грешки. Ако престъпниците не правеха грешки, то и престъпленията им никога не биха били разкривани, нали? За нас въпросът се свежда до това — грешките да бъдат забелязани навреме.

Аз мисля, че системата на диверсия, усвоена от лицето Х, в общи линии е хитро скроена и умно замислена. Но в осъществяването ѝ Х е допуснал няколко съществени грешки. Първо — не се е погрижил да остави върху стената на пункта няколко драскотини, които да напомнят следи от човешки крак. Второ — не се е досетил да хвърли върху земята, в подножието на разбития прозорец, няколко цепленки от разбития джам. Трето — Х е извършил голяма нетактичност, като е изпил желязната пръчка отвътре и като е огънал тази пръчка навън вместо навътре. Груба грешка е и това, дето е оставил върху каменния под големи парчета стъкло.

Ако лицето Х беше съумяло да избегне тия дребни, но фатални грешки, аз в никакъв случай нямаше да открия диверсионния характер на извършеното престъпление. И аз щях да предполагам, както предполага моят колега Слави Ковачев, че авторът на престъплението е учителят Методи Парашкевов.

Авакум постоя някое време пред прозореца. Долу по отсрещния плочник бавно вървеше млад мъж с мека филцова шапка върху главата си. Той вървеше бавно и разсеяно гледаше пред себе си. „Мъжете носят шапките си обикновено малко надясно, към дясното ухо — помисли Авакум. — А тоя е направил обратното, накривил е шапката си наляво, към лявото ухо.“ После изведнъж се досети, че стои обърнат

гърбом към полковника. „Нито е прилично, нито е уставно“ — укори се той и бързо се върна на мястото си.

Полковникът пак ровеше в чекмеджето си — търсеше скътана цигара и това правеше с голямо усърдие и много съсредоточено.

Авакум отново си припомни човека с филцовата шапка, който вървеше бавно и разсеяно гледаше пред себе си. „Научил е неприятна новина, или пък се вълнува от нещо, което изведнъж е объркало плановете му“ — помисли той.

Слави Ковачев сдържано въздъхна, тръсна глава и се изправи. Той имаше още този самоуверен вид на лицето си, но беше малко преbledнял и като че ли бръчките по челото и около очите му бяха станали по-дълги и по-дълбоки.

„Сега честолюбието му се гърчи като настъпено змийче“ — досети се Авакум и тутакси почувствува, че някаква особена и едва доловима жалост е изпълнила сърцето му. Но кого жалеше повече в тоя миг — дали отчаяния човек с филцовата шапка, или смутения си колега, — не можеше да разбере.

Полковникът намери скътаната цигара, погледа я някое време, после сякаш се разсърди за нещо, смачка цигарата между пръстите си и я захвърли в кошчето за книги. Той отпрати очи към Слави Ковачев и помълча.

— Е какво — повдигна той рамене, — вие, другарю капитан, сигурно искате разрешение да си отивате?

— Моля за разрешение да си отида — каза тихо Слави Ковачев.

Полковникът стана и му подаде ръка.

— Благодаря за старанието ви — каза той.

Слави Ковачев събра вежди, сякаш изведнъж го беше заболял кътен зъб.

— Вие можете още днес да се върнете в службата си — каза сухо полковникът.

Слави Ковачев пристъпи към Авакум, за да се сбогува. Той стисна с овлажняла ръка десницата на колегата си и му се усмихна. Влажната ръка, усмивката, сърдечното приятелско ръкостискане — всичко това натъжи още повече Авакум. Той се попрегърби на стола си и заби поглед в цветните шарки на килима.

Полковник Манов застана до него и сложи ръка на рамото му:

— Днес на обяд ти ще ми бъдеш гост. Аз ей сега ще кажа на Христина да ни приготви юфка с прясно зеле и с много черен пипер. Нали това беше любимото ти ястие? И ще ѝ кажа да тури под чешмата две бутилки „Карловски мискет“. Ние ще благословим твоето унгарско ястие с нашенско вино и резултатът ще бъде отличен.

Докато Авакум търсеше най-прилични думи, за да отклони поканата, началникът на управлението предаваше вече поръчката си по телефона. Лицето му грееше от радост. В тоя миг той изглеждаше помлад — такъв го помнеше Авакум от ония години, когато работеше в оперативния отдел.

Когато поръчката до къщи беше предадена и слушалката сложена върху вилката, полковникът постави ръцете си на масата и се поизкашля.

— Другарю Захов — започна той и пак се поизкашля, за да изчисти от гласа си интимните нокти, — доколкото ми е известно, вие се намирате в отпуската, нали?

— Аз ползвам редовната си годишна отпуската — отвърна Авакум. „Пак започва тази игра на жмичка“ — помисли той и допълни: — Прекъснах временно отпуската си, но съм решил да я възобновя от утре.

— Тъй, тъй... — кимна по обичая си полковникът. — Много добре! Това е ваше право, разбира се. Море, плаж, слънце — тия неща са приятни, не ще и дума. Човек лежи, почива си, за нищо не мисли. Един вид — живее безгрижно и щастливо.

Авакум си спомни, че за утре беше определил среща на Сия, и се усмихна.

— Да. — Полковникът въздъхна. — Много се радвам. А вашият Методи Парашкевов между впрочем е само на една педя от въжетото. Аз трябва да ви кажа, нищо добро не очаква този човек.

Авакум усети по страните си горещина.

— Вие, струва ми се, щяхте да ходите във Варна — на Златните пясъци или нещо подобно? — продължаваше полковникът. — Аз всяко лято си давам дума, че ще се потъркалям из тия пясъци, пък понадалече от банята в село Банкя не отивам. А виж, зимно време понякога ми се случва да бия път към морето... По служба, разбира се... Та искам да ви кажа, че положението на този Методи Парашкевов не е никак добро. Вие сигурно знаете, че правосъдието се ръководи от

безспорните факти и от очевидните доказателства. А безспорните факти и очевидните доказателства са против вашия даскал — колкото и на вас да ви е мъчно за това... Аз съм сигурен, че вашите хипотези за случая са абсолютно верни — но за правосъдието са важни фактите, а не хипотезите. Безспорните следи от пръстите на Методи Парашкевов върху разбитото стъкло — това е факт, нали? А че желязната пръчка била извита навън вместо навътре — по дяволите! Пръчките могат да се извиват и навън, и навътре, те за това са пръчки.

Та искам да кажа, другарю Захов — само когато вашите хипотези бъдат облечени във факти, тоест когато лицето Х бъде открито и заловено — само тогава Методи Парашкевов ще види, както се казва, бял ден.

Но въпросът не се свежда единствено до Методи Парашкевов. Ако следствието започне и завърши с него — ще бъде реализирано точно онова, което враговете са кроили — истинският престъпник, шпионинът може би, да остане на свобода и с развързани ръце... Един такъв изпечен, хитър и ловък шпионин на границата — вие представяте ли си, другарю Захов, какво означава това?

Да... Но казват, че на Слънчевия бряг било по-приятно, отколкото на Златните пясъци. Вярно ли е това? В такъв случай защо вие не отидете да се потъркаляте там... Ще се печете по дюните, ще дишате влажен морски въздух... Може да се случи и гореща юфка с прясно зеле да откриете в някой ресторант...

Сега Авакум не усещаше горещина по страните си, а като че ли му ставаше все по-студено и по-студено. Той слушаше разсеяно полковника, някои негови думи дори не чу, защото на няколко пъти пред очите му се мяркаха розови фасади с жълти балкончета, а до слуха му като да достигаше познатото шуртене на един малък водоскок. После той си помисли: „А защо все пак тя не иска да се среща вече с инженера?“ Полковникът предричаше бесило за Методи Парашкевов и гореща юфка със зеле за него. Той му разказваше за Слънчевия бряг, но кой знае защо вместо пясъчните дюни на Слънчев бряг пред погледа му се повлякоха ония белезникави къдели, които видя в дълбоките долища на Змеица. И се запита: „А нима ще обесят Методи Парашкевов?“ И изведнъж почувствува, че в душата му е много тихо и много спокойно. Полковникът говореше за горещо зеле и морски въздух, а той като да виждаше в тихото спокойствие на душата

си картинката, която нечия отколешна ръка беше издълбала върху теракотения пахар: една летяща дългопереста стрела гони сърна.

— Другарю полковник — усмихна се той, — ако вие нямате нищо против, аз бих отложил за неопределено време отпуската си. В края на краищата и в Момчилово климатът не е лош! Знаете ли? Там има една местност Змеица, която по хубост, струва ми се, не отстъпва твърде на Слънчевия бряг.

Полковникът пак затършува в чекмеджето си за скътана цигара. Макар и да нямаше хрема, той смръкна с нос и се намръщи. Сигурно се намръщи за това, че в чекмеджето си не успя да открие скътана цигара. После сложи ръка върху телефонната слушалка и като извърна към Авакум грейналото си и развълнувано лице, каза с тържествен глас:

— Ще наредя на Христина да тури под чешмата още една бутилка. Нали нямаш нищо против?

12

Аз описвам тия събития така, както сега ги виждам и разбирам — когато всичко е отминало вече, приключено и изяснено. А от онова време измина повече от една година.

Така се случи, че преди три дни — беше в събота привечер излязох да се поразходя по пътя, дето води за съседното село — Лъките. Аз много обичам да се разхождам по този път. Той е мек, равен, покрит е винаги с дебела наслойка от сива пепел и когато стъпваш по него, струва ти се, че вървиш по някакъв безкраен губер. От двете му страни ту се издигат, ту се снишават заоблени хълмове, едни с борови гори по раменете си, а други изглеждат наметнати със зелени чаршафи, с мъхнати родопски халища, тук и там изпъстрени с боровинки и глог. Заек ще застане на сред пътя и преди да го пресече — ще наостри уши и внимателно ще се послуша. После — клефуц, клефуц — ще подметне нагоре сивата си задница и тозчас ще затрие дирята си покрай пътния храсталак. Познавам маршрута на тоя кротък разбойник — ще се прокрадне до зеленчуковата градина на момчиловци, за да си хрупне къдраво зеле и малко сладък пипер. Добър апетит... В здрачния въздух прелитат прилепи. Мерне се нещо — остави мигновена следа и изчезне... Наоколо мирише на бор и треви. И е толкова тихо, че ако отнякъде дочуеш ранния и още сънлив крясък на нощна птица — ще ти се стори, че е ревнол до ушите ти горски звяр. Колко пъти съм се сепвал по най-малодушен начин от тази глупава измама! Особено по ония места, където пътят извива край Змеица... Но аз съм свикнал да минавам из тия кривини в усилен войнишки марш. Упражнявам се в бързо ходене, защото съм слушал да се приказва, че бързото ходене укрепвало сърцето. Аз упражнявам този ход, докато тайнствената Змеица остане на стотина крачки зад гърба ми. После отново влизам в нормалния си курс. Сега вече откъм пасищата между Момчилово и Лъките звънят навремени и много успокояващо медни хлопатарии — там из моравите пасат стотици глави овце. Далечният кучешки лай

звучи в ушите ми като сърдечен поздрав. Става ми весело. Нека си лаят кучетата, това си е тяхна работа!

Та заради всичките тия неща аз много обичам пътя, дето води от Момчилово за Лъките. По този път минава понякога и доктор Начева, когато отива при някои болни из махалите. Но това е незначителна подробност. Аз ходя преди всичко заради природата, сред която лъкатуши този черен междуселски път. Наистина случва се понякога да се срещнем, защото аз съм изучил много добре часовете, когато тя се завръща от обиколките из своите махали. Но това, както казах вече, е дребна и съвсем незначителна подробност.

С тази подробност аз съвсем случайно се сблъсках оня ден, когато пак бях излязъл на разходка към Лъките. Тя беше наметнала раменете си с един резедав шал от мека вълна и под дългите му ресници се подаваха ръцете, голи до над лактите. Придружаваше я едно босоного юначе, чието носле доста напомняше първолаческа запетайка.

Ние се спряхме и както винаги, побъбрихме си за това-онова. Била ходила в Инджовата махала при една млада жена, която щяла скоро да ражда. Мъжът ѝ работел в Мадан, бил ударник и печелел добри пари. Жената я попитала: „Момче ли ще бъде?“ Много искала, горкичката, да роди на мъжа си непременно момче! Тя отговорила: „Непременно ще бъде момче.“ Тогава жената повикала братчето си и му заповядала да изпроводи „докторката“ досами Лъките.

— Казвам му, „върни се“, а то не ще — смееше се много весело моята колежка. — Гледа ме милно-милно с тия чернички и припка подире ми като вързано с връвчица!

Изслушах с голямо внимание тази история. После забелязах, че моята колежка ме гледа някак си лукаво и доста интимно. И си помислих: „Дали да ѝ обадя, че кравата Рашка е дала тази вечер рекорден млеконадой?“ Но преди да я запозная с интересния случай, аз видях, че тя помръдна с рамене и затова резедавият ѝ шал се разтвори широко на гърдите.

— Е, какво? — запита ме тя и аз долових едно особено лукавство в гласа ѝ.

Стори ми се, че моментът не е подходящ, за да ѝ съобщавам новини във връзка с млеконадоя на нашата Рашка. А също така ми се стори, че не е красиво за един сериозен и делови човек като мене да

зяпа бюста ѝ от толкова близко. Затова наведох глава и започнах да чертая с върха на обувката си някакви геометрични знаци. Тогава тя изведнъж и съвсем ненадейно каза:

— Хайде, Али, да вървим, че ще се мръкне! — Тя, се обърна и толкова весело се изсмя, че изпита дори нужда да сложи ръце върху хълбоците си. Макар че ми стана обидно от този смях, аз пак констатирах, че е високонога като сърна и има много тънък кръст.

После аз си тръгнах към Момчилово с настроение, което не беше твърде бодро. Размишлявах върху причините за внезапния ѝ смях. Изглежда, че много работи съм премислял, защото — когато вдигнах глава да поогледам местността — забелязах, че Змеица е останала далече зад гърба ми. Минал съм, значи, покрай това неприятно място, както заран минавах примерно край Илчовата механа. Останах доволен от себе си и почувствувах, че изстиналото ми настроение се е позатопило поне с една десета част от градуса.

Но тази вечер ми било съдено да се сблъскам с още по-голяма изненада. Когато приближавах Момчилово, видях насреща си една гъста пушилка, която стремглаво се носеше към мен. „Това е лека кола“ — рекох си и предвидливо се отклоних встрани от пътя. Само след секунда-две покрай мен префуча тъмнозелена газка. Махнах с ръка пред лицето си, за да попречистя въздуха от пепелта, и се послушах: отдира ми заскърцаха спирачки, дочу се шум от заковани колелета, които стържат засъхналата земя. Аз се обърнах тутакси и видях, че един човек скочи пъргаво от газката и изтича към мен. Нищо не можах да помисля, защото, докато се опитвах да мисля нещо, видях се прегърнат от две здрави ръце.

Беше Авакум.

Поотслабнал малко и като че ли по-възрастен, отколкото бяха годините му, и с повече и по-дълбоки бръчки по челото. Слепоочията му бяха съвсем посивели. Погледът му беше все така пронизателен, твърд, винаги ровещ и винаги пресмятащ нещо, но сега като че ли онази едва забележима по-рано замисленост беше понатежала в гледците.

— Ти си ходил до Лъките, за да се видиш с доктор Начева — усмихваше, ми се той, като все ме държеше за раменете. Но срещата е излязла ялова, не такава, каквато си я мислил, и затова се връщаш в Момчилово с увиснал нос. Ех ти, ветеринарни звездоброецо, не можа

ли да се научиш от капитан Калудиев как трябва да се държиш с жените?

Аз смънках нещо, а той ме прегърна и отново ме потупа по раменете.

После ми обясни, че пътувал за Смолян по работа, че много бързал, затова не успял да се отбие в Момчилово. Обеща ми, че на връщане след седмица-две щял да ми погостува за няколко дена, та стрина Спиридоница да има това пред вид и да пръждоса нанякъде голошиестия си вампир.

А на изпроводяк ми каза:

— След един месец на Змеица ще пристигнат миньорски бригади. Чуваш ли, ветеринарни мечтателю? Там ще закипи такъв живот какъвто Момчиловци не са виждали дори насън. Змеица ще даде, както предвиждаше даскал Методи, истинска скъпоценна руда!

Сетне той ми стисна ръката до прималяване, изтича до газката, която вече потегляше, и с един скок се намести до шофьора. Машината се затули зад облаци прах.

В къщи стрина Спиридоница ме посрещна със засмяно лице.

— Сварила съм ти чорбица от кокошка — зарадва ме тя.

След вечеря аз се изкачих в плевнята, легнах върху прясното сено и сложих ръце под главата си. Нещо засушна по керемидите. Заваля кротък дъжд. „Първият есенен дъжд“ — помислих си аз.

Реших да си представя как тежките облаци са прихлупили голото теме на Карабаир. Нямаше нищо весело в тази картинка. Тогава се обърнах на дясната си страна и се помъчих да мисля за Авакум.

А на другия ден, като се върнах от кравефермата, сложих нов писец на писалката си и започнах да пиша втората част на тази тъмна история.

Дъждът продължаваше да вали.

След обеди у полковник Манов, където сръчната и пълнобузеста Христина го нагости сито и пресито с любимото му ястие, Авакум отскочи до библиотеката при Института по археология и там престои до вечерта. Той прерови всичко, каквото можеше да се намери подръка за ония краища, взе си някои бележки и към девет часа вечерта се прибра в квартирата си с натежала от четене глава. Цяла ноц му се присънваха конници с шлемове и ризници, разсипани крепостни стени и високи планински проходи, завардени от зъбчати кули. По едно време му се стори, че една от тия кули е боядисана в ярък розов цвят и че има наред бойниците си едно малко балконче като птиче гнездо, изплетено с жълти пръчки, вероятно от папур. Стори му се също така, че в това гнездо стои изправена Сия, а косите ѝ блестят и сияят на слънцето, като да са от златна сърма. Тя гледаше нанякъде с ръка над очите и на него много му се прииска да викне: „Тук съм!“ — но кой знае защо в гърлото му нямаше глас. После той се запита: „А къде съм всъщност?“ — защото имаше чувството, че кулата с балкончето непрекъснато се отдалечава от очите му, а той стои на едно място и поради това не може да следи какво става вътре в гнездото от папур. Но щом си зададе този въпрос „къде съм“, и кулата, и гнездото изчезнаха, като да ги беше отвял вятърът в бездънни гори. Той се събуди и тозчас разбра, че е в леглото си и макар да лежеше все още със затворени очи, знаеше, че ноцта е вече към своя край.

Той не обичаше да се излежава буден, затова скочи от леглото си, разкърши рамене и на пръсти отиде в кухнята, за да наплиска лицето си с вода. Сетне, като се върна в стаята си, извади от дрешника тъмносивия си спортен костюм, облече се и много внимателно завърза възела на синята си връзка. Не можеше да търпи хлабав възел, горното джобче на сакото — без кърпичка, и обувки, по които има прах или не дай си боже — кал. Не бяха ли в ред тия неща — изпитваше нервност, дразнеше се от дреболии, чувствуваше се като пътник, забравил в къщи си най-важната част от своя багаж.

После се зае с огромния си куфар. С шивашка сръчност сгъна бельото и туристическия си костюм. Сложи вътре няколко шишенца с химикали, две пачки патрони й къса стоманена лопатка в кожен калъф. Когато всичко беше приготвено, той заключи секретните ключалки и пристегна каишката на калъфа. Написа няколко букви и цифри върху едно чисто картонче, завърза го с цветен шнур за дръжката на куфара, сетне огледа внимателно работата си и отиде до телефона.

Подир четвърт час пристигна дежурният сержант от управлението.

— Това заедно с една портативна късовълнова радиостанция изпратете до Смолянското окръжно управление — каза му тихо Авакум — със служебна кола и да стои там до поискване.

Сега му оставаха още две неща за свършване — да се обади на Сия и да си вземе сбогом с хазяйката.

Случаят със Сия беше по-сложен. Той не искаше да мисли за това, но много добре си спомняше, че снощи, преди да заспи, беше търсил отговор на задачата: как да й се обади. Днес тя ще иде на спирката, ще го чака, ще се озърта и пак ще го чака. Ще бъде с най-хубавата си рокля, с най-хубавата си усмивка, с най-хубавото си червило върху устните — за да не й задава неудобни въпроси, да не я разпитва за инженера. По дяволите този инженер! Нека той си гледа силнотоковата работа и да не се мярка повече на пътя им. Но как да й обади?

Ако иде при нея и каже: „Тъй и тъй, изпращат ме по спешност на еди-какви си разкопки“, тя ще попита: „Но все пак защо толкова внезапно? И къде са тия разкопки?“

Какво да й отговори? На заровените старини няма да им стане нито по-весело, нито по-тъжно, ако иде при тях например с един ден закъснение, един ден по-късно. Тук, разбира се, неговият фронт е най-уязвим. Сетне — в България няма Далечен Изток, та да й каже: Ще копаем някъде към Алтай — и аз самият не зная точно къде. В България всичко е близко и е като на длан.

По-добре ще бъде да не й казва нищо. Поне на първо време той трябва да потъне и да се укрие в една относителна неизвестност.

Но все пак и тя не бива да чака напразно. Едно момиче в най-хубавата си рокля, с най-хубавата си усмивка да чака напразно на

спирката — това е неприятна картинка, разбира се. Той би се презирал цял живот, ако инсценира такава картинка по своя вина.

Има само една възможност — да ѝ изпрати телеграма: „Заминавам по спешност на нов обект.“ Но телеграмата е протоколно нещо, носи със себе си атмосфера на административност, на педантизъм и канцеларщина. На момиче, което е претърпяло някакво си разочарование и дочакало деня с хубави предчувствия — на такова момиче да пращаш лаконична телеграма — това прилича на високомерно и бездушно кимване с глава. Той не иска да се показва високомерен и да бъде бездушен, противно му е да си играе на „довиждане“ само с едно кимване, както правят някои надути шефове, когато се прощават с подчинените си. Направо казано — трябва да ѝ напише писмо. Слава богу, има бърза поща и тя ще получи писмото, преди да е довършила приготовленията си за следобедната среща.

„Сия — той написа само Сия, защото не обичаше прилагателните, — включен съм в бригада, която заминава с кола след четвърт час. Не ти звъня по телефона, защото не искам да те будя.

Струва ми се, че ще бъде разумно и полезно, ако прекараш отпуската си на село. Иде гроздобер и затова на село ще бъде много приятно.

Надявам се, че след месец ние ще свършим разкопките. Казват, че обектът бил интересен и обещава ценен археологически материал.

Може би няма да ти пиша, за да не отвличам вниманието ти. Но предполагам, че понякога през свободното си време ще мисля и за теб. Желая ти от сърце да бъдеш весела.“ И подписа името си.

Той прочете два пъти писмото, поправи няколко неясни букви и остана много доволен. Писмото нищо не разкриваше, нищо не обещаваше. И с нищо не я задължаваше. „Да си живее тъй, като че мене ме няма на тоя свят“ — въздъхна Авакум.

Наближаваше осем часът. Влезе в кухнята и любезно подаде ръка на хазайката си, която, турила дебели очила, току-що бе започнала да чисти ориз.

— Тръгвам на дълъг път — усмихва се Авакум. — Ще взема участие в няколко археологически експедиции, така че по-рано от месец-два да не ме очаквате.

Старата жена повдигна очилата си над веждите и учудено го изгледа.

— Ето ви наема за два месеца. — Авакум остави на масичката няколко банкноти. — Ако се наложи да закъснея, ще ви изпратя парите по пощата.

— Вие да се пазите от змии — каза жената, като не снемаше очи от лицето му — По онези пущинаци, дето се врите, да си знаете, че непременно се въдят змии. Взехте ли си дебелия пуловер?

Авакум кимна с глава.

— Ами хинин?

След един час той летеше със самолет за Варна. Над Балкана изведнъж ги засрещнаха облаци и в кабината стана мрачно като по здрач. Самолетът се издигна към висините, проби камарищата мъгли и след няколко секунди сянката му стремително се плъзгаше по облачния килим.

Кацнаха на летището край Горна Оряховица Авакум слезе от самолета — багажът му се състоеше само от едно широко бежово пардесю, което той носеше праметнато на рамото си.

Пое дълбоко въздух, направи няколко крачки и се усмихна беше в родния си край. До Търново имаше по-малко от един час път с файтон.

„На връщане непременно ще се отбия“ — помисли той, огледа се и бързо влезе в телефонната кабина.

Той изчака излитането на самолета, после запали цигара и тръгна по пътя, който водеше за града. Там го, очакваше една сива победа. Шофьорът, висок момък, стоеше облегнат на мотора, люпеше слънчогледово семе и весело гледаше около себе си.

— Здравей — каза му Авакум. — Ще дадеш ли и на мен от тез залъгалки?

Момъкът го изгледа мълчаливо и продължи да си дъвче от семето.

Авакум се засмя:

— А до Търговище ще ме заведеш ли?

Като чу тия думи, шофьорът се изправи, чукна токовете си един о друг и на часа отвори вратичката на колата.

— Наредено ми е да съм на разположение — каза той.

Победата префуча край село Арбанаси и след няколко минути навлезе в старите източни покрайнини на града. Авакум спусна перденцата над прозорците, сгуши се в левия ъгъл на седалката и

затвори очи. „Площад «Девети септември» — започна да пресмята той... — Сега се спущаме край градския народен съвет... Един завой, втори... — Той се притисна към облегалката. — Точно сега минаваме покрай нашата къща, покрай дворчето с асмата и трите люляка. Може би старата е на двора и гледа подир мен.“

Запали цигара и се намръщи. Когато цигарата догоря и започна да пари пръстите му, той погледна пред себе си — колата сякаш помиташе черната лента на шосето — препускаха за Козаревец...

Спряха за няколко минути в Търговище, пред пощата. Докато Авакум говореше по телефона, шофьорът извади шепа слънчогледови семки и започна отново да люпи. Беше горещо, задушно, миришеше на пепел и сгорещен чакъл.

В Преслав пристигнаха към три часа следобед. Авакум освободи колата, стисна ръка на шофьора и с широки крачки тръгна към центъра на градчето. Улиците бяха пусати, по направените овошки не трепваше ни един листец, всичко сякаш почиваше в някаква ленива и безгрижна дрямка.

След като си осигури в хотела стая за нощуване, Авакум повика едно олющено файтонче и заръча на кочияша да го заведе до стария град. Когато приближиха парка, между новия и стария Преслав, той отпрати файтона да върви напред, а сам полека тръгна по главната алея. До бюста на загиналия антифашист Борис Спиров стоеше нисичък възпълен мъж в бяло сако и черни панталони. Валчестото му лице беше овлажняло от пот.

— Не се издавай, че ме познаваш — подхвърли му Авакум, като го видя да се усмихва насреща му. Той се огледа и застана пред бюста.

Мъжът с бялото сако застана също пред бюста.

— Трябват ми сведения за Методи Парашкевов — каза Авакум. — За него, за родителите му и за всичките му роднини. И сведения за хората, с които по-интимно е дружил. Кой са, къде са и какво работят сега. Утре вечер на същото това място пак ще се срещнем, за да предадеш доклада си... — Той помълча. — И да си отваряш очите на четири — гласът му стана строг, — аз съм археолог и нямам никаква работа със сътрудниците на милицията, разбра ли?

Мъжът кимна с глава.

— Аз ще проуча материалите през нощта. Ако са ми необходими някои допълнителни сведения, ти ще ме видиш на другия ден към осем

часа заранта в сладкарничката, дето е срещу хотела. Ако не са ми необходими никакви допълнителни разяснения, ти няма да ме видиш в сладкарничката. Ще смяташ, че си изпълнил задачата си добре.

Той се взря в надписа под бюста, после се извърна и полека продължи пътя си към изхода на парка. Там го чакаше олющеното файтонче. Кочияшът дремеше върху капрата с раззината уста и клюмнал калпак.

Оттук нататък чак до вечерта на другия ден Авакум беше само археолог, Методи Парашкевов, неизвестното лице X, тайнствената местност Змеица — всичко това като че ли изведнъж престана да съществува. Най-напред предаде почитанията си на директора на музея, с когото води дълъг разговор. После разгледа отново експонатите и макар някои от тях да беше виждал десетки пъти, престоя в залите чак до смрачаване. На другия ден поскита около развалините на вътрешната крепостна стена, скицира в бележника си орнаменти от корнизовите блокчета на Златната църква, после нае пак същото олющено файтонче и се затири отвъд десния бряг на Тича. Сред храсталаците и припечите стърчаха разсипаните основи на някогашните прочути преславски манастири. Авакум намери сенчесто място, напълни луличката си и с удоволствие запуши.

Димът се виеше на колелца в сгорещения въздух. Над главата му прелитаха кресливи свраки, а високо в избледнялата синева плавно кръжеше орел с неподвижни криле. Разсипан камънак, храсталаци, където сигурно се въдеха змии, миризма на напечена земя и спарена шума и над всичко и върху всичко — тежка и душна тишина. Авакум се усмихна: „*Sic transit gloria mundi!*“ Може би на същото това място цар Симеон — Черноризец Храбър — е точил пачето си перо и си е спомнял кървавата Ахелой, и е примирал от неутолената си жажда за цариградския трон... „*Sic transit gloria mundi!*“ Важното е да те спомнят с добро!

Вечерта той отнесе в хотелската си стаичка един голям плик със записки, писани на ръка и на пишеща машина. Това бяха сведенията за Методи Парашкевов.

Може би е уместно да бъде зададен например такъв въпрос. Ето, неизвестното лице X — според хипотезата, развита пред полковник

Манов — е действителният престъпник. Той е контузил старшината Стоян, разбил е прозореца на пункта, откраднал е стратегическата скица и пр. А Методи Парашкевов, момчиловският „даскал“, е набеденият престъпник, той е всъщност един невинен човек. Тогава защо Авакум събира секретни сведения за невинния човек — и то не как да е — открито, — а законспирирано и с хиляди предпазливости?

Към мен, хроникьора на тази история, подобен въпрос може да бъде отправен не един път, а десет пъти и аз десет пъти ще отговарям много сериозно и с голямо удоволствие. Пък Авакум само би се усмихнал сдържано, както винаги, и ще си замълчи.

Той беше дълбоко убеден, че постъпва правилно и че върши точно онова, което трябва да се свърши. Ако диверсията срещу Методи Парашкевов беше плод на лично отмъщение, той се надяваше да намери такъв ключ в биографията му, който лесно би му отключил вратичката, зад която се тули авторът на диверсията, неизвестното лице Х. Но ако в биографията му няма нищо такова, което да напомня по-особени отношения с когото и да било — в такъв случай щеше да стане съвсем ясно, че в характера на престъплението не трябва да се търсят лични чувства и субективни мотиви.

Имаше и една трета страна, над която Авакум често мислеше. Това беше опасна възможност, която обръщаше с главата надолу неговата хипотеза. Той изграждаше хипотезата си въз основа на няколко мъчно уловими, но очевидни грешки. Дотук всичко вървеше добре, всичко се основаваше на логическия принцип, че грешките в края на краищата уличават и разкриват престъпника. Прекрасно. Но както в математиката, така и в разузнаването при решаването на сложните случаи понякога е необходимо да се прибегва до помощта на „противоположното“. Авакум познаваше този математически принцип и когато беше нужно, той го прилагаше в практиката си. Липсата на стъкла върху земята и на следи по мазилката, изпиляването на желязната пръчка от вътрешната ѝ страна и извиването ѝ навън, големите стъклени парчета върху каменния под — това бяха грешки наистина, но кой можеше да твърди с абсолютна положителност, че те не са направени нарочно, с преднамерен умисъл?

И Авакум предполагаше „противоположното“ — лицето Х прави нарочни грешки, за да подсети разузнаването, че в случая има уж диверсия, а не истинска диверсия. Или казано още по-просто: че

Методи Парашкевов сам се е представил за жертва на някаква диверсия, от което следва, че лицето Х и Методи Парашкевов са едно и също лице.

В тази контрахипотеза имаше известен процент вероятност. Нищожен процент — защото предполагаше изключителна надареност на престъпника — нещо, което на практика се срещаше съвсем рядко. Във всеки случай Авакум беше решил да подложи на най-придирчива проверка контрахипотезата, за да не остане никакво петънце от съмнение върху възможната идентичност между Методи Парашкевов и тайнственото лице Х. Той ще проучи живота на учителя от юношеските му години, та чак до деня и часа на среднощното престъпление — това проучване съставляваше увода към загадката, която трябваше да разреши.

Той извади бележника си, напълни луличката си с тютюн, разположи се удобно пред масата и започна да чете.

Заранта, точно в осем часа, мъжът с бялото сако пристигна в сладкарничката, огледа празните маси и доволно въздъхна. Макар да не беше закусвал, той си поръча лимонада и с голямо удоволствие я изпи на един дъх.

От Преслав Авакум замина за Коларовград, но не остана в града, а си нае стая за няколко дена в близкото село Мадара. Тук — веднъж в Голямата пещера, а след три дни при развалините на селото — Авакум получи два обемисти плика, които съдържаха сведения както за Методи Парашкевов, така и за хората, с които беше дружил и при които беше живял.

После замина за Провадия. Там стоя три дни почти без да излиза от стаята си, като само вечерно време правеше малки разходи из съседните улички на хотела.

На единадесетия ден след отлитането си от София той пристигна в Пловдив. От гарата до квартирата, която му беше предварително наета, той отиде със служебна кола. Завеските на стъклата бяха спуснати, сержантът, който го придружаваше, не проговори нито дума през целия път.

Квартирата беше широка, слънчева, имаше баня и закрыта веранда с няколко шарени шезлонга покрай стените. Обслужваше се от

една възрастна жена, която само при повикване излизаше от кухнята.

Авакум даде на сержанта пари и го помоли да му купи дрехи за преобличане и стъкленца одеколон. Сетне се изкъпа, мушна се под хладните, безупречно чисти завивки на леглото, затвори очи и тутакси заспа.

Спа до вечерта. Вече по тъмно той излезе от квартирата — обръснат, парфюмиран, чист. Но приличаше малко на себе си, защото имаше под носа си късо подстригани мустачки и носеше очила. С бежовия си шлифер през рамо, малко разсеян и с безгрижен вид той тръгна към центъра на града.

Прибра се заранта, когато работниците бързаха да встъпят в дневната смяна.

С незначителни промени — такава беше програмата му през всички дни и нощи, които прекара в Пловдив: вечер излизаше, а се завръщаше заран.

Вечер Авакум отиваше в управлението, затваряше се в стаята на секретаря ѝ започваше да прелиства, въоръжен с бележник и молив, огромни купища листа. Интересуваха го ония дела, които съдържаха материали за пограничните произшествия през последните две-три години: преминаване на диверсанти във вътрешността, установяване и разкриване на шпионски резидентури, шпионаж по границата и пр. С напрегнато внимание четеше и препрочиташе страниците, където място на действие бяха момчиловските гранични райони или районите, съседни на Момчилово.

Преди да иде в управлението, Авакум се отбиваше в поотдалечения от центъра ресторант „Тракия“, където вечеряше в някой уединен ъгъл и слушаше музика половин час. Оркестърът беше добър и обикновено свиреше весели мелодии, но кой знае защо на Авакум ставаше някак си тъжно от тази весела музика, като че ли от подиума вееше студ, а неговият уединен ъгъл се намираще някъде на края на света. В тия минути много му се щеше да си поръча силно питие и чукаше с пръстена си по чинията, но когато дохождаше сервитьорът, той навъсено искаше сметката и бързо излизаше навън.

Лягаше си към седем часа заранта и ставаше в дванадесет. След като се освежаваше под студения душ, сядаше да обядва. Обедът му се състоеше от две големи чаши кафе и един тънък сандвич. После нареждаше цигари и пепелници пред себе си и започваше работа.

Още докато беше в Мадара, той поиска от управлението допълнителни сведения за Методи Парашкевов — празното място, което изпълваше неговото учителско битие между Девети септември и началото на 1947 година. Освен това той помоли полковник Манов да му изпрати координатите на тайните радиоемисии, засечени от нашите пеленгаторчици, и досиетата на геолозите от момчиловския пункт.

Материалите му бяха предадени на другия ден след като пристигна в Пловдив.

Сега портретът на Методи Парашкевов започна да се изяснява в съзнанието му. Разбира се, той беше все още в „три четвърти“ — в характеристиката на учителя липсваше момчиловският период, за да го види в пълен „анфас“. Но макар и в „три четвърти“, образът напълно съвпаднаше с ония предварителни представи, които Авакум си беше изработил за него.

В целия род на Методи Парашкевов, по баща или по майчина линия, нямаше лице, уличено в реакционни прояви. Всичките му близки и по-далечни роднини усърдно работеха сега в кооперативните стопанства, а двама от братовчедите му бяха наградени със сребърни медали за постигнати успехи в отглеждането на десертни сортове грозде „Димят“. Като учител Методи Парашкевов ще да е стоял настрана от политическите течения, макар че в някои от сведенията се загатваше за проявявани „скрити симпатии“ към прогресивно настроените ученици. Обаче нито един свидетел в нито един документ не обелваше дума дори за скрити симпатии към „десните“.

Повечето от сведенията очертаваха Методи Парашкевов като тих и крайно скромнен човек, небрежен към битовите си удобства, спартанец по дух. Намекваше се, че е малко затворен в себе си, че е мълчалив и с доста тежък характер. Но всички твърдяха, че е прекрасен учител, че обичал да чете научна литература и да ходи „сред природата“. След химията втората му любов била геологията — навсякъде, където учителствувал, той оставял за ползуване малки, но грижливо подбрани кристалографни сбирки. Някои пишеха, че не могъл да се ожени именно поради това — много време губел в събирането на разни камъчета и много пари пилеел за книги, инструменти и всевъзможни препарати и киселини.

Нямаше сведение, където да не се изтъкваше една друга негова особеност — ловната му страст. Тя била наследствена — по бащина

линия. Дядо му Игнат се славел из цялата околия като най-опитния майстор на вълчия лов. А Методи бил не само изкусен стрелец, но и превъзходен препаратор — нямало кабинет по естествена история, където неговите препарирани зайци и лисици, бухали и яребици да не изглеждали като живи.

Не можеше да се разбере обаче кое го е накарало да прекъсне битието си на учител, за да се пресели в София. Сведенията за тия две години не изобилствуваха с много материали. Бяха установени само няколко неща: че се е издържал с парите, които е получил от продажбата на бащиното си лозе, че си е купил ловна карабина от някакъв чужденец, вероятно англичанин, че е подавал заявление за служба при Минно-геоложкия институт. В този институт не бил назначен, защото на заявлението му имало резолюция от завеждащия кадрите: „Не отговаря политически.“ Хазяинът му от това време, един локомотивен машинист, беше дал такива обяснения за него: „Мълчалив, саможив, чете, ходи често на лов. Има чудесна пушка, прави си патроните сам, а убития дивеч раздава на всеки, който си поиска. Тих човек, но затворен. Жена ми Василка страшно се сърдеше заради камънака, с който пълнеше стаята си. На масата си винаги държеше големи и малки стъкла с разни химикали и всякакви увеличителни стъкла и различни чукчета. По едно време си купи дори един малък микроскоп, на вехто, но доста запазен, защото лъщеше, като да е от злато. Тоя ден го чухме за пръв път да свирка с уста. Сигурно е бил весел заради микроскопа. Гости не му идеха, наема си плащаше редовно, но за облеклото беше скъперник. Жена ми Василка, която го переше, поизкърпваше често яките на ризите му. Ние бяхме доволни от него, а и той от нас. Когато ни обади, че отива на село учител, жена ми много се разтъжи. Той й остави за спомен един хубав спиртник, чуждо производство.“

Като обобщи същественото от всичките тия документи, Авакум потри доволно ръце: засега нямаше никакви основания, за да се съмнява в идентичността на лицето X с Методи Парашкевов.

На петия ден от пристигането си в Пловдив Авакум замина за Смолян.

В Смолян го настигна писмо от полковник Манов. Полковникът пишеше:

„... И така, аз прочетох протоколите от първите няколко разпита на обвиняемия Методи Парашкевов. Прочетох тия протоколи с голямо внимание и мога да ти кажа, че сега зная по това дело толкова, колкото и в самото начало. Във всеки случай аз искам да ти процитирам няколко пункта, които на мене лично ми се виждат интересни.

На първия разпит нашият човек го подканил да приказва, като му задал обичайния въпрос: «Кажете ни нещо за себе си.» Методи Парашкевов въздъхнал: «Какво да ви кажа за себе си, когато вие ми отнехте възможността да свърша една интересна и полезна работа, на която възлагах големи надежди!» «Каква работа имате пред вид?» — запитал го следователят. Методи помълчал и се усмихнал: «Мислех да се оженя — казал и допълнил в същия дух: — За един стар ерген като мене това щеше да бъде значително събитие, за което си струва да се приказва, нали?»

Следователят го попитал: «Как ще ни обясните вашите чести разходки из планината.» Методи отвърнал: «Ходя на лов.» «На лов се ходи с пушка, а вие много пъти сте излизали без пушка. Нима може да се ходи на лов без пушка?» «Не може, разбира се — кимнал Методи и допълнил: — Но освен лов аз имам други интереси.» «А именно?» — запитал следователят. «Изучавам природата.»

Следователят го попитал:

— Вие, гражданино, твърдите, че вечерта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август сте излезли на разходка източно от селото. А свидетели са ви срещнали на пътя, който води за село Лъките — посока, противоположна на тая, която вие сочите. Защо ни заблуждавате?

— Това си е моя частна работа — отвърнал учителят, стиснал устни и престанал да приказва по тоя въпрос.

На втория разпит следователят го попитал:

— Миналата година в местността Змеица беше убит при престрелка с органи на властта диверсантът Кадемов от село Лъките. Вие познавахте ли тоя човек?

— Познавах го — отвърнал Методи. — Той имаше вярно око и сигурна ръка. Беше добър ловец.

— Често ли излизахте на лов с Кадемов?

— Срецали сме се няколко пъти в планината.

— А спомняте ли си кога беше последната ви среща?

Методи отвързал твърде спокойно:

— Струва ми се, че това стана една година преди той да избяга на юг.

— А кога се видяхте след тази последна среща?

— Може би щяхме да се видим в деня на погребението му, но ме домързя да бия път до Лъките — усмихнал се Методи.

На третия разпит следователят го запитал:

— Вие, гражданинo Парашкевов, отричате участието си в нападението над пункта. Но тогава как ще обясните наличието на следи от вашите пръсти върху разбитото стъкло?

— Ако бях детектив, щях да задоволя някак си любопитството ви — вдигнал рамене Методи Парашкевов. И след като помислил малко, добавил: — Има само една възможност — някой да е задигнал пръстите от ръката ми, когато съм спал. Задигнал ги е, отишъл е до пункта и с тях е разбил стъклото. А сетне се е върнал обратно и отново ги е оставил на мястото им. Вие как мислите?

— Това е несериозно — казал следователят.

— Напротив! То е толкова сериозно, колкото и цялото ви обвинение срещу мене! — стрелнал го сърдито Методи.

Тогава следователят заповядал да донесат ампулата с хлороформа, пешкира и фасата от цигарата. И го запитал:

— Познавате ли тия неща?

— Че как да не ги познавам! — казал Методи. — Ампулата и пешкирът са безусловно мои, защото съм ги купувал с мои пари. А колкото до тоя фас — той го погледал някое време — аз не съм сигурен дали ще е от моя цигара, или от друга. Всички фасове си приличат като близнаци.

— Моля — казал следователят, — за фасата не се тревожете. Ние се погрижихме да го изследваме и експертизата установи по него

следи от вашите пръсти и от вашите обувки.

— Тогава и фасът е мой — усмихнал се Методи и добавил: — Спомням си, че когато минавах край пункта, аз захвърлих цигарата си някъде наблизо до прозореца и понеже духаше силен вятър — настъпих я, за да не направи пакост.

— Вие имате силна памет — казал следователят — и затова лесно ще си припомните как вашият пешкир се е напоил с хлороформ и по какъв начин се е омотал около лицето на старшината Стоян.

Методи Парашкевов дълго мълчал.

— Хайде, говорете! — подканил го следователят.

— От моя хлороформ — казал Методи — не е изпръсквана нито една капка през тая вечер, защото аз много добре помня делението върху ампулата — чертицата, до която беше стигнала течността. Сега течността си стои пак до същата чертица.

— А кой, освен вас може да потвърди това? — засмял се следователят.

Методи повдигнал рамене, после и той се засмял.

— Слушайте — казал той, — тази история с моя пешкир е наистина любопитна. Както е прелюбопитен и случаят с отпечатъците от моите пръсти. Ако сте добър следовател, вие трябва да изясните тия загадки — и за себе си, и за мен. Но ако си губите времето около моята скромна личност, аз ви уверявам, че вие никога няма да стигнете до истината.

— Засега истината се върти именно около вашата скромна личност — заплашил го следователят.

Методи помълчал някое време, после казал:

— Аз за себе си не се страхувам, защото в тая тъмна история не съм вземал абсолютно никакво участие и защото има разумни хора, които ще установят това. Нима може един човек в днешно време да бъде съден за престъпление, което не е извършил? Не ме карайте да се смея, моля ви се, защото аз не съм от хората, който много обичат смеха.

Така приключи третият разпит.

Обвиняемият, изглежда, не разбира или не схваща трагичното положение, в което е изпаднал. Тази наивност е хубава и в същото време тя съдържа нещо ужасно в себе си. Хубавото е това, че човекът е спокоен и не живее в страх. А ужасното се състои в неговия

оптимизъм, във вярата, че всичко ще свърши добре и че никаква опасност не виси над главата му. Той не знае, че фактите и веществените доказателства по това дело са такива, че тутакси може да бъде даден под съд. Опит за предумишлено убийство, нападение над военен пункт, задигане на документ със стратегическо значение — ти знаеш как законът наказва това. И ако все още обвинението не е отишло в ръцете на прокурора — причината не е в липсата на доказателства срещу обвиняемия — такива доказателства има и те са от безспорен характер! Причината е в нашето желание да разнищим колкото се може повече нишки на престъплението, тоест да разкрием организацията му, хората, които участвуват в него, и централата, която ги движи. Разбира се, ако ние ударим на камък, ако следствието се проточи и загуби перспектива — Методи Парашкевов, макар и единствен в това дело, ще бъде изпратен на съд. Така стоят нещата засега.

Що се отнася до нашите контрамерки, които ние взехме извън твоето командироване в Момчилово — резултатите от тях не са особени, но ти трябва да ги, знаеш. Първо. По всяка вероятност стратегическата скица не е прехвърлена през границата: момчиловският граничен участък и съседните участъци са под усилено наблюдение. Не е констатиран нито един опит дори за доближаване до граничната линия. Но това съвсем не означава, че този документ не е попаднал в ръцете на чуждото разузнаване. Второ. От усилените радиопеленгаторни засечни пунктове е заловена само една кратка шифрограма, предадена по ултракъсовълновата станция на двадесет и четвърти август, двадесет километра от Момчилово, посока север-северозапад. Мястото на тайната радиостанция не е зафиксирано с абсолютна точност — емисията е траяла около половин минута. По време на предаването близо до граничната линия е летял чужд самолет.

Ще ти изпратя — и сигурно още утре — засечните пунктове на предишните две ултракъсовълнови емисии, а така също и приблизителните координати на мястото, откъдето е предадена последната шифрограма. За съжаление и трите шифрограми не са още дешифрирани. Но е установено, че станцията приемател е една и съща. Имай грижата да уговориш редовна и извънредна свръзка със Смолянското окръжно управление и да си осигуриш — макар и в повечето случаи като «археолог» — помощта и сътрудничеството на

всички добри хора. Бъди внимателен и извън населените пунктове не ходи никога без заредено оръжие. Наредил съм да имаш денонощна радиовръзка със София...“

Авакум прочете това писмо в стаята на хотела, където беше останал да ношува. Той записа някои данни в тефтерчето си, после запали клечка кибрит и изгори писмото.

Облегна се върху рамката на прозореца и гледа дълго навън. Утрото беше навъсено, сиво. Над хълмовете лежеше оловно небе.

Първата среща с този човек се е запечатала в паметта ми с най-мрачни бои. Ето как стана това.

В Момчилово има две кръчми (аз ги наричам постарому тоя тип заведения): по-голямата и по-нова от тях носи на челото си модерна ламаринена фирма с внушителен надпис „Ресторант «Карабаир»“. Ресторантът заема половината от новата сграда на селкоопа, има широки прозорци, които гледат на площада, а вътре е чистичък, спретнат, с бели покривки върху масите и с високи лавици зад лъскавия тезгях. Момчиловци много се гордеят със своя нов ресторант и на драго сърце се отбиват вътре, за да си пийнат ментовка и послушат радио, макар и да се притесняват донякъде от белите му покривки и от гладко рендосания му дъсчен под. Тук идват на обяд тримата учители от местното училище, счетоводителят на стопанството и майорът картограф Стефан Инджов. Вечерно време тази сериозна компания се увеличава с двама души — младия агроном и съпругата му, винаги щастливо усмихната и винаги с жълто невенче над ухото си.

Другата — старата момчиловска кръчма — се намира в източния край на селото, току пред кръстопътя, където се срещат двата друма — от Горната махала и за село Лъките. Тя се помещава в едноетажна ниска сграда — овехтяла от годините и олющена от времето, с един-единствен прозорец, препречен с железни пръчки, с четири каменни стъпала пред тесния вход. Под надвесената и плочеста стряха няма никаква фирма. Едва се чете полуизтрит от дъждовете надпис, може би писан преди четвърт век от ръката на някогашния собственик:

СПИРТНИ НАПИТКИ И ТЮТ. НА ДРЕБНО

Отдолу, където ще да е било името на кръчмаря, има сравнително прясна лента, теглена издебело с червена боя.

Момчиловци наричат тази кръчма Илчова механа.

Вътре Илчовата механа не изглежда толкоз удобна, колкото е отвън. Тя е широка — побира около десетина дъсчени маси, поставени на по два разкрача една от друга. Подът е земен, таванът ѝ е от почернели дебели греди. Дървеният тезгях е натъкмен право срещу входа, но малко надясно, а отляво, в ъгъла, има старинен оджак с повесена верига над огнището. Сводът на оджака е масленочерен — пушилката на огъня го е близала сигурно от десетилетия, та чак до наши дни.

Между огнището и тезгяха има врата, но сега е останала само касата ѝ с пантите, а самата врата е откачена. Оттук се влиза в една малка соба със сковани ниски миндерлъци покрай стените. Миндерлъците са покрити със стари, изтъркани от сядане шарени черги. По тях преобладава жълтият цвят — широки жълти ленти, обиколени с червени и сини правоъгълници. В средата на собата е поставена дълга маса с поокуцели вече къси крачета. Светлина влиза през едно тясно продълговато прозорче, обърнато точно срещу кръстопътя. Понеже кръчмата е достроена на едно повдигнато място, през това прозорче може да се види дори минарето на схлупената джамия в Горната махала и значителна част от пътя, който води до село Лъките.

„Карабаир“ привлече, разбира се, лъвската част от постоянната клиентела на Илчовата механа. „Карабаир“ имаше и радио, и бира през лятото, и топла чорба за закуска, и много видове мезета за ракията. Той се посещаваше от по-видните ръководители на селските работи и беше станал като клуб на позабогатялото през последните две-три години кооперативно стопанство. В „Карабаир“, както и в модерната сграда на смесеното училище, момчиловци като да виждаха външния символ на новото, което беше настъпило в техния живот.

Илчовата механа, която се славеше с буен живот в миналото, започна изведнъж и някак ужасно да старее, да усамотява, заприлича на изоставен паметник, напомнящ далечни и безвъзвратно отминали неща. Тя повече се посещаваше от старци, от неколцина тихи пиячи, посещаваха я сегиз-тогиз дърводобивници от Горната махала, които все още не можеха да свикнат с белите покривки на „Карабаир“.

Че беше безнадеждно изостанала от живота като старите речни воденички — по това не можеше да се спори. Но че в нейните бъчви имаше по-отлежало, силно и чисто вино от виното на „Карабаир“ — в тази истина само неопитни хора биха могли да се усъмнят. Марко Крумов — комуто селкоопът беше възложил стопанисването на Илчовата механа, — не признаваше никакви ментовки, ликьори и прочее изкуствени питиета, с каквито се тафреше по лавиците си „Карабаир“. Но Марко Крумов винаги държеше под тезгяха няколко дамаджанки с жълта сливовица — кой знае как и откъде доставена, ароматна, огнена сливовица, която караше беловласите старци да си спомнят младите години, а дърварите от Горната махала да се похващат за ножовете си и да святкат като рисове с очи. „Карабаир“ се гордееше с мезетата си, но не можеше и насън да мечтае за специалитета на Илчовата механа печените лютивни чушленца, накиснати в олио и винен оцет. Вярно е, че и там поднасяха чушки, но те бяха облагородени, сладки или едва налютяваха, пък чушленцата на Илчовата механа бяха същински зелени пламъчета, изскочили из самия ад. Трябваше човек да има език, подплатен с два ката гьон, за да не се просълзи от непостижимата им лютивина.

В Илчовата механа нямаше чорба и готвено. Марко Крумов гощаваше верните си клиенти с тлъста овнешка пастърма, позатоплена на жар солена сланина, пържеше им яйца с лук и сирене, печеше под връшник охранени петли.

А какъв беше на вид този Марко Крумов? На вид той нямаше нищо общо с управителя на „Карабаир“. Оня, беше сух и строг, гледаше недоверчиво, приличаше на ловец, застанал на пусия в гюме. А Марко имаше солиден корем и червени младежки бузи — макар и да надхвърляше петдесетте. Мустаците му, по хайдушки засукани нагоре, правеха, червендалестото му лице да изглежда много юначно. А очите му, винаги лукаво засмени, пъдеха мъката от сърцето на човека и напомняха, че на тоя свят освен грижи има място за цяло море от удоволствия и веселби. Представете си тази фигура с щръкнала като четина посивяла коса, с огромни и космати ръце, голи до лактите, с престилка, която никога не е бяла, и вие ще имате представа за човека, който управляваше и стопанисваше Илчовата механа.

Ах, аз много обичах това старо бордейче! И не заради лютивите чушленца, от които ми е идвало да рева с глас. Аз гълтах тези зелени

пламъчета пряко сила, само за да не ме гледат достойните посетители на Илчовата механа с насмешка и пренебрежение. И към жълтата сливовица никога не съм имал слабост, а овнешката пастърма не можех изобщо да понасям. Разбира се, не искам да кривя душата си, като отричам, че виното ми е харесвало. Да — виното и печените петли винаги са ми харесвали, обичал съм ги и ще продължавам да ги обичам, въпреки че такава една обич не е твърде свойствена за положителен човек като мене. Аз прерових много литература и никъде не открих подобна слабост у ветеринарните лекари — да обичат вино и печени петли.

Но както и да е! Дори само лимонада и лютивви чушленца да имаше в тази Илчова механа, аз пак щях да ходя там, а какво ме привличаше — и сега не зная. В двете соби беше винаги сумрачно и някак тъжно и глухо. Но в оджака пърпореше огнец, подскачаха пламъчета и аз често седях на трикрако столче срещу огнището и ровех с пръчка в пепелта. Това беше много приятно, особено есенно време и зиме. Слушах как вятърът шушне в комина или как вие снежната виелица и си мислех за разни неща. Най-напред мислех за кравата Рашка, защото аз съм ветеринарен лекар, пък Рашка е голяма гордост на нашето стопанство. Мяркаха се в мислите ми и други неща, като например резедавия шал на моята колежка, доктор Начева или миглите ѝ, по които веднъж видях полепнал снежец, или ми се струваше, че някъде до мен, но пак срещу огъня седи на трикрако столче едно същество в бяла рокличка и протяга ръцете си към жарта. Аз много ясно виждах тия малки и бели ръце, протегнати към огъня, и ми ставаше смешно. Имаше защо да се смея, разбира се. Нима не е смешна такава картинка: момиче в лятна рокля, в снежнобяла рокля, седи срещу огъня с протегнати ръце. Ако имаше на раменете си шал, един резедав шал например, а под шала — жълт пуловер с висока яка, какъвто носи доктор Начева — всичко щеше да бъде напълно в ред и аз нямаше да се смея... Но изобщо сигурно ще да съм мислил повече за нашата Рашка, защото тя даваше рекорден млеконадой и ние много се гордеехме с това.

Та на въпроса — защо обичах да ходя в Илчовата механа — аз и сега мъчно мога да отговоря. Може би ходех там заради огнището — да си пека картофи в горещата пепел.

Работите в Илчовата механа се промениха донякъде, след като от София пристигна геоложката група. Най-напред всички тези личности, както трябваше да се очаква, удостоиха с вниманието си чистичкия и модерен „Карабаир“. В това нямаше нищо чудно, хората бяха свикнали на удобства, пък и сигурно радиото ги привличаше. „Карабаир“ им предлагаше супа и готвено всеки ден.

Илчовата механа си живееше тихичко и постарому. Освен мене тук идваше понякога и учителят Методи Парашкевов, а бай Гроздан, председателят, на път за „Карабаир“ честичко се отбиваше, за да си поизплакне гърлото с шишенце анасонлийка. Това той правеше стоешком, до тезгяха — уж бързаше, все не му стигаше време да поседне. Пък аз знаех, че бързането му си има друга причина — боеше се човекът да не каже някой: виж го ти, председателят поддържа старото! Затова пиеше анасонлийката си на крак. А Методи Парашкевов, противно на старите ергени, малко приказваше, малко пиеше, но много ядеше лютивичушки и хляб. Случваше се понякога да донесе на бай Марко Крумов заек или див петел. Бай Марко приготвяваше дивеча по мъжки, по ония забравени вече закони на хайдушките поляни. Но и в тия тържествени за Илчовата механа случаи Методи Парашкевов не се трогваше много. Той си ядеше лютивичушчици, топеше огромни зальци в парещата им настойка, а от дивеча похапваше малко. Може би му се щеше за нас да има, ние да ядем повече, та затова се въздържаше.

Веднъж, на един такъв тържествен обед — в калената тенджерка имаше задушен заек, — Методи Парашкевов доведе Боян Ичеренски — заместник-началника на геоложката група. Боян Ичеренски беше лаком човек, сам изяде половината заек и сам отопи половината от винения сос. Ние с Марко Крумов не бяхме много възхитени от тази лакомия, но Методи Парашкевов като да се стапяше от блаженство. Сякаш сам той беше излапал половината заек.

От този ден в Илчовата механа настъпи онази промяна, за която одеде стана дума.

След като се наяде до насита и изпи литър и повече вино, Боян Ичеренски поразкопча ризата си, въздъхна дълбоко и захвана любопитно да оглежда обстановката. Ние се хранехме в малката соба.

— Ама че бърлога! — засмя се той и помълча. И пак се засмя: — Аз, че квартирата ми е на хвърлей камък оттук, да не знам тази лисича

дупка, ами се мъкна в онази ахчийница на центъра! Бива ли, даскале!

Методи Парашкевов кимна щастливо с глава. И на мен ми стана приятно; промънках: „Разбира се, разбира се!“ — но Боян Ичеренски не ми обърна никакво внимание. А Марко Крумов, изпаднал във възторг от откровението на геолога, тозчас принесе две нови половници с вино на масата.

Тук е мястото, струва ми се, да кажа няколко думи и за този Боян Ичеренски. Когато стана произшествието в Илязовия двор, той се беше запилял при жена си в Пловдив, та затова отложих описанието му за по-сетне. А той като тип имаше интересни неща в портрета си, макар и да не беше такъв хубавец като капитана от артилерията Матей Калудиев. Преди всичко Боян Ичеренски правеше впечатление с масивната си снага и с масивната си глава. На височина нямаше повече от метър и седемдесет сантиметра, не изглеждаше дебел, но тежеше точно сто килограма аз с очите си видях това, когато се премери върху децимала на селкоопа. Той имаше рамене на борец от най-тежка категория, къс и як врат и мишци, на които би могъл да завиди и най-жилавият дървар от Горната махала. Главата му беше лъвска широко чело, изпъкнали скули и могъщи челюсти с четвъртита брада. Най-интересно у него бяха очите — жълто-кафяви, но повече жълти, когато беше сърдит или весел, и повече кафяви — в минути на замисленост или умора.

Гласът му беше топъл, ясен, движенията — меки, точни, неочаквано деликатни за тази огромна маса от мускули и месо. Той умееше да прави хората весели, а сам малко се смееше, настройваше ги да пеят, а него не чух нито веднъж да запее.

Беше човек със заслуги — имаше в актива си няколко открития на минни полета в Маришкия басейн и в гористите пазви на Странджа, но страшно мразеше да говори за себе си или да слуша хвалби по свой адрес.

И той си имаше особености и някои чудновати черти в характера си, но за тях — допълнително, когато му дойде времето. Сега аз ще спомена само една от тия черти — Боян Ичеренски беше с всичките си познати любезен и внимателен, но някои от тях той като че ли не забелязваше, приказваше им, без да ги вижда, сякаш бяха за очите му празно пространство. Към последните кой знае защо и аз се числях. Пък аз бях ветеринарен лекар на района.

Но това е личен въпрос. Ставаше дума за промяната, която настъпи в Илчовата механа. Още на другия ден Боян Ичеренски доведе със себе си капитана от артилерията и минния инженер Кузман Наумов Христофоров. Капитан Матей Калудиев много се въодушеви, като видя обстановката. Той възседна един стол и доста бойко подвижна на управителя:

— Старшина!

Марко Крумов дотича, прибра корема си и прилепи длани до шевове на престилката.

— Какъв огън имаш в раклите — боен или халосен?

— Само боен, другарю капитан! — рече управителят и мустаците му подскочиха няколко пъти нагоре.

От този ден в малката и мрачна соба на Илчовата механа отново започна да кънти весел живот. Геолозите с капитана, даскалът и моя милост редовно седяхме обед и вечер около ниската продълговата маса, бърбяхме и спорехме за какво ли не, понякога си пеехме разни песни и незаетите ни с работа часове летяха, както се казва, неусетно. Аз току-що споменах, че си пеехме разни песни, но трябва веднага да поясня, че това правехме ние — капитанът и аз, — даскалът ни пригласяше изтихо, Ичеренски тактуваше с пръстена си по масата, а Кузман Наумов, както винаги, чумереше вежди и изтежко въздишаше. Но, общо взето, беше весело. Появиха се печените под връшник петли и стана още повесело.

Бай Гроздан, председателят, като видя такава лична компания, събрана накуп под стария покрив, доби мъжество и решително се присъедини към нас. Този ненадминат специалист по тютюневия разсад беше отличен певец: запееше ли нежните и малко тъжни родопски песни, дори Кузман Наумов вдигаше очи към тавана и някак виновно и гузно поклащаше глава.

Само началникът, майор Инджов, не се присъедини към нас. Но и той се отбиваше понякога пътем, защото негово задължение беше да контролира подчинените си. Влизаше намръщен и строг, какъвто си беше винаги, присядаше на самия край на миндера и строго мълчеше. Тогава „старшината“ Марко Крумов му поднасяше върху дървена талерка чаша сливовица, подсладена с малко мед, и работата се оправяше донякъде. Но изобщо началникът не стоеше дълго при нас. Все пак той беше началник и ние не му се сърдехме.

Така неусетно, както казах одеде, летяха незаетите ни с работа часове. Аз обикнах тия хора, макар че Боян Ичеренски все не ме забелязваше и макар че капитанът от артилерията започна все по-често да прескача до село Лъките: в село Лъките имаше амбулатория и там царуваше моята колежка, доктор Начева. Тя обичаше да намята раменете си, с резедав шал... Но както и да е! Аз нямах основание да гледам с лоши очи на капитана заради това, че ходел до село Лъките. Той имаше мотор — защо да не ходи?

Рашка даваше редовно висок млеконадой, а в района нямаше ни шап, ни кокоша чума, кооператорите очакваха добри пари наесен, когато изведнъж се случи това неприятно нещо — произшествието в Илязовия двор. Ние бяхме смутени, поразени, като да беше паднал гръм досами нас. Всъщност гръм наистина падна и досами нас — арестуваха нашия прекрасен побратим по маса Методи Парашкевов.

Неговото място на миндера стоеше празно.

Ние пак се събирахме в малката соба, но да кажа, че ни беше весело, сигурно ще излъжа. Капитанът, който не беше сантиментален човек, захвана да въздиша, а Боян Ичеренски стана мълчалив, потъмня, изглеждаше като страшен градоносен облак. Само Кузман Наумов като че ли не се промени. В очите му се четеше дори някакво злорадство, но си мълчеше.

В такова недобро настроение ни завари Авакум Захов. А защо в паметта ми е останал лош спомен от нашата първа среща, аз ей сега ще разкажа.

Тъкмо бяхме седнали да обядваме — Марко Крумов ни гощаваше с пържени яйца, — дочухме откъм кръстопътя клаксон на автомобил. Ние се ослушахме, а Боян Ичеренски тозчас се изправи и надзърна през прозореца.

На масата седяхме в пълен състав, което ще рече, че и началникът беше при нас и сърбаше мълчаливо медовината си. Всъщност само той единствен не обърна внимание на клаксона.

— Кола от окръжния съвет — каза Боян Ичеренски и отново седна на мястото си. После допълни, като си отчупваше парче хляб: — Тази кола и друг път е идвала тук. Аз съм запомнил номера ѝ.

Бай Гроздан се почеса по тила.

— Сигурно ще е окръжният агроном — каза той и лицето му изведнъж доби угрижен вид.

Докато ние гадаехме кой ще е гостът, нашият метр д'отел вече гръмогласно канеше някого в собата:

— Молим, заповядайте вътре, влезте!

И авторитетно се разпореждаше:

— Момче, дай куфара тука, не стой до вратата!

И на прага застанаха двама души: единия тутакси познахме — беше секретарят на окръжния съвет. Другият — по-тънък, по-висок и по-млад — виждах за пръв път. Той беше облечен в сив спортен костюм, носеше праметнат на рамото си бежов шлифер, с една дума — имаше доста изискан вид. Лицето му беше възслабо, строго и малко уморено. Не блестеше с привлекателната хубост на капитана, но излъчваше една особена, вгълбена съсредоточеност и много спокойствие. И един белег биеше веднага в очи — лявата му вежда беше черна, а дясната — тя беше червена, изглеждаше намазана като с червена боя.

Секретарят на окръжния съвет много бързаше. Той изпи на крак половин чашка вино, поблагодари и с няколко приказки ни обясни как стои работата с нашия, гост. Авакум (той го назова с истинското му

име, но има ли значение за разказа?), Авакум Захов бил историк, археолог, изпращала го академията да проучи старата история на момчиловския край, та щял да остане някое време на село.

— Брей! — чукна се бай Гроздан по челото. — Ние, в съвета, получихме писъмце от нам какъв си институт да оказваме услуга на еди-кой си. — Той се позамисли: — Скоро беше, преди ден-два!

Секретарят на окръжния съвет изказа увереност, че ние ще помогнем на Авакум да се настани на по-удобно място, и понеже много бързаше за някъде си, където го чакали, пожела ни ползотворна работа и си отиде. Майорът допи медовината си и излезе да го изпрати.

Сивата кола изчезна по посока на Лъките.

Боян Ичеренски, когото по мълчаливо съгласие бяхме избрали за наш старейшина покани Авакум до себе си, наля му чаша вино и поръча на Марко Крумов да му приготви нещо за ядене. После, както си му беше редът, започна да ни представя един по един на учения човек.

— Това е бай Гроздан — кимна той към председателя и добродушно му се усмихна. — Председател на стопанството и татко на насущния хляб наш. Добър човек. Тоя до него, начумереният, дето прилича на човек, налапал цяла торба с киселици, това е прочутият минен инженер Кузман. Кузман Наумов Христофоров. Но много пие и много мълчи. Загадъчен екземпляр. Сега внимавай! — Той посочи с глава капитана. — С негова милост не те съветвам да мериш силите си на любовния мегдан. Ще те глътне като мушица. Той има големи заложби, а отгоре на всичко е и артилерист. Завършил е академия и ако не го погуби без време някоя Станка пердю, той непременно ще стане генерал. Простете ми за откровеността, капитане, аз много ви обичам. Хайде наздраве!

— А защо забравихте тоя момък? — попита го Авакум.

Въпросът му се отнасяше до мен. Аз се изчервих.

— Тоя ли? — Боян Ичеренски вдигна рамене и снизходително се усмихна. После рече: — Като го гледаш такъв, кажи ти нещо за него. Аз нямам мнение — И пресуши чашата си.

И Авакум пресуши чашата си. Аз изтръпнах и наведох очи.

— Тоя момък (боже мой, той нямаше и пет години повече от мен, а ме наричаше „момък“!) — тоя момък — каза Авакум и погледна през прозореца, като че ли аз се намирах на пътя, а не седях срещу него — е

по душа поет, но се занимава с ветеринарна медицина. Вероятно той е ветеринарен лекар. При това аз се обзалагам, че той си гледа добре работата въпреки поетичните си наклонности. И, струва ми се (тук Авакум лекичко въздъхна), че е влюбен, и нещастно влюбен. Впрочем това, че е влюбен, не е нещастие. Да любиш, е хубаво дори когато момичето не отвръща с взаимност.

Аз сякаш потънах в земята от неудобство и срам и много се разсърдих. А капитан Матей Калудиев захвана гръмко да се смее. И много безочливо при това, защото аз чудесно знаех, че доктор Начева не го беше викала в амбулаторията си, а той пръв се беше натрапил там.

Боян Ичеренски мълчеше и учудено гледаше нашия нов познат.

— Кога можа да проучиш биографията му толкова подробно? — любопитствува той.

В това, че аз бях предмет на разговора, имаше нещо, което ме засягаше, разбира се. Но ми беше обидно и тъжно и аз не зная защо.

— Нищо не съм проучвал — каза Авакум. — Аз пристигам направо от Смолян и стъпвам за пръв път на момчиловска земя. Ако съм улучил нещо вярно за този момък, то се дължи преди всичко на моя реставраторски усет. Вие трябва да знаете, че аз съм археолог, но и реставратор в същото време. Занимавам се с реставриране на разни старинни вазички, гърненца и прочие битови принадлежности, които ние намираме строшени на десетки парчета в земята. В Софийския археологически музей аз имам дванадесет теракоти, възстановени от моята ръка. Това е доста доходна работа, защото се заплаща добре. Но изисква сръчност и много изострена наблюдателност. И преди всичко наблюдателност. Та искам да кажа, че моята професия ме е приучила да виждам всякакъв вид тънки подробности. Такава подробност например са очите на тоя момък. Аз, реставраторът, веднага виждам в тях една особеност. Много са чисти и някак си замечтани. И друга особеност — той има високо и гладко чело. Тия две неща — очите и челото — ме карат да мисля, че момъкът притежава поетически наклонности. А че се занимава с ветеринарна медицина, това всеки може да разбере, стига да погледне левия джоб на сакото му — оттам се подава едно неврологично чукче за едър добитък. Другарят Христофоров не носи в джобовете си неврологично чукче за добитък, защото не се занимава с ветеринарна медицина. А от какво

заклучавам, че е влюбен и че не му върви в любовта? Вижте сенките под очите му — това е резултат на безсъние. Но той няма вид на млад човек, който прекарва разгулно нощите си. Този млад човек не спи или малко спи, защото нещо чопли сърцето му. А щастливият, задоволеният влюбен спи като младенец. Щастливият влюбен има здрав апетит и добър сън. Нали, другарю капитан?

Докато той говореше, Марко Крумов постави на масата пред него чиния с пържени яйца и една прясно опечена наденица.

— Ха приятен апетит! — пожела му бай Гроздан.

— Апетит никога не ми липсва — засмя се Авакум. И като си режеше деликатно наденицата, той попита Ичеренски: — Нали ме бива в реставрацията, а?

— Дума да няма! — съгласи се тутакси геологът и някак си замислено се усмихна.

Авакум го изгледа доста нахално и каза:

— Но за всяка реставраторска работица мен ми плащат пари. Аз не съм свикнал да гоня Михаля за тоя, дето клати гората. Вие без друго трябва да ми платите обета, дето ви разкрих портрета на другаря ветеринар.

На Ичеренски му стана много весело. Всички се смяха от сърце. Само бай Гроздан, председателят, поклати недоволно глава.

— Не е хубаво туй, дето ти всичко обръщаш на пари — каза той. — Учен човек, а окоето му все в парата!

— Ах, не ми се сърди, другарю председател! — погледна го мило Авакум. — Великият Наполеон Бонапарт е казал: „Дайте ми пари, и светът ще бъде мой.“ Аз съм малко по-скромен човек от Наполеон, затова казвам: Дайте ми пари, за да си инсталирам баня и ватерклозет в бъдещия си апартамент. Нашата кооперация, дето съм внесъл пари за апартамент, отказва да ми инсталира вана с душ и друго едно душче за по-интимния тоалет. Пък аз обичам тия неща.

Всички се смяха, дори бай Гроздан се усмихна. И аз се помъчих да се засмея.

Тогава Авакум каза на Марко Крумов:

— Туй, дето аз изконсумирах, ще го заплати този почтен мъж. — И посочи Ичеренски. — А сега дай по едно вино на всички ни, че и на себе си налей!

После стана дума за квартирата.

Бай Гроздан, комуто очевидно археологът не се хареса много, захвана да усуква: имало някоя и друга по-святна стая в селото, но учителите и геолозите били наели всичките. Та изобщо било трудно да се намери квартира.

— Той може да се настани временно в моята амбулатория — казах аз, макар че имах достатъчно причини, за да не бъда любезен с този човек.

— Това е разумно — рече Ичеренски.

Авакум въздъхна.

— Аз съм много чувствителен — каза той. — Винаги губя настроение, когато видя болно добиче. А пък мерне ли ми се спринцовка с игла пред очите — изпадам в меланхолия за цяла седмица.

— А пък аз хиляда спринцовки да видя — нищо ми няма! — ухили се Матей Калудиев. После този веселяк каза: — Нямам нищо против да си съжителствуваме двамата в моята стая. Тя е широка и има южно изложение.

— Прекрасно кимна Авакум. — Аз имам голяма слабост към стаите с южно изложение. Моят бъдещ апартамент ще има два прозореца, които гледат на юг. Но аз съм капризен на сън, имам силно развит слух и не мога да понасям хъркането. Изпадам в ипохондрия, когато чуя някого да хърка до мен.

Бай Гроздан сви нетърпеливо рамене, но не каза нищо.

— Аз не хъркам — обади се съвсем ненадейно Кузман Христофоров.

Всички трепнахме и като по команда помълчахме една минута.

Пръв се съвзе Авакум.

— Много благодаря за добрите чувства — каза той, като се взираше напрегнато в лицето му — Аз с удоволствие бих съжителствувал с такъв способен минен инженер. Винаги съм уважавал минните инженери. Но ти, приятелю, имаш навик да бърбиш в съня си, нали? Съжалявам!

— Нищо! — кимна Кузман и си наля вино.

Ние пак помълчахме.

— Вижда се, че за твоя милост трябва да се удобства — подхвана някак насила бай Гроздан. — Балабаница имаше такава стая: широка соба, като за трима, на втория кат — пълна самостоятелност!

— При Балабаница? — погледна го лукаво Матей Калудиев и намигна.

— Ех, и ти! — начумери се Ичеренски. Той отчупи един зальк хляб и започна бавно да го мачка под палеца си.

Бай Гроздан го погледна и лицето му тутакси доби вид на човек, извършил непростима грешка. Той поиска да каже нещо, отвори уста, но наведе главата си и замълча.

Матей Калудиев подсвирна и се извърна към прозореца.

— Какво? Да не би тази удобна стая да сте я обещали някому? — попита Авакум.

Ние се спогледахме. Явно беше, че на този фронтален въпрос трябва да отговори Ичеренски. В края на краищата ние се бяхме съгласили той да бъде старейшина на нашата маса.

Така и стана.

Ичеренски се прокашля и взе думата.

— Тази работа стои малко особено — каза той. — Бай Гроздан има на ум стаята на Балабаница, която притежава известни удобства, това е вярно.

— Пък и Балабаница си я бива — намигна лукаво Матей Калудиев.

— Тук няма място за шеги! — смъмри го Ичеренски. Той помълча някое време. — Има само едно неудобство — още не се знае какво ще стане с човека, който я държи!

— Бъдете спокойни — каза Авакум, — този човек едва ли ще излезе скоро от затвора.

Ние го погледнахме втрещени. Лицето на бай Гроздан загуби жизнерадостния си цвят, а по устните на Кузман Христофоров се плъзна някаква зла и в същото време страдалческа усмивка.

— Непременно ще бъде обесен — повтори с весела усмивка Авакум. Той запали цигара и удобно се облегна на миндера. — Секретарят на окръжния съвет ми поразправи доста неща. Методи ли, как беше...

— Методи Парашкевов — промънках аз.

— Именно. Всичко си признал човекът, от игла до конец.

— Странно — каза Ичеренски.

Бай Гроздан тежко въздъхна. Като че ли него щяха да бесят, а не Методи Парашкевов.

— Тоя тип седеше тук, на тази маса, между нас! — Капитанът удари с юмрук по масата и се похвана за кобура.

От удара, който можеше да повали едно теле, чашката на Кузман Христофоров подскочи и виното се разля по коленете му. Виното се разля по коленете му, а той остана неподвижен.

— Който не умее да се смее и не обича да приказва за жени — нему вяра да нямаш! — заключи философски капитанът и поклати законително глава.

— Но аз съм имал късмет! — засмя се весело Авакум. — Както виждате, всичко се нарежда в моя полза. Преди една година, като бяхме на разкопки около Никополис ад Иструм, една стара циганка ми гледа на боб и ми каза, че съм се родил под щастлива звезда. Така ми каза: „Ти си роден, сине, под щастлива звезда. Но таз звезда възлиза на небето, когато гроздето узрее и кукурузът стане за бране. По туй време всяка работа, дето ще захванеш, ще ти спори.“ Тъй ми каза тогаз циганката при развалините на Никополис ад Иструм и аз мисля, че тя не е сгрешила. Тези циганки понякога много познават. Съдете сами: кое време е сега? Ранна есен. Гроздето е узряло, кукурузът е станал за бране. Тоест — моята звезда е изгряла на небето. Значи — ще имам удобна квартира и приятна хазяйка. А тия неща — ще се съгласите, защото и вие сте хора на науката — имат голямо значение в изследователското дело.

Капитан Калудиев каза съвсем ненадейно:

— Ние с теб ще станем добри приятели, любезни!

Той наля чашата на Авакум, наля и своята, па се протегна над масата и целуна звучно археолога по лявата буза.

На свой ред и Авакум направи същото. После те чукнаха чашките си и ги изпразниха до дъно.

— И все пак — каза Ичеренски, комуто доброто настроение се беше възвърнало отново — аз не те съветвам да живееш в тази квартира. Помисли си. Нима е приятно да се живее в квартирата на обесен?

— Но, приятели — засмя се Авакум, — а нима аз имам вид на човек, който се бои от привидения?

Ние мълчаливо се съгласихме, че той няма такъв вид.

Тогава Ичеренски се надигна от стола си, прозина се шумно и бавно тръгна към вратата.

— Ти забрави да платиш, другарю! — подвикна подире му Авакум.

Аз изтръпнах. За кой ли път изтръпвах този ден! Та може ли да се подвиква по такъв нахален начин на човека със заслуги, на учения, който беше открил толкова много нови находища с мед! Макар и да не го обичах в душата си, аз го уважавах и кой знае защо — боях се от него, както едно време се боях от учителя си по математика.

Но Ичеренски само се усмихна.

— Не се безпокой, момчето ми! — каза той. — Днес е сряда, а в сряда аз заплащам всичко, каквото се консумира на тази маса, включително и консумацията на гостите. Доволен ли си?

— Много — каза Авакум. — Премного съм доволен. Аз обещавам най-тържествено пред тази честна компания, че всяка сряда ще ти бъда редовен гост.

— Благодаря — кимна леко Ичеренски. — Ще ми бъде драго, разбира се. Аз обичам деликатните хора.

Току-що беше прекрачил прага, и Авакум скочи подире му.

— Тъкмо ще ми покажеш къде е къщата на злодея с прекрасната хазайка! — засмя се той.

По лицето на Ичеренски като да премина сянка. Той се спря, помълча миг-два, сякаш размисляше дали да наругае нахалника и с какви думи. Но изглежда, че преодоля възмущението си, защото каза спокойно и доста прилично:

— Къщата на злодея? Но тя се вижда оттук — защо е необходимо да те водят? — Той посочи прозореца: — Третата от лявата страна, с кирпичения зид отпред.

— А-ха — каза Авакум. — Виждам.

— Аз ще те заведа — въздъхна бай Гроздан. — Трябва да ида с тебе. Балабаница няма да те приеме без човек от съвета — тъй си му е редът. — Той махна с ръка и кривна овнешкия си калпак. — Нейсе, да вървим!

Авакум вече стоеше на прага.

Ето колко ужасни бяха впечатленията ми от първата среща с този човек.

Разбира се, сега аз имам съвсем друго мнение за него. И отношението ми е друго. Но ако ме запита някой: „А какво е?“ — аз доста ще си помисля, преди да отговоря. И не зная дали ще отговаря точно, дали няма да сбъркам. Две неща обаче ми са съвършено ясни. Първо — аз се възхищавам от него. Но и това възхищение е малко особено. Аз се възхищавам например от едно ярко цвете, от една полянка сред гората. Но като мисля за този човек, струва ми се, че виждам пред очите си някаква сурова планинска панорама с шеметни пропасти под краката и с още по-шеметни височини. В ушите ми бучат водопади, блестят късчета от небесната дъга над разпенените въртопи; на възбог, във висините, неподвижно е застанал орел. И такава панорама радва очите ми, но аз ѝ се радвам малко по-другояче — не така, както на яркото цвете или на малката полянка, скътана в зелената тишина на горските дебри.

Второ — като си помисля за този човек, аз като че ли забравям годините си и общественото си положение, и това, че съм ветеринарен лекар на един голям район. Чувствувам се като слабичко, късогледо момче до могъщото рамо на един Спартак. Това чувство много ме ядосва, защото аз съм на тридесет години, висок съм един метър и седемдесет и три сантиметра и рекордният млеконадой на дълговиместата Рашка е все пак мой успех. Това чувство, както казвах вече, никак не ми е приятно, но да се отърся от него като че ли не ми достигат сили. Разбира се, ако всички наши крави станат високопроизводителни като Рашка и ако доктор Начева престане да се смее, когато се срещнем — тогава може би няма да се чувствувам като слабичко късогледо момче до рамото на Спартак. Така ми се струва.

Ще ми се, естествено, да бъда обективен, когато говоря за Авакум. Но поради причините, които изброих, и поради други

причини това не ми се удава. Най-добре ще бъде отново да вляза в ролята си на безпристрастен хроникьор.

Искам да направя само една забележка. Тя е дребна забележка и не се отнася до същината на разказа. А именно: когато Авакум говори за мене, не бива да му се вярва. Не бива да му се вярва, защото той има изобщо много погрешна представа за моя характер. Така например той си мисли, че аз съм някакъв си романтик, някакъв си поет, някакъв си хрисим мечтател, пък това няма нищо общо с истината. Аз съм ветеринарен лекар на голям участък и слава богу в моя район, както съм го казвал вече, няма нито шап, нито кокоша чума. Пък и кравата Рашка ми е свидетел, макар и безсловесен, че аз си разбирам от работата. Тогава за каква поезия и за какъв романтизъм може да става дума? А пък твърдението му, че съм хрисим мечтател, е съвсем безпочвено. Когато доктор Начева започна да дружи с капитана от артилерията, аз много рязко преустанових разходките си по пътя, който води за село Лъките. На такава рязка постъпка не е способен нито един хрисим мечтател. А когато капитанът обра чуковете си, аз отново захванах да си ходя по тоя път, като че нищо не е било. Тогава за каква хрисимост може да става дума?

Явно е, че Авакум има погрешна представа за моя характер. Но аз не му се сърдя — та кой ли човек не греши? Дори гениалният Шерлок Холмс е грешил...

... Стрина Балабаница беше отминала вече тридесетте години, но имаше такъв вид, че и най-скептичният човек не би могъл да й даде повече от двадесет и пет. Тя беше висока, гърдеста, с дълги бедра и тънък кръст. Имаше малка устица и тъмни, тежки очи, винаги влажни като на кошута през месец май.

Мъжът ѝ, бившият майстор на мандрата, бай Балабан, беше починал преди пет години, и то най-внезапно от разрыв на сърцето. Съседките, много завистливи жени, казваха, че жена му имала пръст в тази работа, защото била ненаситна на любов като ламя. Но за коя ли млада бездетка не злословят хлевоусти уста? Двете лисичи кожухчета, които ѝ направи Методи Парашкевов, много бодяха очите на съседките ѝ, та сигурно заради тях те си шушнеха по неин адрес доста неприятни неща. Но това са дреболии от частен характер. Стрина Балабаница беше чудесен работник в мандрата, изкарваше добри трудодни и

печелеше достатъчно, за да не бърза с втора венчавка. Тя беше сръчна и много жизнерадостна жена.

Когато бай Гроздан и Авакум влязоха в двора на къщата и застанаха на пруста пред отворената врата на собата, Балабаница беше клекнала да мие един лъскав гюм. Тя стоеше на колене гърбом към тях, протягаше гъвкавата си снага и чевръсто търкаше с бодливата четка. Черната ѝ вълнена фуста беше се понадигнала, та бай Гроздан на два пъти смутено се прокашля. Но Авакум си стоеше много спокойно. Балабаница чу председателя, когато той се прокашля за трети път.

Тя се изправи и усмихната прибра черната къдрица, която беше паднала над челото ѝ.

— Ти защо не си на работа? — опита се да бъде строг председателят.

— Първо да беше ми казал добър ден — сопна се Балабаница, като поглеждаше изкосо към Авакум. — Пък тогава да ме питаш. Или мигар на вдовиците не се вика добър ден!

— Ех, и ти! — намръщи се председателят.

Авакум тозчас ѝ протегна ръка и Балабаница веднага я пое, въпреки че нейната ръка беше мокра.

— Добър ден! — живо раздруса десницата ѝ Авакум. — Бай Гроздан е сърдит, защото го вдигнах от обед. Аз съм виновен.

— Ти защо не си на работа? — упорствуваше председателят, но гласът му вече не беше строг.

— Аз съм втора смяна, бай Гроздане — погледна го ласкаво Балабаница. — Затова съм си в къщи. Хайде добре сте ми дошли! — покани ги тя и пъргаво се наведе да им натъкми столчета до огнището.

Така влезе Авакум в къщата на Балабаница.

Когато председателят ѝ съобщи за какво са дошли, тя се натъжи, големите ѝ очи плувнаха в сълзи. Виждаше се, че искрено жали за учителя. Оная благосклонност, с която гледаше Авакум до тоя миг, изчезна от погледа ѝ, тя изгуби желание дори да извие глава към него.

— Скътай вещите на даскала в избата или където знаеш — продължаваше с вече смутен глас председателят, — а тоз човек да настаниш в стаята му — той ще ти е кираджия някое време, докато бъде на село.

Балабаница въздъхна.

Пък Авакум ликуваше: още нестъпил, дето се казва, в Момчилово, и добрият случай му се усмихна. Всъщност тоя добър случай не кацна на рамото му като златната птичка от приказките. Авакум съзнателно го търсеше — внимателното и подробно проучване на къщата и на обстановката, сред които беше живял Методи Парашкевов, съставляваше първата точка от неговия план.

Те се качиха на втория кат по извита и скърцаща стълба. Тази стълба започваше отвън, на двора, и водеше за един продълговат и тесен чардак, който опасваше къщата откъм овоцната градина. Тук имаше две врати, ковани от чамови дъски и боядисвани някога, вероятно по времето на бай Балабан, със сива и излиняла вече блажна боя. И двете врати бяха запечатани с червен восък, с печата на Момчиловския народен съвет.

Председателят се поколеба някое време. Дали сам да строши печатите, или да извика и някого от съветниците? В тоя миг той може би си спомни, че е „таткото на хляба наш“, че сам е съветник в общината, или пък чисто и просто беше решил да не губи повече време с натрапчивия и нахален софиянец — защото дръпна цветните връвчици с една решителност, която никак не допаднаше на добродушното му лице.

— Ха на добър час! — рече той на Авакум и като че ли уплашен от дързостта си, бързо заслиза надолу по витата стълба.

Балабаница отключи вратата, която беше по-настрана от стълбата, и мълчаливо кимна на Авакум.

Това беше една бедна стая, дори по-бедна, отколкото можеше той да си представи. Срещу прозореца бе натъкмено походно легло, покрито с войнишко одеяло. Шкаф — сигурно дрешник, — височък рафт с книги, голяма дъсчена маса, покрита с амбалажна хартия, и два стола — това беше всичко. Над леглото висяха двуцветна ловджийска пушка и кожен патронташ. Върху масата лъщеше микроскоп, стояха изправени два статива за епруветки. Имаше още една спиртна лампа, пинцети, чукчета и няколко кафяви шишета с киселини.

Тия неща Авакум познаваше от описа на Слави Ковачев. Докато той изследваше разбития прозорец с лупа и сантиметър, Слави Ковачев беше дошъл на оглед в стаята на учителя. И понеже имаше пълно доверие в педантичната му добросъвестност, а времето течеше, той се задоволи със сведенията, които почерпи от неговия опис. Сега можеше

сам да установи, че колегата му от Пловдив не беше пропуснал нито един що-годе значителен предмет.

Балабаница се спря наред стаята и повдигна ръка:

— Само туй легло със завивките е мое — каза тя. — И долапът. Другото, дето го виждаш, е на даскала. И туй, дето е вътре в долапа, и то е негово. Аз съм подписала декларация за тия неща. Ако нещо изчезне, аз ще отговарям.

— Бъди спокойна — усмихна се Авакум. — Аз ще пазя тия неща като очите си. Няма смисъл да ги местиш на друго място. Както виждаш, не нося много багаж и те няма да ми пречат.

Докато тя сменяше покривките на леглото и изнасяше дрехите на учителя, Авакум стоеше гърбом към нея, но чуваше как тя тихичко хълцаше и подсмърчаше с нос. Той прехапа устни и се намръщи. „Ако не успея — помисли той, — тия неща едва ли ще бъдат върнати някога на предишното им място. Даскалът няма да се върне в Момчилово.“

Той погледна през прозореца. Оттук се виждаше настръхналата снага на Змеица. Над кафявите сипей тежеше мрачно дъждовно небе.

„А тази жена го е обичала — помисли Авакум. — Затова плаче.“ И както гледаше към кръстопътя, той си спомни малките ѝ устица и тежкия поглед на тъмните ѝ очи. „Сигурно е живяла с него“ — въздъхна той. И веднага се сепна: учуди го въздишката му. В това, че може би е обичала и живяла с учителя, нямаше нищо тъжно. Въздишката беше съвсем излишна.

Той излезе на чардака и отвори другата, съседната врата. Това беше една малка собичка, пълна с всякакви вехтории. Стари книги, вестници, тетрадки, препарирани катерици, глухари и една лисица, и едно малко кафяво мече. Мечето беше поставено на дървена поставка върху продълговат сандък. На един прогнил рафт сред паяжини и прахуляк блещукаха стъкленици със спирт. В тия стъкленици се виждаха навити на спирали змии с белезникави коремчета и пъстри гърбове. Имаше и гущери, и дъждовници. Една препарирана бялка изцъклено гледаше към единственото прозорче на това килерче — малко, четвъртито, с немото от години стъкло, завардено с дебели железни пръчки.

Авакум усети върху тила си погледа на Балабаница. Той полека се извърна.

— И тия неща са на даскала — каза тя. Очите ѝ бяха още зачервени. — Гласеше ги за училището. — Тя помълча. — Тук нищо не е описвано. Пък и какво ли има толкоз важно? Само дето държаха стаичката ми запечатана! Всичко туй аз ще смъкна в избата, а тук ще си наглася стан.

Тя помръдна с рамене, погледна изкосо Авакум и той забеляза, че в очите ѝ вече няма сълзи.

— Тук аз ще си наглася стан — повтори тя. И добави по-тихо: — Ако останеш за по-дълго, и черга мога да ти изтъка. Женен ли си?

— И с шест дечица отгоре!

— Сиромашкият! — Тя се позасмя някак неопределено, помълча, после пак помръдна с рамене. — Аз ще ида до мандрата — каза тя, без да се извъръща — и ще се върна надвечер. Ако излизаш — ключовете взимай у теб!

— Непременно — кимна Авакум.

Тя заслиза надолу полека — може би по-полека, отколкото беше необходимо.

Авакум я изпрати с очи. Сетне слезе на двора и внимателно разгледа къщата откъм всичките ѝ страни. Срещу южния прозорец на неговата стая дигаше невисоко клоните си чепат бор. Неговият връх стигаше стряхата на покрива, а няколко от разперените клони, дебели колкото ръката му, почти опираха до перваза на прозореца.

„Ето откъде може да се влезе без покана“ — помисли Авакум.

Той постоя под дървото, мислено се покатери по окастрените вършини, промъкна се през зелената корона и спокойно възседна перваза. Не беше никак трудно.

Този южен прозорец гледаше към градината. Това беше един доста занемарен сливак, обраснал с гъста, пожълтяла вече трева. От стария бор до оградата, изплетена с вършини и висока до пояс, Авакум изброи тридесет стъпки. Оградата опираше на една глуха уличка, широка колкото да мине волска кола. Тя се провираше покрай плетища, които с нищо не се различаваха от оградата на Балабаница.

През градината минаваше отъпкана пътека — тя водеше в дъното на селището, където бяха дигнати ниски постройки: кочина, в която нямаше свини, празен обор — отдавна запустял, плевник с изтърбушен покрив от почерняла слама и широк навес за дърва. Под навеса имаше сечник и забита секира в него и около две коли едри и сухи чамови цепеници. Ясно беше, че пътеката се поддържаше единствено заради тоя навес.

Друга пътека в градината нямаше.

Но Авакум се върна пак до чепатия бор и започна упорито да занича в земята по посока на глухата уличка. И по напрегнатото му лице се появи тиха усмивка — на места, тук и там, личаха следи от стъпкани стръкове — те бяха по-жълти и по-сухи от другите. Тази трева беше газена, преди да повехне от само себе си — в това не можеше да има никакво съмнение.

Тия едва видими следи отведоха Авакум до оградата. На това място нямаше тръни. Тръните, които някога са били на това място, сега

лежаха захвърлени в гъстия буренак. Да се прекрачи през такъв прелез не беше трудно за един мъж. Но за да стори същото нещо една жена, тя би трябвало да вдигне фустата си, да обкрачва плета, да тъпче по-дълго земята около него. Авакум се наведе — около прелеза нямаше такива по-особени следи.

Оттук беше минавал само мъж. И не един път, а няколко пъти. И при това пътят му не беше затворен — тръните си лежаха в буренака непокътнати. Този мъж сигурно имаше намерение да минава през прелеза и за в бъдеще. Или пък не беше достатъчно съобразителен — едно от двете.

Авакум се замисли. Може би това са любовни следи? Може би някой мустакат Ромео прескача нощем при бездетната хубавица? Но в такъв случай тия следи трябва да водят към нейната порта, към нейната соба.

Той тихичко подсвирна и потри ръце.

Следите не водеха към нейната порта — те започваха от чепатия бор и свършваха с чепатия бор.

Авакум изтича в стаята на учителя. „Ако прозорецът е затворен отвътре с куки, аз ще си ударя плесница.“ — Така си помисли и погледна. Куките лежаха встрани от скобите. Те бяха хванали ръжда. Той натисна леко черчеветата — двете крила на прозореца скръцнаха, разтвориха се и опряха в зелените гранки^[1].

Авакум извади от вътрешния джоб на шлифера си голяма лупа и отново слезе на двора. Дойде до ствола на стария бор и вдигна глава. „Трябва да се изследват третото и четвъртото стъпало — реши той. — Защото те са най-трудните. За да се стигне до короната, до големите клони, тия окастръци трябва здраво да се държат с ръце.“

Той се покачи по ствола, стигна до четвъртото стъпалце — един издатък от окастрен клон, — закрепил се с лявата си ръка и започна да гледа люспестата му повърхнина през дебелата лупа.

Това продължи повече от три минути.

В края на четвъртата минута той едва не изтърва лупата от ръката си. Впи поглед в стъклото и почувствува, че пред очите му играят синкави кръгове.

За миг-два той притвори клепачите си, пое дълбоко въздух, после отново погледна. Сега в очите му блеснаха искри. Прибра лупата си,

извади малко ножче и го отвори със зъбите си. Сетне изряза парче от люспестата кора и внимателно слезе на земята.

Като се върна в стаята, той извади с пинцети една люспица от кората, постави я на стъклената плочица под микроскопа и погледна през окуляра. Върху стъклената плочица сияеше синя власинка, дебела колкото конец.

Синя власинка от вълнена прежда.

Авакум запали цигара и жадно запуши.

После той извади от портфейла си една пергаментова книжка, в която имаше също такава синя власинка. Беше я намерил на времето сред железните стърготинки под изстърганата пръчка на Илязовия прозорец. Той сравни под микроскопа двете влакънца, бяха абсолютно еднакви на дебелина и цвят.

Той се изправи и започна полека да се разхожда из стаята.

Сега знаеше много добре, че седловинката над плета, пътечката, чепатият бор и откряхнатият прозорец са свързани посредством една невидима нишка с Илязовия дом. Една и съща синя ръкавица беше пипала окастрения издатък на чепатия бор и подвитата пръчка на строшения прозорец.

Но една ли синя ръкавица има на света? Пък и да няма друга, къде е тя и кой е нейният собственик?

Все пак откритията, които направи, съставляваха няколко важни звена във веригата от събитията, които предшестваха престъплението. Нямаше основание да бъде недоволен от себе си.

Той прибра сините власинки и отиде да разгледа вещите, които бяха струпани в килерчето. Тук нямаше нищо по-особено, което да привлече вниманието му. Препарирани животни и птици не бяха местени с месеци от местата си — това личеше по паяжините около тях — черни и гъсти, непокътнати. Той се канеше да излезе навън, но очите му изведнъж се спряха върху малкото кафяво мече. То беше чистичко — дори на дъската, за която беше прикрепено, нямаше прах. Един чист предмет сред толкова други, потънали в паяжина и прах — това не можеше да не обърне внимание на Авакум. Този предмет беше сравнително скоро пипан с ръка. Но защо сред толкова други препарирани животни кафявото зверче беше удостоено с такава чест?

Авакум се приближи до мечето и го помести. Под дървената поставка зина отворът на продълговатия сандък. Той светна с

електрическото си фенерче и видя в дъното му една купчинка от камъни — различни на цвят и големина.

Нямаше нищо друго в тоя сандък. Но един камък, голям колкото юмрук, беше обвит с лист от тетрадка и превързан с червен вълнен конец. Той стоеше върху купчинката най-отгоре.

Авакум протегна ръка, извади камъка и в светлината на жълтия лъч прочете:

Змеица, 7 август

Надписът беше написан нечетливо с химически молив.

„Някакъв минерал, който Методи Парашкевов е намерил в местността Змеица петнадесет дни преди събитието в Илязовия двор“ — помисли Авакум. Той поддържа камъка в ръката си, сетне го захвърли върху купчинката и пак намести мечето отгоре.

Беше започнало тихичко да ръми.

Сивите облаци ближеха с косматите си валмища големите сипеи на Змеица. През отворения прозорец влизаше студен въздух, напоен с миризма на бор и влажна земя.

Беше тихо вътре и някак си много пусто и тъжно.

Авакум потръпна — като че ли самотата се превръщаше в някакъв остър и навлизащ в душата му студ. „Трябва непременно да заспя“ — помисли той. Зави се с шлифера си презглава и затвори очи.

Дъждовните капки почукваха по стъклото на прозореца — и тоя тих шепот правеше тишината още по-тежка.

Събуди го лекото хлопване на пътната врата. Той се послуша и позна Балабаница по стъпките, които отекнаха на пруста. Не беше удобно да стои в тъмното — запали лампата и започна да подрежда дрехите си в шкафа. Само шлифера си остави върху кревата. Той имаше от вътрешната си страна, под хастара, два дълбоки джоба, в които Авакум държеше някои свои потребни неща: въже, запасна батерия за фенерчето, пачка патрони с един мъничък, но тежък стоманен пикел в кожена калъфка.

Навън тихият дъжд продължаваше да вали.

Авакум отвори двете крила на прозореца, сетне наметна шлифера си на раменете, слезе на двора и застана на пруста. Той се

прокашля.

Миг след това вратата на стаята се отвори и в осветената рамка застана Балабаница.

— Ама защо стоиш навънка? — запита го тя с много учуден глас. — Че влез вътре да се огрееш, виж само какъв огън съм запалила!

Зад широкия ѝ гръб от припламването на огъня светлината ту слабееше, ту се усилваше. И една приятна миризма излизаше отвътре — миришеше на печени картофи.

— Благодаря — каза Авакум. Той почувствува, че е гладен, и преглътна. — Наканил съм се да излизам. Иначе с удоволствие бих влязъл да се погреея.

А Балабаница продължаваше да стои в рамката на вратата.

— Може след малко дъждът да поприестане — каза тя.

— Наистина — усмихна се Авакум. — Защо пък да не почакам? След малко дъждът съвсем ще спре.

Той се намести срещу огнището и с наслада протегна ръцете си към огъня. После извади луличката си, напълни я с тютюн и запуши.

И докато Балабаница пъргаво сновеше насам и натам и шеташе, за да приготви вечерята, той по навик огледа обстановката, макар и през цялото време да даваше ухо в мекото шляпане на босите ѝ крака.

Собата беше широка, с полици по стените, с два бакъра до вратата, окачени на железни куки. В левия ъгъл тъмнееше отворена врата — вероятно беше спалнята. Той си спомни, че прозорецът ѝ гледаше към занемарените стопански постройки в дъното на сливака.

— Балабанице — каза Авакум, — не ти ли е студено да ходиш боса?

Тя се поспря за миг. Изглеждаше доста учудена.

— Да ми е студено? — Погледна в краката си и кой знае защо съвсем малко повдигна фустата си нагоре и весело се разсмя. — Как ще ми е студено! Ами! Аз тъй съм свикнала. — Тя пак отпусна фустата си и кимна с глава към наредената маса: — Хайде да вечеряме, че хлябът ни чака. То не съм приготвила кой знае какво — нали съм сама душа?

Авакум не искаше да обиди вдовицата, затова бързо се притъкми към трапезата. Имаше паница с печени картофи, сирене, тиганка с пържени яйца и един голям кастрон кисело мляко. И камара порязаници хляб.

— Моята къща е вдовишка и домът ми е кукувичи дом — въздишаше Балабаница, като енергично си топеше от яйцата. — Докато сиромашът Методи беше тук — често ми правеше дружинка, защото не обичаше да придирия, пък и той беше сама душа. Случваше се и баница да умесея, и туй, и онуй. А откакто го дигнаха — на, все сухоежбина ми е на масата, пък и тя ми засяда на гърлото.

Авакум забеляза, че зальците ѝ не засядаха на гърлото — тя се хранеше с доста голям апетит и лицето ѝ изглеждаше много свежо.

— Балабанице — каза той, — а често ли идеха гости на Методи? Когато аз бях ерген, при мене се точеха по дузина всяка вечер.

— Ами! — тръсна глава Балабаница. Една черна къдрица падна на челото ѝ, но тя не повдигна ръка, за да я отмести. — Какви ти гости! Никой не идеше при Методи. Той имаше добро сърце, сиромашът, но си беше малко саможив. Като мене.

— Не може да бъде — усъмни се Авакум. — Че той човек нямаше ли приятели?

— Нямаше — кимна Балабаница. — Той с всички беше добър и всички бяха добри с него, но си нямаше приятел.

Тя помълча и се навъси:

— Имаше един — туй беше преди три години, но този човек го изядоха вълци на Змеица. Ходоха заедно на лов. Беше горски надзирател.

Авакум замълча. Стори му се, че е крайно време да сложи точка на темата „Методи“ за тази вечер.

Поговориха за мандрата. Балабаница се похвали, че тази година сиренето им било по-маслено, че сега преработвали два пъти повече мляко от преди. Каза, че щели да спечелят съревнованието с Лъките и че наесен всички очаквали доста пари.

— Ами какво ще правиш с твоите пари? — попита я Авакум. — Сигурно ще се омъжиш?

Тя весело се разсмя. Басмената блузка се развълнува над гърдите ѝ, като че ли отвътре я надуваше южнякът.

— Аз, ако искам, още утре ще си доведа мъж — каза тя. — И каквото го искам, такъв ще бъде. Но туй е най-лесната работа. Има друго, което трябва да свърша, и то е по-важно. Моят мъж беше майстор на мандрата и аз съм решила да стана като него майстор. Туй ще ми е споменът от първото венчило. Пък и таз работа ми допада, иде

ми отръки. Но за да стана майстор, аз трябва още да се поуча, защото всяко нещо си има тънки неща.

Тя го погледна с лумнал огнец в очите си и се разсмя:

— Обещали са ми напролет да ме водят на курсове. Това за мене е по-важно от една женитба. Когато стана майстор, мандрата ще ми бъде истинският дом, а тук ще се отбивам, за да не му е мъчно на мъжленцето ми — ако си взема мъж.

— Само за това ли ще се отбиваш? — попита Авакум.

— И за да спя на пружина — усмихна се лукаво Балабаница. — Моето легло е с пружина. Легнеш в него, а не усещаш, че лежиш. Много е удобно.

След този интересен разговор Авакум отново напълни луличката си с тютюн, премести се до огнището и мълчаливо запуши.

Балабаница прибра трапезата, после отиде в другата стая и запали лампата. През отворената врата Авакум успя да види половината от високия таблен креват. Той беше покрит със снежнобял козях, а на стената до него висеше плетено килимче.

Балабаница шумно се прозина, разкърши лениво снага и започна да оправя леглото.

Слаб ветрец лекичко завъздиша в комина.

Авакум се изправи. Той облече шлифера си и се прокашля.

— Ще си ходиш ли? — извърна се Балабаница към него. Тя държеше в ръцете си белия козях.

— Време е — каза Авакум.

Вместо да свали покривката съвсем — тя беше захванала вече да я сваля, — Балабаница отново покри кревата. Тя постоя замислена, сетне запита:

— Има ли девет часа?

— Минава — отвърна Авакум.

Тя пак се замисли. Сега очите ѝ не гледаха към Авакум, а някъде встрани от него.

Той закопча шлифера си и тръгна към вратата.

— До кое време ще спиш утре? — запита изведнъж Балабаница.

Авакум застина на място — имаше нотки в гласа ѝ, които му се сториха много особени. Пък и козяхът, който тя беше отново оправяла върху леглото, и мълчаливите паузи, и погледът ѝ, който бягаше покрай него — всичко това му се видя наистина много особено.

— До кое време ще спя ли? — повтори Авакум, за да обмисли отговора си. После каза: — Балабанице, тази нощ аз няма да спя тук. Тази нощ аз ще гостувам вероятно на бай Гроздан. Той ме покани на приказки и на чашка и аз сигурно ще остана да ношувам при него.

— Добре си го намислил — помръдна с рамене Балабаница.

Тя не каза повече нито дума.

— Стаята съм заключил и ключът е у мене — добави Авакум. — Лека нощ! — И излезе навън.

Дъждът се беше усилил.

Авакум хлопна силно портата след себе си и предпазливо тръгна по широкия път, който водеше за Горната махала. Тъмнината беше непрогледна. Като стигна първата пресечка — той разбра това по усет, — веднага зави наляво и преброи тридесет крачки. Тук някъде се намираще прелезът. Сложи внимателно ръката си върху плета и започна да опипва.

Тръните се свършиха след няколко разкрача.

Той запретна шлифера си и прескочи. Отпред, в тъмното, беше къщата на Балабаница. Тръгна напосоки.

Дъждът шумолеше в повехналата шума.

Като стигна до сградата, той се притули до оня ъгъл, който беше по-близо до прозореца, и зачака. След по-малко от минута светлината угасна. Балабаница излезе на пруста, огледа се и заситни към портата. Фигурата ѝ се стопи в тъмнината.

Авакум почака някое време, сетне прибяга наведен до външното стълбище, изкачи се на чардака и безшумно притвори вратата след себе си.

През разтворения прозорец вятърът навяваше влага и ситни капки дъжд.

Аз запитах веднъж Авакум:

— Защо излъга Балабаница, че няма да спиш в стаята си? Какво имаше на ум, какво целеше с тази лъжа? Беше ли наистина сигурен, че някой ще дойде през нощта в този дом?

Авакум повдигна рамене:

— Нищо нямах на ум тогава и нищо по-конкретно не предполагах. Хрумна ми, че трябва да остана незабелязан в къщи — и

останах!

Той помълча и се усмихна:

— Имах чувството, че нещо ще се случи тази нощ, или още по-точно, че нещо трябва да се случи през тази нощ...

Той лежеше буден в леглото си, облечен, наметнат само с шлифера си, който беше поизмокрен вече от дъжда. Вслушваше се в почукването на капките по дървото на перваза, в тихия разговор на вятъра с чепатия бор и нищо не мислеше.

Като че ли времето беше престанало да тече.

Стресна го сподавеното скърцане на външната порта. Някой я отвори, после този някой мина през пруста, чу се щракането на ключалката и всичко потъна отново в предишната тишина.

„Портата скръцна само веднъж? — помисли Авакум. — Сега тя стои отворена, като че ли очаква някого. Ключалката също щракна само веднъж.“

Той лежеше в тъмнината с отворени очи.

Сетне му се стори, че някой минава през пруста — това бяха потезки и по-неуверени стъпки. И отново настъпи тишина.

Дъждът все така си почукваше по дървото на перваза.

По едно време го досмеша — трябваше ли да простине под мокрия шлифер заради любовните срещи на Балабаница?

Но не помръдна. Все очакваше да се случи нещо по-особено, нещо, което имаше по-пряка връзка с впечатленията, които съзнанието му беше попило през деня.

И изведнъж усети остра тръпка по цялото си тяло. Някой се изкачваше по стълбището — едно от стъпалата скръцна, после този шум отново се повтори — до самата площадка.

Той беше забравил вратата си отключена. Нарочно ли не я заключи, или просто беше забравил да превърти ключа, не можа да си спомни. В тоя миг той нищо не мислеше.

Но човекът, който беше се изкачил на площадката, нямаше намерение да влиза в неговата стая. Той отвори другата врата, на килера, и потъна вътре.

Какво можеше да търси там? При вехториите и препарираниите птици и животни? Това беше толкова неочаквано, че Авакум едва не се

изправи на леглото си от почуда.

Той се овладя в оня миг, когато пак дочу тихото скърцане на стъпалото. Човекът беше слязъл вече на двора.

Сега всичко се разви в минута-две. Авакум се хвърли към прозореца и като се преметна през перваза му, улови един от клоните на стария бор и започна бързо да се спуща надолу. Преди да усети земята под краката си, той се изхвърли напред и хукна към плета. Пред него тичаше човек.

Авакум бръкна за фенерчето си, но се подхлъзна, залитна и се просна по очи върху мократа трева.

И докато се изправяше на краката си, той горчиво се усмихна. Съзнаваше, че беше загубил първата си схватка.

Дълго не можа да заспи; той беше проиграл един ценен миг. Какво му пречеше да светне с фенерчето си в очите на неизвестния — в момента, когато той се намираще още в килера? Такова нещо можеше да направи дори една жена...

Той скръцна със зъби, обърна се към стената и затвори очи.

Събуди го на зазоряване вятърът, който блъскаше и превиваше клоните на стария бор. Сиви, разпокъсани облаци бягаха по небето и в пролуките им блестяха късчета синьо, измито небе.

Сякаш вятърът беше измил и лошото настроение от душата му: когато отваряше очи, струваше му се, че около него се носят звуците на една позната мелодия. Беше весела мелодия, вероятно валс.

„Сега трябва да видя какво е станало в килера“ — помисли Авакум. Той грабна пешкира си и слезе на двора. Дълго се ми и плиска на чешмата, докато кожата му се зачерви от студ.

„Сега ще видя какво е станало в килера“ — помисли пак, но захвана да се бръсне и изведнъж се сети, че мелодията, с която беше се събудил, е от операта „Евгени Онегин“.

Той си облече нов пуловер, излъска обувките си, после изля шепа одеколон върху косата си и започна да се реши пред едно малко огледалце, което беше закрепил до статива с епруветките. През цялото това време все си подсвиркуваше валса от „Евгени Онегин“, като че ли насреща му не се мръщеше назъбената Змеица, а грееше една розова фасада с жълти балкончета.

Чардакът беше мокър, вратата и дръжката на килера — и те бяха плискани цяла нощ от дъжда. Нямаше смисъл да занича за каквито и да било следи.

Вътре всичко си стоеше така, както го беше видял и запомнил през вчерашния ден.

Той застана на прага и започна внимателно да оглежда нещата.

Това продължи около десет минути.

Най-после се усмихна. Поставката, върху която беше закрепено мечето, изглеждаше изместена наляво с около два пръста. Виждаше се левият горен ъгъл на сандъка. Вчера сам сложи поставката върху сандъка и много добре си спомняше, че всичките ъгли бяха еднакво добре закрити. А сега левият ъгъл зееше открит с около два пръста. Някой беше местил мечето встрани, наляво, и очевидно, за да погледне в сандъка вътре и да бръкне с ръка. А после поради тъмнината не беше успял да възстанови с абсолютна точност предишното положение на поставката. „Получило се е изместване, равно на два сантиметра“ — помисли Авакум.

Той свали мечето на пода и погледна в сандъка. Вътре като че ли нямаше никаква промяна. Пак тая купчина разноцветни камъни с онова камъче, отгоре, увито в лист от тетрадка:

„Змеица, 7 август“.

То си лежеше на същото място, на което беше го оставил Авакум. И хартията, и надписът бяха същите. Само цветът му се беше поизменил. Авакум отлично помнеше, че онова камъче имаше кафяв цвят. Това, което държеше сега в ръката си, беше на големина почти колкото него и по форма му приличаше, но цветът беше друг. Това камъче имаше белезникав цвят.

[1] Гранка (ост.) — клонче, вейка. — Б.ред.ел.изд. ↑

19

Слънцето изгря откъм Лъките и небето над Змеица почервения. Далечните сипеи и назъбените скали по билото потънаха в призрачна розова виделина.

Авакум слезе по стълбището и на пруста едва не се сблъска с Балабаница.

— Трябваше да съм на мандрата вече, пък се успах! — усмихна се тя, като побърза да вдигне къдрицата, която беше паднала над челото ѝ.

Върху басмената си блузка беше облякла контошче^[1] с къси ръкави. То беше разтворено на гърдите и в чупката, която правеха златистите ревери на яката, блестеше кожата ѝ — мека, с млечна белота.

— Така е — каза Авакум, — който малко спи нощем, заран мъчно се пробужда!

Тя го погледна с учудени, искрящи очи, помръдна с рамене и весело се засмя. Смехът ѝ беше чист, звънлив. Тя държеше ръцете си на хълбоците, изпъваше блузката. Едрите ѝ гърди подскачаха под златистото контошче.

После тя въздъхна и каза с малко опечален глас:

— Какво да се прави — вдовишко тегло!

Но в очите ѝ имаше още смях.

Авакум погледна подире ѝ — той беше се пробудил с бодро настроение, дори му идеше да си засвири с уста.

А когато тя изчезна от погледа му, той бързо се върна назад, отключи с малък шперц вратата на стаята ѝ, влезе в спалнята и коленичи върху пода. Дъските бяха бели, чисти, по тях не личаха никакви следи. „Влязъл е вътре по чорапи — помисли Авакум. — Оставил е обувките си отвън, в собата, а там подът е земен, грапав, преметен е вече и затова нищо не би могло да се разбере.“

В половинка от кърчаг беше посадено индрише — стаята ухаеше приятно и тази миризма заедно с цветовете на мушкатото, които се

усмихваха от прозореца, като да напомняше за някаква безгрижна младост, за години, които отдавна са си отишли.

Нямаше време за губене — той се измъкна навън, като отново заключи вратата, и пое бързо към Илчовата механа. Марко Крумов го нагости с попара от препечен хляб, сирене и лютивви чушки. Той закуси с вълчи апетит и дълго време след това усещаше устата си като разпалена пещ.

Бай Гроздан тъкмо пълнеше чашката си с анасонлийка, когато го зърна да влиза в двора. Сякаш нещо го кльцна по сърцето — той се намръщи, гаврътна чашката наведнъж, още по-силно се намръщи и с дълбока въздишка скри шишето в долапа.

А стрина Грозданица вече гълчеше гостенина навън.

„Как се не случи да изляза пет минути по-рано!“ — тъхна се председателят, но се прокашля важно, излезе на пруста и с един широк жест го покани да влезе.

— Ха добре си дошъл! — рече той, като го поглеждаше изпод вежди.

Помисли миг-два дали да му предложи стол, но в това време стрина Грозданица нахълта вътре и както си изглеждаше винаги сърдита, тутакси задудна с гърления си глас:

— Ама човек си и ти, Гроздане! Дошъл гост, а ти стоиш насред къщи като треснат! То бива, ама твоето за никъде не е! — Тя отвори вратата на стаята, спусна се към масата, припряно оправи дантелената ѝ покривка, после отново доприпка при тях: — Влезте вътре де, седнете като хора, аз ей сегинка ще ви приготвя каквото бог дал! — заподканя ги тя.

Авакум се поклони и почтително ѝ целуна ръка. Стрина Грозданица почервения, но погледна с неописуема гордост мъжа си. Тя за пръв път го гледаше с такива очи.

Бай Гроздан смутено се прокашля.

Влязоха в гостната и седнаха един срещу друг.

Тук имаше и двукрил гардероб, и скрин с будилник отгоре, и плетени покривчици върху столовете, и цветни картини по стените, и широк таблен креват, и бели перденца на прозорците. Стаята на Балабаница приличаше наистина на пустиня.

— Много добре сте се подредили — усмихна се Авакум.

Нямаше я само онази миризма на индрише.

— А бе каквото можем — поизкашля се за трети път бай Гроздан.

— Сигурно печелите добри пари? — попита Авакум.

Бай Гроздан позасука мустака си.

— Печелим — каза той. — Тази година ще сме още по-сити.

Авакум погледна към вратата, измъкна служебната си карта и я подаде в ръцете му. Сетне запали цигара, изправи се и започна да разглежда картичките по стените.

— Този юнак син ли ти е? — запита той.

Бай Гроздан мълчеше. Той се взираше в печатите и чумереше вежди.

Авакум взе картата си, намести се удобно на стола и протегна крака.

— Син ли ти е? — запита отново Авакум, като посочи с глава към портрета.

— Син ми е — прошепна бай Гроздан. — Служи на републиката. В Благоевград.

Авакум от сърце се разсмя.

Влезе Грозданица. Тя носеше чиния, препълнена с мед, сирене и хляб.

— Донеси, майко, и от анасонлийката — помоли я ласкаво Авакум, като поемаше от ръцете ѝ съдинките. — Ние трябва да се чукнем за здравето на сина, който служи на републиката в Благоевград. Нали така, бай Гроздане?

Те се чукнаха, отпиха от чашките.

Сетне, като останаха сами с председателя, Авакум каза:

— Дошъл съм при тебе, бай Гроздане, не за това, че си председател на едно заможное стопанство и член на общинския съвет, а защото най-отговорни хора те препоръчаха като добър човек, комуто мога да се доверя. Ти си наш предан другар от двадесет и трета година, усилените времена са те научили да знаеш и да разбираш какво нещо е тайна. Аз за това идвам при тебе: да ти разкрия за какво всъщност съм дошъл в Момчилово и в какво следва да ми помогнеш. Само една бележка искам да направя предварително: от твоята уста никой и никога не трябва да узнае кой съм — и днес, и утре, и донине — както пее дядо поп.

— Ти за това бъди спокоен — кимна бай Гроздан. — Колкото Карабаир ще проговори с човешки думи, толкова и аз ще отворя уста по твой адрес.

— Вярвам — каза Авакум. — Аз дори си мисля, че ако Карабаир изведнъж заприказва с човешки думи, ти пак ще мълчиш. А работата се състои в следното. Първо: искам да научиш, доколкото това е възможно, разбира се, кой от селото е отсъствувал на двадесет и втори срещу двадесет и трети август през нощта. Запомни ли? Второ: кой от момчиловските мъже е носил или носи ръкавици от синя прежда. Ако не успееш да си спомниш или да откриеш такъв човек, дето е носил или носи ръкавици от синя прежда, постарай се да научиш кога и къде е продавана синя прежда и кой се занимава с плетаческа работа в Момчилово или в съседните на Момчилово махали и села.

— Това ли? — запитва учудено бай Гроздан.

— Засега по-важно от това няма — отвърна Авакум.

Бай Гроздан помълча. После се наведе към госта си и тихичко запитва:

— А ще обесят ли даскала?

— Не е моя работа — повдигна Авакум рамене.

Слънцето надникна през белите завески. Една едра черна муха литна от прозореца и като аероплан забръмча над чинията с меда.

— Туй, дето ти заръчах, да го вършиш тайно, хитро и да не вдигаш повече шум от къртицата — каза Авакум. Той си гребна мед и отпи една глътка от ракията. — Да го вършиш туй, че никой да не се досеща и никому да не прави впечатление.

Той погледна часовника си и се изправи.

— Ще се видим по обед при бай Марко. Ако си научил нещо, което трябва да ми съобщиш, ще си поръчаш шише лимонада и ще ми налееш и на мен да пия. Туй ще ни е паролата. Запомни ли?

Бай Гроздан кимна с глава.

Той поглади мустаците си и широко се усмихна.

После Авакум отиде в Илязовата къща.

Старшината Георги недоверчиво го изгледа от петите до главата и не го пропусна да прекрачи прага, преди да чуе лично разпореждането на майора.

Авакум влезе в мрачния каменен хол и изведнъж почувствува сърцето си — то биеше така, сякаш беше извървял стотина метра бегом. „Що за глупава слабост“ — помисли той и се навъси. Но холът наистина приличаше на средновековна затворническа килия. Зидан от сив гранит, студен, тъмен, като че ли тук липсваха само тежките железни окови, мангалът и куките за мъчение, за да бъде илюзията още по-осезаема и пълна.

Този дом имаше три стаи, разположени симетрично една срещу друга, с врати от дебели дъбови дъски, обковани с по няколко реда старовремски пирони. Лявата стая служеше за склад — там геолозите държаха инструментите си, чертежите и парите за домакински нужди. Тази стая именно беше станала обект на нападението, извършено през нощта срещу двадесет и трети август. Разбитият джам беше отдавна подменен, изпилената пръчка — сменена с нова, по-дебела, а целият прозорец сега се затваряше с двойни капаци, които се заключваха отвътре със секретен катинар.

Началникът посрещна подранилия гост с подчертана студенина. Докато той четеше командировъчното му удостоверение, издадено от Института по археология при академията, Авакум хвърли бърз поглед върху лицето му и веднага си помисли: „Ето един трагичен случай. Този човек страда от язва — на масата му има стандартната кутийка със сода за пиене. Лицето му е сухо и бледо, зениците — прекомерно разтворени. Той не е спал нощес — очите му са уморени и малко тъжни. Очаквал е повишение — това личи от новите пагони върху износения кител. Но е получил наказание — партийно и служебно: една звездичка е извадена от пагона и нейното място е празно.“

Началникът прочете командировъчното удостоверение, повдигна глава и мълчаливо му го подаде. И попита сухо:

— Какво искате от мен?

— Нищо особено — каза Авакум. — Аз просто дойдох да ви се представя.

И двамата помълчаха. Беше студено, въздухът изглеждаше синкав от тютюневия дим.

— Нашите занимания имат донякъде общи страни — каза Авакум. — Не мислите ли?

— Не мисля — отвърна началникът.

— А защо? — учуди се Авакум. — Ето, вие например ходите из планината, изучавате местността. Същото правя и аз — ходя из планината и оглеждам местността.

— Това е само външно съвпадение — каза началникът.

Авакум се усмихна:

— Но все пак е съвпадение, нали?

Началникът не отговори.

— Аз искам да установя с приблизителна точност, разбира се, северните граници на момчиловското царство. Трябва да изуча района на юг и на югоизток от Карабаир и да потърся по тия места някакви открити следи.

— Потърсете — каза началникът.

— А вие не бихте ли си припомнили нещо, което може да ми бъде от полза? Вие сте проучили доста сектори от местността!

— Нищо не съм забелязал, което може за вас да представлява интерес.

— Това е вече указание! — зарадва се Авакум. — Щом като вие нищо не сте забелязали — трима специалисти, — значи, и аз няма нищо да забележа, толкова повече, че аз съм сам.

— Ваша работа — каза началникът.

— Наистина — съгласи се Авакум. — Безсмислено ще е да ходя по тия места, където и вие сте ходили: юг и югоизток от Карабаир.

После изведнъж запита:

— Вие сигурно имате координатите на изследваната местност?

— Та може ли картограф да работи без координати? — разсърди се началникът. Той извади цигара от кутията си и някак ядосано запуши.

— Прекрасно! — засмя се Авакум. — Вие ще ме избавите от излишно скитане по тия нанагорнища, ако ми дадете вашите координати.

— Това няма да го бъде — каза началникът.

— Но защо? — разпери ръце Авакум.

— Защото вие сте млад човек и трябва да се учите на труд! — Началникът го изгледа накриво. — И защото моята служба няма нищо общо с вашата. И защото най-после аз не съм длъжен да се ровя в склада и да губя ценно време, за да поощрявам вашия мързел. За това!

— Моля — каза смирено Авакум. — Аз само попитах.

— Е, и аз ви отговорих — навъси се още повече началникът.

— Все пак аз съм много доволен от нашия разговор — каза Авакум. — Ще ми разрешите ли да ви кажа довиждане?

Началникът му подаде ръка.

— Без труд нищо не се постига — въздъхна той.

— Да, трудът е майка на всички блага! — засмя се на излизане Авакум.

В коридора го очакваше старшината Георги.

Като мина покрай вратата на склада, Авакум изпусна верижката, която въртеше на пръста си, и тозчас се наведе да я вдигне от пода. Докато се изправяше, той хвърли бърз поглед върху ключалката и доволен подсвирна с уста. Тази ключалка беше масивна, но проста като пушките кремъклийки.

Авакум прекоси с весело настроение Илязовия двор. Той имаше в тефтерчето си координатите на онова място, където беше приемала разпореждания и предавала сведения ултракъсовълновата станция на неизвестното лице X. Още докато беше в Смолян, той потърси мястото на топографската си карта и го откри в гористите височини югоизточно от Карабаир, на около два километра от границата. Веднага влезе във връзка със съответния участък на Гранични войски. Оттам му съобщиха, че районът югоизточно от Карабаир е силно охраняван и че никой друг, освен геолозите от момчиловската група не са минавали по тия места.

Но той поиска от Гранични войски още по-точен отговор: минавали ли са геолозите през сектора, където е била засечена тайната радиостанция? Гранични войски отговориха, че геолозите са ходили из района югоизточно от Карабаир, но не им било известно дали непременно са минавали през засеченото от пеленгаторите място.

Авакум състави разузнавателното уравнение така:

Известни величини:

(Място на тайната радиостанция — y)

(Районът, в който се намира това място — z)

(Дата на радиопредаването — нощта срещу 11 август)

(Гранични войски гарантират, че в района z са ходили само — геолозите)

Неизвестни величини:

(Били ли са геолозите през нощта на 10 срещу 11 август около мястото у или в близко съседство с това място?)

Решение:

Ключ: Да се установи дали координатите на мястото у или приблизителните му координати са включени по някакъв начин в разработките на военно-геоложкия пункт.

Затова и отиде тази заран при началника на пункта. Той не успя да изкопчи от него онова, което му трябваше. Но разговорът не остана безплоден: научи, че онова, което му трябва — пътят на геолозите из района z, отразен в координати — се намира зад дебелия врата на пунктския склад.

Илязовата ключалка беше масивна, но проста като кремъклийките пушки. Да влезе тайно в склада — това за Авакум беше равносилно на детинска игра.

Сега той държеше в ръцете си две следи срещу неизвестното лице X: координатите на радиопредаването от 10 август и двете сини влакънца.

Изчисленията, които беше направил в Смолян, показваха, че второто радиопредаване — това с тайнствените звуци — е станало някъде в местността Змейца или близо около тази местност. Нямахме смисъл да се разузнава кой е ходил по тия места. Такова разузнаване неминуемо би вдигнало шум. Пък и пътя за Лъките води покрай Змейца — а по този път денем и нощем сноват хора и коли.

Координатите от радиопредаването на 10 август и двете сини влакънца, това беше друго нещо, достойно за по-внимателно изучаване. Сега трябваше да установи накъде водят тия следи. И дали те са истински, или фалшиви. Защото в разузнавателната работа винаги има истински и фалшиви следи.

Снощният случай усложняваше донякъде положението. Правеше го по-тъмно и по-заплетено. Каква роля играеше в това тъмно дело подмененият камък?

Като излезе от двора, Авакум попита едно момиченце за къщата на ветеринарния доктор. Момиченцето пасеше две гъски. Изгледа го с боязливо любопитство и мълчаливо посочи с ръка към Долната махала, където се намираше къщата на бай Спиридон.

[1] Контошче (остар.) — късо палто или яке ушито от парчета
кожа. — Б.ред.ел.изд. ↑

Аз пак ще взема думата, но то ще е за късо, защото не искам за нищо в света да подчертавам ролята си в тази интересна история.

Голошиестият вампир ме събуди много рано — страда от безсъние, проклетникът, а мен много ми се спеше: снощи до късно четох един интересен роман. Аз нямам вкус към романите, защото съм човек на положителната наука, затова ги чета вечер, в леглото си в извънработно време.

Много ми се спеше, но се облякох набързо и прескочих до кравефермата. Доячката току-що вадеше ведрото изпод вимето на Рашка. Като ме видя, тя силно се смути — все пак аз съм ветеринарен лекар и по отношение на хигиената съм извънредно строг.

Като излизах от кравефермата, забелязах една нередност, по-скоро небрежност в тоалета си. Изчервих се, макар че доячката не беше насреща ми. Тя си стоеше при Рашка, смутена още от сутрешната ми визитация.

После се върнах в къщи и започнах да попълвам седмичната ведомост. Работата не спореше особено, защото често си спомнях за романа и мислех за разни неща. Пък и вятър духаше, и облачета се гонеха по небето като ладийки, а тия неща обикновено разсейват вниманието и на най-съсредоточения човек.

Ето в каква обстановка ме завари Авакум.

Той изглеждаше весел, жизнен, в добро настроение. Изглежда, че този приятел беше се наспал хубавичко и сънят му ще да е бил сън на безгрижен младенец. Тайно му завидях в себе си, макар и да съзнавах редица свои предимства пред него.

Аз се смутих като онази доячка — сигурно съм бил ядосан, задето прекъсна работата ми върху ведомостта.

А той ме потупа по рамото много приятелски и въпреки че ведомостта лежеше пред очите му, доста безочливо ме запита:

— Стихове ли съчиняваш, поете?

— Не — казах аз, — попълвам седмичната вedomост. — И му показах с ръка.

— А как я попълваш — римувано или в бели стихове?

Повдигнах рамене. Не ми беше до шеги.

Той седна срещу мен, извади папироса и запуши съвсем безгрижно. Държеше се така, като че ли бяхме приятели от незапомнени времена. Може би трябваше да се разсърдя, да му кажа, че нямам време за губене и че ако иска някакъв съвет, да заповяда в амбулаторията: там аз приемах посетители всеки ден от десет часа, та чак до следобед. Но колкото и да се мъчех, не успях да ожесточа сърцето си — тъй или иначе, напук на всичките ми схващания за ред и дисциплина беше ми приятно и дори страшно приятно, че е дошъл. Това чувство, че имам до рамото си един силен човек, отново ме завладя.

Но ето как се представи този силен човек.

— Докторе — каза ми той, — ти нали познаваш Балабаница?

Аз го зяпнах с отворена уста.

— Тя е много интересна жена продължи Авакум.

— Да — опомних се аз. И го запитах злъчно: — Кога успя да разбереш това?

— Там е работата — разсмя се Авакум, — че аз още нищо не съм разбрал.

— Чакай — казах аз и се зарадвах, че ми се удава възможност да го притисна до стената. — Тогава как си разбрал, че тя е една интересна жена?

— Това е само предположение — отстъпи от позицията си Авакум.

Почувствувах се удовлетворен от отговора му и си замълчах.

Авакум изпусна клъбце дим и внимателно ме изгледа.

— Все пак ти би могъл да ми дадеш някои сведения за тази жена — каза той. — Лични впечатления или каквото си чул например от други хора. Това много ме интересува.

Аз повдигнах рамене.

— Съжалявам — казах аз, — но тази личност не влиза в кръга на моите по-специални интереси. Зная някои очевидни неща, които не са тайна за никого. Тя е хубавица, макар и в зряла възраст, отлична работничка е и съществува голяма възможност да стане първи майстор

на момчилувската мандра. Лично аз съм се възхищавал, и то неведнъж от образцовата хигиена, която тя поддържа на работното си място. Нейната престилка е винаги снежнобяла, ноктите на ръцете — изрязани, държи косата си прибрана под безукорно чиста забрадка.

— Има ли любовници? — попита Авакум.

Аз погледнах в краката си, замълчах. Нямах сведения по този въпрос.

— А някой не прескача ли нощем оградата й?

Този въпрос беше доста вулгарен и аз имах доста основания да се обидя, защото бях ветеринарен лекар, а не някакъв си жалък съгледвач на чуждите дворове. Пак погледнах в краката си и не отроних нито дума.

— Искаш ли да бъдем приятели? — попита ме съвсем внезапно Авакум.

— О — казах аз и седнах на кревата, защото не беше учтиво да стоя прав срещу него. Въпросът му беше много внезапен.

— Имам нужда от такъв приятел — продължи усмихнато Авакум, — който да ми вярва и да не ме мисли за лош човек.

— Е, добре — казах аз и усетих горещина по страните си, — на мен ми се струва, че ти не си лош човек.

Тогавя нямах особени основания да вярвам в добродетелите му и затова изрекох тия няколко думи така, по инстинкт.

Той ми подаде ръка и ние се усмигнахме един на друг.

Ето как започна нашата дружба.

После Авакум ме помоли да узная някои по-интимни нещица от житието-битието на Балабаница.

— Аз съм научен работник — каза Авакум — и в никакъв случай не бих искал да изложя престижа на института, който представлявам. Ако Балабаница поддържа някакви съмнителни връзки от любовен характер, моето място, разбира се, не е в нейната къща. Заинтересованият човек ще започне да ме гледа накриво и току-виж, че и някакви клюки скроил — на какво ли не е способна ревността? А всичко това, естествено, няма да бъде в мой интерес.

След този увод, от който аз се учудих безкрайно много поради пуританския му характер, Авакум побърза да уточни:

— Като добър приятел ти ще трябва да научиш дали тя има по-близки отношения с някого и ако има — кой е този човек. Тия неща ти

ще разбереш най-лесно от съседките ѝ, защото всички съседки по света имат набито око и носовете им подушват много отдалеч. Но внимавай, когато разпитваш — съседките са честолюбив свят! Ти иди при съседката заради самата нея, а отвориш ли дума за Балабаница — показвай се безразличен и не особено благоразположен. Пазил те господ да взимаш страната ѝ — от това няма да се получи нищо добро!

Когато излязох да го изпратя на улицата, Авакум ми прошепна:

— Постарай се да научиш кое що до обед. А като свършим обяда при бай Марко, ще излезем заедно и ти насаме ще ми кажеш каквото си събрал!

Да казвам ли, че се чувствавах едновременно и поласкан, и смутен от задачата, която ми беше възложена? Във всеки случай аз пристъпих към изпълнението ѝ с повишено самочувствие и много самоуверено. Само една слабост усетих в коленете си, когато приближавах Надкиния двор — Надка беше съседка на Балабаница. Тази слабост се дължеше сигурно на бързото ми ходене.

Тя седеше на двора и чукаше пипер. Поздравих много любезно.

— Другарко — казах аз, — имате ли известие от вашия мъж? Как е той, добре ли е със здравето?

Нейният мъж работеше в Мадан.

Тя извърна бялото си лице към мен и се усмихна.

— Добре е — каза тя — слава богу.

— Много се радвам — отвърнах аз. Постоях някое време пред отворената вратница и пак запитах: — А свинята как е, има ли апетит?

— И ушите ми ще изяде отгоре! — засмя се отново Надка. Сетне въздъхна и добави загрижено: — Ама слабичка ми се вижда, не едрее нещо като хората.

Тя отмести чутурата и се надигна от столчето си. Беше дребничка, бяла, бузеста като месечина.

— Де влез вътре — покани ме тя. — Може пък и да ѝ предпришеш нещо.

Аз тозчас се съгласих.

Ние отидохме до кочината. Надкиният шопар лежеше по корем и тежко грухтеше. Той беше много дебел, приличаше на подута гигантска гайда с очи и крачка.

— Не е зле — казах аз. — Ще напълнее до Коледа.

Надка ме погледна с очи, в които имаше много вяра, и пак въздъхна, но този път въздишката ѝ не беше тъжна.

— Радвам се — казах аз.

Ние стояхме до кочината и гледахме шопара. Освен шопара около нас нямаше друга жива душа.

Надка мълчеше.

— Радвам се — отговорих аз. И попитах: — А как е свинята на стринка Балабаница, има ли апетит?

Тя сложи ръце на хълбоците си и прихна да се смее.

— Докторе, как можа да го измислиш? — рече тя. — Защо ѝ е на Балабаница свиня?

— Е — казах аз, — може пък и да се омъжи жената, всичко става!

— Тя ли! — В очите на Надка блеснаха недобри пламъчета. — Защо ѝ е мъж на нея, докато има таквиз, дето нощем ще ѝ прескачат плета?

Аз наистина се учудих.

— Надке — казах аз, — вие сериозно ли говорите това?

А тя като че ли се разсърди:

— Та мигар ще го измислям? Докато даскалът не се увъртя по онази, вдовицата на горския, тя не си развяваше фустата твърде, защото се надяваше на нещо. Пък и с даскала ѝ беше добре.

— А сега? — попитах аз и преглътнах.

— Сега ли? — Тя дойде много близко до мене, така че аз почти усетих дъха ѝ. — Балабаница не е от тез, дето хвърлят око на дребните рибки — каза тя.

— Сигурно тъй ти се струва — подразних я аз. Заговорих ѝ на „ти“, защото тя стоеше съвсем близо до мен.

— Как ще ми се струва — понадигна гласеца си Надка, — нали с тия си очи видях как веднъж помощникът на майора ѝ дойде на гости? — Тя помълча. — А защо той ѝ ходи на гости?

Сърцето ми затуптя от радост.

Ние бяхме сами. Освен шопара около нас нямаше друга жива душа.

— Надке — казах ѝ аз и се поотместих настрана, — твойт шопар непременно ще наедрее до Коледа. Дори няма да е зле, ако му

понамалиш дневната дажба, иначе у него няма да остане месо дори за един тас кебап!

Така ѝ казах, а тя ме гледаше и като че ли не вярваше твърде на думите ми. Лицето ѝ имаше учуден и донякъде недоволен израз. По всичко личеше, че тя не хареса прогнозата ми за нейния шопар.

21

Днешният обяд беше много весел: бай Марко ни поднесе петел, печен под връшник, топла пита със сирене и лютиви чушки. Виното беше тежко, черно, издаваше дъх на напечена от слънцето янтарена смола.

Боян Ичеренски покани Авакум до себе си, чукна чашата си с неговата чаша, потупа го много покровителствено по рамото и запита:

— Как прекара първата си нощ на момчиловска земя, любезни историко? Спокоен ли беше сънят ти, не смути ли нещо твоя покой?

— Благодаря! — кимна Авакум и отпи полека от виното си. — Общо взето, прекарах добре. Само едно произшествие се случи: някаква личност — вероятно по погрешка — насмалко не се вмъкна в моята стая. Аз поллюбопитствувах да разбера кое е това лице, за да го осведомя по-подробно върху местоположението на стаите, но не успях да го видя, защото то излезе по-бързо и по-пъргаво от мен.

Ичеренски и капитанът прихнаха да се смеят. После Ичеренски каза:

— Не е трябвало да гониш нещастния човек. Аз те уверявам, че той не е имал лоши намерения. Той просто е бил някакъв непоправим ревнивец — решил е да провери дали възлюблената му не е останала случайно на по-дълъг разговор с новопристигналия квартирант. Отеловци има навсякъде — и в Момчилово се намират. Трябва да свикнеш с тия неща!

— Господи, но аз имам жена и дребни дечица — въздъхна Авакум. — Какво ще стане с тях!

— Води добродетелен живот! — посъветва го наставнически геологът.

— Глупости! — каза капитанът. Той се извърна към Авакум: — Натупай ревнивеца, както се следва, и той ще миряса. Балабаница си заслужава такъв труд!

Те продължиха да се шегуват в тоя дух, но бай Гроздан прекъсна разговора им.

— Момчета — намръщи се той, — вие прекалявате, а туй не ми харесва. Балабаница, макар и да е бездетна и вдовица, е една почтена жена. Тя си гледа работата в мандрата и ние сме доволни от нея. Тя е сериозен човек.

— Любовта ходи навсякъде! — отсеке философски капитанът.

И понеже заговорихме за любовта, Ичеренски отново взе думата.

— Любовта е много интересно явление — каза той. — Ето например за негова милост — той посочи капитана — това благородно чувство е нещо като „добър ден“ и „довиждане“. За моя приятел Кузман Наумов тя е едно староегипетско писмо. Хич и не помисля да си троши главата с него! За другаря ветеринар любовта е въздишка и безсъние. Но безсъние в собственото легло! Бай Гроздан е по-практичен — за него любовта означава къщичка със здрави деца и вярна жена. Това схващане е здравословно и полезно за обществото. А за моя милост любовта означава грижа. Но грижа, в която има и радост, и мъка, и голямо удоволствие, и всякакъв вид тревоги.

Вие знаете, че аз пътувам всеки съботен следобед до Пловдив. Ако мислите, че в тия пътувания има някаква романтика, вие дълбоко се мамите. Съдете сами! В Пловдив пристигам привечер. Намирам свободна стая в някой от хотелите и звъня на жена си. Тя живее, горкичката, при леля си, сложили са я в стаята на децата и вие разбирате, че да се нощува там е крайно неудобно.

Една вечер — струва ми се, че беше същата вечер, когато тук станало това произшествие с Методи Парашкевов — аз едва не се сбих с дежурния чиновник от „Тримонциум“. Този тип искаше да ме прати в една мизерна стаичка на четвъртия етаж! Представете си — двеста километра път, за да прекарам любовната си нощ на четвъртия етаж! Но аз бях упорит и получих апартаментче два етажа по-долу. С баня и с всичките други удобства, които се полагат за случай като нашия: та ние с моята жена имаме в седмицата само няколко часа за себе си.

Ето, значи, каква романтика съдържат тия мои пътувания до Пловдив. Но аз не се оплаквам. Аз пътувам и ще пътувам, докато съм в Момчилово. А после пак ще бъде същото, защото такава е професията ми — да скитам по гори и планини. И си мисля понякога — щях ли да бъда щастлив, ако водех заседнал живот и се намирах, така да се каже, всеки път до фустата на жена си? Едва ли. Това щеше да бъде съществуване без грижи и без тревоги. А такава съществуване

прилича на къща, в която не гори огън. Грижите и тревогите — без тия неща, приятели, няма истинско щастие в този живот!

Той отпи от чашата си и помълча някое време. Като че ли сянка легна на лицето му. После тръсна глава, изгледа ни и тихо се усмихна.

— Ние заговорихме за това — като какво нещо е любовта. Позволете ми по този случай да ви разкажа една историйка, свързана с личността на нашия несретен даскал Методи. Той може би ще бъде обесен, както предрича моят нов съсед по маса, и сигурно ще бъде заслужено обесен, но ние няма да забравим покрай лошото и доброто, което носеше в душата си тоя човек.

За добрините, които сторил Методи на Момчиловци, за това, как ги научил на пчеларство и овощарство и как да правят сиренето си помазно — за тия неща може да ви разправи по-подробно бай Гроздан, тъй като те спадат към неговата сфера на интереси. Аз ще ви разправам един случай от по-интимен характер. Трябва да ви кажа най-напред, че Методи ме имаше за свой приятел, защото аз много му помагах в неговите микрологични и кристалографни занимания. Той си беше наумил да състави голяма сбирка за училището, но не му достигаше достатъчно опит за тая работа, затова търсеше и моята скромна помощ. От гледище на науката той беше просто един дилетант и до известна степен маниак. Но и в дилетантството, и в манията му за велики открития имаше нещо много благородно и възвишено и това ме караше да му съчувствувам и да си затварям очите за смешното. А той ме мислеше за свой приятел и макар да си беше по природа неразговорлив човек, понякога ми доверяваше, особено след чаша, вино, някои свои дребни тайни.

Та случаят, за който става дума, е следният. Както ще видите, той има пряка връзка с нашия разговор за любовта.

Преди три години в Момчилово пристигна на местоназначение участъков горски надзирател. Горският надзирател е голям ловец и между него и Методи се установява едно чудно приятелство. Хората мислят, че ги свързва ловната страст. Но това е едната половина на истината и тя се отнася до чувствата на горския надзирател към Методи. В другата половина на истината цъфти една закъсняла любов: вие се досещате вероятно — става дума за съпругата на горския и нашия стар ерген.

Съпругата е с десет години по-млада от мъжа си. Тя има момиченце, но то живее при баба си, защото Момчилово е някъде на края на света, пък и горският не мисли да остава по за дълго тук. Съпругата е едно крехко същество, русокосо, миловидно, твърде неподходящо за огрубелия даскал. Затова и любовта им е особена — тя е само в очите им, в гласа им, в несмелите ръкостискания, когато си казват „довиждане“ и „добър ден“.

И ето, за голямо огорчение на Балабаница Методи започва все по-често да ходи на гости при горския, там носи зайците и дивите петли, там пие кафе и изстуден айран.

Веднъж — това било през зимата — двамата приятели решават да отидат на лов за вълци. Вече били излезли на двора, когато Методи забелязва, че си е забравил вълненото шалче. Връща се да си вземе шалчето, как го е взел — един господ знае, защото, като настигнал горския, той бил някак смутен и все гледал в краката си. Нищо лошо не трябва да се мисли, той се забавил в къщата на горския не повече от една минута. За толкова време хората не могат дори да се целунат, както трябва! Но той вървял подир горския и все гледал в краката си.

Вие сигурно знаете как завърши този лов — горският бил изяден от вълци сред долищата на Змеица. Паднала гъста мъгла, разделила двамата приятели, а от това се възползувала глутницата — наскочила върху горския и докато Методи да му се притече на помощ — зверовете разкъсали врата му и оглозгали лицето и ръцете.

Какво станало по-нататък?

По-нататък Методи ял хляб и сол, но спестил пари и купил на вехто една плетачна машина за вдовицата. Тя прибрала момиченцето си и го записала да учи в момчиловското училище. Всеки месец Методи отделял по една трета част от заплатата си и я внасял в пощата на името на детето.

И всичко това заради тази чудна любовна минута, когато се върнал от двора, за да вземе шалчето си, което бил забравил върху миндера.

Може би си мислите, че като минало време от трагичната кончина на горския, чудната минута разцъфнала в някаква взаимна любов?

Тук е гвоздеят на това, за което почнахме разговора си: какво е любовта. За моя приятел Кузман Наумов тя е някакво си йероглифно

писмо. За ветеринарния доктор — въздишка насаме. А за Методи Парашкевов — половин час разговор с вдовицата, съпроводен с чашка кафе, но непременно в двора, под открити небеса. Ако вали дъжд или вие фъртуна — мястото на разговора е в кухнята, до бумтящата печка, но винаги в присъствието на малката дъщеря.

Ето какво нещо е любовта и какъв човек беше Методи Парашкевов. Аз говоря за него в минало време, защото моят красив съсед твърди, че той ще бъде обесен. Но ако туй пророкуване излезе фалшиво — и дай боже, — аз отново ще му сторя място надясно от себе си, а негова милост ще изпратя до вратата — да слуша там като наказан ученик.

Ичеренски завърши разказа си и се умълча.

Ние всички мълчахме. И Авакум. А капитанът се беше много натъжил и гледаше настрана.

Геолозите тръгнаха за пункта. Авакум се позавъртя около мотоциклетите на Ичеренски и на капитана и прояви голямо любопитство към машините. Той дори ги попипа с ръка.

Пък аз никога не съм имал слабост към тоя доста опасен вид транспорт: слушал съм, че мотористите хващали ревматизъм в коленете си.

Небето отново се беше заоблачило, гъста сива мъгла покриваше темето на Карабаир. Улиците бяха пуси. Започна да ръми.

— Е, Анастаси — попита ме Авакум, — научи ли нещо?

Аз се поколебах, посъбрах сили и споменах името на геолога.

Предполагах, че Авакум ще се изненада и ще ме обсипе с купища въпроси. Но той само се прозина уморено и с ужасно безразличие ми подаде ръка.

Тъкмо беше стигнал сградата на Балабаница, и насреща му се зададе председателят.

— Забрави ли уговорката? — усмихна му се малко сърдито Авакум.

— А бе не съм я забравил, ама лимонадата се свършила! — махна председателят с ръка.

После той му разправи как ходил в селкоопа да пита за прежда, а там му казали, че такава стока не е имало и не щяло да има. Мъчили се много с партийния секретар да си припомнят кой носи зимно време ръкавици от синя прежда и на края дошли до убеждението, че в Момчилово не се е мяркал човек, ни свой, ни външен, със сини ръкавици на ръцете си.

— По тия въпроси ударих на камък — въздъхна бай Гроздан. — Нищо не излезе. А оная нощ, за която ме питаш, работата стои така. Балабаница е била в мандрата. Нейната смяна е постъпила привечер и е излязла на изгрев-слънце. Така че Балабаница не е била в къщи през цялата нощ. Дядо Манаси, хазяинът на Кузман Наумов инженера, той си е стоял на пчелина от предишния ден. Ичеренски, както знаеш вече, всяка събота ходи до Пловдив. А капитанът нея вечер е бил на седянка в Лъките. Туй са ми сведенията. Друго засега не знам.

Авакум се огледа, извади от шлифера си една кърпичка, наведе се и захвана грижливо да чисти обувките си.

В насрещния двор Надка припряно ишкеше на кокошките.

— Благодаря ти за помощта — каза Авакум, като отваряше вратницата. — Тия неща, за които спомена, са много интересни. Ще ги имам пред вид!

Той се изкачи в стаята си, седна върху леглото и така, без да помръдва, постоя повече от час.

Прозорецът беше отворен и през редките клони на чепатия бор се виждаше Змеица, прихлупена от тежки облаци, обвита с мъгли.

Вееше студ, по перваза почукваха капки дъжд. Горе на тавана скърцаше забравена врата.

Какво ще има пред вид? Той каза на председателя, че ще има нещо пред вид. Но какво? Нишките се заплитаха все повече, следите на истинския престъпник, вместо да се очертават по-ясно, започнаха да чезнат, да се губят в някаква непрогледна мъгла, като тая, която покриваше Змеица.

Над всичко отгоре изведнъж го налегна умора — мислите му се пръскаха, не можеше да се съсредоточи над онова „главно“, над което беше размишлявал дни и нощи поред. Като че ли нямаше „главно“ — което знаеше, то се беше събрало в един поток от непотребни и незначителни факти.

Облегна се на стената и затвори очи.

Тази дрямка продължи само петнадесет минути. После се изправи, разкърши рамене, защото беше започнал да трепери от влагата, запали цигара и захвана да се разхожда по обичая си напред и назад.

Един човек със сини ръкавици на ръцете си беше разбил прозореца на пункта и откраднал оттам важна стратегическа скица.

Авакум си помисли: „Хайде да започнем оттук — от ръкавиците.“

И така престъпникът беше действувал с ръкавици... Защо? Естествено, за да не остави следи от пръстите си! Но кой престъпник действа с ръкавици? С ръкавици действа оня, над чиято глава вече виси някаква опасност — човек, който играе опасно хоро и има намерение още да го играе. Случайният престъпник няма да прибегне до толкова тънки предохранителни мерки. Случайният престъпник не е замесен в престъпления и не мисли да върши други. Върху него не тежи никакво подозрение, той не е свързан с други престъпници, които, ако бъдат разкрити, могат да навлекат нещастие и върху неговата глава. Следователно той няма нужда от толкова тънки предварителни мерки. Следователно човекът, който е разбил пункта, е лице, което се бои от разкриване, лице, което полага усилия да не бъде разкрито, защото е замесено изобщо в опасна и престъпна дейност.

Авакум се наведе, погледна прозореца, сетне отново продължи да се разхожда напред и назад.

И отново подхвана уловената нишка.

Председателят и партийният секретар твърдят, че не са виждали в Момчилово човек със сини ръкавици. На тия хора трябва да се вярва, защото и единият, и другият не си стоят край огъня в къщи и защото са местни хора и познават съселяните си до девето коляно. При това синя прежда в селкоопа не е продавана и трябва да се предполага, че такава прежда не се доставя и по селкоопите на другите села. В този район скотовъдството е силно развито, всяко семейство получава вълна от стопанството и всяка стопанка сама си изприда по няколко къдели. Преждата от тия къдели е остра и твърда, влакънцата ѝ са къси и не се къдрят на спирали и колелца. А косъмчетата, които той намери между железните стърготини и сред люспите на бора, са дълги и къдриви, сякаш са части от микроскопическа пружина. Изводът е прост — сините ръкавици на неизвестното лице X са плетени от мека и фабрично обработена вълна. Прежда от такава вълна се продава само по големите градове.

По големите градове се продават и готови ръкавици. Той е виждал такива ръкавици не само в един магазин. Но нито в един магазин не е виждал ръкавици, изплетени от синьо боядисана прежда. Готовите ръкавици са или бежови, или сиви. Друг стандарт няма на пазара. Следователно сините ръкавици на неизвестното лице X са от фабрична прежда и са плетени на „частни начала“ в Момчилово, тоест от жена, която самостоятелно практикува плетачески занаят и си доставя прежда от града.

Има ли в Момчилово такава жена? Има. Това е онази вдовица, чийто мъж вълците са изяли в местността Змеица. Жената, която Методи Парашкевов е обичал и може би още обича. Разбира се, няма никакви улики, от които може да се черпи увереност, че именно тази жена е изплела ръкавиците на неизвестното лице X. Но все пак това е една сериозна следа.

Авакум извади бележника си, опря се на масата и записа: „I. Да се провери дали вдовицата е плела ръкавици от синя фабрична прежда след края на зимата.“

Той се усмихна.

Разбира се, че след края на зимата! Ако ги беше изплела преди края на зимата, неизвестното лице X щеше да ги носи на ръцете си по време на зимните студове и тогава все някой щеше да забележи, че в Момчилово има човек със сини ръкавици.

Той затвори тефтерчето и продължи разходката си между кревата и работната маса на Методи.

Обикновено хората се снабдяват с ръкавици през късна есен или в началото на зимата. Никой не си купува дебели вълнени ръкавици през пролетта. Никой не прави това, освен в специални случаи, когато *нещо* от *по-особен* характер налага да се купят или да се поръчат такива ръкавици. Ако се установи, че вдовицата е плела вълнени ръкавици от синя прежда през пролетните или през летните месеци, то лицето, което ги е поръчало, без друго е имало пред вид и *нещо* от *по-особен* характер. Укриването на следи от собствените пръсти е именно „нещо“ от по-особен характер.

Авакум тихичко подсвирна и се спря сред стаята.

Но нима за същата цел не могат да послужат и едни най-обикновени кожени ръкавици? Такива ръкавици се продават във всеки град и както се казва — на път и под път!

Да се снабди човек с кожени ръкавици — по-лесно от това няма, разбира се. Стига да живее в град, където има магазин с подобна стока. Но ако човек живее на село, и то през лятото и му се наложи в пределно къс срок от ден-два да извърши *нещо специално*, което изисква непременно ръкавици? И не желае поради *особени* съображения да взема „назаем“ чужди? И няма възможност да прескочи до най-близкия град, за да си купи? Тогава, естествено, този човек ще си служи с това, което намери, тоест онова, което му предложат най-благоприятните за него местни обстоятелства.

Авакум се усмихна и потри доволно ръце. Сините влакънца му подсказваха още две интересни неща: лицето Х е било принудено да осъществява в най-къс срок задача, за която не е било подготвено предварително; лицето Х е на такава служба, която не му позволява да се откъсва незабелязано от познатите и от колегите си дори само за няколко часа през деня!

Да са благословени тия приказливи сини влакънца!

Авакум се засмя с глас.

„Това е признак на умора — помисли той. — Аз нямам обичай да се смея с глас.“

После той излезе на двора, за да провери дали Балабаница не се е завърнала от мандрата. В двора и в долния кат нямаше жива душа.

Като заключи вратата на стаята, Авакум отвори секретните ключалки на куфара си и внимателно извади оттам миниатюрната портативна радиостанция. Той разтвори тефтера си на оная страница, където беше записал цифрите на шифъра си, натисна ключа и потърси свързка. След по-малко от минута той предаде на ефира първата си шифрограма от Момчилово. Тя беше съвсем лаконична. „Незабавно наредете групата на геолозите да отсъствува поне едно денонощие от село.“ И даде край.

Сетне отново затвори радиостанцията и наблъска куфара си под кревата.

Беше започнало да се смрачава.

Облече спортното си яке и прекоси двора. Сега в ситната мрежа на дъжда запустелите стопански постройките изглеждаха още по-мрачни и безнадеждно изоставени. Липсваше само традиционната кукувица върху продънения покрив на хамбара, за да изглежда картинката напълно издържана в зловеция дух на криминалните романи.

Авакум нави ръкавите на якето си, сложи на дръвника една цепеница и започна да сече.

Когато беше насякъл вече голяма купчина дърва, той усети в здрача зад себе си присъствието на човек. Знаеше, че е Балабаница, но се правеше, че не я забелязва.

А тя, след като го беше наблюдавала мълчаливо някое време, звънко и присмехулно му подвикна:

— Гледай ти какъв юнак! Де да съм знаела, че ще си имам такъв помощник!

Авакум захвърли секирата и се усмихна:

— Щеше да си докараш поне още една кола цепеници, нали?

Дойде до нея и внимателно я изгледа. Мокра беше забрадката ѝ, капчици лъщяха и в къдравите кичури, които се подаваха над челото. От нея и от лисичето ѝ контошче лъхаше топла, свежа и упойваща миризма.

— Искам тази вечер да запалим голям огън — каза Авакум.

Балабаница го гледаше и мълчеше.

— За да се сгрееш и отпочинеш след трудовия ден — допълни той, като вдишваше от дъха ѝ.

Тя се отмести, отиде до сечника и клекнала, започна да нарежда в престилката си от насечените дърва.

— Нито съм уморена, нито съм изстинала — каза тя.

После те запалиха голям огън в огнището и в собата стана весело и светло. Цепениците пращяха, розови езици затанцуваха по насрещните стени. Бакърчетата в ъгъла станаха златни.

В окадения комин въздишаше вятърът и понякога самотна дъждовна капка падаше върху жарта.

Докато котлето с картофите къкреше на огъня, Балабаница приседна на столче до Авакум, сложи голите си лакти на коленете и замислено усмихната впери кротък поглед в почернялата верига.

— Балабанице — каза Авакум, като смучеше от луличката си, — ако те помоля за нещо, ще изпълниш ли молбата ми?

Тя го погледна изкосо, без да извъръща главата си, и повдигна рамене.

— Като си ми бил днеска работник, аз съм ти длъжна! — И се засмя със звънкия си ронлив смях. — Казвай каква плата искаш, за да ти видя цената!

Авакум изтърси луличката си в пепелта, сетне я изтупа върху дланта си.

— Платата ми е доста висока — каза той.

От полите на престилката ѝ излиташе пара. Тя ги беше попридърпала нагоре и прасците на краката ѝ, огрени от пламъците, изглеждаха като излети от бакър.

— Искам да ми изпееш една стара песен — каза Авакум.

Тя помълча някое време, без да го погледне.

— Само една ли? — запита тя. Авакум кимна с глава.

— Аз не съм песнопойка — въздъхна Балабаница, — но щом като искаш — да бъде! Тази вечер ти си ми стопанинът.

Тя наведе главата си встрани, като да четеше невидими редове по черния свод на оджака, сетне леко притвори очи и започна:

*Мумицеа мари хубава,
праву шта да те попитам,
праву да ми си казала:
Ут небу ли си паднала,
или ут земя никнала,
та нема тебеа прилика*

*на беалу и на чеарвену,
чеарвену и на чеарному?*

Тя помълча за миг-два, после сведе очите си от свода на оджака, погледна Авакум в лицето и лукаво се усмихна:

*Юначеа луда и младу,
ни соам ут небу паднала,
ниту ут земеа никнала.
Га ма еа майка родила,
с преасну ме млеаку кармила,
с чьорну ма грозде хранила,
с ройну ма вину пуила
на млеакуну сам беаличка,
на гроздеану сам чьорночька,
на винуну сам чеарвена!*

Тя се наведе да стъкне огъня и басмената ѝ блузка се разтвори широко около врата.

— Сигурно и ти си била такава самодива! — каза Авакум.

— А мигар сега съм лоша? — стрелна го Балабаница и опъна блузката върху гърдите си.

— Напротив, сега струваш колкото две самодиви — засмя се Авакум.

Той чувствуваше, че очите му говорят повече, отколкото трябва, затова се прозина с вид на уморен човек, разкърши ръце и се изправи.

— Нима ще си ходиш? — запита Балабаница, като го гледаше от своето столче с тъжно и изненадано лице.

— Трябва — каза Авакум. — Обещал съм на моите приятели, геолозите.

Тя не отговори нищо. Погледна разсеяно огъня, котлето, което къкреше на куката, и едва чуто въздъхна.

Сърцето на Авакум се сви: сред голямата соба, тази вечер празнично осветена от буйния огън, Балабаница изглеждаше ужасно самичка.

— Аз мога и да не ида — каза Авакум.

А тя го мярна с очи и кротко му се усмихна:

— Върви, да те не чакат! Аз ще хапна набързо и ще си легна да спя. Защо ще кукуваш сам?

Утрото беше студено и мъгливо. Авакум облече зимния си пуловер и се поразмисли: какво да предпочете — якето си или шлифера? Якето беше по-удобно, но той избра шлифера — тази дреха, ушита със секретни и дълбоки вътрешни джобове, побираше всичко, каквото му беше най-необходимо: лупата, няколко универсални ключа, електрическо фенерче, петметрово въже с кука, козметическа кутийка, бинт и очила.

Балабаница беше излязла.

Като отваряше вратницата, той се усмихна. „Като мляко съм беличка, като грозде съм черничка, като вино съм червена“ — спомни си песента и отново се усмихна. А в сърцето си — сам не знаеше защо — изпитваше някаква смътна, дълбока утаена жал.

Тази сутрин бай Марко Крумов го нагости с две варени яйца и бучка сирене. Заприказваха се за квартирите на геолозите. После, когато Авакум бръкна, за да извади пари, мустакатият метр д'отел махна пренебрежително с ръка.

— Слушай, момко — каза му той, — защо трябва да се безпокоиш всеки път и мен да затрудняваш? Ние с твоите приятели имаме такваз практика тук: всеки предплаща в началото на месеца по една стотачка, пък аз му давам тефтерченце. Той си записва ката ден консумацията, а когато дойде тридесето число, аз му правя хесапа^[1], ако е наддал пари — връщам му, ако ми е длъжен — вземам разликата от стоте лева нагоре. Хем за него удобно, хем мене улеснява. Щеш ли да се уговориме и с тебе на тез начала?

Авакум повдигна рамене. Беше му все едно.

Бай Марко извади изпод тезгяха няколко тефтерчета и му ги подаде. Това бяха най-прости тефтерчета, с листа, разграфени на квадратчета. Върху корицата на първото, което Авакум разтвори, беше написано с химически молив: „Кап. М. Калудиев“. Половината от страниците му бяха изпълнени с нечетлив аптекарски почерк. Второто тефтерче беше на Кузман Наумов. Този мрачен и затворен човек

пишеше едро, красиво, със закръглени букви, като истински артист в калиграфията. „Да му се не надяваш“ — помисли Авакум. Третото тефтерче принадлежеше на Ичеренски. Неговата силна ръка пишеше четливо, но буквите бяха дребни, приличаха на мъниста. Всеки ред в това тефтерче напомняше конец, нанизан с най-мъничките синци, каквито можеха да се намерят в някой селски дюкян. „Иди, че гадай характера според почерците“ — усмихна се Авакум и захвърли тефтерчетата върху тезгяха.

Той остави предплатата, за която бай Марко беше отворил дума, попита го за къщата на плетачката и излезе навън. Ръмеше студен, почти невидим дъждец.

Плетачката Мария живееше над Илязовия дом, отвъд пустото място, което отделяше централната част на селото от Горната махала. Това пусто място, на места изгърбено, на места издълбано от плитки долове, беше цялото покрито с ниски храсталаци и магарешки тръни. Пресичаха го няколко криволичещи пътеки, но сравнително най-права и най-удобна беше пътеката, която минаваше покрай къщата на плетачката. Тя свиваше стръмно на юг и излизаше на мекия път, дето водеше за село Лъките и избикаляше Змеица откъм гърба.

Къщата, в която живееше плетачката Мария, беше ниска, като повечето момчиловски къщи, кирпичена и с плочест покрив, но белосана с вар, чиста и с филени перденца на прозорците. Сред дворчето ѝ имаше една клонеста круша с широка скамейка под нея, а около къщата — няколко лехички със здравец и къдрави гергини.

Авакум почука на вратата, почука още веднъж, никой не му отвори. Като се върна на пътеката, една възрастна жена подаде глава иззад съседния плет, погледа го недоверчиво и намръщено му обясни, че плетачката е отишла да вземе млякото си и че ще се върне в къщи най-рано след половин час.

Авакум отново мина през пустото място, постоя на височинката, откъдето Методи беше скочил в Илязовия двор, и тогава забеляза, че пред пункта беше настъпило едно необичайно оживление. Той заобиколи оградата и влезе в двора, както си му беше редът, през главната порта.

Под огромния бряст стояха две кротки мулета и геолозите ги товареха с най-различен багаж. Всъщност с тази работа се занимаваха Ичеренски и капитанът, а Кузман Наумов стоеше малко настрана,

пушеше и разсеяно гледаше в краката си. Старшината Георги и мулетарят свързваха с въжета един продълговат денк.

— За къде се стягате, приятели? — попита ги Авакум с учуден и малко натъжен глас. — Ако не ме лъжат очите ми, вие като че ли се готвите за далечен път?

— Как пък позна! — ухили се капитанът и побутна фуражката си към тила.

Ичеренски сякаш не беше забелязал присъствието на Авакум. Той ровеше в една торба и лицето му имаше много съсредоточен вид.

— Заминаваме, любезни! — засмя се капитанът и посочи с ръка към юг. — Дългът ни зове, както виждаш, за нови подвизи в полето на мирния труд.

— Ще видиш ти едни подвизи! — закани му се с пръст Ичеренски. — Защо си забравил крачкомера?

Капитанът изтича за крачкомера и тогава Ичеренски изви глава към Авакум. Той не каза нищо, а се взря в очите му и мълчеше.

— Надалеч ли ще пътувате? — попита Авакум.

— Добре ще е да не задаваш неудобни въпроси — отвърна глухо Ичеренски. — И да не любопитствуваш за неща, които нямат връзка с работата, заради която си изпратен тук.

— О — каза Авакум и се усмихна. — Та аз тъкмо във връзка с работата си питам. Вие сигурно ще пътешествувате из местности, които и мен интересуват.

— То си е наша работа къде ще пътешествуваме — намръщи се Ичеренски. И го изгледа изпод вежди: — Не си пъхай носа, където не трябва. Ти имаше този навик, а това е лошо. Току-виж, че си останал без нос!

Тук, на двора, той не приличаше никак на оня Ичеренски от Илчовата механа.

— Да ме пази господ! — каза Авакум. — Аз държа много на своя нос. Изобщо аз имам много добро мнение за него. Благодаря за добрия съвет!

Той допря с ръка каскета си, кимна на Кузман и тръгна да си върви.

Пътем попита старшината:

— Ваша милост ли ще командува обоза?

— Отде-накъде! — разпери ръце Георги.

— Много добре — усмихна му се Авакум. — Времето е влажно, не е твърде подходящо за дълъг път.

Ситният дъждец продължаваше все така тихичко да ръми.

Авакум тръгна по пътя за Лъките, после сви наляво и се изкачи върху едно от многото ниски хълмчета, които образуваха подстъпите към Змеица. Той се сгуши сред храсталаците, извади луличката си и запуши.

След около един час по пътя се зададе керванът на геолозите. Най-напред крачеше майорът. Следваха го Ичеренски и капитанът — те вървяха рамо до рамо. Подире им щракаха с равномерна стъпка двете мулета. Ариергардът се състоеше от Кузман Наумов и мулетаря.

Когато керванът навлезе в завоя и се загули от хълмовете, Авакум се изправи, стоя замислен някое време, после се обърна на запад и започна бързо да си проправя път сред храсталаците. Както и очакваше, след десетина минути той излезе на широката пътека и като тръгна по нея, скоро се намери пред малката къщичка на плетачката Мария.

Плетачката Мария беше крехко създание, синеоко, миловидно, със слаби рамене и тъжни очи. Тя се усмихваше стеснително и някак печално с малките си устица, държеше главата си наведена встрани и много приличаше на ония не особено здрави русокоси куклички, които подаряват на малките момиченца за игра.

Тя стоеше пред прага на бялата къща, слушаше Авакум, отговаряше на въпросите му с тих и топъл глас и смутено поглеждаше към съседния двор.

— Изглежда, че тази ваша съседка проявява голямо любопитство към клиентите ви? — попита я Авакум, като спокойно пълнеше луличката си.

Тя не отговори, а само наведе глава.

— Научих се, че вие плетете чудесни ръкавици — каза Авакум. — Моята работа е такава, че аз повечето време скитам навън. Затова съм дошъл при вас да ми изплетете в най-скоро време едни хубави ръкавици. Може ли?

— Може — отвърна плетачката. — Но трябва да си донесете прежда.

— А нима вие нямате прежда? — учуди се Авакум.

Тя поклати глава.

— Това е много неприятно — въздъхна Авакум и поднесе кибритката към лулата си. — Жалко. Аз видях едни ръкавици от синя прежда, ваше производство, и те много ми харесаха. Аз исках да ми изплетете точно такива ръкавици — от синя прежда.

— Сега нямам такава прежда — каза плетачката.

— Че кога пък сте я свършили толкова бързо! — възропта Авакум. — Преди няколко дни сте имали, а сега нямате!

По челото ѝ се появиха бръчки, тя погледна ръцете си — те бяха малки и костеливи — и сдържано въздъхна.

— Не е било преди няколко дни — каза тя. — Синя прежда имах отдавна — през лятото. И много малко. Пазех я за себе си.

— Разбирам — каза Авакум. — Вие сте синеока и синият цвят ви отива. Трябвало е да задържите тази прежда за себе си, а на този...

Той потърка челото си и махна с ръка:

— ... Ето че му забравих вече името!

— Кузман Наумов — помогна му тя.

Авакум всмукна дълбоко от лулата си и помълча.

— Кузман Наумов — повтори той. — Така. Късметлия човек! Че защо не му изплетохте ръкавици от друга прежда?

— Защото нямах друга, а той много бързаше.

Тя помръдна с рамене и погледна към вратата.

— Много съжалявам — каза Авакум. Той се усмихна: — Простете ми, че се забъбрих и ви задържах.

Бледите ѝ страни пламнаха в руменина.

Преди да излезе от вратничката, той рязко се обърна и посочи широката скамейка под крушата:

— Тук вашият добър познат, бедният даскал Методи, си е почивал през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август, нали?

Плетачката замря на мястото си, сякаш изведнъж се беше вцепенила.

— Не се плашете — каза меко Авакум. — Аз съм негов приятел и той ми е доверил някои неща.

И бързо се измъкна навън.

Но едва направи няколко крачки, почувствува в сърцето си остра жалост — тя бодеше като лютив трън, разливаше се като огненица по цялото му тяло. Сякаш влачеше букаи на краката си.

Бързо се върна, бутна портичката и много се зарадва, като видя жената да стои все още напред двора.

— Забравих нещо — каза Авакум, като я доближи.

Той бръкна в бездънната подплата на своя шлифер и извади оттам една красива самописка със златно перо и рубинче на капачката. Тя му беше сломен от Съветския съюз, където беше ходил преди две години на специализация.

— Тази писалка — каза Авакум — изпраща даскал Методи на вашето момиченце. Да си пише с нея домашните упражнения.

Жената пое писалката и макар че се силеше да изглежда спокойна, в ъгълчетата на очите ѝ блеснаха сълзи.

— Вие не се тревожете — каза ѝ Авакум. — Вярвайте в добрия край на тази голяма неприятност. Може би той ще се завърне на село, преди да падне първият сняг.

Сетне, като слизаше по пътеката, той не усещаше вече онези букаи на краката си. Разбира се, това беше една сантиментална постъпка и той се свенеше от слабостта си и се мръщеше, Но му беше по-леко, дори му идеше да си подсвири с уста.

[1] Хесапа — в случая „тегля чертата“. — Б.ред.ел.изд. ↑

Къщата на дядо Манаси се намиреше в западния край на селото, близо до пътя, който свързваше Момчилово с шосето за Пловдив. Отпреде ѝ се простираше широка поляна, а селището зад нея граничеше със зелената борова гора на планината.

Дядо Манаси живееше от дълги години сам, защото беше вдовец, а единственият му син отиде на работа в Кърджали и там се задоми. Той прекарваше повечето време на кооперативния пчелин, където наглеждаше кошерите и спеше в една плетена колибка, а в къщи си идеше веднъж в седмицата, за да си вземе туй-онуй и да се преоблече.

Къщичката беше малка, вехта, схлупена. Имаше оджак и соба — една ниска стая със земен под и тясно зарешетено прозорче, което надничаше към ширналата се пред къщата поляна. В собата живееше Кузман Наумов Христофоров, а старецът, колчем си дохождаше на село, спеше върху тесен миндерлък край огнището.

Въпреки че нямаше опасност да бъде забелязан, защото къщата беше усамотена и времето мъгливо, Авакум се прехвърли в двора на дядо Манаси откъм мрачните и гъсти сенки на боровата гора. Не стана нужда да насилва бравата — беше достатъчно едно повдигане и придърпване, за да излезе езичето на ключалката от ръждясалата скоба.

Той притвори тихичко вратата и някое време стоя неподвижен, за да привикнат очите му с разредената тъмнина. Вътре миришеше на влажна земя и на борина. Миндерът, покрит с няколко ката черги, и облият сандък, който сигурно служеше за дрешник на стареца — това беше всичката покъщнина в тази част на дома. Около полиците се виеха гъсти, почернели паяжини и тук-там се виждаше по някоя пръстена паница или окадено гърне.

Срещу огнището зееше отворена врата. Всъщност оттам идеше малкото виделина, която осветляваше оджака. Авакум прекрачи високия праг и се огледа. Като знаеше занемарената външност на инженера, той очакваше да види квартирата му потънала в мръсотия и

безпорядък, а тук всичко беше строго и по военному подредено: подът — изметен образцово, сивото одеяло върху кревата — опънато без нито една гънчица, масата — покрита с чист зелен картон. Дрехите на инженера бяха окачени на желязна кука, забита дълбоко в стената.

Че сините ръкавици не бяха тук — в това Авакум беше напълно сигурен. Но той имаше за свое желязно правило да гони целта докрай дори когато процентът на вероятността изглеждаше нищожен като ечемичено зърно. В момента сините ръкавици бяха наистина главната следа, но опитът го беше научил на мъдрост: до голямата вода може да се стигне, като се върви по течението и на най-малките рекички.

Най-напред той прегледа масата. Това беше една проста дъсчена маса без чекмеджета. Нямаше нищо отгоре ѝ, освен една рендосана дъсчица, върху която стърчеше подострен пирон. На това шило бяха нанизани най-различни книжа.

Авакум извади книжата, наведе се над тях и започна внимателно да ги разглежда: една педантична документация от командировъчни заповеди, разписки за наем, касиерски фишове за получена заплата — всичко на Кузманово име (с изключение на разписките за платения наем), с нечетливи подписи и държавни печати. Документите бяха подредени по дати — от началото на април до края на септември.

Той извади фенерчето си, запали крушката и прекара всяко листче поотделно над светещата лупа. Този пръв примитивен анализ на хартията не показва нищо, което от пръв поглед да изглежда засекретено с тайнопис. Авакум наниза документите така, както инженерът ги беше подредил.

Сетне погледна под дюшека и възглавниците, надникна под кревата. Пак се върна към възглавниците и дюшека и внимателно ги опипа.

Оставаше му да прегледа дрехите. В джобовете им намери само няколко кибритени клечки и семки от слънчоглед. И едни очила против слънце, които извади от лявото горно джобче на спортното му сако.

Нямаше нищо особено в тия очила. Но Авакум ги поддържа в ръцете си и се позамисли. Стъклата — и най-вече към рамките — бяха плътно покрити с белезникав пращец. Той ги разгледа през лупата си — пращецът се състоеше от твърди зърнести частички, споени едни с други в една обща маса.

В Момчилово и около Момчилово пътищата бяха меки, следователно и пепелта, която се образуваше по тях, беше от земен произход. Такава пепел прави тънка, но гладка коричка върху стъклата, когато те са овлажнени от потта, която се събира покрай орбитите на очите.

Зърнестата коричка върху стъклата на инженера се състоеше от почти микроскопични каменни частички. С такива частички са покрити шосетата, настлани с чакъл или паваж.

Когато човек се движи пешком, по очилата му се полепват незначително количество частички. Когато се движи с колело или мотоциклет, полепналите частички се увеличават неколкократно. Ако времето е студено, те се напластяват в тънка коричка, ако е топло — в по-плътна.

И така Авакум прочете върху очилата, че инженерът е пътувал през топлото време с колело или мотоциклет по пътища, които са настлани с чакъл или паваж.

Преди да постави очилата на мястото им, той отново бръкна в джобчето — този път обаче не напипа кибритки или слънчогледови семки, а някаква тънка прегъната хартийка.

Това беше квитанция за бензин. На педанта му беше свидно да хвърли на боклука дори един такъв нищожен документ.

Авакум разгъна квитанцията с разтуптяно сърце. Тя беше издадена от дежурна пловдивска бензиностанция на двадесет и втори срещу двадесет и трети август.

Тази „рекичка“ водеше наистина към голяма вода!

Той преписа квитанцията и без да се бави нито секунда повече в мрачната къща, изскочи навън.

По-нататък събитията се развиха така.

Повика по телефона — от канцеларията на стопанството — Смолянското окръжно управление и поръча да му изпратят тозчас и с най-голяма бързина един по-мощен мотоциклет. А сам тръгна по пътя, който водеше за село Лъките.

Мотоциклетът го засрещна току пред селото. Поръча на моториста да поиска от управлението някакво превозно средство, за да

се завърне в Смолян, сетне обкрачи седлото и полетя по пътя, който водеше към шосето за Пловдив.

Беше десет часът преди обяд.

Все така ръмеше невидимият дъждец. Над хълмовете и над горите пълзеше ниска бяла мъгла.

Машината гълташе километрите с лудешка бързина. И само едно чувство изпълваше Авакум: страхът да не се подхлъзне в някой от острите завои.

В Пловдив пристигна малко следобед. Той намери бензиностанцията, показва на касиерката номера на Кузмановата квитанция и поиска да му каже приблизително в колко часа е издадена. Касиерката прелисти квитанционната книга — оказа се, че беше издала тази квитанция малко време след като бе поела дежурството в станцията.

— Клиентът е получил бензин в един часа и двадесет минути след полунощ — каза тя.

Авакум ѝ поблагодари.

Излезе на улицата почти зашеметен: щом като Кузман Наумов е получил бензин в един часа и двадесет минути след полунощ — той е пристигнал в Момчилово не по-рано от четири часа сутринта. Почти два часа след произшествието в Илязовия двор.

Разбира се, Кузман Наумов и авторът на престъплението не бяха едно и също лице.

Но сините ръкавици? Нали Кузман беше получил от плетачката сините ръкавици? И нали косъмчетата от тия сини ръкавици той намери върху перваза на разбития Илязов прозорец?

Авакум отведе мотора по-далеч от станцията, запали цигара и дълго мисли.

После забеляза, че стои срещу витрината на един бръснарски салон. Влезе в салона и докато бръснарят се занимаваше с лицето му, той все продължаваше да мисли за Кузман Наумов и за сините ръкавици.

По едно време се усмихна.

— Доволен ли сте? — попита го бръснарят, като чистеше с четка сакото му.

— Много — каза весело Авакум.

След няколко минути той беше в окръжното управление. Повика един лейтенант и му заръча да иде в хотел „Тримонциум“, да прегледа адресните карти от двадесет и втори август и да му съобщи по телефона дали лицето Боян Ичеренски е нощувало в хотела.

Подир половин час лейтенантът позвъни:

— Лицето, което ви интересува, е получило стая № 207 и е напуснало стаята неизвестно в колко часа на двадесет и втори срещу двадесет и трети август.

— Отлично! — каза Авакум. — Донесете ми адресната му карта, но заедно с всички други адресни карти — нали разбирате защо?

Когато дежурният лейтенант измъкна от огромната купчина картата, която го интересуваше, и му я подаде, Авакум кимна с глава: адресната карта на Боян Ичеренски беше попълнена от ръката на Кузман Наумов. Той позна тутакси почерка му — едър, закръглен, почерк на калиграф!

Само за двадесет минути от София съобщиха серията и номера на Бояновия паспорт. Данните напълно съвпадаха с това, което беше написано върху адресната карта.

Авакум поблагодари на лейтенанта и го изпрати с картите обратно в хотела.

Сега той прекрасно знаеше, че през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август Кузман Наумов беше осигурил безспорно алиби на Боян Ичеренски. Боян Ичеренски е имал фалшив паспорт — на свое име и със своите данни, но със снимката на Кузман Наумов Христофоров.

Преди да излезе, Авакум помоли Смолянското управление да повика — уж за някаква справка — двамата старшини, които пазеха Илязовия дом, и на тяхно място да изпрати други. Новите двама трябваше да го пускат по всяко време в пункта. Той съобщи пропускателната парола и затвори телефона.

Сетне порови в картотеката на адресното бюро, записа си един адрес и към два часа следобед напусна управлението.

Къщата която търсеше, се намираше в средата на уличката, която минаваше зад градския народен театър. Тя беше двуетажна, масивна,

строена в полубароков стил, с щори на прозорците и корнизи под двата балкона.

Отвори му възрастна жена, облечена в тъмен пеньоар, със слабо деликатно лице, което въпреки бръчките беше запазило следи на отдавнашна, заличена от годините хубост.

— Госпожа Ичеренска ли? — запита възрастната жена. Тя помълча миг-два и пак запита: — А кой я търси?

— Колега на мъжа й — отговори усмихнато Авакум.

Тя го покани в един малък хол, облицован с червено дърво и с гипсови орнаменти на тавана. Това красиво помещение беше претъпкано с овехтели мебели, изглеждаше занемарено и остаряло като възрастната жена.

— Аз съм леля на госпожа Ичеренска — каза жената. — Тук, на този етаж, живеят нашите квартиранти, а ние сме се сгъстили горе на втория етаж.

Тя му показва една вита вътрешна стълба, изработена също от червено дърво, с колонки и полирани перила.

Стъпалата, покрити с изтъркана и скъсана на места червена плюшена пътека, скърцаха — и както се стори на Авакум — съдържано и с някакво подчертано и благородно достойнство.

Лелята на Ичеренска въведе Авакум в гостната стая, помоли го да седне и обеща да извика веднага племенницата си, която не очаквала гости и затова била negliже.

Гостната, както холът на първия етаж, беше също отрупана с най-разнообразни мебели, някои от които, като кръглата масичка с кафяви крачета и плюшеното кресло на колелца, носеха печата на закъснелия барок от началото на века.

От съседната стая се чуваха звънки детски гласове.

След около десетина минути в гостната влезе съпругата на Боян Ичеренски. Тя беше висока жена, стройна, на около тридесет години, със силно изрусени коси и с плътни, прясно начервени устни. Лицето й беше удивително бяло, хубаво, с мек и като че ли повехнал израз, като у човек, който малко спи през нощните часове. Носеше кафява рокля, украсена на гърдите със златен клипс.

Тя подаде ръка и Авакум много сръчно я целуна.

— Нося ви горещи поздравии от вашия съпруг — каза Авакум, като галантно притегли до нея един плетен виенски стол. — И хиляди

опечалени извинения за това, че утре няма да има удоволствието да се срещне с вас.

— Така ли? — каза Ичеренска с едно ужасно и неочаквано безразличие в гласа си. Тя седна на стола и леко повдигна раменете си: — Много съжалявам.

Но и съжалението беше изречено със същия студен и безразличен глас.

Авакум погледна в очите ѝ и ако не беше навикът му да посреща със спокойствие и най-неочакваните изненади, насмалко щеше да възкликне от учудване. Тя имаше очите на Ичеренски — дълги, продълговати, с кафяви отсенки в жълтия цвят. В тоя миг те бяха повече кафяви, отколкото жълти.

Авакум извади цигарите си, предложи ѝ и тя не отказа. Като поднасяше кибритката до папиросата ѝ, той забеляза, че показалецът и средният ѝ пръст бяха пожълтели от тютюна.

Тя не запита защо мъжът ѝ няма да дойде. Всмукваше дълбоко от цигарата си и мълчеше.

— Нашите геолози получиха срочна задача и заминаха в планината — каза Авакум, като всякак се стараяше да изглежда весел. — И аз съм на командировка в Момчилово, но със съвсем друга задача — проучвам историческото минало на този интересен край. Вероятно вие отскачате често до Момчилово, нали?

— Напротив — поклати глава Ичеренска. — Нито веднъж не съм ходила във вашето Момчилово. — И като издуха дима от цигарата си, допълни: — Нито пък имам желание да ходя.

— Губите — усмихна се Авакум. — Момчиловският пейзаж е много интересен. Пък и в ония краища някога се е подвизавал Момчил — нали си спомняте от историята този чуден герой? Столицата му е била на юг, в равнината, но неговата истинска крепост сигурно ще да е била непристъпният Карабаир. Аз се надявам да открия някакви следи. Но вие не обичате планината и това е лошо.

— Лошо е — кимна Ичеренска.

— И вашият брат ли не обича планината?

Веждите ѝ трепнаха, тя погледна встрани.

— Нямам брат — каза тя.

Помълчаха. После Авакум се усмихна:

— Поне в децата си трябва да възпитате любов към природата — каза той.

И погледна в очите ѝ. Зениците им изведнъж се разшириха, сякаш бяха съгледали нещо кошмарно пред себе си. Тя отдръпна главата си назад, сякаш се пазеше от удар.

— Нямам деца — прошепна тя.

— Гражданко Виктория — Авакум се позапъгна, — как беше бащиното ви име? Прощавайте, но аз обичам да назовавам жените с бащиното им име.

— Стефанова Стратева — усмихна се за пръв път Ичеренска.

— Гражданко Виктория Стефанова Стратева — каза тържествено Авакум, — добър е господ, не се отчайвайте, вие сте още толкоз млада! Сигурно ще имате половин дузина деца!

Тя потрепна с рамене и отново се умълча.

Авакум се изправи.

— Ще имате ли някакво специално поръчение за вашия съпруг?

— Нямам — прошепна Ичеренска.

Като си вземаше сбогом, той отново ѝ целуна ръка, засмя се, макар и да чувствуваше, че нещо невидимо го стяга за гърлото, а в ушите му като да ручеше водопад.

Той подгони машината към управлението, а когато стигна — помоли веднага да му се съберат сведения за пловдивската фамилия Стефанови Стратеви.

След половин час Авакум пушеше цигара след цигара и прелистваше внимателно една малка преписка.

Иван Стефанов Стратев от Пловдив е бил дълги години комисионер и представител на английски фирми за земеделски машини. Жена му, Илария Печеникова, пак от Пловдив, през 1922 година избягва с един чиновник от английското консулство, като взема със себе си и четиригодишния си син Иларий. Шест години по-късно Иван Стефанов встъпва в брак с друга жена, от която му се ражда дъщеря Виктория. Тази втора съпруга на Иван Стефанов умира малко преди началото на Втората световна война, а Иван — в края на 1944 година. Според непроверени сведения Илария, изоставена от английския си приятел, намерила някакъв българин в Англия, за когото се омъжила, но това било само слухове...

Към 5 часа следобед Авакум потегли обратно за Момчилово.

Балабаница го посрещна на пруста — усмихната, весела, със запретнати ръкави.

— Хайде бе, човече божи, изнадах ти се — каза тя, като го гледаше с предани очи. — Къде си скитал днеска?

— Обикалях — отвърна Авакум. — Нали това ми е работата — да обикалям пътищата и да търся старини!

— Старини — Балабаница от все гърло се изсмя. — Намерил какво да гони! Че старини си имаш и тук, досами тебе. Аз защо съм?

Тя стоеше на пруста и закачливо го гледаше.

— От такава старост като твоята аз се боя като от огън — каза Авакум. — Току-виж, че ми подпалила чергата!

— Че аз съм ти леля бе, как тъй? — прихна Балабаница и сложи ръце на кръста си.

— Лелчице, зелчице — усмихна ѝ се Авакум и отпусна ръка на рамото ѝ, — намери някаква черга, за да покрием машината, че нощес, както изглежда, пак ще вали.

— Ти не бери грижа за туй — каза Балабаница, като се правеше, че не забелязва ръката му. — Ами влез в собата да се огреееш и изсушиш, че целият си мокър като плъх. Вдовица с шест сукалчета ли смяташ да оставиш?

— Да ме поживи господ! — въздъхна Авакум. — А за поканата ти, лельо Балабанице, аз от сърце съм ти благодарен, но първо ще ида да се обадя на бай Гроздан, че тъй сме се уговорили с него.

Тя се отдръпна настрана и начумери вежди.

— Вчера приятелите, днеска — бай Гроздан, а утре — кой знае какво! — И му се закани с пръст.

От собата излиташе миризма на погача, печена в подница. Авакум преглътна.

— Тъкмо ще огладнея — каза Авакум, като тръгна към вратницата. — Сега нямам апетит!

Нощта беше ветровита и непрогледна, студена.

Той се движеше по крайните улички и на няколко пъти едва не се подхлъзна в лепкавата кал. До Илязовия дом имаше по-малко от километър, но той измина тоя път за около четиридесет минути. Когато най-после се добра до високата порта, фосфорните стрелки на часовника му показваха десет часа.

Пое въздух, прекара ръка по лицето си и постоя някое време неподвижен. Кръвта блъскаше в слепите му очи и земята като че ли бягаше изпод краката му.

После си помисли: „Дали са сменили старшините?“

Той се прокашля тихо и отвори портата. На няколко крачки пред него избоботи глас:

— Кой?

Този глас не му беше познат.

— Искам да си сверя часовника — каза Авакум. — Колко е часът?

— Минавай — отвърна по-меко дежурният.

Трябваше да работи без светлина, затова външната ключалка го забави много — стори му се вечност.

После, когато влезе в каменния хол, той се отпусна на пода и реши да си почине за минута-две. С безкрайно блаженство опря главата си на стената и затвори очи. „Колко е хубаво!“ — помисли той и въздъхна. И в същия миг усети, че се понася в едно спокойно и тихо море от тъмнина, оцветена тук и там със зелени и лилави петна.

Когато отвори очи, той се уплаши: нима беше проспал най-хубавото работно време? Имаше чувството, че е прекарал в сън дълги часове — толкова много видения бяха се изнизали пред очите му.

Погледна часовника си беше десет часът и двадесет минути.

Както и предполагаше, огромната ключалка на Илязовата къща само плашеше окото с размерите си — всъщност тя беше една наивна ключалка с твърде прост механизъм. Авакум, който не изпитваше удоволствие от леките победи, дори се понамръщи.

Най-напред той затули прозореца със сакото си, а после метна отгоре и шлифера си. Сетне светна с фенерчето, намери две безопасни игли в джобовете си и с тях прободe дрехите към дъсчената рамка, за да не може светлината да намери пролуки.

После запали осветлението.

В средата на стаята бяха натрупани какви ли не инструменти — големи и малки пикели, триножници с уреди за измерване на нивелацията, секстанти, ролетки, отвеси; кутии с чертожнически прибори, тушове, логаритмични линейки и всякакъв вид други инженерски линии. Срещу прозореца имаше дъсчен рафт с открити лавици. Върху средната лавица бяха поставени няколко папки и към тях папки именно насочи вниманието си Авакум. Той посегна към най-дългата и не сгрещи, това беше маршрутният дневник на групата. Авакум приседна на пода и започна да прелиства страниците. На осми август геолозите заедно с капитан Калудиев бяха предприели четвъртото си поредно изследване на местността югоизточно от Карабаир. Бяха нанесени координатите на няколко пункта. Последният пункт и в дължина, и в ширина беше в съседство с няколко десетки части от градуса с пункта, в който пеленгаторчиците бяха засекли емисията на тайната ултракъсовълнова станция.

Авакум се усмихна, бръкна за цигарите си, но се сети, че не бива да пуши. Той погледна датата под последната скица — наново под подписа на майор Инджов беше написано с червен молив — десети август.

И така на десети август в защрихования сектор, където групата е провеждала проучванията си, или по-точно — на източната граница на този сектор тайна ултракъсовълнова радиостанция беше предала в етера шифрована радиограма.

Авакум се облегна на лакти и започна да следи с пръст милиметър по милиметър картографската скица. Мястото на радиостанцията граничеше с източната граница на защрихования сектор. От тази граница беше означен с пунктирана линия в посока север-северозапад обратният път на групата: той завършваше в котловината между Момчилово и село Лъките.

Авакум затвори папката и я постави на предишното ѝ място. Сега той знаеше, че лицето X от състава на групата, като е следвало по петите другарите си, е изостанало от тях с около тридесетина минути и през това време е успяло да се свърже със задграничния център и да предаде по ефира шифрованата си радиограма. Като имаше и тази подробност, че емисията се е провеждала нощно време, Авакум знаеше с положителност, че лицето X или е владеело шифъра наизуст, или го е

ползувало донякъде с помощта на фенерче, или пък самият шифър е имал своя светлина.

Той угаси осветлението и докато се обличаше, изведнъж почувствува, че е ужасно уморен.

Пред вратата си намери столче, а върху столчето крайшник изстинала погача с бучка сирене отгоре и всичко това увито в бяла конопена кърпа.

Остави храната върху масата, без да си отчупи дори залче от нея. Сетне извади малката си радиостанция, угаси светлината и като си подсвиркваше с уста, за да заглушава почукването, предаде до свързката си в София една къса зашифрована радиограма: „Проверете дали измежду българите в Англия е имало или има лице от фамилията Ичеренски. Чакам информация за него и семейството му. Ултра бързо. Край.“

Заклучи радиостанцията и поседна на кревата, за да си състави план за утрешната работа.

Навън виеше вятър и клоните на чепатия бор почукваха тихо по стъклата.

Събуди се в същото положение — облечен, с обувки, както беше се облегнал на стената. Погледна часовника си — приближаваше два часа след полунощ.

Опипом намери шлифера си, разтвори двете крила на прозореца и внимателно се прехвърли върху дебелиите клони на бора. После, като притвори отново прозореца и като пазеше очите си от бодлите, полека заслиза надолу.

Той не мина през пътната врата, а пое по пътеката, която водеше към прелеза на бодливия плет.

Излезе на уличката и някое време стоя неподвижен и се заслушваше. Само вятърът бучеше и виеше покрай плетищата и смълчаните къщурки.

Като си припомни онова, което бай Марко Крумов му беше споменал за къщата, в която живееше Боян Ичеренски, Авакум тръгна в южна посока и след двадесетина крачки стигна широката напречна улица, която избикаляше Илчовата механа и се вливаше в пътя, който водеше за село Лъките. Той отброи четири къщи от дясната си страна и

наближи петата. В петата къща зад висок кирпичен стобор живееше Боян Ичеренски. Марко Крумов му беше казал, че геологът държи сам това жилище, тъй като стопаните му бяха се пренесли още миналата година в Мадан.

Авакум наближи петата къща и изведнъж се стъписа. Досами оградата изплава из тъмното, пръкнала сякаш изпод земята, една лека кола. Наоколо се носеше едва доловимо миризма на загреети гуми и бензин.

Авакум едва не прехапа долната си устна. Той доближи колата на пръсти и почти без да диша. Това беше една открита джипка, четириместен вилис.

Сред кирпичения зид зееше празно място — човекът с вилиса беше оставил вратата отворена.

„Изпревариха ме“ — простена в себе си Авакум. В същия миг се промъкна в двора и за втори път се стъписа — на горния кат зад ниския чардак светеше прозорец.

После си спомни, че беше доловил на улицата миризма на затоплени гуми и бензин. „Този приятел току-що е влязъл“ — помисли си той.

Пак така, като стъпваше на пръсти и задържаше дъха си, той се промъкна до входната врата. Полека натисна дръжката и за пръв път в живота си изруга, макар и наум. Вратата беше заключена със секретна брава.

Той отстъпи няколко крачки назад и безпомощно скръцна със зъби. Впи пръсти в дланите си и почувствува, че сърцето му ще се пръсне — като че ли някоя огромна ръка го притискаше с коравата си длан.

Но това продължи само миг-два. В следната секунда той бръкна във вътрешния джоб на шлифера си и извади оттам петметровото въже със стоманената кука. Изтича към края на чардака и подхвърли куката нагоре — скобата захапа тънкото дърво на перваза и не помръдна. Тогава Авакум изхлузи обувките си, улови се за въжетото и като се опираше с крака на стената, покатери се нагоре и изскочи на чардака. Наведе се, пролази до прозореца и погледна в стъклото.

Тази нощ беше наистина нощ на големи изненади.

Вътре, облечена в зелена винтяга и с кърпа на изрусените си коси, стоеше Виктория Ичеренска. Всъщност тя не стоеше

неподвижна, а трескаво бъркаше и търсеше нещо в централното чекмедже на една дъсчена кухненска маса. Тя извади купчинка вилици, ножове, захвърли ги на пода, сетне бръкна още по-дълбоко навътре. Когато измъкна ръката си навън, в пръстите ѝ блестеше една голяма сребърна чаша. Тя примъкна стола, който беше до нея, седна пред масата и като постави чашата в скута си, започна с нея някаква чудна игра. Като че лъскаше горния ѝ край. Но Авакум не можеше да види какво по-точно прави, защото тя седеше гърбом към него. Сетне взе от масата лист и писалка и като топеше писалката в едно малко стъкълце и заничаше в скута си, написа няколко реда. Захвърли писалката, а съдържанието на стъкълцето изсипа на пода. После взе един молив и написа върху същото листче още няколко реда. Това листче тя пхна в една дебела книга, която лежеше на масата. И пак захвана да лъска горния край на чашата.

Всичко това стана за не повече от пет минути.

Виктория Ичеренска се изправи, свали кърпата от главата си, просна я на пода и наслага отгоре ѝ захвърлените вилици и ножове. Към тази купчина тя прибави и сребърната чаша. Завърза купчината като бохчичка и я напъха в кожената чанта, която Авакум едва сега забеляза на пода до масата. Взе чантата в лявата си ръка, а дясната протегна към електрическия ключ.

В същия миг Авакум отскочи към перилата на чардака, праметна се през тях, увисна и тупна на земята. Усети остра болка в стъпалата и глезените си, но не се застоя, а хукна през двора и излезе на улицата. Огледа се, помисли и пак се огледа. Откъм двора се зачуха стъпки. Тогава той мина зад колата и се мушна под нея.

Вятърът продължаваше да вие, клоните на овошките стенеха, като да молеха някого за милост.

Виктория Ичеренска намести чантата си между двете седалки, зае мястото си пред кормилото и натисна стартера. Електромоторът изхърка и замря. Това се повтори няколко пъти — моторът мълчеше. Тя скочи на земята, повдигна капака и Авакум се досети по шума, че налива в карбуратора бензин.

Докато тя работеше с буталцето, Авакум изпълзя назад, коленичи и обгърна с ръце резервната гума.

Виктория Ичеренска пак натисна стартера и този път моторът тутакси забумтя. Докато отпускаше съединителя и подаваше газ,

Авакум се изправи, а когато колата потегли, той легна по корем върху задните седалки, протегна ръка и сграбчи кожената чанта. Виктория Ичеренска превключи на втора скорост и Авакум благоразумно се отдръпна назад. Падна по очи, лицето му се завря в калта, но кожената чанта не изпусна от ръката си.

Вилисът отмина в тъмнината.

Той се изправи, разбит и кален, но с весело сърце.

Върна се по същия път и пак влезе в стаята си, като се изкачи по клоните на стария бор. Наближаваше четири часът, но мракът беше все така дълбок, като че ли не настъпваше разсъмване, а наближаваше полунощ.

Той запали лампата, погледна се в джобното си огледалце и се засмя. Остави кожената чанта върху масата и започна да изважда от бездънните джобове на шлифера си другите си трофеи от Бояновия дом: празното шишенце, чието съдържание Ичеренска беше изляла на пода, други две шишенца, пълни с червена течност, и едно листче с няколко набързо надраскани цифри.

Върху крилото на прозореца, през който беше наблюдавал Виктория Ичеренска, зееше една празна рамка. Личеше си, че стъклото е изваждано внимателно, защото по черчеветата не можа да открие нито едно гвоздейче — всичките гвоздейчета бяха изскубнати до едно. Рамката не беше маджунирана и следите от дупчиците изглеждаха съвсем пресни. Авакум премери дължината и ширината на празната рамка и записа размерите ѝ върху листчето, което сега постави на масата. Всъщност той беше проврял ръката си през този отвор, за да отвори куката на прозореца и се промъкне в стаята.

Двете шишенца не бяха негови — той ги намери в кухнята сред една камара други шишета. А течността, с която ги беше напълнил — вероятно вино, — той изля от две съвършено еднакви бутилки, които откри в долната половина на кухненския шкаф. И двете бутилки бяха до половината празни, имаха еднакви етикети „Българско шампанско“ и той сигурно нямаше да им обърне никакво по-специално внимание, ако върху етикета на едната бутилка не беше забелязал малко кръгче, изписано с химически молив.

И така, като остави трофеите, той изми ръцете си със спирт (спирта на бедния даскал Методи!), отвори чантата и се залови със сребърната чаша. Шийката и дъното на тази чаша бяха еднакви, имаха еднакъв диаметър, но диаметърът на вътрешното дъно беше

сравнително по-малък от външния. Тя грееше меко, с матов блясък, защото среброто беше старо. Дебел инкрустиран венец обикаляше шийката околоръст — и този венец веднага направи впечатление на Авакум. Върху цилиндричните чаши златарите обикновено не поставяха венци. Златарите поставяха венци на конусообразните чаши, за да уравни разликата между шията и дъното. Този венец, разбира се, беше безвкусица.

Но все пак венецът съществуваше и дори се набиваше в очи с големината си. Авакум знаеше от опит, че когато нещо се набива в очи, елементът „случайност“ трябва да се изключва от сметката.

Той погледа някое време чашката, без да примигва, после изведнъж завъртя шийката ѝ отдясно наляво. Горната част на чашата започна леко и плавно да се отвинтва от долната ѝ част.

Нарезите бяха малко — но плитки и гъсти като на далекоглед. Под тях се източваше втора — вътрешна чаша, направена от някакъв тънък и лек метал. „Дуралуминий“ — помисли Авакум.

Тази вътрешна чаша беше разграфена на дребни квадратчета и във всяко квадратче личеше изрязана по една латинска буква. Буквите образуваха думи и редове. Редовете бяха четири и следваха един под друг като стихотворение.

И още една подробност забеляза Авакум: изрезките на буквите бяха плътно запълнени с някакво зеленикаво вещество.

Той угаси осветлението и миниатюрните буквички в същия миг блеснаха със своя светлина.

*I arise from dreams of thee
in the first sweet sweep of night,
when the winds are breathing low,
and the stars are shining bright^[1].*

Беше красиво, много красиво и Авакум прехласнато гледаше стиховете и усмихнато им се любуваше.

Но времето течеше, от насрещния двор изкукурига петел. Той се сепна и направи това което всеки друг на негово място щеше да направи: продиктува на свързката си в София английските думи — буква по буква, така както бяха поместени в квадратчетата. Съобща

общия брой на квадратчетата и ония помежду тях, които бяха празни или съдържаха някакъв препинателен знак. Сетне помисли няколко секунди и предаде: „Наредете незабавно, на управлението в Пловдив да бъде арестувана Виктория Ичеренска; също — собственикът на виласа, с който тя е пътувала тази нощ до Момчилово.“ Изчука два пъти кодовото съкращение „много бързо“, поиска среща в два часа следобед и даде край.

И след като прибра и „трофеите“ в куфара си, той се мушна под завивката и тутакси заспа.

Навън беше започнало да се развиделява. Настъпваше мъгливо навъсено утро.

Към 9 часа той дойде да закуси в Илчовата механа. От приказка на приказка стана дума за жената на Ичеренски.

— Да съм на негово място — каза Авакум, — аз не бих я оставил да си живее самичка в Пловдив. Геологът има тук хубава квартира. Какво им пречи, за да се съберат заедно като хората?

Бай Марко повдигна рамене.

— Тя никога ли не е дохождала в Момчилово? — попита Авакум.

— Ами! — поклати глава бай Марко. — Май че на два пъти е идвала, но за по няколко часа. Тъй ми се струва.

След един час Авакум пристигна в града. Изпрати виното от двете шишенца за лабораторен анализ и докато чакаше резултата, реши да позвъни по телефона на Сия. Беше събота — нейният почивен ден.

Той вдъхна дълбоко от цигарата си и като притисна слушалката, запита:

— Сия, ти ли си?

Оттатък мълчаха. Стори му се, че в стаята ѝ свири радио и някакъв мъж се смее наблизно.

— Сийка е заета — отвърна мъжът. — Кой я търси?

Авакум отпусна ръката си и остави телефонната слушалка върху вилката.

Той изпуши цигарата си прав, без да помръдне от мястото си. Сетне дълго и много съсредоточено гаси угарката в стъклената пепелница, сякаш това беше една много важна и деликатна работа.

Когато излезе навън, вятърът загреба купчинка изсъхнали листа от улицата, завъртя ги и ги посипа отгоре му като бални конфети.

Беше влажно, във въздуха се носеше тежкият мирис на есен, на пожълтяла шума.

Лабораторният анализ показва това, което и той предполагаше: в едното шише виното беше чисто, а другото съдържаше силен примес от бързо действащи упоителни вещества.

Той качи на задната седалка човек от управлението и потегли за Лъките. Като стигнаха Змеица, Авакум тръгна пеш за Момчилово, а човекът от управлението се върна обратно за Смолян с мотора.

Авакум мина покрай Илчовата механа, но чак когато наближи портата на Балабаница, си спомни, че не е обядвал: „Късно закусих — помисли си той. — Няма смисъл.“

Полегна на кревата. До уговореното време на радиосрещата оставаше половин час.

„Къде ли е била столицата на Момчил?“ — запита се Авакум. Помъчи се да си представи равнината южно от Карабаир — огряна от слънце, златна, леко надиплена от зелени хълмове, осеяна с маслиненни горички и лозя. Но от това не излезе нищо, защото пред очите му непрекъснато се ширеха безкрайни валма от мъгли.

В два часа без пет минути той сложи слушалките на ушите си и зачака. Прозвуча тихият условен сигнал Авакум взе молива и започна да записва. Емисията продължи около един час.

Най-напред отговориха на вчерашното му запитване за фамилията на Ичеренски и му съобщиха, че Виктория Ичеренска и собственикът на вилса са арестувани тази заран в осем часа. После му продиктуваха съдържанието на трите радиोगрами — от десети, деветнадесети и двадесети август. Зашифрованият текст на тия радиोगрами е бил дешифриран с помощта на английското стихотворение. Четирите стиха образували своеобразния ключ на шифъра.

Когато от София завършиха обяснението на сложната шифрова система, Авакум даде знак, че ще предава. Поиска да му се съобщят честотите на вълните, с които чуждата радиостанция е кореспондирала с нашата тайна ултракъсовълнова станция; кодовият знак на

повиквателния ѝ сигнал и кодovият знак на тайната ултракъсовълнова станция.

Само след пет минути той имаше в тефтерчето си и честотите на вълните, и съответните кодови знаци.

Авакум даде край и затвори радиостанцията.

[1] Стиховете са от Шели. Няколко месеца след тия събития аз ги преведох, но моят превод е далеч от хубостта на оригинала, колкото е далеч например нашата Земя и лъчезарната Зорница. Все пак аз съм ветеринарен лекар и нямам нищо общо с поезията. Но преводът е такъв:

*От сънища нежни за теб
аз тръгвам среднощ заслепен.
Ветрецът повява без глас,
припламват звездите над мен.*

↑

Бай Гроздан тъкмо се будеше от следобедната си почивка, когато Авакум почука на вратата му. Изведе го на двора, усмихна му се и го запита:

— Разсъни ли се?

Председателят кимна с глава.

Тогава той го произведе още по-настрана и му зашепна:

— Първо. Свържи се веднага с партийния секретар, намерете четирима доверени хора и ги разделете на двойки. Едната двойка да наблюдава Боян Ичеренски, а другата — Кузман Наумов. Ако някой от тия двама хубавци се опита да напусне селото на часа да бъда уведомен. Аз ще съм или при Балабаница, или при Анастаси, ветеринарния доктор. Запомни ли? Второ. Повикай от канцеларията на стопанството ей този телефонен номер в Смолян. — Авакум бръкна в джоба си и му подаде една бележка. — Като ти се обадят, ще прочетеш каквото съм написал — веднъж и после още веднъж, за да те разберат по-добре. Привечер ще пристигнат при тебе двама мъже и ти ще гледаш да ги настаниш в къщата, която гледа срещу двора на Балабаница. — И пак го запита: — Запомни ли?

Бай Гроздан помълча.

— Всичко туй запомних отлично и ще го свърша — каза той. — Ами геолозите дали ще се върнат днеска?

— Ще се върнат — кимна Авакум. — Взели са от бай Марко хляб и суха храна за два дни.

Авакум стисна скришом ръката на председателя и пое пътя, който водеше за къщата на бай Спиридон.

Към 5 часа следобед от Смолян пристигнаха двама лейтенанти, облечени в цивилни дрехи. Те се представиха за закупчици от търговската организация и председателят ги настани на квартира при кака Надка, в най-близко съседство с Авакум.

Малко по-късно дойдоха и геолозите. Авакум беше в Илчовата механа, когато те се зададоха откъм Лъките. Той ги посрещна и някак особено тържествено се здрависа с Боян Ичеренски.

— Направих някои интересни открития — каза той и помълча.

— Така ли? — повдигна вежди геологът. — Много се радвам.

— Изглежда, че столицата на Момчил се е намирала някъде край южните подножия на Карабаир.

— Чудесно! — усмихна се Ичеренски. — Това е голямо откритие.

— По този случай утре ще те черпя с чаша вино — каза сериозно Авакум и му протегна ръка.

Когато наближи двора на Балабаница, той забеляза до оградата на кака Надка един непознат мъж — той стоеше пред портата и пушеше спокойно цигарата си.

Авакум се понаведе да изчисти обувките си от калта.

— Вие ли се казвате Асен? — запита го непознатият.

— Името ми е Петър — отвърна Авакум.

Те си поприказваха минута-две, после Авакум се изкачи в стаята си. Той заключи вратата, извади радиостанцията и предаде на свръзката си в София:

„Много бързо. Наредете, щото тази вечер, в десет часа без четвърт, над Карабаир да кръжи самолет. Повтарям...“

Като свърши предаването, той седна пред масата, извади преписа от английското стихотворение и тефтерчето си, където беше записал начина за работа с ключа, и започна търпеливо да съставя една сложна шифрограма с пет колонки петцифрени числа.

Балабаница отдавна шеташе из пруста. Той отвори вратата и застана на стълбището.

— Няма ли да слезеш? — запита го Балабаница.

— Няма — каза Авакум и се прозина. — Днес съм извървял много път. Качвал съм се чак на Карабаир! — Той пак се прозина и допълни: — Ще си легна да спя, мила хазяйке, а утре вечер ние с теб ще накладем голям огън и ще си бърбим чак до първи петли.

Той пак заключи вратата, направи още една проверка на шифрограмата, сетне угаси осветлението и като запусти с луличката си, започна тихичко да се разхожда напред и назад.

Вятърът шумолеше в клоните на бора. Заваля дъжд.

Минутите течаха бавно, струваше му се, че се влачат като костенурки. За да не заспи, той глътна две таблетки кофенал и отново продължи да снове между масата и кревата.

В десет часа без двадесет минути той разтвори двете крила на прозореца, седна пред радиостанцията и се послуша. Дъждът си шепнеше нещо със стария бор.

Очите му бяха сякаш хипнотизирани от фосфоресциращите стрелки на часовника. И като че ли сърцето му биеше по-начесто от механизма, който отброяваше секундите.

Точно в десет без четвърт откъм Карабаир се дочу далечен бумтеж. Усилваше се, отслабваше и пак започваше да бучи тревожно в смълчаната тъмнина.

Над Карабаир летеше самолет.

Авакум надяна слушалките върху ушите си, запали фенерчето и натисна ключа. През всеки три секунди предаваше в ефира условния кодов сигнал. Зовеше ултракъсовълновата станция, търсеше я в нощта.

По челото му изби студена пот.

И когато почувствува, че кръвта дави сърцето му, в мембраната долетяха първите точки и тирета на кодовия ответ.

Авакум стисна устни, заби поглед в шифрограмата и предаде до тайната ултракъсовълнова станция:

„Слушайте бързо. Ликвидирайте веднага археолога, преди да настъпи полунощ. Станцията и шифъра предайте на ветеринарния доктор, без да се бавите нито минута. Прекъснете всякаква връзка. Очистете квартирата си. Подробности ще научите от жена си. Край. Повтарям...“

Дъждът се беше усилил, навремени подухваше студен североизточен вятър.

Авакум изтича на няколко крачки зад стария бор и се просна върху тревата с лице към прозореца. Не минаха повече от три минути, и откъм прелеза се появи фигурата на Ичеренски. Той беше без шапка и без палто. Спря се под дървото, постоя неподвижен някое време, после бързо и безшумно се покатери по клоните. Като стигна равнището на прозореца, той се понадигна още малко, погледна в стаята и протегна ръка.

И до слуха на Авакум достигнаха през кроткия шум на дъждовните капки няколко отсечени металически удара.

„Убива ме с безгласен пистолет“ — помисли Авакум.

Ичеренски се спусна на земята така ловко, както се беше изкачил, и без да се огледа, хукна обратно към прелеза.

По това време аз седях в стаята си и както се казва, „тръпнех в очакване“. Не че ме беше страх от това, което щеше да се случи. Боях се, че може изобщо нищо да не се случи.

Времето беше хладно и аз зъзнех на стола си. Коленете и раменете ми потрепераха от студ. Винаги треперя, когато ми е студено.

Днес следобед Авакум ужасно ме учуди. Той дойде при мене и ме запита направо, без заобикалки, дали съм готов да окажа някаква дребна помощ за спасяването на един невинен човек.

Аз тутакси изявих съгласието си, макар и да усетих, че нещо ме прерязва през сърцето.

Тогава Авакум извади служебната си карта, показа ми я и аз много добросъвестно я прочетох. Но от това, че прочетох внимателно картата, неприятното усещане в сърцето ми не намаля, а сякаш се удвои. Бях доста изморен от работа този ден.

Пък Авакум имаше добро настроение. Той ме покани да седна (въпреки че аз трябваше него да поканя) и ми каза:

— Да си поговорим като мъже и като комунисти. Тази работа е доста опасна, но щом като я вземеш присърце, всичко ще свърши добре.

— Нали се касае за спасяването на невинен човек? — казах аз. — Можеш изцяло да разчиташ на мен.

Той запуши и аз, макар и да не пуша, посегнах към цигарите му. Исках просто да му правя компания в пушенето. Така е по-приятно.

— И тъй — каза Авакум, като набръчка веждите си — ти няма да излизаш на улицата, докато работата не бъде напълно завършена. Ти няма да си показваш дори носа навън. След малко тук ще пристигне един човек и той ще ти бъде гост до десет часа. И той няма да излиза навън. Този човек ще донесе със себе си едно апаратче и ти няма да му пречиш да го инсталира тъй, както намери за добре.

— Разбира се, че няма — казах аз. После запитах: — А хазяите? Бай Спиридон и стрина Спиридоница?

Авакум се усмихна.

— Ще се погрижа — каза той — тия добри хора да прекарат времето си на друго място. Тук ще цари пълно спокойствие до десет часа вечерта. А като удари десет часът, твоят гостенин ще иде в насрещната стая и ти ще останеш сам.

— Нищо — казах аз. И пак почувствувах в сърцето си онова неприятно усещане.

— Оттук нататък ще започне твоето изпитание — каза Авакум, — но то няма да трае дълго. При тебе ще пристигне един наш общ познат. Вероятно той ще носи пакет в ръката си. Запомни, мили мой: ти ще симулираш абсолютно спокойствие, ще си даваш вид, че си го очаквал като скъп и любезен гостенин.

Когато нашият общ познат ти подаде пакета, ти ще го запиташ: „Успя ли да се справиш с оня хитрец?“

Смисълът на въпроса е такъв: успял ли е да се справи той с мен, археолога, нали разбираш?

А по-нататък режисурата на действието ще поема аз!

И тъй аз седях в стаята си, поглеждах ръчния си часовник и потрепервах от студ. Моят гостенин беше инсталирал нещо като магнитофон под кревата — дочуех ли стъпки, трябваше тутакси да подръпна една жичка — тя лежеше завита под одеялото.

Към единадесет часа дочух стъпки в двора и някой тихо похлопа върху стъклото на прозореца. Подскочих от стола си, дръпнах жичката и отворих вратата.

И едва не залитнах — срещу мене стоеше Боян Ичеренски.

— Угаси лампата — прошепна той.

Аз угасих лампата.

— Не се безпокойте — казах аз, — бай Спиридон и стрина Спиридоница не са в къщи.

— Защо не са в къщи? — просъска с някакъв зловец шепот Ичеренски.

— Късмет — казах аз, като затворих вратата след него. — Повикаха ги на сватба в Лъките.

Ичеренски сложи върху масата някакъв тежък предмет и дълбоко въздъхна.

— Къде ще скрием станцията? — запита той.

— Намерил съм й място — отвърнах и на свой ред го запитах: — А вие успяхте ли да се справите с оня хитрец?

— Ти не задавай глупави въпроси! — изръмжа през зъби Ичеренски. — Дръж!

Той напъха в ръката ми нещо, което изглеждаше да е тефтерче, обърна се, отвори вратата и прекрачи прага.

Чух глух удар — и Боян Ичеренски се строполи на пода. Още една фигура се строполи върху него, а после от насрещната стая изскочи моят гостенин и в жълтия сноп на фенерчето му видях една кошмарна картина: Авакум беше стъпил с колене върху гърдите на геолога, извиваше ръцете му и сръчно ги омотаваше с едно дълго въже.

След една минута нашият пленник беше довлечен вътре и оставен на пода, до масата ми. Аз го изправих до стената и поднесох до устните му чаша вода. Той отвори очите си и така ме погледна, че аз едва не изтървах чашата на земята.

В това време Авакум беше разопаковал станцията и любопитно заничаше в механизмите й.

— Гражданино Ичеренски — каза той, — вашата станция е добра, не ще и дума, но е поостаряла. В някои отношения, както се казва, е вече „демоде“.

Ичеренски повдигна глава и злобно го изгледа:

— Това нещо за ваше сведение аз виждам за първи път!

— Тъй ли? — разпери ръце Авакум.

Той се усмихна, наведе се и с едно бързо движение измъкна из задния джоб на панталона му масивен, тежък пистолет с дълга цев. Оръжието блестеше в ръката му с неприятен металически блясък.

— Сигурно и този предмет не е ваш, нали? Макар и по него да има следи от вашите пръсти и да сте изстреляли преди половин час четири патрона от пачката му в моето легло, като сте се целили в главата ми — вие твърдите все пак, че не е ваш?

— За пръв път виждам тази играчка — сви презрително устни Ичеренски.

— Прекрасно — каза Авакум. — Да предположим, че ние сме донесли тия неща, за да ви шантажираме. Това са материални вещи и

те могат да се пренасят от едно място на друго. Но позволете ми да ви задам такъв въпрос: Може ли да се фотографира говорът на човек, когато той мълчи?

— Това е глупост — каза Ичеренски.

Авакум се засмя:

— Преди десет минути вие разменихте няколко думи с доктора. Вие си поговорихте с доктора *vis a vis*, а ние имахме грижата да заснемем вашия разговор на магнетофонна лента. Сега вие ще чуете вашия глас и понеже гласът на човека не може да се фотографира, когато той мълчи, вие без друго ще признаете две очевидни неща: първо — че гласът е ваш, и, второ — че думите са ваши.

Непознатият извади сандъчето на магнетофонния апарат, натисна едно копче, изчисти шумовете и ние затаихме дъх.

— Угаси лампата! — прозвуча тихо гласът на Ичеренски.

— Не се безпокойте — бай Спиридон и стрина Спиридоница не са в къщи.

— Защо не са в къщи?

— Късмет! Повикаха ги на сватба в Лъките.

Шум от оставяне на тежък предмет.

— Къде ще скрием станцията? — пита тихо Ичеренски.

— Намерил съм й място! А вие успяхте ли да се справите с оня хитрец?

— Ти не задавай глупави въпроси. Дръж!

Непознатият пак натисна копчето и магнетофонът замря.

Ичеренски гледаше в коленете си. По огромното му чело беше избила студена пот.

Авакум притегли едно столче и се намести срещу геолога. Аз изпих чаша вода, защото бях зажаднял, и се оттеглих в ъгъла — за да не преча на Авакум. А той запали цигара, пое издълбоко дима и като се надвеси над геолога, усмихнато го запита:

— Как се чувствувате, гражданино Иларий?

Геологът мълчеше.

Авакум се извърна към мен:

— Вие може би се учудвате, че аз го назовавам така? Не се чудете, моля ви се! Хайде, сложете кафеничето на спиртника, за да направите на всички ни кафе, и аз ще ви разкажа една много интересна

история. И не толкова за вас — колкото за Иларий. Любопитен съм да чуя дали той няма да ме поправи в някой пункт.

И така през 1918 година на пловдивския гражданин Стефан Стратев — представител на английски фирми за земеделски машини — се ражда син, когото кръщават Иларий. Четири години по-късно съпругата на Стефан Стратев се влюбва в един чиновник от английското консулство и избягва с него в Лондон, като взема със себе си и малкия Иларий. След някое време прелъстителят изоставя любовницата си, но съдбата е милостива — хубавицата среща на пътя си един български емигрант и той се оженва за нея. Иларий живее сред българско семейство и учи в английско училище. Той се учи добре и скоро става стипендиант на една адвентистка църква, която полага особени грижи за децата на чужденците, намерили убежище в Англия. Тази църква изпраща Иларий да следва геология в кралския минно-геоложки институт. Както знаете, геологията е наука, която има приложение по целия свят — геолозите пътуват навсякъде, за тях има работа по всички кътчета на земното кълбо. Може би и точно затова е била предопределена именно такава наука за Иларий — за да може при нужда да бъде изпращан и до Близкия, и до Далечния Изток. Специални учители обучават Иларий в радиодело, шифър, тайнопис и в много други неща, необходими като хляба и въздуха за бъдещия таен агент.

По същото това време в Лондон живее друг един млад българин на име Боян Ичеренски. Боян е син на Христаки Ичеренски — преселник от Тракия, живущ във Варна, търговец на зехтин и южни плодове. Този човек е вдовец и няма никакви роднини в България. Случва се така, че през 1938 година Христаки изпраща момчето си в Англия с някой си мистър Ралф, капитан на товарен кораб, за да го настани студент в Лондонската кралска политехника. През 1942 година студентът от политехниката Боян Ичеренски е убит от хитлеристка бомба. Малко по-късно и бежанецът Христаки се преселва във вечността, без да узнае поради военните събития трагичната кончина на своя син. Съдбата на тази фамилия е била сигурно известна на някои хора, които следят по-отблизо житието на българската емиграция. И ето защо в началото на 1946 година в България пристига геологът Иларий, но с името и документите на Боян Ичеренски. Какво

по-лесно от това — да се възстанови едно име из небитието, което няма ни близки, ни далечни роднини?

Може би ще запитате — защо е трябвало Иларий да бъде върнат в България с чуждо име? Много просто! За да няма нищо общо с богатата и известна фамилия Стратеви. Синът на бежанеца Христки е едно, а Иларий, наследникът на Стратевци — съвсем друго, нали?

Старият Стефан Стратев умира няколко месеца след Девети септември. От втората си жена той има дъщеря на име Виктория. За да отърси от себе си каквито и да било възможни подозрения, синът на Стефан Стратев се оженва за сестра си Виктория Стратева, която — не изпадайте в паника, докторе! — която всъщност не му е едноутробна сестра.

И тъй, способният и умен, и талантлив Иларий става известен геолог и дълбоко законспириран чужд разузнавач. В едно и също време той открива нови рудни находища за родината и предава родината си на вражеското разузнаване. В едно и също време той говори прехласнато за чистата любов — спомняте ли си, докторе, неговия разказ за чудната дружба между бедния даскал Методи и плетачката Мария? — и спи в едно легло като законен съпруг със сестра си Виктория...

Впрочем нека оставим психолозите да отгатнат дали това е противоречие в един характер, или майсторска игра на един изпечен артист! В случая ние се интересуваме от действията на човека, а не от лабиринта на неговата душа.

В началото на месец април Боян Ичеренски пристига в Момчилово като член на геоложка група. Той се сприятелява с учителя Методи Парашкевов — аз не твърдя, че в това приятелство той е влагал на първо време някаква корист. Но от учителя Методи Парашкевов той узнава един много интересен факт. Този факт първоначално е само предположение: бедният даскал Методи му е доверил една своя хипотеза. А именно — че в местността Змеица съществуват вероятни находки от една много ценна стратегическа руда. В шифрограмата, която Ичеренски изпраща до задграничния център, рудата е означена с атомното тегло на най-важния ѝ химически компонент.

Както казах вече, първоначално Ичеренски е уверен, че хипотезата на учителя не почива на никакви сериозни данни. Той

мисли, че това е едно вятърничаво бълнуване, наивна фантазия на един доморасъл самодеец в науката. Но на 7 август Методи му показва проба от предполагаемата руда и опитният геолог след една проверка — макар и повърхностна — констатира в пробата наличие на признаци от стратегическия елемент. Разбира се, той връща камъка на учителя с една оценка, в която няма нищо окуражаващо — оценка абсолютно песимистична. А на десети август съобщава по ефира на своите приятели, че „еди-кой си“ е открил в местността Змеица стратегическа руда. От задграничния център веднага му нареждат да направи позадълбочени проучвания и да потвърди отново и по-аргументирано наличието на стратегическия елемент.

На двадесети август през нощта Боян Ичеренски отива в местността Змеица и включва своя радиометър в ултракъсовълновата си тайна радиостанция. Тази станция, докторе, която сега има честта да лежи върху вашата маса! И радиометърът започва да предава в звукови сигнали излъчванията на скритата под земята руда. Хората от задграничния център са смутени: те заповядват на своя агент да направи всичко възможно, за да потули откритието.

Но как да се потули? Боян Ичеренски може да убие учителя, но като опитен агент той съзнава, че всяко загадъчно убийство в района на границата влече след себе си най-неприятни последици. Никой не знае докъде ще стигне следствието и дали то няма да опре в края на краищата и до самия него — агента на задграничния център!

И така, опитният разузнавач, когото са обучавали най-големите специалисти в международното разузнаване, решава да убие жертвата си вместо с куршум — с шантаж. Започва да обмисля всевъзможни ходове, но един непредвиден момент ускорява събитията. Даскалът съобщава на приятеля си, че има намерение да прескочи в най-близки дни до София, за да предаде пробата си на лабораторен анализ.

Време за губене няма! На двадесет и първи август Боян Ичеренски заповядва на съучастника си Кузман Наумов да купи от плетачката Мария едни вълнени ръкавици, а посредством жена си или друг човек се снабдява от Пловдив или от Смолян с шишенце хлороформ. Същата вечер той кани учителя в къщи си, за да водят насаме „важен разговор“ за рудата. И през време на тоя важен разговор Ичеренски черпи госта си с вино, а после отново го черпи, но с друго вино, в което предварително е налял някакъв упойващ разтвор.

Бедният даскал блажено заспива и докато спи, Ичеренски сема отпечатъци от пръстите му върху едно свое прозоречно стъкло. Малко време след това Ичеренски го събужда и засраменият даскал бърза да се прибере у дома си.

Рано на другия ден Ичеренски отива в пункта и без да бъде забелязан от някого, сменя стъклото на лицевия прозорец. Това не е било трудно, тъй като стъклата са съвпадали по размери, а на прозоречната рамка не е имало маджун.

Денят е събота. Ичеренски знае прекрасно, че всяка събота вечер неговият приятел ходи на вечеря при плетачката Мария и че се връща късно и винаги по един и същ път — през двора на пункта. Той дава на Кузман Наумов един току-що изработен фалшив паспорт, качва го на мотоциклета си и го изпраща в Пловдив, за да му създаде алиби, а той дочаква вечерта скрит из храсталаците на Змеица. После отива в квартирата на даскала, открадва му пешкира и като използва бурята и тъмнината, успява да се промъкне до бряста и да се укрие в огромната му корона.

И докато Методи и плетачката Мария си говорят за минали и бъдещи времена, Боян Ичеренски стои свит зад клоните на бряста и търпеливо очаква завръщането на своя „приятел“.

А после историята е известна... Скицата и кражбата на парите са, разбира се, камуфлаж.

Гражданино Иларий, направих ли някаква грешка?

Боян Ичеренски повдигна глава. Върху подпухналите му устни пълзеше мъчителна усмивка. Той гледаше Авакум с нямо удивление — като борец, повален на тепиха от по-силен и достоен борец.

На другия ден ние отидохме при Балабаница. Тя беше много весела. Накладохме огън и заровихме в горещата пепел една пълна престилка с картофи.

Балабаница ни изпя няколко стари родопски песни.

И Авакум беше весел, но навремени като че ли се замисляше за нещо и тогава очите му изглеждаха уморени и малко тъжни.

Все пак той беше весел и доста се смя.

Навън вали. Бели мъгли са притулили сипеите на Змеица. Но аз си мисля за Авакум и за тоя слънчев ден, когато из дивите усои на нашата Змеица ще запяят мъжествената си песен кирките и лопатите на миньорите.

Колко ли ще бъде хубаво!

Тогава аз ще изляза на пътя, който води за село Лъките, и като срещна доктор Начева, много смело ще я запитам:

— Искаш ли да те заведа на Змеица?

ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ПОЛУНОЩ

1

Няколко месеца подир описаните събития в Момчилово се завърна учителят Методи Парашкевов — първият откривател на стратегическата руда в околностите на Змеица.

Два дена Илчовата механа се тресеше от юнашки смехове и песни, младите кършеха хора на кръстопътя, а бай Гроздан, председателят, нареди по този случай да се заколят две шилета и да се устрои според стария обичай на дедите народно тържество.

От София пристигнаха геолози и инженери, плъпнаха по чукарите и по сипеите на Змеица, мереха и размерваха местността надлъж и нашир. Небето се склопи, заваляха есенни дъждове. Изследователите навлякоха гугли и мушамы, но не спряха работата си нито за ден. После дойде ред на товарните машини. По разкаляните пътища забръмчаха камиони и самосвали, пъргави газки с прогизнали брезенти сновяха като мокри бръмбари между тях. Вековният покой на този край беше завинаги смутен и старият Карабаир, привикнал само с медногласния припев на хлопатарите, забули челото си с облаци и гъсти мъгли.

Така потръгнаха големите промени в този край.

Разбира се, в мъгливите дни на късната есен и най-предвидливите от Момчиловци не можаха да предугадят онова, което идеше занапред. Дори аз, участъковият лекар, не дръзвах да си представя, че само след една година тук ще има и кино, и културен клуб, и спортно игрище; че Балабаница ще бъде представена за образцов бригадир поради особени успехи в млеконадоя; и че бай Гроздан ще бъде председател на обединеното трудово-кооперативно земеделско стопанство.

Но Илчовата механа въпреки този пролетен цъфтеж безнадеждно старееше, пустееше откъм посетители. Само аз и даскал Методи прекривахме редовно каменните й стъпала. Пиехме виното си, мълчахме и понякога си спомняхме за Авакум.

... Мислех си, че като се обединят нашите две стопанства, и отношенията ми с доктор Начева ще навлязат, както се казва, в по-благополучна фаза. Защото обединението вещаеше много добрини и благополучия за кооператорите, а пък аз бях и телом, и духом техен човек. Но хубавите ми предчувствия не се оправдаха, новата, по-висша обществена фаза, в която навлязоха нашите два колектива, не можа да затопли изстиналата ни дружба. Налице беше някакво грубо нарушение в закономерността на явленията, но аз с моята ветеринарна подготовка бях безсилен да го проумея. Съдете сами: Когато най-после капитанът от артилерията Матей Калудиев напусна Момчилово, като се затири нанякъде си заедно с другите геолози от групата, аз си отдахнах: сега, рекох си, бедната доктор Начева вече няма да търпи и да понася пряко сила един такъв натрапничав и доста буен човек. Лично с мен капитанът се държеше много мило и аз не мога да се оплача. Но заради доктор Начева, заради нейното спокойствие преди всичко много се зарадвах, когато му видях гърба. И така аз веднага реших да подновя нашата стара дружба, без да правя дори намек за капитана — като че ли нищо не е имало и нищо не е било. Обадих ѝ се по телефона, а после излязох на пътя, който води за село Лъките.

Доктор Начева ме посрещна извънредно весело. Сега тя се държеше с мен много по-свободно отпреди, толкова интимно, че аз се смутих до немай-къде. За да изляза от неловкото положение, аз взех от земята едно лъскаво камъче и започнах да го подхвърлям, после отворих дума за метила по овцете и за калоричното хранене на кравите майки. Говорех доста увлекателно, но моята колежка изведнъж се сети, че трябва да ходи при някаква болна или родилка, и ме остави на сред пътя, без да ми подаде ръка.

Тази привечер беше чудно хубава. Розова мъгла обвиваше челото на Карабаир, а тайнствената Змеица потъваше в едно тихо море от синкава здрачевина. Зад боровата гора откъм Лъките възлизаше луната, а Голямата мечка и Полярката вече примигваха в потъмняващото небе. Тази привечер беше прекрасна, но аз се завърнах в къщи с лошо настроение, като ученик, получил най-неочаквано двойка по любим предмет.

През следващите дни и седмици работите не се подобриха — моята колежка почти не ме забелязваше. Пък аз се правех на равнодушен човек, комуто такива жени като доктор Начева не правят

никакво впечатление. Но се застоявах по за дълго в Илчовата механа. Бяха дъждовни дни, духаха студени ветрове, а в окадения оджак пърпореше тих огън. Колко беше хубаво! Ровех с пръчица в пепелта, правех си полета и планини и къщи със скътани дворове. По витите пътечки минаваше жена с кремав шал върху раменете си и много се пазеше да не закачи полата си о някой бодлив храст. Тя стъпваше като по лед и притискаше полата си към коленете и това беше много смешно. Аз знаех, че ще мине покрай мен и че ще спрем един срещу друг, преди да се разминем, и че в тоя миг аз ще трябва да ѝ кажа нещо много интересно и много важно. Но думите не идваха в паметта ми. Ровех с пръчица пепелта, а в комина свиреше студеният вятър и навремени някоя дъждовна капка падаше и съхнеше върху кротката жар.

Преваля първият сняг, пътищата замръзнаха. Край подстъпите на Змеица бяха поникнали като червенушки дървени постройки с керемидени покриви. Мъже в кожуси и ватенки копаеха ями за стоманените скели на електрическия далекопровод. Земята беше спечена от студ. Рано заран, камионът на стопанството спираше пред бараките и чевръсти ръце сваляха от платформата му дузина гюмове с прясно надоено мляко. Мъжете във ватенки и кожуси, току-що станали от сън, кимаха дружески на шофьора и сърдечно му протягаха кутиите си с цигари. От комина на бараката-кухня вече струеше към смръщеното небе белезникав дим. А червеният флаг, дигнат високо на една върлина, плющеше под напора на северния вятър като огнено крило.

Често минавах край оборите и кравефермата. Вземах няколко бучки захар в джобовете си, после ги чупех и късчетата поднасях под влажните муцуни на моите четирикраки приятели. Те ги хрупкаха много апетитно, клатеха глави и ласкаво търкаха косматите си чела в ръцете ми. Чешех ги зад ушите, а Балабаница ме гледеше строго и стискаше устни. Нищо лошо не бях ѝ направил, но от онази вечер тя все ме поглеждаше някак сърдито.

Кой знае докога щеше да продължава това, ако самият живот не беше турил в порядък нашите помрачени отношения. Една заран тя ме посрещна с много разтревожени очи. Помислих, че се е разболяла кравата Рашка, и сърцето ми се сви.

— На Змеица пристигнаха още хора — каза Балабаница и повдигна ръка, за да оправя забрадката си.

Аз забелязах, че престилката над гърдите ѝ прави твърде интересна чупка, затова отвърнах:

— Чудесно! — И тихичко въздъгнах.

Балабаница забеляза особения ми интерес към чупката на престилката ѝ. Тя съвсем подчертано се намръщи.

— Щеше да е чудесно, ако млякото стигаше! — каза тя с доста груби нотки в гласа си. — Пък млякото ни започна да намалява, а там хората трябва да ядат!

Тя беше нервирана за нещо си и престилката над гърдите ѝ много красиво се надигаше и спускаше.

Аз се позамислих върху думите ѝ, защото те долетяха с известно закъснение до съзнанието ми: във фермата беше задушно и не можех бързо да съобразявам.

— Да — кимнах аз, — този проблем за млеконадоя е много важен. Той трябва да се разреши в положителен смисъл.

Тя помръдна с рамене и въздъгна. Не ми беше ясно защо въздиша.

После аз изведнъж съобразих в какво се състои работата. Нали си имам стари зоотехнически увлечения... дори и награди получих за това! Стана ми жал за ония хора в кожуси и ватенки, които няма да имат в канчето си топло мляко за закуска. И улових Балабаница за ръка.

— Тази трудност не е непреодолима — казах аз и мъжествено я погледнах в очите.

Може би тя се стресна от моята решителност, защото бързо издърпа ръката си.

— Ти ги остави приказките — каза тя, — а ни дай ум как да подсилим храната на добитъка. — И пак започна да оправя забрадката си.

Аз знаех, че тя е човек на действието, затова не се засегнах от думите ѝ. Пък и съзнавах дълбоко в себе си, че тя има право — тоя сложен проблем за млеконадоя трябваше да се разреши с практически мерки.

Припомних си редица мъдри неща за концентратите и за калоричността на разните видове отпадъчна храна седнах върху

сеното, извадих бележника си и за един час изписах няколко страници с много интересни рецепти.

По-сетне научих, че Балабаница подложила на обсъждане някои от тия рецепти, като свикала на заседание най-добрите краварки от Момчилово и Лъките. Знатните животновъдки внесли известни поправки в дозите и пропорциите на моите менюта, като някои неща допълнили, а други съкратили напълно. Но това не е важно. Важното е, че след някое време от виметата на нашите крави потече толкова мляко, та доячките трябваше да тичат до стопанския двор за нови ведра.

Тоя успех възвърна на нашата дружба с Балабаница прежната свежест. Отношенията ни станаха пак така прелестни, каквито си бяха преди. Като ме срещаше на улицата, Балабаница ми казваше „добър ден“ с много бодър глас и дори леко ми кимаше с глава.

Авакум удържа обещанието си — дойде ми на гости малко време след като падна първият голям сняг. Той остана в Момчилово само три дни. С даскал Методи не можа да се види, защото той се беше заселил вече в Смолян — заемаше сега един голям и много отговорен пост в окръжния народен съвет. А Балабаница — като научи, че Авакум е дошъл — нагизди се с най-новото си контошче и на няколко пъти, уж случайно, ситни и кърши снага покрай нашия стобор.

Но Авакум не попита нито веднъж за нея. Пък ако аз бях на негово място, непременно щях да я спомена с добра дума. Дори бих се поразходил и до кравефермата. Там пейзажът е чудно красив: поляните са покрити със сняг, а боровете имат калпачета и клоните им са извезани с бели дантели. Въздухът е прозрачен, а когато има слънце, блести и сияе като разтопено сребро.

— О! — щях да кажа, като срещна случайно Балабаница. — Вие сте тук? А как е кравата Рашка?

Или нещо подобно.

Във всеки случай аз нямаше да си мълча като Авакум.

2

В началото на месец април пристигна заповед — местеха ме от Момчилово в Триград. Аз прескочих до Смолян и там ми обясниха, че работите в момчиловския участък вървели от добре на по-добре, че благодарение на моята дейност здравословното състояние на кооперативния добитък било повече от задоволително и че проблемът за високия млеконадой — пак благодарение на моята *ветеринарна* дейност — навлизал вече в многообещаваща фаза. Аз слушах тия ласкави неща за себе си и бузите ми горяха — вълнувах се, защото здравословното състояние на добитъка и високият млеконадой са нещо от национално значение. Но аз знаех, че за постигнати големи успехи, заради безспорни заслуги не местят служителите от едно място на друго дори когато те са ветеринарни лекари от участъков мащаб. Затова, като слушах ласкавите неща за себе си, аз недоумявах — местеха ме от един издигнат във всяко отношение район (с такива знатни краварки като Балабаница например) в някакъв си затънтен пограничен край. Беше любопитно, разбира се. Но когато ми казаха, че ме изпращат в Триград именно поради това, че краят бил затънтен и естественият прираст на добитъка незадоволителен, и млеконадоят — под равнището, аз разбрах всичко и много се успокоих. В края на краищата, казах си аз, да работиш на удобно място, където ветеринарните неща са на висота и в пълен порядък — не е гордост, разбира се, нито е преимущество. На такова благоустроено място да работиш, е дори скучно въпреки наличието на знатна краварка като Балабаница. Интересно беше, че тогава на няколко пъти си спомних за Балабаница. Аз си обяснявам това възпоминание с вниманието, което винаги съм отдавал на проблема за квалифицирания кадър. А Балабаница, както съм казал и на друго място, беше една висококвалифицирана краварка. Но да работиш в западнал район, където всичко трябва да се започне отначало, където не знаеш какъв е кадърът и на какво ще попаднеш — в оня миг това ми се видя във висша степен примамливо и аз преглътнах от удоволствие.

Перспективите бяха чудесни. Пред очите ми се разкриваше безкраен простор за делова дейност, простор неограничен, напълно подходящ за моите делови качества на ветеринарен специалист.

Върнах се в Момчилово и започнах да стягам багажа си. Бях много весел. Ходих на Змеица — миньорите пробиваха първата шахта и наоколо кипеше голямо оживление. Спомних си какъв пуцинак беше тук преди година, колко зловеща изглеждаше тази дива местност, затова постоях при изкопните работи около половин час. Сетне тръгнах по пътя, който води за Лъките, но не бързах твърде, защото пейзажът тук беше забележително красив. Ето — казвах си — до този голям камък веднъж говорихме почти десет минути с доктор Начева. А там, хей на онази полянка, сред тревата и пламналите жълтурчета, тя обичаше да лежи по гръб и да гледа бездънната синева с примижали очи. Пък аз тичах наоколо, ловях шарени пеперуди и събирах цветни камъчета — винаги съм обичал шарените пеперуди и малките цветни камъчета. Всеки си има по някоя странност, нали? Баща ми имаше слабост към старите монети. Като че ли и досега дочувам въздишките на моята колежка. Тя лежеше по гръб сред тревата и сигурно ми завиждаше за хубавите пеперуди. Но жените са особени. Когато ставаше да си ходи, аз ѝ предлагах да си избере най-пъстрите от моите крилати цветя и да ги задържи за себе си, а тя махаше някак презрително с бялата си ръка и по лицето ѝ се изписваше сърдита гримаса. Струва ми се, че никога няма да проумея някои загадъчни особености у жените. И си мисля така: добре е, че тя се омъжи през зимата за нашия момчиловски агроном. Той не обръщаше никакво внимание на пеперудите, но казваше, че умираше за червени домати, най-вече за червените домати от кричимския край. Чудесен човек. Ще ми се да вярвам, че моята романтична колежка ще бъде доста доволна от него.

Та аз се поразходих по пътя, който води за село Лъките не само заради хубостите на пейзажа. Красиви пейзажи има и на други места. Струва ми се, че аз направих тази дълга разходка, и по здрач, понеже село Лъките влизаше сега в нашата обединена Момчиловска община. Миришеше на сочна зелена трева, скрибуцаха щурци. Или тъй ми се струваше — аз си мислех за други неща.

Изпратиха ме сърдечно. Бяха надошли при каручката партийният секретар и жена му, бай Гроздан председателят, хазяйката ми стрина

Спиридоница и едноокият Адем. Миналата година змия беше ухапала магарето на тоя Адем и аз от сърце се потрудох да го спася от смърт. Стрина Спиридоница ми даде за из пътя прясна погача, увита в бяла кърпа. Но Адем ме изненада и ако не бях по природа коравосърдечен човек, щях наистина да се просълзя: той ме дари със саханче за шарена сол. Сам го беше дълбал с кривия си ханджар^[1]. Това саханче и досега пазя и ми е мило като първото и единствено любовно писмо, което съм получил от жена. Когато готвех приемния си изпит за университета и учех на село, получих от едно момиче на име Теменужка — то беше тогава на шестнадесет години — такова писъмце: „Мили Анастасе! Услужи ми, моля те, с твоята раница, защото ние утре ще ходиме с Радан за липов цвят, пък аз нямам такава. Твоя приятелка Теменужка.“ Радан ми беше съученик, той се готвеше за политехниката. Но това няма значение. Важното е, че Теменужка беше сложила пред името ми думата „мили“. Тая дума има дълбоко и приятно съдържание. Та саханчето на Адем и сега ми е мило като това първо любовно писмо.

Балабаница не дойде да ме изпрати, но аз не ѝ се сърдя. Тя беше чувствителна жена и раздялата щеше сигурно да я разтревожи доста силно. Пък по онова време тя беше извънредно заета с кравите.

Така се разделих с Момчилово и Момчиловци.

Сега искам да опиша накъсо околностите на Триград.

Ако слизате от Доспат за към Девин, пътя за Триград се отделя надясно от Тешел. Веднага след моста вие навлизате в устието на едно сенчесто и прохладно дефиле и няма никак да е чудно, ако тозчас си припомните четивата, в които се описват чудесиите на големите каньони по света. Разбира се, Триградската клисура ще е сигурно един миниатюр спрямо тия каньони, но хубостта ѝ е толкова чудна, особена, че с думи мъчно би могла да се обхване и предаде. От двете страни дефилето е заградено с отвесни скатове, някъде гладки като стена, някъде издадени и назъбени, и тия скатове се издигат над главите ви на възбог и като че ли до небесата чак. Клисурата е тясна, сумрачна, на места стига до тридесетина разкряча, а по средата ту отдясно, ту отляво на пътя теч устремно и гръмливо буйна разпенена река. Тя напирва в каменистото си русло като подгонено стадо елени, прави малки водопади и зелени въртопи, превръща се под огромните мраморни блокове в кипяща белоснежна пяна и утихва, но само за миг в дълбоки вирове, зелени или сини, или кладенчово бистри, в които

учудено се оглежда надникналото иззад скатовете високо и далечно небе. Клисурата прави завой на югоизток и ако се обърнете назад малко след тоя завой, вие ще видите простора пред очите ви запрещен от нов, могъщо извисен нагоре и като стена отвесен планински скат. Спрете на това място, макар да е хладно и да тръпнете от влагата, послушайте се, поемете дъх! Във въздуха се носят разбити пръски и воден пращец, ухае на плъзналия по скалите здравец. Сред скалните пукнатини наднича люляк — бял, мораворозов, — а по камъните пълзят кадифени пътеки от мъх. И тоя неспирен екот, бумтежът на реката — като не може да намери простор, отблъскван от скалите, той се носи над клисурата като ехо от далечен гръмотевичен тътнеж. Не, постойте на това място, порадвайте се на хубостта! И загадъчни пещери ще видите, и ручейчета, които ромолят край скалите, пък ако сте рибар и носите въдица — приближете големия и тайнствен изумруден вир — там има непременно пъстърва, пъргава, закопняла за стръв. А когато все пак ви стане много хладно, тръгнете отново — има още път. Ще минете през един истински тунел, изсечен в скалите, и като повървите още половин час в сенките на клисурата, ще стигнете най-после до самия Триград.

Някога, по времето на Асеновци, тук ще да е стърчала силна крепост. Византийци и балдуиновци са се лакомили за тия места, но крепостта, изглежда, е засядала на гърлото им. Разбира се, сега селцето не помни отдавнашните зъбчати кули. Нищо не е останало от онези времена. Няколко десетки къщи, зидани от камък и с дървени покриви, и зелени голи ридове зад тях; и една пасторална тишина и нежно южно небе над целия този свят — това е Триград.

Оттук започва граничната зона. Зелени оврази, зашумени с гъсти девствени храсталаци, ливади, покрити с папрати и сочна ароматна трева, потоци и бърбиви тихи рекички, глухи и тъмни борови гори, които сякаш нямат край. Тук и там летни кошари за кооперативния добитък, малка електроцентрала в дъсчена барака, самотен далекопровод. И звън на медни хлопатари, тих и напевен, прастар като легендата за родопския Орфей. Кой знае, може пък Орфей да е бродил точно из тия места. Тук е много красиво и удобно. Съществуват отлични условия за масово лагеруване на кооперативния добитък.

А по-нататък и още по на юг — гористи възвишения и кози пътеки по тях. Тишина, която само нощните птици и сърните смущават

лятно време, а зиме — вълчийт вой. И граничната полоса — извива се като черна лента по хребета, слиза в страшни долове, отново се изкачва и чезне в смълчаната синя далечина.

В тоя планински свят, доста отдалечен от градовете и асфалтираните шосета, са накацали по редките припеци малки каменни и дървени селца. Каменни, където изобилствува мекият и плочест камък, и дървени, когато наоколо зеленяят само горски усой. Тия няколко селца заедно с Триград образуват моя живописен ветеринарен район. Меки черни пътища и вити пътеки водят от село за село и е прелестно да се скита и да се обикаля по тях особено когато няма мъгла и не вали.

Обух туристическите си обуца, нарамих ветеринарната си чанта и с тояжка в ръка тръгнах по меките пътища. Стопанствата имаха много добитък, но хората бяха малко: мините и заводите в Рудозем и Мадан привличаха като магнит младите. Младите се изселваха, печелеха, сдобиваха се с жилища, а сетне подире им повличаха крак и старите. И в някои от тия скътани селца много от къщите носеха вече кофари на вратите си и дворовете им безнадеждно пустееха. Така беше и в село Видла.

А колко беше хубаво тук, в това орлово гнездо, свито между два баира, с ливадите и горите наоколо, похлупено от синия бездънен купол на южното небе! Въздухът миришеше на цветя и бор, сред папратите и дивите къпини бълбукаха кротки поточета и сред меката зеленина, докъдето окото стига, тук и там се белееха стадата като разхвърляни на купчинки бобови зрънца.

Но селото беше някак тъжно. Върху някои порти висяха железни кофари и дим не струеше из червените комини.

— Какво пък — на стопаните им е весело, печелят добри пари по мините, нека! — Така казваше често беловласият Реджеп, като ме срещнеше на мегданчето, и ме гледаше навъсен. Той беше председател на стопанството и председател на Отечествения фронт. Живеех в неговата къщурка. Така казваше старият Реджеп и макар да говореше за весели работи, тихичко въздишаше.

Знаех защо въздиша. Неговото стопанство имаше двадесет млечни крави и над сто глави овце. И много декари тучни ливади,

които трябваше по няколко пъти да се косят. А хората му — те бяха колкото една шепа. И в тая шепа младите се брояха на пръсти.

Моят център не беше във Видла, но аз останах за по-дълъжко тук. Не зная какво ме привличаше и задържаше в това затънтено селце. Къщурката на дядо Реджеп имаше две стаи, големи колкото кутийки, и оджак. В едната стая живееше той с внучката си Фатме, а в отсрещната стая — аз. Фатме навършваше осемнадесет години. В тоя край само бабичките ходеха забулени и това беше много хубаво.

Та не зная какво ме задържаше в това малко селце. Във всеки случай аз научих стопаните на хиляди полезни неща. Научих ги как да силажират в ями, а докато сеното съхне — как да го дигат на колибки, за да не го поразява дъждът. Показах им как с малко, но силна храна се получава повече мляко и какво да правят, за да бъде сиренето им по-трайно, по-мазно и по-добро на вкус. Излекувах заболелия добитък, вадих зъби, дори сам подковах коня на дядо Реджеп.

А Фатме приличаше на сърна. Когато я видях за първи път, веднага си спомних за Теменужка. И тя беше русокоса, а сините ѝ очи бяха бистри като сутрешното безоблачно небе над Видла. Но имаше по-висока снага, а босите ѝ крака като че ли не допиреха земята. Ходеше облечена в тъмно сукманче, широко в раменете и тясно на кръста. То стигаше до коленете ѝ. А под сукманчето, та чак до над прасците ѝ лъщеше бяла конопена риза, поръбена по края с къдрава дантела. Кожата ѝ от коленете надолу беше силно помургавяла, напомняше потъмнял бронз и поради това конопената ѝ риза изглеждаше още по-бяла.

Сутрин Фатме ставаше преди изгрев и аз чувах как босите ѝ крака тепат чевръсто по глинения под. Тя стъкмяше загасналия огън в оджака, издояваше бялата козичка и окачваше бакърчето с прясното мляко на обгорената верига. Утрините във Видла са много свежи и приятни, особено около изгрев, затова аз скачах от миндерчето съвсем бодър и излизах навън. Фатме цепеше дърва, сетне подклаждаше твърде умело пръстената пещ. Помагах ѝ с каквото можех: духах сламата и сухите пръчки и очите ми сълзяха от пушека. Фатме се смееше. Изваждах вода от дълбокия кладенец и половината кофа разливах върху краката си, докато пълнех кърчазите^[2], и тя пак се смееше. От този смях двата реда синци^[3] подскачаха върху гърдите ѝ и аз с удоволствие гледах мъничките шарени мъниста. Те ми се виждаха

чудно красиви. Впрочем Фатме започна да се кичи с тия синци няколко дена след като се установих у тях на квартира. Пак по това време тя надяна на лявата си ръка и една розова целулоидна гривна.

После тя стържеше изгорялото по хляба и постилаше синията с бяла покривка. Поливаше на дядо си да се измие, насипваше топлото мляко в дълбоки пръстени паници и сядаше с нас да закусва, като мило извиваше коленете си към мен. Тя почиташе дядо си и не искаше да му пречи.

А когато слънцето показваше червеното си чело над баира, Фатме вече припкахе към стопанския двор, за да изведе кравите на паша.

Беловласият Реджеп въздишаше и за не зная кой си път разправяше все отново и отново семейната нерадост на Фатме. Как преди три години усойница ухапала майка ѝ и тя починала, защото такава била, види се, волята божия. И как син му заминал за Мадан, в рудниците, и там натрупал пари, взел, та се оженил за някаква разведена жена. Сетне извикал и Фатме при тях си и я настанил на добра работа, и всичко тръгнало като по масло, но тук, във Видла, работите запрели. Не останали хора за по къра, нямало кой да ходи с добитъка. И дядо Реджеп се надигнал и отишъл в Мадан, за да върне внучката си на село. И добре, че стигнал навреме, защото Фатме била буйна и вече въртяла глава по едного, а на председателя туй не влизало в сметката. Нямало кой да гледа кравите на село, а млякото и сиренето давали добър доход за стопанството и туй било добро за всички. Синът се противил и Фатме се противила, но дядо Реджеп настоял на своето и надделял. „Че ако мало и голямо се завре по мините — казал им, — кой ще работи земята, кой ще пасе кравите и овцете? Нали ще изпукате от глад?“ — И уловил Фатме за ръка и я върнал на село. И досега Фатме пасе кравите и Реджеп е доволен, защото е председател и трябва да се грижи за всички. Но като че ли има трън в сърцето му, гложди го мъка. Фатме е в години за мъж, за дом и семейство, а Видла е обедняла откъм ергени. Намират се няколко момчета, вярно, но двамата от тях са по-млади от Фатме, а другите трима са отколе още сгодени и наесен ще дигат сватби, ако годината излезе добра. Пък да иде за другоселец — и туй ще бъде лошо, защото кой ще извежда кравите на паша, кой ще сбира и трупа сеното? Земята иска своето. И той, Реджеп, трябва да се грижи за всички, защото е председател, а пък хората не стигат.

Такава беше мъката на дядо Реджеп.

Но Фатме съвсем не изглеждаше тъжна. Нейният здрав и весел смях кънтеше по двора, гледаше ме със святкащи очи и двата реда синци подскачаха много красиво върху моминските ѝ гърди.

Трябва да кажа, че аз изпълнявах от сърце и усърдно работата си. След като научих стопаните да сушат окосеното сено на колибки и след като им показах как да вършат много други полезни неща и лекувах овците им, захванах да скитам по ливадите, за да проуча специално и по-отблизо пашата и лагерния живот на кооперативните крави. И това влизаше в моите задължения. Така ние се виждахме често с Фатме и надълго приказвахме. Всъщност малко приказвахме, защото тя повече се смееше, припикаше по кравите за било и небило и се въртеше като някаква лястовица около мене. Ако не съзнавах, че все пак съм ветеринарен лекар и че поради тази причина трябва да се държа сериозно — разбира се, щях да тичам подире ѝ и това щеше да бъде приятно и за двама ни.

Веднъж, малко подир пладне, тръгнах нагоре по течението на Видловската река — като излизаше из един дълбок и обрасъл с папрати дол, тя ромолеше тъкмо през оная ливада, където пасяха кооперативните крави. Фатме се беше затирила нагоре, а кравите наглеждаше един чипонос хлапак.

Беше задушно, в сгорещения въздух жужаха диви пчели, прехвърчаха пеперуди. А в тихия дол вееше прохлада, лъхаше на равнец и пелин. Наоколо нямаше жива душа, кротката бара си шепнеше нещо и само скърцането на камъчетата под краката ми смуцаваше сънната тишина.

Не бях извървял повече от десетина крачки, когато изведнъж почувствувах, че дъхът ми замира. Не смеех да помръдна ни с крак, ни с ръка. Тъкмо бях завил наляво от една купчина папрати, и пред очите ми на не повече от десетина метра се откри чудна картина. Изтръпнах и в тоя миг не знаех какво да направя. Сред едно малко вирче стоеше Фатме, гребеше вода с шепите си, плискаше я на гърдите си и примигваше от удоволствие. На брега върху камъните лежах небрежно захвърлени сукманчето и бялата ѝ риза.

В никакъв случай не мога да кажа колко време продължи това — само минута или час. Но изглежда, че не е било повече от минута. Фатме ме забеляза и когато ме забеляза, и тя се смути по същия начин,

както се бях смутил и аз. Но тя се съвзе много по-бързо. Сложи мокрия си показалец на устните, а с другата си ръка захвана енергично да ми маха. Не ми беше ясно какво искаше да каже с този жест, защото ми се стори доста неопределен. Но аз го изтълкувах посвоему, обърнах се и хукнах надолу и презглава, като че ли подире ми тракаше със зъби вълк единак. Чувствувах се много виновен пред Фатме.

Вечерта, когато седнахме да вечеряме, аз просто не смеех да я погледна в очите. Но тя се държеше спокойно, естествено, питаше ме нещо за шапната болест и на два пъти насипа в паницата ми от врялата и лютивя картофена чорба. Като че ли нищо не е било. Дядо Реджеп се тюхкаше за коситбата, защото пролетта беше валежна, тревата се дигаше до колене вече, а не стигаше ръка за косите. Той въздишаше и сучеше мустаци. Нали беше председател — носеше в душата си голяма грижа. Макар и да бях смутен още от следобедната случка, аз сърбах мълчаливо от чорбата и си мислех: колко не приличаха тия хора на своите едноименници от някои литературни книжки!

Но през нощта спях лошо... Сънят бягаше от клепките ми, а едно бяло видение току се тикаше под тях и въпреки че имаше водни капки по шията и по гърдите си и наоколо да беше хладно и сенчесто, аз като че ли горях в най-истинска огненица. Въртях се на дъсчения миндер, сламата шумеше и сънят бягаше от очите ми.

Когато на зазоряване чух босите крака на Фатме да тепат по глинения под, аз изведнъж се почувствувах много бодър. Облякох се набързо и излязох навън, за да се полюбувам на ясения слънчев изгрев. Фатме ми се усмихна сърдечно и ми посочи с глава празните бакъри. Аз изтичах с тях до кладенеца и този път, докато ги пълнех, полях краката си до глезените чак. А тя ме гледаше, смееше се весело, звънко и двата реда синци подскачаха много пъргаво върху гърдите ѝ. Колко беше красива тази розова утрин!

Като дойде време за кравите, Фатме ми подхвърли през рамо и някак съвсем равнодушно:

— Ще ходиш ли по пладне на ливадата?

Усетих горещина по страните си, пък слънцето още не беше се показало зад ридовете. И въпросът на момичето беше съвсем обикновен: какво особено има в това — да се поразходи човек по ливадите? Но кой знае защо стана ми много горещо. Дори не успях да кажа „да“, а само кимнах с глава.

После влязох в яхърчето^[4] при ата на дядо Реджеп. Грабнах кофата и четкалото и захванах тоалета му толкова усърдно, сякаш го тъкмях за някакъв конкурс от републикански мащаб.

И не чувствавах как летят часовете. А когато слънцето се издигна на зенита, аз взех да стягам багажа си. Впрочем аз имах тук само лекарската си чанта и една походна торба. Излязох из селото, но не тръгнах към ливадите, а поех пътя за Триград.

Беше задушно, жужаха диви пчели, наоколо миришеше на затоплена трева и разцъфнал бъз. Почуквах с тояжката си по пътя, радвах се на синята далечина и в душата ми беше чисто и весело — дори започнах да си подсвирквам с уста.

[1] Ханджар (остар.) — нож, кама. — Б.ред.ел.изд. ↑

[2] Кръчаг (остар.) — стомна, делва, гърне. — Б.ред.ел.изд. ↑

[3] Синци (остар.) — мъниста. — Б.ред.ел.изд. ↑

[4] Яхър (остар.) — постройка за подслон и хранене на коне или добитък. — Б.ред.ел.изд. ↑

3

Една привечер, като се завърнах в къщи, заварих чичо Стефан — моя хазяин — да разговаря на двора с един особен човек. Чичо Стефан седеше върху сечника и дялкаше някакво дръвце с ножа си, а непознатият стоеше прав до него, смучеше къса глинена луличка и пуфкаше през устата си гъсти кълбенца лютив дим. Той беше висок и сух като върлина, малко прегърбен в раменете, зарунтавял, космат, с провиснали надолу пожълтели мустаци. Беше облечен в шаячни потури, препасан с широк червен пояс, а на гърба си носеше сетре. И сетрето, и потурите бяха доста поокърпени. Главата си беше покрил с късче конопено платно.

Като ме видя да влизам, той вторачи големите си тъмни очи в лицето ми, погледа ме някое време и поклати леко глава. Стори ми се, че мустаците му помръднаха — той ми се усмихваше с малко грубовата, но добродушна усмивка.

— Туй ли момче е докторът? — попита той.

Чичо Стефан мълчаливо кимна с глава.

— Яс да гу мисля с брада ду пояс, а он тионичък и бяличък като девойче! — засмя се непознатият и доста безочливо зацъка с език.

После той се почеса по косматия си врат, повдигна една плетена кошничка от земята, разкри шумата, която се зеленееше отгоре ѝ, и ме накара да погледна. Вътре лъщяха няколко едри пъстърви.

— Туй за доктора — каза той и ме потупа благосклонно по рамото.

Извадих пари, попитах колко струва, но той махна пренебрежително ръка:

— Друг път!

Помръдна с мустаци и си отиде.

Аз попитах чичо Стефан:

— Кой е този чудак?

Чичо Стефан прибра ножчето си, а дръвцето, което дялкаше, захвърли настрана. Помълча, като че ли не знаеше какво да ми

отговори.

— Този човек се казва Ракип Колибаров — продума най-последно Стефан и се намръщи. — Живее накрай село до пътя, дето води за село Кестен. Добре ще е да нямаш вземане-даване с него, друго не зная. — И пак замълча.

Минаха седмица, две. Ракип често ми носеше риба, а вземаше малко пари — колкото да не ме обиди. Той беше наистина чудак! Но изкусен рибар като него нямаше из целия триградски край.

В последния ден на месец юни получих препоръчано писмо — на официална бланка, със служебен печат. Командироваха ме в София за два месеца. Трябваше да прослушам цикъл лекции върху последните новости във ветеринарната наука и да се запозная поотблизо с разни видове нови лекарства. Ах, каква скука! Много се натъжих. Тъкмо се гласях да прескоча до Видла — чувствувах, че там имат нужда от моята помощ, пък ме блазнеше и мисълта за една приятна разходка по чудните видловски ливади.

Но дори и да не бяха тия ливади на Видла и да ги нямаше на тоя свят дядо Реджеп и Фатме, пак нещо щеше да ме задържа тук. Какво? — С думи мъчно може да го изразя. То не е в думите наистина. То е например в това — да станеш сутрин рано, преди да са порозовели хребетите на изток, и да послушаш как скрибуцат вече волските коли по прашните пътища, как подрънкват менци върху кобилиците на едрогърдести моми и невести и да усещаш как лекичко смъди в ноздрите ти миризмата на отминаващи черди^[1] волове и стада припкащи овце. А може да е в това — да праметнеш лекарската си чанта през рамо, да вземеш тояжка в ръка и да се затириш по кравеферми и овчарници и да отвърщаш с бодро „здравей“ на овчари и доячки, които боязливо те срещат с топли и приветливи очи. Кой знае... Но откровено казано, това писмо на официална бланка и със строг печат много ме натъжи. Само едно ме утешаваше — че в София ще се срещна с Авакум.

Наех си стая в хотел „България“. Друг ветеринарен лекар на мое място, па макар и от участъков мащаб сигурно би потърсил стая в поскромнен хотел. Но аз реших да си наема стая непременно в „България“. Какво от това, че предвидените дневни пари от

командировката щяха да отиват само за наем? По дяволите парите, аз ги имах достатъчно: в Триград и да исках, нямаше за какво да ги харча.

Дадох ми стаичка на третия етаж — тясна, продълговата, а прозорецът ѝ гледаше в една сляпа стена. Вътре беше доста мрачно, но затова пък в съседство със стаичката аз имах баня с душ, със стъклена поличка и едно голямо огледало. Беше удобно и красиво. Можех да прекарвам част от времето си и навън в хола — имаше кресла, персийски килими, саксии с екзотични цветя. Но от всичко най-много ми харесваше стълбището. Струваше си само за това стълбище да наема онази килийка горе. Плътна плюшена пътека покриваше стъпалата и по нея се стъпваше съвсем безшумно. Като че ли ходех насън. Харесваше ми да се качвам и да слизам по стълбището, а на асансьора не обърнах никакво внимание.

Докато се къпех и привеждах в градски вид тоалета си, в съзнанието ми се мярна една лукава мисъл. Ето защо — помислих си аз — е хубаво да се живее в големия град. Може да се изкъпеш, когато поискаш, на масичката ти има телефон и автоматични бутончета за повикване на камериерката или сервитьора. Освен това можеш, колкото ти душа иска, да се изкачваш и да слизаш по червената плюшена пътека. Дори в краен случай би могъл да използваш и големия безшумен асансьор. Какво струват срещу тия неща хубостите на Триград, ливадите около Видла, добитъкът, излязъл на лагеруване в планината, южното небе и ония поточета, които ромолят ден и нощ? Като си помислих така, аз се изсмях и едва не се порязах. Добре, че ножчето на самобръсначката ми не беше твърде остро.

После отидох при Авакум.

Трябва да кажа, че сърцето ми се поразтупа, когато почуках на вратата. Не ми действуваше добре студената тишина на неговия музееен свят.

Той ме изгледа разсеяно, хладно и аз тутакси се почувствувах ужасно неудобно. Идеше ми да се обърна и да бягам, накъдето очите ми видят. Но това продължи само миг-два.

— Я гледай, Анастаси! — каза тихо Авакум.

Той ме издърпа по-навътре в ателието, сложи ръцете си на раменете ми и очите му светнаха, като че ли зад гледците му бяха лумнали невидими пламъчета.

— Анастаси! — повтори той пак така тихо. Притисна ме до гърдите си и тежката му ръка продължаваше да ме потупва по гърба.

Сетне ми поднесе стол, а той възседна една табуретка и топло ми се усмихна.

Година не бяхме се виждали, а ми се видя поостарял и отслабнал. От лицето му вееше сега тъжната хубост на някаква лека, но постоянна умора. Но си беше все така мъжествено, със строги гънчици около устата, с пронизващи очи.

— Какво, остарял ли съм? — попита ме той.

Припомних си, че притежаваше удивителна способност да чете понякога чуждите мисли като по книга, затова наведох очи.

— Напротив — казах аз.

Той се засмя:

— Добричкият ми Анастаси! А кога пристигна?

Отговорих доста сухо, защото не ми харесваха тия покровителствени нотки в гласа му. Все пак той беше само пет години по-възрастен от мен.

— И се настани в хотел „България“ — нали така?

Зяпнах от учудване.

— Хайде, това е твърде прозрачна тайна! — усмихна се Авакум. — Защо криеш? Пристигнал си в осем часа, а сега е десет без четвърт. За един час и четиридесет и пет минути човек, колкото и да е сръчен, не може да се изкъпе, да се избърсне и да пристигне в музея, ако не се е настанил някъде наблизо.

— Наблизо има и други хотели освен „България“ — натъртих аз.

— Но ти си отседнал точно там, където казах. В „Балкан“ и „Славянска беседа“ няма свободни стаи. Снощи пристигна от Варшава професор Витезлав Мах, археолог. Понеже мен натовариха с честта да го настанявам, аз звънях и в „Балкан“, и в „Славянска беседа“ но открих свободни стаи само в „България“. Че си взел един душ, преди да излезеш, това личи от косата ти, тя е още влажна. Че не си ходил в бръснарница, а си ползувал самобръсначката си — е, това си личи, защото по брадата ти са оцелели няколко издайнически косъмчета. Когато човек се бръсне със самобръсначка, това често се случва. Хубава ли е стаята?

— Отлична! — казах аз и се изчервих.

Авакум ме погледна, помълча и поклати глава.

— Аз познавам управителя — кимна ми той. — Ще го помоля, когато се открие възможност, да те премести в слънчев апартамент.

Нямаше какво да добавя. Поблагодарих му и започнах да оглеждам ателието.

След това той отвори приказка за Момчилово, за старите познати, разпита ме и за новия ми участък. Но говореше безстрастно и някак насила. За Балабаница не спомена нито дума. Пък другояче не можеше и да бъде — какво ли го интересуваше него оня далечен край!

Той се изправи, отиде до една поличка и ме повика с ръка. Измъкна изпод глинените парчета продълговат скициник, изтупа кориците му от праха и го разтвори. И по тия страници между щрихираните вази и амфори и всякакви други древни съдинки започнах да съзирам познати неща, близки на сърцето ми. Едни бяха рисувани с молив, други — с въглен, но всички си приличаха до немай-къде с действителността. И мрачният Карабаир, забулен с облаци — така, както се виждаше от Момчилово, — и зловещата Змеица с нейните назъбени чуки. И клекналата на кръстопътя Илчова механа — занемарена и забравена от годините, — че и къщата на Балабаница беше тук — с пруста и с чардачето отгоре. В един оджак пламтеше огън, а до него на трикрако столче седеше жена... Погледнах го изумен, онемял от учудване. А той повдигна рамене, затвори скициника и небрежно го захвърли върху лавицата сред глинените парчетии.

— Любителски работи — каза той, като закопчаваше копчетата на синята си престилка. Сякаш му беше станало студено. — Драскал съм по памет, pro memoria, и не от скука — в това, приятелю, можеш да бъдеш напълно сигурен. Аз се отегчавам понякога, но никога не скучая. За мен скуката е синоним на душевна оскъдица. Когато остана без работа, а това рядко се случва — измислям си интегрални уравнения и ги решавам с голям апетит. Или разтварям сборника със задачи от областта на математическите вероятности. Съставям хипотези. Как може да се скучае? Правя скици по памет на къщи, на витрини, на кътче от градина или парк — после ходя да проверявам доколко съм спазил пропорциите им и формите и дали не съм забравил някоя съществена част.

— А ще дойдеш ли в Момчилово — засмях се аз, — за да провериш на място например някои от подробностите и формите на

онази сцена с оджака и трикракото столче?

И той се усмихна, но ми се закани с пръст. Сетне запита:

— Ами ако съм извършил вече проверката?

От него можеше всичко да се очаква, затова се умълчах.

Постоях още малко в ателието. Авакум ми показа две кошчета, пълни догоре с разни теракотени парчета.

— Две прекрасни йонийски хидрии^[2] — каза той и за пръв път, откакто бях влязъл в ателието, лицето му се оживи. — От утре ще започна да ги възстановявам и това ще бъде чудесно!

Гледах теракотените парчета и не виждах никакви вази. Нито разбирах кое ще бъде чудесното: дали възстановените реликви на древността, или работата, която ще бъде извършена, за да бъдат възстановени. Но имах чувството, че под думата „чудесно“ моят приятел имаше пред вид най-вече работата, която предстои. Творческа жажда ли беше това? Или „гмурване“ в света на напрежението — тази естествена стихия на неговия ум?

Той притежаваше вродено, артистично чувство за мярка. Като почувствува, че ме е занимавал извънредно дълго време със себе си, веднага обърна разговора и захвана да ме разпитва как „поминувам“ в царството на Мехмед Синапа, че зер някога по ония места се е подвизавал наистина самият Мехмед Синап. И аз, увлечен от въпросите му, разправих житие-битието си, дето се казва, от игла до конец. Само спестих от разказа си оня случай с Фатме при реката. Всъщност това беше една съвсем нищожна подробност.

Докато разказвах, той внимателно слушаше и си шареше нещо с молив по страниците на един доста обемист бележник. Сигурно си рисуваше разни вазички. Така, както аз обичам да изобразявам овнешки глави, когато слушах някого само от учтивост.

Като наближи време за обяд, Авакум излезе за малко от ателието, за да се измие и облече. Бях много любопитен да видя като каква ваза е нарисувал в бележника си. Пък и някакъв вътрешен усет ми подсказваше, че този път той е изменил на навика си и вместо разни вази е изобразил красиви моменти от моя разказ. Аз разказвах с увлечение и много живописно.

Но Авакум... не беше дори помислял да рисува вази! Не личеше никакво изображение. Ето какво имаше върху белия лист:

Триград — Бор (S. S–E): 7–8 км. Път — мек. Река. 2 преминавания през брод. Други поточета — 20 мн. Гора: 2 км — W, 1 км. S. E. 6-ти км — чарк (изоставен). Поляна. Всичко при добра видимост — 100 мн.

Бор–Видла (E от Триград, после E–S): 6 км. Път — мек. 2 км гора (смес); 4 км ливади. Видимост! — Всичко 60–70 мн.

Тази скука беше изпъстрена с разни топографски знаци: триъгълници, колелца с точки в средата и още какви ли не йероглифи. Аз познах само символичния знак, с който топографите означаваха боровите гори: той наподобява донякъде истински бор.

Гледах картинката и напразно търсех в нея следи от възторжения ми разказ. Авакум беше доста странен човек.

А после ние отидохме да се храним. Мислех си, че Авакум ще ме заведе в някой от големите столични ресторанти. Той беше облечен „а катр епенгл“, както казват французите — сдържано, но елегантно. Пък и аз бях сложил небесносинята си връзка — мисля, че за втори път или трети път през последните три години. Беше ужасно задушно, но все пак аз бях ветеринарен лекар и някои неща трябваше да се спазват.

Та аз много се надявах, че ние ще обядваме в някой от големите столични ресторанти. А когато Авакум повика такси, помислих си, че всичко е наред. Стана ми много приятно, защото отдавна не бях се возил с лека кола — от камионите и газките ми беше дошло до гуша. Затова и не обърнах внимание на думите, които Авакум изрече на шофьора. Беше ми все едно дали ще обядваме в „Балкан“, или в Унгарския клуб.

Но когато нашето такси се отклони от центъра в северна посока и след като изплава из мравуняка на булевард „Георги Димитров“, зави наляво и се отправя към големия мост над Владайската река, аз започнах да се безпокоя, но си помислих: какво пък, ще обядваме във от София, може и в някой банкянски ресторант. И погледнах изкосо към Авакум: той се беше умълчал.

Отминахме моста и след няколко секунди колата намали бързината си и спря. Започнах учудено да се оглеждам, а през това време Авакум заплати на шофьора и много мило ме покани да изляза

навън. Дори се пресегна, та отвори вратичката. Разбира се, и аз можех да направя това, но загубих време, докато се оглеждах.

Застанах доста навъсено на тротоара. Тогава Авакум ме улови подръка и ме заведе в едно съвсем неугледно заведение — не забелязах дали изобщо имаше някаква фирма над входа. Ние се промъкнахме покрай няколко маси и докато си проправяхме път, аз усещах да ме лъха в лицето една невероятно приятна миризма. Ухаеше на скара, на черен пипер и на отлежало пиво. Сетне се изкачихме по една вита стълба на галерията. Тук беше по-спокойно, върху масите се белееха чисти покривки. Галерията имаше П-образна форма и аз можех от мястото си да наблюдавам и партера, и заляния от слънцето насрещен тротоар. Стана ми приятно, дори се усмихнах.

Сетне при нас дойде една сервитьорка, много руса и с чипо носле. Тя имаше върху косата си бяла кордела, а къдравата престилка правеше две хубави и меки чупки под високия ѝ бюст. Тя се усмихна на Авакум и аз забелязах това. И Авакум се усмихна. Като направи поръчката, той ѝ каза:

— Този момък е мой приятел. Харесва ли ти?

Помислих, че девойката ще се разсърди, защото въпросът на Авакум не беше твърде деликатен. Но тя само повдигна дългите си мигли и сините ѝ очи се засмяха.

А после ние ядохме най-хубавите кебапчета на света пихме най-хубавата бира и ни беше много весело. Черпеше Авакум, понеже беше домакин, но застанеше ли девойката с корделата до нас — прехвърляше върху мен грижата за поръчките. Тя се навеждаше над рамото ми и аз усещах дъха ѝ по бузите си. А веднъж докоснах, без да искам, ръката ѝ. Авакум пушеше луличката си, усмихваше се със своята добродушно-снизходителна усмивка и се правеше, че не забелязва нищо.

Добре, че не обядвахме в някой голям ресторант! Бях много признателен на Авакум.

[1] Черда — стадо едър рогат добитък, събрано за обща паша. — Б.ред.ел.изд. ↑

[2] Хидрия — древногръцки керамичен съд за вода или вино, който често се използва като урна за съхранение на пепелта на техния притежател. — Б.ред.ел.изд. ↑

4

Следобед отидох в Центъра за борба със заразните болести при началника на отдела „Лекарства и снабдяване“ доктор Петър Тошков. Този Петър Тошков щеше да ръководи опресняването на моите познания по ветеринарната фармацевтика. Според духа на онова писмо с печата моите досегашни фармацевтични познания бяха значително изостанали от развитието.

Затова влязох в кабинета му с понижено самочувствие. А като го видях такъв огромен, грубоват и разгърден не по началнически, внушителен като директор на някой месокомбинат от републикански мащаб, аз съвсем загубих настроение. Кой знае защо този вид началници действуваше лошо на нервите ми.

Казах „добър ден“ и оставих онова писмо на масата му: исках да спестя излишните приказки, около представянето си.

Доктор Петър Тошков ме изгледа равнодушно и се прозина с една доста звучна и широка прозявка. Може би той си мислеше, че като се прозява така срещу мен, ще ми внуши респект още от пръв поглед и ще ме накара да си помисля сериозно за предстоящите ни занимания. Но по моето лице не помръдна нито един мускул. Ненаправно служех по ония места, където са се подвизавали личности като юначния Момчил и безстрашния Мехмед Синап.

— Значи, ти си бил тоя Анастаси Буков? — каза началникът на отдела. Той разтърка очите си и отново се прозина. — Брех да му се не види! Аз си те мислех съвсем друг по външност. Е, нищо, драго ми е. Седни.

Той надписа някаква резолюция върху писмото, после повика разсилния и му поръча да го занесе в архивата. Когато разсилният излезе, докторът ми кимна покровителствено:

— Мини утре при касиера, за да си получиш дневните. Парите са си пари.

— Моля — казах аз. — Не бързам. Има време. — И запитах чинно, както подобава на един командирован, който не мисли да

злоупотребява с оказаното му доверие: — А къде ще се провежда инструктажът, другарю началник? Бихте ли ми обяснили?

Докторът трепна, погледна ме малко изненадано и разпери ръце. Както ги беше повдигнал над масата, те наподобяваха криле на вятърна мелница. Виждах бях вятърни мелници на картинки.

— Инструктаж? — Доктор Петър Тошков грубо се изсмя. — Тази дума е купешка, драги ми. Това — едно. И после: какъв инструктаж ти е дошъл на ума? И Светозар Подгоров, нашият директор, обича да ги приказва такива: инструктажи, квалификации и тути кванти. Но той е директор. А ти, Анастаси, говори по човешки, просто. Тъй ли хортуваш с ония твои туземци от Триград? Не? Е, а тук защо се превземаш? Искаш ли да пийнеш една лимонадка? Не щеш? Аз пък ще си пийна. — Той отиде до големия шкаф в дъното на стаята, разтвори капачиците му и извади от една кофа червена бутилка с лимонада. — Студено е питието, защото го държа в изкуствен лед. Втвърден въгледвуокис. Ти наистина ли няма да вземеш? Съжалявам. — Бутилката изглеждаше като детско биберонче в огромната му лапа. — Наздраве! — Той избърса с длан пухкавите си устни и отново седна на мястото си. — Та по въпроса за така наречения инструктаж. Туй го измисли Подгоров, нашият директор. Трябвало според него „кадрите по места“ — така нарича той нашего брата от провинцията: кадри по места! — да дохождат един по един в София, та с очите си да видят и с носовете си да помиришат най-новите видове лекарства и тинктури и с пръсти да пипнат най-последния асортимент от клещи и ланцети, с каквито разполага нашият ведомствен склад. Туй нещо — инструктажът — можеше и другояче да се нареди: един каталог с индикации и обяснения и с няколко картинки, за да е по-нагледно, и готово! А така, както Подгоров го измисли, е губивреме — казвал съм го и на него лично, и в колегиума. Но той си има една теория — че най-добрата вода се пиела от извора. Тъй ли е? Вятър! Като пия лимонада, зер ми е лошо? Не ми е лошо, напротив! Така стои въпросът с тоя инструктаж. Ти, драгичък, си номер едно от кадрите, които аз ще имам честта да просвещавам. Дано в твоя район да е тихо и мирно. През летния сезон да снемеш човек от службата му — туй не ми увира в главата, но както и да е! Наслаждавай се на софийските хубости и всяка вечер прави по три метана на ветеринарния господ, та да запази

живи и здрави триградските говеда, докато пак се завърнеш в обетованата земя.

— Как ще водим заниманията? — попитах аз с угаснал глас, защото гърлото ми беше започнало да пресъхва.

— Заниманията? — Докторът отново разпери ръце. — Ще ти дам адреса на нашата складова служба. Там има един чудесен момък, който всичко знае.

— Само това ли?

— Има време бе, Анастасие! — засмя се весело докторът. — Защо бързаш? Който много бърза из пътя, далеко не стига! Аз съм мотоциклетист и туй го зная от опит. Ти мотор караш ли?

Поклатих отрицателно глава.

— Рибар ли си?

— Не съм.

— Не обичаш ли да зяпаш как другите ловят риба?

Излъгах, че обичам.

— Е, тогава ще станем добри приятели — каза докторът и потърка ръце. — Ще те настанявам отдире, на седлото, и ще те вода с мен. Пък като се завърнеш в Триград, ти ще ме поканиш да ти дойда на гости. Бива ли?

— Ще ми бъде много приятно — казах аз.

— А пъстърва има ли по вашите реки?

Обясних му, че нашите реки са претъпкани с пъстърва. Дори му казах, че има един човек на име Ракип Колибаров, който всеки ден лови по няколко килограма.

— Ракип Колибаров — каза замислено докторът.

После той премига няколко пъти, като че ли искаше да си припомни нещо. Пък и аз си помислих: защо наистина това име, името на Ракип Колибаров, кара хората да се умълчават?

А докторът разкърши рамене и погледна часовника си. Наближаваше пет.

— Анастасие — рече той, — иди в съседната стая при другарката Ирина Теофилова. Помоли я да ти обясни някои неща, а като стане време за излизане, аз ще намина да те взема. Бива ли?

— Разбира се! — казах аз. И допълних много въодушевено. — Непременно ще ви чакам.

В тази съседна стая имаше две маси и срещу всяка от тях седеше по една млада жена. Когато влязох и заставах до вратата, те повдигнаха едновременно главите си и любопитно ме изгледаха.

Кой знае защо, може би от горещината, аз стоях до вратата и си мълчах. Аз гледах жената, тази, която беше от лявата ми страна, и очите ми като че ли не можеха да се откъснат от лицето ѝ. Но какво лице, господи! Струваше ми се, че съм го виждал много пъти, че ми е познато, и все пак съзнавах много ясно, че сега за първи път се мяркаше пред погледа ми, като картина от някаква илюстрирана книга. Ах, да! Ако не беше задухаха, аз щях веднага да се досетя, разбира се. Това лице напомняше картина от ренесансово време: разкошна черна коса, черни вежди и извити мигли на мадона и големи светли очи. Светли като моето южно небе над Видла. Но южното небе над Видла беше прозрачносиньо, а тия сини очи имаха мраморен блясък — сияеха като флуорити, а сами бяха непроницаеми — наподобяваха очите на Авакум.

Тя помръдна с рамене и се надигна полека от стола си. Сега аз я видях изправена. Нейният ръст беше малко по-висок от среден. Тя изглеждаше закръглена в раменете и в бюста си, без да е пълна, и всичко у нея като че излъчваше зрялата прелест, ранното лято на женската хубост.

Тя каза: „Какво обичате?“ — и очите ѝ спокойно ме премериха от главата до петите.

— Търся другарката Ирина Теофилова — обясних аз и се прокашлях, защото бях много зажаднял за вода.

Тя кимна с глава, но аз не разбрах какво искаше да каже, затова продължавах да си стоя до вратата.

Тогава иззад масата отдясно се изправи другата жена. И тя беше на ръст колкото първата и трябва да си призная, че и тя ми направи много хубаво впечатление. Само че косите ѝ бяха кестеняви и изглеждаше малко по-слаба. В кафявите ѝ очи нямаше нищо забележително, но ми се стори, че гледаха някак прекалено дръзко и дори закачливо. За разлика от *първата* нейните ръце бяха по-голи и деколтето на роклята ѝ — по-отворено. То правеше една хубава чупка в средата.

— Вие, другарю, от провинцията ли идете? — запита ме тя. Не зная защо тя попипа с ръка брошката си. Лъскавото украшение лежеше

точно там, където деколтето ѝ правеше онази красива чупка.

Нейният въпрос беше доста конкретен.

— От провинцията идвам — казах аз. — От Триград. — И на свой ред запитах: — А вие по какво познахте?

Такава беше първата ми среща с персонала на доктор Петър Тошков. И Теофилова, и Чавова бяха доста любезни. Черпиха ме с вода и ми разказаха интересни неща. Но повече говореше Христина Чавова. Тя ми каза, че мургавият цвят много ми отива и че синята ми връзка отговаряла по тон на очите ми. На това място от нашия разговор Ирина Теофилова се усмихна с подчертана снизходителна усмивка. Пък нямаше защо да се усмихва така, защото връзката наистина отговаряше по тон на очите ми, въпреки че беше малко по-тъмна. Личеше си, че Теофилова притежаваше по-суров характер. Но аз повече разговарях с машинописката. Тя ме уведоми, че тяхната профорганизация развивала активна дейност и че благодарение на тази дейност за служителите при центъра била инсталирана удобна баня с два душа и огледало. Банята се помещавала на таванския етаж.

— И вие можете да я ползвате, защото сте командирован към нашия отдел — каза ми Чавова. — Искате ли да ви заведе?

Тук Ирина Теофилова пак се усмихна.

В този момент при нас влезе доктор Петър Тошков. Сега той беше закопчал ризата си. Но аз се учудих ужасно, като видях, че под бялото си сако той беше навлякъл един дебел вълнен пуловер.

— Анастасие — каза ми докторът, — работното време изтече. Трябва да си вървим.

Аз се сбогувах любезно с Чавова, а на Ирина Теофилова кимнах студено с глава. Доктор Петър Тошков направи обратното: той кимна небрежно на Чавова, а ръката на Ирина — така ми се стори — задържа в лапата си няколко секунди повече, отколкото беше необходимо.

И така аз ще разкажа още няколко страници, а после ще оставя Авакум да продължи тази история докрай.

Като излязохме на улицата, докторът ме помоли да го почакам една минутка. Всъщност той ми каза само: „Анастасие, стой тука за минута“ — и тозчас се шмугна в задния двор на сградата. Останал сам и макар че стоях до централния вход на учреждениято, чувствавах се

доста потиснат. Мислех си: Ако сега излезе машинописката Чавова и ми каже: „Другарю Буков, не бихте ли се поразходили с мен?“ — или: „Не бихте ли ме изпратили до вкъщи?“ — аз непременно щях да се съглася. В края на краищата все някак трябваше да се убие времето. Така си мислех и наистина — аз предчувствувах това — Чавова излезе. Тя весело приказваше с един млад човек и не ме забеляза.

Докато я изпрацах с очи, аз дочух страшна пукотевица. Яхнал един червен и гърмящ мотоциклет, докторът пристигна и властно ми махна с ръка.

— Качвай се отзад — изкрещя ми той през пукотевицата. — Ще те вода на язовира „Искър“!

Чавова не успя да ме забележи, тъй че аз нямах никакви ангажименти. Можех да скитам на воля, където си искам. Но в тоя миг си спомних за Авакум и изтръпнах.

— Другарю Тошков — казах му аз, — имам един приятел, археолог, комуто съм обещал...

— И него ще вземем, качвай се! — изрева докторът и удари с крак по паважа. — Голяма работа! Къде е този приятел?

Обясних му, но той подкара машината тъкмо в противоположна посока. Нито знаех къде препускаше по тая неизвестна посока, нито ми беше ясно къде ще сложим Авакум. Мотоциклетът като всички мотоциклети имаше само едно допълнително седло!

А по-сетне се изясни, че тревогите ми са били напразни. На две минути от центъра докторът имаше гараж — дъсчена барачка в двора на една четириетажна сграда. Той измъкна от барачката тъкмо това, което ни трябваше — кош. Просто го донесе на ръце до мотора и със същото усилие с каквото аз носех например лекарската си чанта.

И ние полетяхме към музея.

Авакум, който рядко се изненадваше от нещо, този път остана доста учуден.

— Ти ли си археологът? — стисна ръката му докторът. — Браво! Аз пък съм Петър Тошков, началник на туй момче по линия на лекарствата. Сядай в коша, ще те водим на язовира за риба!

Авакум повдигна рамене, после сложи ръка на задния си джоб. Но нали беше човек на действието — не се колеба дълго. Впрочем той веднага се настани в коша.

Като излязохме на шосето, докторът „наду“ машината, вятърът писна покрай ушите ми и целият свят полетя стремглаво срещу мен. Заврях нос в широкия докторов гръб и затворих очи.

След тридесетина минути ние пристигнахме на язовира. Когато слязох от седлото, стори ми се, че земята бяга под краката ми: докторът беше „гонил“ с повече от сто километра в час. Но Авакум поразкърши рамене и се прозина.

— Бавничко карахте — каза той на доктора. — Откровено казано, мен ми доскуча.

Докторът се почеса по тила:

— Можех и по-бързо, но се боях за момчето. Току-виж, че изпаднало някъде. А после?

— После Фатме от Видла щеше много да скърби — намигна ми Авакум.

Аз едва не политнах, въпреки че земята се беше поуспокоила вече.

— Каква Фатме? — попитах аз.

— Тази, с двата реда синци. Забрави ли?

Легнах по гръб на тревата. Шумеше тих ветреца, по небесната шир плаваха малки сребристи облачета с накъдрени крилца. Аз си спомних, че поетите сравняват тия облачета с ладийките платноходки. Плават си платноходките по небесния океан. И това пътешествие, гледано отдолу, изглежда много красиво. Сетне се обърнах с лице към водата, устремих очи към далечните сини брегове и дълго и от душа се любувах на тази голяма придобивка за народното стопанство.

А през това време моят приятел и доктор Петър Тошков водеха оживен разговор. Оказа се, че и двамата са манияци на мотоциклетна тема, че еднакво уважават една и съща фабрична марка, че еднакво обичат пределната скорост и че по един и същи начин задействуват при нужда ръчната и крачната спирачка. По време на тоя въодушевен разговор, докторът на няколко пъти блъсна Авакум по рамото и Авакум на няколко пъти го черпи с цигари от своите. После и двамата откриха, че пушат едни и същи цигари и че страдат еднакво от една и съща кашлица.

— Ами лютиви чушлета обичаш ли? — попита го докторът.

— Много!

— И аз. Ами пържена риба?

— Умирам.

— И аз. А какво предпочиташ: бялото или червеното?

— Червеното.

Това чудно единомислие разчувствува много доктора.

— Че как да не съм те познавал досега! — провикна се той съвсем умилен. — Аз цял живот съм търсил такъв побратим като тебе! Браво! — Той се позамисли за миг. — Ха да видим сега другата страна на медала, духовната. Аз например се боря с нещо. А ти?

— И аз.

— Моите врагове са бацилите. Ти имаш ли неприятел?

— Аз съм археолог. Моят неприятел е времето.

— Дай си ръката! Тъй. — Той пак се позамисли. — Ами какви хубавици повече харесваш?

— Тъмнокосите.

— Тях, да се не види! И аз.

— А защо „да се не види“?

— Моята е тъмнокоса. Аз съм решил да се женя и съм направил избор. Съвсем тъмнокоса.

— Чудесно!

— Не е чудесно. Ти си по-млад и ще ми я грабнеш изпод носа!

— Няма. — Авакум протегна ръка: — Parole d'honneur! Аз държа на думата.

Последва ръкостискане. Ставите и на двамата изпращаха.

Аз погледнах Авакум. По устните му цъфтеше неговата обичайна добродушно-снизходителна усмивка, но очите му гледаха студено. „Играе“ — помислих си аз и не зная защо стана ми мъчно за доктора. Тоя особняк се горещеше и се вълнуваше истински, а Авакум си играеше на „горещене“, за да се забавлява и за да опипва душата на другия.

След тоя задушевен разговор, докторът отиде малко по-надалече, за да хвърля въдицата си на по-тихо място. Той сигурно „умираше“ от желание да улови някой и друг шаран, за да нагости богато новия си приятел и побратим. Авакум приседна до мен, помълча някое време, после се обърна настрана и тутакси заспа.

Над язовира започна тихо да се здрачава. Вятърът се усили, водата потъмня. Отсрещният бряг се стопи и изчезна в сумрака на настъпващата вечер.

Докторът се завърна оклюмал. Той вървеше безшумно по тревата, но Авакум като че ли дочу стъпките му в съня си. Той се изправи дори по-бърже от мен, усмихна се и поклати глава.

— Не кълве! — въздъхна докторът.

— Нищо — каза Авакум, — ще си купим риба от ресторанта.

Той обкрачи машината. Сега докторът се намери в коша. Беше му тясно, та трябваше да се попрегъне малко. Аз пак заех предишното си място. Знаех, че Авакум ще кара лудо, но не изпитвах никакъв страх. Чувствувах се удобно и сигурно като на лекарския си стол.

Наближаваше девет часът, когато стигнахме пред комплекса „Изток“. Завихме по главната напречна улица, после пак завихме и докторът посочи третата сграда отляво.

— Приятели — каза докторът и ни изгледа с победоносна усмивка, — виждате ли тия прозорци на партера, дето са облепени отвътре с вестници? Тук живее доктор Петър Тошков. Предлагам ви да му идем на гости. Напред, другари!

Горните етажи на сградата не бяха довършени още, та трябваше да прескачаме през купчини от баластра и пясък, докато да се доберем до входа. В хола миришеше на вар и цимент. Докторът отключи вратата и любезно ни пропусна пред себе си.

Централното място на апартамента заемаше един широк вестибюл. Тук имаше само една кръгла маса, покрита със стари, пожълтели вестници, и няколко стола. Докторовият кабинет приличаше едновременно и на походен аптечен склад, и на занемарена лаборатория: между кутиите, кутийките и стотиците шишета с лекарства и киселини лъщяха разни реторти и колби, валяха се из прахоляка епруветки и спиртни лампи и всичко беше толкова на гъсто нахвърляно и в такъв ужасен безпорядък, че ако човек случайно оставеше шапката си някъде, мъчно би могъл да я открие повторно сред джунглата от стъкларии, препарати и картонаж.

— Анастасие — каза докторът и очите му заблестяха от доволство и гордост, — как ти се вижда тая светая светих на

ветеринарната мисъл?

— О — казах аз и започнах да оглеждам любопитно тавана.

— Имай търпение! — потупа ме докторът по рамото. — В тая светиня има от всичко по малко. И всичко сам си приготвявам, а някои неща направо измислям. Тук ще е твоето училище и никъде другаде!

И понеже си мълчах, докторът намери за необходимо да допълни:

— Аз, драгичък, освен медицината съм завършил и биохимия и поради тази причина разбирам туй-онуй от лекарства и настойки. Тъй че стой зад мен и се не бой!

След „светая светих“ ние разгледахме другите части на апартамента. В спалнята имаше само едно двойно легло, покрито доста несръчно с няколко одеяла от войнишки тип. Върху прясно боядисаните стени бяха забити куки и пирони — варварски акт според мен, който и в Триград, че и в къщурката на дядо Реджеп не се практикуваше вече. По тия пирони и куки висяха обесени одеянията на нашия биохимик.

Кухнята приличаше на кабинета с тази разлика, че тук хаосът се състоеше от домашните принадлежности на доктора: трябваше много да внимаваме, за да не стъпим в някоя от тенджерите или да не се докоснем, без да щем, о някой окаден тиган.

— Докторе — запита го Авакум, — доколкото разбрах, ти си ерген — за какъв дявол ти са тогава всичките тези атрибути?

Стори ми се, че докторът се смути: той заби поглед в краката си, като че ли там беше написан отговорът на Авакумовия въпрос.

— Какво да се прави — каза той. — Имам слабост към кухненските работи, а защо — господ знае! Мина ли покрай магазин за такива неща — драго ми е да се отбия и да си купувам кога тенджера, кога чайник или тиганка. Долу в избата имам още два пъти по толкоз!

Той погледна разпилените съдинки и се усмихна:

— Пък кой знае, може да дотрябват някога! Всичко се случва.

Авакум тозчас се съгласи, че всичко се случва на тоя свят. Той например купувал детски книжки, илюстрирани. И уверяваше разпалено доктора:

— Две етажерки съм напълнил — буквално догоре. И още толкова държа на тавана.

— Виж, за детски книжки не ми е дохождало на ум! — каза замислено докторът.

— Нищо — кимна му Авакум. — Ако стане нужда някога — аз съм насреща, ще ти услужа.

Докторът поглади брадичката си и щастливо се засмя.

Пък аз бях ходил в квартирата на Авакум и знаех с абсолютна сигурност, че той няма нито една детска книжка в библиотеката си.

След това докторът наметна една бяла престилка върху раменете си, превърза я на „фльонга“ отдире и захвана да чисти рибата по един много виртуозен начин. Ние следяхме работата му с голям интерес. Но по едно време той отпусна ръце и дълбоко въздъхна.

— И компанията е чудесна — каза той, като ни гледаше тъжно, — и рибата е прясна, и виното съм осигурил. Само една подробност липсва, за да бъде картината пълна.

— Тъмнокосата — усмихна се Авакум.

Докторът го изгледа ласкаво и кимна с глава.

— Докторе — каза той, — ако нямаш нищо против, аз бих могъл да поканя от твое име Тъмнокосата и тя ще ни удостои с присъствието си — в това се обзалагам. Но само при едно условие. А именно...

— А именно? — начумери веждите си докторът. Той плюсна очистения шаран върху масата и скръсти ръце на гърдите си. В тази поза, ако имаше мустаци и беше облечен в трико, той щеше съвсем да прилича на някогашните световни шампиони по гръко-римска борба.

— Адресът ѝ — засмя се Авакум.

Докторът свали ръце от гърдите си и една широка усмивка разтегли устните му почти до ушите.

— Адресът ѝ!... Ирина Теофилова, улица „Брод“ номер 33. Не е далече оттук. Да го запиша ли на листче?

Авакум махна с ръка.

Кога и как разцъфна тази любов?

Тя дойде ненадейно, както ненадейно появява вятърът от юг през топлите летни нощи. Тя дойде след първия поглед онази вечер, може би след първата усмивка. А когато се събуди заранта, тя вече цъфтеше в душата му. Така разцъфтяват овошките в края на пролетта: привечер са зелени, пъпките са затворени, а когато розовината на изгрева залее света — усмихват се в невестинско облекло.

Ирина и Чавова стояха в малкото дворче зад тухлената къща и кой знае — сигурно си бърбраха както винаги, за скучни делнични неща.

Тогава Авакум каза:

— Вашият началник, доктор Петър Тошков, кани и двете ви на скромна вечеря.

Докторът го беше изпратил само за Ирина, но му дожаля за другата — затова и умножи поканата на свой риск.

През отворения прозорец на партера струеше жълта светлина. Откритите и заоблени рамене на Ирина, ръцете ѝ, шията — всичко у нея блестеше с мек блясък като стара позлата. А в черната дълбочина на очите ѝ като да грееха мънички, едва видими далечни звезди.

— Ще има прясна риба за вечеря — каза Авакум.

— Боже, колко обичам прясна риба — плесна с ръце Чавова.

Ирина мълчеше.

— Докторът ви чака — каза Авакум.

Тя повдигна глава и очите му се срещнаха с нейните. Тя го наблюдаваше спокойно, съсредоточено, без да бърза и без да се стеснява.

И макар че издържа погледа ѝ и сам да я наблюдаваше също така спокойно и съсредоточено, Авакум за пръв път в живота си не направи никакъв извод. Онази сметачна машина у него, която винаги и безпогрешно превърташе механизмите си, когато до съзнанието му достигаха възприятията, сега мълчеше, не действуваше, като че ли изведнъж беше пресекнал токът, който я захранваше с живот.

— А вие ще ни изпратите ли на връщане? — попита Ирина, като не сваляше очите си от лицето му.

Сега в машината проблесна някаква искрица от живот.

— Разбира се — кимна Авакум, — ще ви изпратя. — И си помисли: „А докторът?“

Вечерта премина весело. Аз обяснявах на Чавова някакви проблеми във връзка с кокошата чума, докторът пържеше рибата, а Ирина и Авакум подреждаха масата и на няколко пъти ръцете им се допираха и тогава всеки от тях поглеждаше гузно към сияещия от щастие домакин. После започнахме да се храним и Теофилова стана много ласкава и много любезна с доктора, потъркваше се в рамото му, пълнеше чашата му с вино и дори съвсем не забелязваше Авакум.

Към единадесет часа докторът захвана да се прозява, а след малко се облакът на масата и оброни глава.

Ние се сбогувахме набързо и се измъкнахме навън.

Грееше луна. Аз и Чавова вървахме напред и оживено разговаряхме за метила, за овцете. Ирина мълчеше. И Авакум нямаше настроение — Ирина беше се държала прелюбезно със своя началник по служба. Но когато се разделяхме, тя едва ми кимна с глава, а на него се усмихна мило и с някаква виновна и тъжна усмивка. Беше тиха и светла нощ.

Работеше като секретарка на отдела „Лекарства и снабдяване“ и усилено четеше, щеше да се явява през есента на конкурсен изпит за аспирантско място в университета.

Имаше нещо особено, противоречиво и в живота, и в поведението — и то не остана скрито за Авакум. Когато бяха заедно с доктора и вън от службата, тя всякак се мъчеше да му угажда, понасяше грубите му шеги, оставяше ръката си в неговата и много и от сърце се смееше. А останеха ли насаме с Авакум и отвореха ли дума за него — в очите ѝ светваха зли пламъчета, потрисваше се.

А с Венцеслав Рашков, красавеца магазинер на отдел „Лекарства и снабдяване“, любимеца на Петър Тошков — с тоя млад човек се държеше вулгарно, с пресметната жестокост и страстно търсеше повод да го унижи и осмее, особено пред свидетели. Нещастникът не беше прочел много нещо през живота си, а тя го задяваше: „Венцеслав, какво мислиш за Бернар Шоу? Велик френски писател, нали? — И като го изчакваше да кимне утвърдително с глава, питаше: — А чел ли си неговия роман «Тримата мускетари»?“

— Струва ми се, че съм го чел някога — мънкаше Венцеслав.

Тя се смееше весело, до сълзи.

Но случваше се след работа да го улови подръка и да го води със себе си на далечни разходки. Вземаха рейса за Витоша или се запиляваха някъде из широките поляни около Драгалевци.

След срещите при доктора Ирина ставаше някак особено мила с Авакум. Шепнеше ласкаво, скланияше главата си на рамото му. Мълчаливо му подсказваше, че ако потърси устните ѝ, няма да му се противи дори за миг. И макар да се стремеше към нея с всяка своя

клетка — играеше си на някакво изкуствено платонично приятелство: нали сам беше обещал на доктора с parole d'honneur, че няма да отнеме любимата му? Трудна беше тази безсмислена игра, но той стискаше зъби и играеше като някакъв Сирано от романтичните времена.

Само няколко нейни думи или постъпки да подложеше на обичайния си анализ — и Авакум щеше да разбере много черти от характера ѝ и много неща от живота ѝ щяха да му станат съвършено ясни. Следа нямаше да остане от това „особено“ у нея и от романтиката и всичката загадъчност около образа ѝ би изчезнала така внезапно, както внезапно беше дошла и любовта.

Но той не искаше нищо да анализира и нищо да изследва. Сега небето беше по-синьо за очите му, звездите по-златни нощем, интегралните уравнения — по-занимателни откогато и да било. Сега се усмихваше по-често над теракотените парчета и много по-рядко се застояваше в ателието си отпреди. Излизаше ли вън от града и усетеше ли полъха на топлия вятър, не определяше и не уточняваше посоката му, както правеше доскоро, „юг–югоизток“ например, а се обръщаше с лице към него, затваряше очи и се вслушваше в песента му — и като че ли тази песен чуваше за пръв път.

Така се запозна Авакум с доктор Петър Тошков — началника на отдела „Лекарства и снабдяване“ — и с неговата тъмнокоса секретарка Ирина Теофилова.

Тримата ходехме често на излети из околностите на София и понякога водехме с нас машинописката Чавова с магазинера Венцеслав Рашков. Лично аз се чувствавах най-добре, когато Ирина и Венцеслав ходеха на мачове — те бяха запалени по футболния спорт. Тогава Петър Тошков ловеше риба и мълчеше, Авакум също мълчеше, а пък на нас с Чавова ни беше много весело. Никога не съм събирал толкова пеперуди, колкото през тия слънчеви дни.

Това са минали работи. Като си помисля за тия тихи и безгрижни часове, кой знае защо все ми идва на ум мотото на Тургенев към неговата повест „Пролетни води“:

*Вий, години свидни,
вий, щастливи дни —
отшумяхте, сякаш*

пролетни води.

Но време е, струва ми се, аз да отшумя от тоя разказ. Все пак аз съм ветеринарен лекар и детективските работи не са ми твърде по вкуса. Предпочитам ливадите около Видла. А към лагеруването на кооперативния добитък винаги съм проявявал непресъхващ интерес.

На двадесет и седми август към десет часа преди обяд Смолянското управление предаде по ефира една къса зашифрована радиograma. Няколко минути по-късно полковник Манов, началник на отдел при Държавна сигурност, четеше дешифрирания ѝ текст:

„Ваксината, изпратена от центъра, не действа. Към днешна дата целият пограничен район от Доспат до Смолян и на дълбочина до 30 километра е обхванат от шап. Болестта бързо се разпространява на север. Вирусите не губят от интензивността си. Положението е застрашително.“

Полковникът прочете още веднъж радиogramата, подчерта с червен молив изречението „Ваксината, изпратена от центъра, не действа“, постоя неподвижно няколко минути облегат на стола си, после започна неспокойно да се разхожда из кабинета, като мърдаше с устни и чумереше вежди.

Какво значеше това: „Ваксината, изпратена от центъра, не действа“? Той извади от чекмеджето на бюрото си преписката от Смолянското управление и както стоеше прав, запрелиства едно подир друго сбитите резюмета на съобщенията:

„17 август. Триград. Внезапна поява на шап със силна интензивност. Масови и едновременни заболявания с посока юг–север. Тревога сред населението на пограничните селища.“

Думите „едновременно“ и „юг–север“ бяха подчертани с дебели червени черти.

„18 август. Само за едно денонощие заразата е обхванала и районите на Доспат, Борино, Лъките.“

Границата е блокирана. Пълна карантина и преустановяване на движението по пътищата.“

„19 август. Масови заболявания и в района на Девин.“

„20 август. Шап в целия смолянски край.“

„23 август. Нищо утешително. Мерките не дават резултати. Болестта напредва към равнините.“

Тук имаше и две разпореждания: на министъра на земеделието и на министъра на вътрешните работи. Като предупреждаваше, че бедствието може да прерасне за държавата в опасност от национален мащаб, министърът на вътрешните работи изискваше от Гранични войски, Държавна сигурност и санитарните власти най-специални мерки за локализиране на болестта и за разкриване на вредителите, които разпространяват и пренасят тайно през граница отровните вируси.

Полковник Манов пак прочете писмото — за двадесети път може би — и отново захвана да се разхожда из слънчевия си кабинет с разтревожено и смръщено лице. И си мислеше така: Държавна сигурност, разбира се, е длъжна да открие ръцете, които подклаждат огнищата на пожара, но пък работа на центъра е да локализира и да пресече разпространението на болестта. Тогава какво значи това „Ваксината не действа“?

Той поръча на телефонистката да го свърже с доктор Светозар Подгоров, директор на Центъра за борба със заразните болести. Полковникът го познаваше отдавна, затова веднага му заговори на „ти“.

— Слушай, приятелю — започна той, като се мъчеше да изглежда колкото се може по-спокоен. — Можеш ли ми каза коя дата сме днес?

— Двадесет и седми август — отговори бавно и невъзмутимо докторът.

— Така... — Полковникът преглътна и облиза устните си. — Преди една седмица ти ме уверяваше, че шапната епидемия край границата щяла да бъде ликвидирана от твоите хора само за пет-шест дни. Спомняш ли си?

— Вирусите излязоха много устойчиви — отвърна докторът.

— Ами твоята ваксина на какъв господ служи? — избухна полковник Манов. — Нали ти се кълнеше, че това не било ваксина, а еликсир?

— Първо — каза докторът, — ваксината не е моя, аз нямам честта да съм неин откривател. Второ — тя е произведена от фармацевтичните заводи на Германската демократична република, доставена е от нашето правителство и е приета с протокол от специална комисия, назначена с министерска заповед. Всичко това, струва ми се, трябва да се има пред вид, когато се говори за въпросната ваксина. И, трето...

— Трето — прекъсна го полковникът, — аз искам да зная, Държавна сигурност иска да знае: защо твоята доброкачествена ваксина не действа според протокола на специалната комисия? Защо тя въпреки всичко не изгражда имунитет? Аз те моля да ми обясниш този незначителен факт. И ще чакам да ми отговориш най-късно до обяд. — Той помълча няколко секунди. Оттатък също мълчаха. — До обяд, разбра ли? — повтори полковникът.

И тресна слушалката.

После угаси недопушената си цигара, издуха сивата пепел, която беше попаднала върху смолянската преписка, и натисна звънеца.

В рамката на вратата застана дежурният лейтенант.

— Позвънете на Авакум Захов и му предайте, че го викам да дойде тутакси при мен — заповяда полковникът и погледна хронометъра си.

Часът беше десет без четвърт.

Авакум влезе в кабинета на началника, поздрави чинно, както изискваше служебната йерархия, и не помръдна от мястото си при вратата, докато полковникът не се изправи и не му подаде ръка.

Сега лицето на полковника стана някак по-светло. То сякаш изведнъж беше озарено от чиста и топла вътрешна светлина. Ядовитото настроение изчезна от очите му — в гледците им бяха лумнали радостни огънчета, а по устните му пропълзя и разцъфна ласкава и сърдечна усмивка. Но това продължи няколко секунди. Полковникът се прокашля, макар и да не му се кашляше, после (и кой

знае защо) той се намръщи и много усърдно захвана да чисти (ах, Авакум прекрасно познаваше тоя негов обичай!) някакъв въображаем пращец от ревера на тъмното си ластикотинено сако и тихо запита:

— Имаш ли много работа в музея?

Авакум знаеше, че този въпрос беше само едно мостче към деловия разговор, който щеше да последва, затова се усмихна мълчаливо и повдигна рамене. После той извади цигарите си, помоли за разрешение да запуши, запали, без да бърза, и всмукна силно от дима.

— Сякаш се установява някакво неписано разписание между нас — каза полека той, като се любуваше на къдравото колелце, което беше издухал. — Миналата година, ако си спомняте, вие ме извикахте пак в края на месец август, за да ме изпратите на работа в Родопския край. Имам пред вид доспатско-момчиловската афера. Тогава аз бях зает с възстановяването на една голяма и живописно изписана гръцка амфора. Сега работя върху две чудесни йонийски хидрии и ето вие пак ме викате, и по същото време, за да ме изпратите отново в Родопския край. Благодаря. По ония места около Триград времето е прохладно, приятно е да се пътува.

Той се понамести в креслото и протегна краката си напред. Клепките му бяха полуспуснати, устните събрани, сухото му лице изглеждаше неподвижно, като да беше заспал.

Докато той седеше така в креслото и може би се усмихваше със своята снизходително-добродушна, но видима само в очите усмивка, полковникът едва не подскочи от стола си. Той разпери ръце, наведе се и гърдите му натиснаха тежко предната част на полираното бюро.

— Другарю Захов — каза той, като не снемаше очи от лицето му. — Ти откъде знаеш — какво ти е дало основание да предполагаш, че аз ще те пращам пак в Родопския край и специално — в Триград?

— Шапната афера — отвърна тихо Авакум.

— Но защо мислиш, че аз непременно съм те извикал по повод на тази шапна афера? Ами ако съм намислил да те пусна по следите на изчезналия документ, който засяга секретни страни от нашето медодобивно производство?

— И това е много важно — каза Авакум. — Но аз се обзалагам срещу каквото щете, че вие сте ме извикали специално заради шапната афера. Дори мога да ви кажа защо. Искате ли?

Полковникът потърка челото си с ръка, огледа се, като че ли се боеше да няма трето лице в стаята, и повдигна рамене.

— Погледнете, моля — усмихна се Авакум. — На бюрото ви е поставена папка и на десния ѝ горен ъгъл личат номер и надпис, красиво изрисувани с червен молив. Разбира се, надписът е условен, но аз зная много добре какво означава: това е кодовият знак на Смолянското управление. Запомнил съм го от времето на момчиловската афера. Преди да ме извикате, вие сте преглеждали преписката си със Смолянското управление — и това е съвсем очевидно. Но какво става сега в смолянския край?

Авакум изтърси пепелта от цигарата си и помълча.

— В смолянския край — продължи той — сега върлува страшен шап. Аз имам един добър приятел, ветеринарен лекар, служи в Триград. Той е на командировка в София и чрез него аз се запознах с някои хора от Центъра за борба със заразните болести. Ето откъде зная, че от десетина дни в смолянския край върлува шап.

Авакум угаси цигарата си и кръстоса крака.

— И тъй, на вашата маса лежи преписката със Смолянското управление. Под кориците има едно листче, което се подава малко навън. Без друго това е съобщение, радиограма може би, която току-що сте получили. Това съобщение ви е развълнувало много неприятно — иначе не бихте ме извикали така ненадейно, под тревога. Но какво всъщност се е случило? Аз се обзалагам, че от Смолян кодират: „S. O. S., положението се усложнява, пратете помощ.“ И вие сте си припомнили, че аз имам вече известен опит из ония краища, и сте заповядали тозчас да ме намерят и доведат.

Полковникът мълчеше.

— Още две думи — каза Авакум. — Позволявате ли? Споменах за това S. O. S. Изниква такъв въпрос: защо все пак болестта не утихва, защо заразата се шири така неудържимо? Нали още преди девет дни центърът изпрати ваксина за изграждане на имунитет? Но изглежда, че тази ваксина не действа, че тя не притежава необходимите качества за изграждане на имунитет. Ваксината е негодна. Аз се обзалагам срещу каквото щете, че от Смолян пишат именно така: ваксината е негодна.

Полковникът кимна с глава.

Авакум запали нова папироса и се умълча. Пръстите на лявата му ръка започнаха да почукват по облегалката на креслото. Пламъчетата, които блеснаха в очите му, докато говореше, угаснаха изведнъж, но лицето му не потъмня: то приличаше сега на една строга фасада, където прозорците са засенени със светли, меки, но непроницаеми завеси.

Полковникът седеше неподвижно, той като че ли беше току-що изслушал най-хубавата музика, каквато може един обикновен човек да чуе. В погледа, с който съзерцаваше своя събеседник, в начина, по който беше навел главата си встрани, в ръцете, които държеше склучени и сякаш застинали върху масата — във всичко това имаше почуда и възторг.

— Другарю полковник — наруши мълчанието Авакум. — Вие ме извикахте спешно — значи, работата е бърза. Аз съм на ваше разпореждане. — Той погледна началника и по тънките му устни само за миг се мярна бегла, едва забележима усмивка. — Вие от собствен опит знаете колко фатални могат да бъдат за едно дело няколко пропуснати минути. Груши закъснял и Наполеон загубил битката при Ватерло!

Полковникът се засмя.

И вместо да завърши срещата с обичайните сухи и протоколни напътствия и приказки, той дойде до Авакум, сложи ръката си на рамото му и простичко го запитва:

— Ти нали оттук ще започнеш? От тая загадка с ваксината?

Тоя въпрос съдържаеше всичко: и заповед за действие, и постановка на предстоящата за решаване оперативна задача.

Авакум се изправи и погледна електрическия часовник. Стрелките му показваха точно единадесет часа.

6

Складовете на центъра се намираха на около петнадесет минути път северно от Министерството на земеделието. Авакум повика кола, намести се удобно на задната седалка и затвори очи.

За него не беше мъчно да преодолее инерцията на заседналия си живот, защото работата му на реставратор археолог — и тя бе своего рода „детективска“ дейност. От белезите на частното, от признаците на *отделните* части на предмета той възстановяваше картината на *цялото*, точната форма на предмета. Отгатваше по причудливите извивки на теракотените парчета, по чупките и по онова, което липсваше между тях, точните контури на античния съд и мястото на всяка негова отделна част. Същия този индуктивен метод на изследване той прилагаше и в разузнаваческата си дейност, но както в реставраторската си работа, така и при разузнаването винаги и във всички случаи изхождаше от обширни и дълбоки познания за общото.

Схващаше ли Авакум вътрешното единство на тия две толкова различни по характер дейности? Той не обичаше да говори за себе си и още по-малко обичаше да слуша, когато други говорят за него. Само веднъж в разгорещен спор с няколко надменни млади художници той се беше изпуснал да каже: „Аз служа на красотата повече от всички ви!“ Имаше ракия на масата и може би тя му бе помогнала да направи това едничко самопризнание в своя живот. Аз, който го познавам много отблизо, и сега не мога да кажа какво по-точно имаше тогава пред вид. Дали своята дейност на изкусен реставратор? Или покриваше понятието за красотата със секретната си работа на разузнавач.

Както и да е. Колата го носеше към складовете на центъра и той се усмихваше в себе си: този път случаят го срещаше с познати хора. С Венцеслав Рашков, началника на складовия отдел, той беше ходил дори на излет до Искъра. Този момък, слязъл сякаш от някой първомайски плакат, първенец и в танците, и на спортната площадка, и в служебната дисциплина, не будеше подозрения: към такива хубавци, „приятни във всяко отношение“, Авакум се отнасяше с добродушна

снизходителност. Предричаше им успех по стълбицата на служебните повишения до ранг „началник-отдел“, щастлив семеен живот и пътуване зад граница с билет, спечелен от Държавната лотария. Той поощряваше Венцеслав: „Имаш щастлива звезда — играй на тото!“ — и му се смееше с незлобив смях. Разбира се, Венцеслав не се обиждаше. Той беше така устроен по характер, че и да искаше, не можеше да се сърди. Възприемаше смеха на Авакум като проява на интимност и доброжелателство, ласкаеше се и му беше благодарен в душата си. А що се отнася до тото — той попълваше редовно фишовете и в това отношение не се нуждаеше от насърчение. Понякога печелеше дребни суми и тогава, щастлив и до немай-къде обнадяден, черпеше колегите си и началника на службата с цветен локум.

Сега, като се отбиваше уж случайно при него, Авакум имаше намерение да задигне скришом две флакончета с ваксина от партидата, която се разпращаше в заразените погранични райони, и от другата ваксина, която лежеше още непокътната в оригиналната си опаковка. После щеше да отнесе тия проби в химическата лаборатория на Държавна сигурност, за да се установи дали те са идентични помежду си и дали има някаква разлика в интензивността им. И друго кроеше в ума си, но чакаше да пристигне на място, за да се ориентира в обстановката.

Когато колата наближи складовете, той поръча на шофьора да спре, а стотината крачки, които го делиха до входа, измина пешком. Това беше една къса и сбутана уличка в съседство с прелеза над гара Сердика, прашна и мръсна поради непрекъснатата върволица от каруци, които се търкаляха от сутрин до вечер по разкъртения ѝ паваж. Платното и тесните ѝ плочници се провираха между два реда ниски къщи и калдъръмени дворчета, зашумени тук и там с люляци и стари акации, посивели от жегата и уличния прахоляк.

Складовете на центъра се помещаваха в еднокатна, но масивна четвъртита постройка. Лицето ѝ гледаше към улицата, а гърбът ѝ опираше в една полегнала ограда от прогнили тараби, зад които стърчаха основите на започната някога, но недовършена и изоставена сграда. Като всеки склад и това помещение имаше мрачна външност, а излющената му мазилка и зарешетените прозорци усилваха още повече студения му, почти затворнически вид.

Авакум вървеше по насрещния тротоар, пътем изучаваше подстъпа за склада откъм улицата и кой знае защо — това се случваше рядко с него — изпитваше в душата си някакво странно и необяснимо безпокойство. Всъщност това не беше безпокойство, а едва доловимо смущение на съвестта: тоя миг, когато започна да оглежда мрачната и зловеща сграда, той съжаляваше вече за студеното си и пренебрежително отношение към нейния стопанин. Младият човек, веселякът, който беше принуден да прекарва по-голямата част от времето си в тоя огромен ковчег, заслужаваше, естествено, по-топли обноски и повече уважение.

„Сега ще му кажа нещо хубаво и приятно“ — помисли Авакум и натисна звънеца.

Авакум натисна втори път звънеца и понеже все още никой не му отваряше, той погледна часовника си. Беше единадесет и половина. Той повдигна ръката си, за да позвъни трети път, но не успя да докосне никеловото копче. Бравата щракна отсечено и тежко като затвор на оръдие, дебалата дъбова врата бързо се разтвори, сякаш беше блъсната навътре от могъща пружина, и пред Авакум застана един изплашен и като че ли втрещен от ужас човек.

Той видя пред себе си ниско човече на около петдесет години, плешиво и с набръчкано лице като овехтяла хармоника. То беше облечено в синя замърсена престилка, носеше очила с телени дръжки, но те бяха вдигнати високо над изшиления му нос — стояха като залепени върху изпъкналото му чело.

Авакум можеше с един поглед и само за няколко секунди да съзре и да запамети десетки големи и малки подробности от външността и облеклото на който и да било случайно срещнат човек. Това беше рядка способност, каквато малцина притежават: надарените с остра наблюдателност виждат и запамятват огромно количество подробности за необикновено късо време — зрителната им памет прилича на невидима, всичко записваща чудодейна кинокамера. Но Авакум притежаваше и една друга способност и аз мисля, че тя беше наистина изключителна. Със своя мимолетен поглед той улавяше не само подробностите и особеното в тия подробности, но откриваше чертите на характера зад тях, отгатваше действията на хората и в много случаи предугаждаше намеренията им.

Човечето със синята престилка стоеше пред него, гледаше го уплашено и мълчеше.

— Аз съм инспектор от министерството — каза Авакум, като се усмихваше мило и приветливо. После той пристъпи напред и тихичко затвори вратата подире си. В същия миг любезното изражение на лицето му се смени със сурова и заплашителна гримаса. С грубо движение той улови смутения човек за ревера на престилката му, наведе се над него и заби поглед в изплашените му помътнели очи.

— Какво видя през ключалката, негоднико? — запита го той.

Човекът отвори уста, а тесните му рамене подскочиха, като да ги беше пронизал електрически ток.

Без да сменя ръката си от престилката му, той заключи вратата и се ослуша: беше тихо като в напуснат дом. Наляво от малкия хол, сред който стояха, зееше дълбок и тъмен коридор.

— Пуснете ме — помоли с шептящ глас човечето. — Аз съм служебно лице!

— Служебните лица не шпионират през ключалките! — усмихна се със зла усмивка Авакум.

— Но аз не съм шпионирал, другарю инспектор!

— Не хитрувай! — Авакум го притегли по-близо до себе си. — Как да не си шпионирал? А защо престилката ти над дясното коляно е изцапана с подово масло? Защо е зачервено лявото ти око? Ти си късоглед човек — това се вижда по диоптрите на очилата ти. А защо си вдигнал очилата си нагоре?

Човекът в престилката облиза посинелите си устни и пое дълбоко въздух.

— Другарю инспектор — каза той с пресипнал и несигурен глас, — всичко това беше точно така, както вие го казвате. Аз действително гледах през ключалката и добре, че дойдохте навреме, за да сте ми свидетел и заедно да разберем тази работа.

— Аз винаги идвам навреме — усмихна се Авакум.

— Моля ви се, не се смейте, защото тази работа е много сериозна. — Човекът в престилката намести очилата си и сбръчканото му лице доби изведнъж по-авторитетен вид.

— Има ли тук други хора? — запита Авакум.

Човекът повдигна рамене и в очите му отново се появи предишният страх.

— Другарю инспектор — каза той, — аз съм магазинер на склада и служа тук от десет години. Тази врата държа винаги заключена, тя има специален ключ и аз го нося постоянно със себе си. В това помещение не може да влезе човек, ако аз не му отключа. Вие сам се уверихте в това. Тази заран точно в осем часа без пет минути дойде другарят началник. Той винаги пристига на работа в осем без пет, а аз дохождам, както е редно, другарю инспектор, петнадесет минути по-рано. През тия десет години аз не съм закъснял нито веднъж. След като отворих на другаря началник, аз пак заключих вратата. Прибрах ключа и влязох в канцеларията си.

Както ще видите, в тоя коридор има само две канцеларии. Останалите четири са натъпкани с медикаменти и аз ги държа винаги заключени. Моята канцелария се помещава в първата стая отляво, а кабинетът на другаря началник е още по-вляво, през две стаи. При това забележете, моля ви се, че вратата на моята канцелария е наполовина стъклена, така че дори муха да прехвъркне през коридора, аз непременно ще я видя. От осем часа без пет минути, та до тоя момент, когато вие позвънихте и аз ви отворих, външно лице не е влизало тук. Мога да се закълна в синовете си, които служат на най-опасните места: по-големият е сержант в авиацията, а по-малкият отбива военната си служба на южната граница. Никой не е влизал в помещението, другарю инспектор! А другарят началник само на два пъти ме повика: първия път — да му услужа с цигара, че беше свършил своите, а втория път — да му измисля комбинация от цифри, за да попълни един от фишовете си за тотото. Когато ме повика втория път, часът беше точно десет без четвърт. Запомнил съм това, защото в десет часа аз пия редовно по една бутилка михалковска вода.

Дотук, другарю инспектор, всичко си вървеше най-нормално, по реда. И ето, петнайсет минути преди вие да позвъните, аз отидох при другаря началник, за да ми разпише последния експедиционен ордер. Почуках, натиснах дръжката и — да беше гръм треснал от ясно небе, нямаше толкова да се изненадам! Вратата се оказа заключена, а ключът — в ключалката... При другаря Венцеслав Рашков аз служа три години и през това време той нито веднъж не беше заключвал вратата си! Натиснах втори път, сетне почуках. Постоях и пак почуках — този път по-силно. Никакъв отговор, другарю инспектор! Обля ме пот. И започнах да чукам, да блъскам, да крещя, колкото ми глас държи:

„Другарю началник! Другарю началник!“ А отсреща тишина. Страшна тишина! И тогава, както казахте вие, аз клекнах, за да погледна през ключалката. Но пречеше ключът!...

Авакум не го слушаше вече. Той изтича по коридора и се спря пред четвъртата врата отляво. Бързо и ловко с помощта на няколко инструмента от специално комплектуваното си ножче той освободи ключалката и превъртя вътре един малък универсал. Езичето щракна и Авакум натисна дръжката на вратата.

Пред очите на Авакум се откри лявата половина на стаята. Върху износения жакардов килим блестеше малко слънчево петно и в снопчето ярка светлина, която струеше през разтворения прозорец, трепкаше микроскопичен сребърен пращец. Оттатък прозореца се виждаше дворът, буренясал, изпъстрен с лайкучка и покрит с висока пожълтяла от сушата трева.

Всичко изглеждаше заспало, притихнало от обедната жега, смълчано в тежък сън.

Малко встрани от слънчевото петно, надясно и пак върху килима, лежах краката на Венцеслав, обути в рязани летни обувки с бели подметки от естествен каучук. Обувките стърчаха с носовете си нагоре, клюмнали наляво и надясно, като у човек много уморен и отдавна заспал. Авакум пристъпи в стаята, а сякаш някакъв автомат регистрираше в съзнанието му: „Обувен завод «Девети септември», номер 43.“

Така прострян, трупът на Венцеслав Рашков като че ли заемаше всичкото място на пода. Той лежеше изпънат, с ръце разперени встрани, спокойно — сякаш нарочно беше търсил най-удобното положение за една дълга почивка. Само главата му стоеше изметната назад, опряна върху горния край на тила, затова брадичката му беше неестествено вирната нагоре, към белосания таван.

Авакум коленичи и се взря в лицето му. То изглеждаше като заляно с жълтосинкава боя — повече жълто към челото и синьо от скулите надолу. Очите гледаха изцъклено, бяха широко отворени и поизлезли из орбитите, а устните толкова стиснати и слепени, че почти не се забелязваха.

Без да губи време, Авакум разкопча сивата жарсена риза и долепи ухо до гърдите му. Кожата беше хладка и суха, сърцето не издаваше никакъв шум. Той извади джобното си огледалце и го подържа пред ноздрите му — по лъскавата повърхност не се появи дори признак от петънце. И в тоя миг погледът му беше привлечен от

вида на вените му по слепоочията — те не бяха синкави, а аленееха с една ужасна ярка розовина.

Смъртта беше привършила работата си.

Авакум повдигна рамене. Той не беше сантиментален човек, но кой знае защо си помисли: „Ето че тоя път закъснях, не успях да му кажа онази добра приказка“ — и се намръщи. После започна да изследва трупа. Никъде не личеше следа от удар, белег от насилие; не се виждаше ни драскотина, нито подутина.

В джобовете му нямаше нещо особено: купони за храна за ведомствения стол, четири фиша за тото, попълнени с мораво мастило, и шепа неолюпени семки. Освен паспорта износеният му портфейл съдържаше една доста крупна сума пари — Авакум изброи осемдесет банкноти по сто лева. Вътре имаше и две портретчета на млади жени.

Преглеждането на трупа и ровенето в дрехите не продължи повече от десет минути. През това време магазинерът в синя престилка стоеше до вратата оклюмал и съсипан — той имаше вид на човек, когото по погрешка са осъдили на смърт. Авакум му заповяда да не мърда от мястото си, а сам се залови с изследването на кабинета.

Подът на тази стая наподобяваше квадрат, като всяка от четирите му стени не надхвърляше повече от пет разкрача в дължина. Бюрото беше поставено в югоизточния ъгъл, близо до перваза на прозореца, а единствената мебел — една стара чамова етажерка — стоеше прилепена до стената, току зад Венцеславовия стол.

Най-напред Авакум прегледа книжата, които лежаха върху масата. Освен вестниците „Работническо дело“ и „Народен спорт“ тук имаше папка с различни документи — преписи от фактури и експедиционни бележки. Нечия ръка беше нарисувала върху парче попивателна с капчици мораво мастило глава на момиче с къдрица над челото. Авакум извади от джоба си една сгъваема лупа — с нея той не се разделяше никога, понеже тя му служеше и при реставраторската работа — и прегледа внимателно рисунката. На това място, където беше опирало перото, власинките изглеждаха още слепени и сбити, което означаваше, че тази рисунка е била правена най-много преди час и половина, два. Авакум повдигна дясната ръка на умрелия — там показалецът още имаше петно от мораво мастило. Беше очевидно, че към десет часа преди обяд Венцеслав е бил все още жив и здрав.

Двете странични отделения на бюрото бяха претърпани с папки, а централното чекмедже съдържаше само един предмет — подвързано „Ръководство по мотоциклетен спорт“. Върху най-горната лавица на чамовата етажерка сред една оцърбена фаянсова чинийка блестеше — доколкото можеше нещо да блести в сумрака на тази приземна стая — обикновено тумбесто шише за вода. Гърлото му беше захлупено с чаша — дебела водна чаша с извита шийка, направена от най-просто стъкло.

Шишето не беше пълно — водата едва стигаше средата му, нивото ѝ се намираще на около три пръста под гърлото.

— Кога е наливана тази вода? — запита Авакум с безразличен глас и без да се обръща.

Магазинерът трепна. Авакум видя това, защото лицето му се отразяваше в стъклото, и на пресекулки отвърна:

— Тази заран, другарю инспектор... Лично аз не съм видял, но зная, че прислужничката налива прясна вода всяка заран. Долу в мазето ние имаме няколко чешми.

Авакум обърна шишето към прозореца: вътре водата беше съвършено бистра — прозрачна, без каквато и да е утайка и на дъното, и на повърхността. Той свали чашата, постави я върху дланта си и започна внимателно да оглежда шийката ѝ. И внезапно в очите му блеснаха пламъчета и студените черти на лицето му се стопиха, то просветна — сякаш картоиграч беше получил оная карта, която най-много му трябва, за да продължи една тежка и опасна игра.

Той постави чашата на предишното ѝ място. Сетне се обърна към магазина:

— Вие защо стоите до вратата като наказан?

Магазинерът отвори уста, но не можа да продума нищо.

— Идете в канцеларията си — нареди му кротко Авакум, — вземете лист хартия и напишете онова, което ми казахте оде в хола. Ако има какво да добавите, например кое друго лице освен вас притежава ключ от външната врата, то ще бъде само от полза. Хайде, вървете!

Като го изчака да излезе, Авакум захвърли прашната преписка и отново взе чашата в ръцете си. Той избиколи трупа, дойде до прозореца и с още по-голямо внимание захвана да оглежда извитата ѝ

шийка. Пак разтвори лупата си и дълго занича през нея в прозрачното стъкло.

По устните му премина тиха и замислена усмивка.

После остави чашата върху бюрото и се наведе над изтъркания жакардов килим. Отдавна не беше валяло, улицата беше суха, затова по килима не личаха никакви следи. И тъкмо щеше да се изправи, когато погледът му беше привлечен от едно продълговато мокро петно.

Петното имаше неправилна и донякъде конусообразна форма. Острият му край беше насочен към вратата, а основата му опираше почти в краката на трупа. Авакум разтвори ножчето си и изряза от това място на килима дълга и тясна ивица. Той я прегъна няколко пъти, зави я в чиста хартия и прибра пакетчето в джоба на сакото си.

Погледна ръчния си часовник — беше точно дванадесет.

Той отиде до масата, повдигна телефонната слушалка и набра номера на министерството.

Докато очакваше хората от министерството, Авакум продължи изследванията си. Сега беше дошъл ред на прозореца. Первазът му се намираше на около метър и двадесет сантиметра от земята. Дебели двукрили капаци затваряха рамката отвън, но в тоя момент те бяха разтворени и закрепени с двойни куки за стената.

Най-напред Авакум разгледа мазилката под перваза откъм вътрешната страна на стаята. Той обърна особено внимание на оная част от мазилката, която се намираше в най-близко съседство с пода. Резедавата боя беше излиняла и доста замърсена, но по нея не личаха следи от допир с твърд предмет, нямаше нищо излющено и изтъркано. Первазът, боядисан някога с кафява блажна боя, беше сравнително гладък и дори лъскав. По него почти нямаше прах, личеше си, че тук прислужничката беше бърсала заранта. Но Авакум се плашеше най-много от това, което изглеждаше на пръв поглед много ясно и много безспорно. Този род очевидност будеше винаги съмнения в съзнанието му, настройваше го скептично, караше го да стои нащрек.

Сега, като наблюдаваше лъскавата дъска на перваза, той съставяше в ума си две системи от предположения:

1. Ако тя е била наистина забърсана тази заран, да речем, половин час преди да дойде Венцеслав, и след това *никой* не се е

допирал до нея, повърхността ѝ следва да бъде навсякъде или *еднакво* чиста, или еднакво напращена (макар и едва забележимо).

2. Ако повърхността ѝ не е еднакво чиста или еднакво напращена *навсякъде* (макар и едва забележимо), следва да се заключи, че *някой* се е допирал до нея междуременно и следователно белезите от това допиране трябва да бъдат налице.

Авакум изчисти лупата си с кърпичка, наведе се над дъската и под бистрото око на лещата изведнъж се появиха рояци от белезникави пращинки. Докъм средата на перваза тяхната гъстота беше почти еднаква, еднакъв по сила изглеждаше и блясъкът на кафявата боя. Но правеше впечатление и една особеност: малко преди средата на дъската, на около педя място, между рояците се откриваха празни пространства, сравнително кръгли по форма и доста сходни помежду си. Авакум ги преброи — бяха пет. По-нататък следваше едно разстояние от около тридесет сантиметра, съвършено чисто от пращинки и силно излъскано, сякаш дъската на това място току-що е била търкана с копринена кърпа.

Втората половина на дъската наподобяваше изгледа на първата: пак празни места между рояците пращинки — пет на брой — и отново предишният пояс от равномерно наслоен белезникав прах.

Авакум се усмихна. Нямаше никакво съмнение, че первазът беше прескачан от човек — доста тънък, с деликатни пръсти и не особено висок. (Ако беше по-висок, той би могъл да прекрачи перваза, без да сяда върху дъската.) Това е станало, когато човекът е влизал в стаята, когато е идвал отвън, откъм двора. А на излизане той просто е обкрачил перваза, без да се допира с ръце до дъската.

Този факт изглеждаше очевиден и тъкмо защото изглеждаше много очевиден, трябваше да бъде изследван и дообяснен.

Авакум се прехвърли в двора и сега вниманието му беше съсредоточено върху оная част от мазилката на зида, която се издигаше непосредствено над земята. Но колкото и да се взираше в неравния и грапав цокъл от засъхнала кал, той не можеше да разчете по него никакви видими следи. Това го ядоса и той се канеше вече да прати по дяволите тази безплодна фаза от изследванията си, когато погледът му беше привлечен от една продълговата вдлъбнатина, перпендикулярна на прозореца, дълбока не повече от половин сантиметър и на около една педя от земята. Авакум потри ръце и върху лицето му се изписа

израз на истинско удоволствие — в тази секунда той изглеждаше много щастлив. Радваше се не толкова на откритието, а на логиката си, на собствената си мисъл, която беше предвидила действителната необходимост, а оттук — и действително съществуване на подобна следа.

Наличието на тази следа водеше към друга и тя следваше да бъде търсена сред бурените на занемарения и запустял двор. Като определи с поглед посоката и най-късото разстояние до съседната уличка, Авакум наведе глава и бавно тръгна напред. Разбира се, сухото време не благоприятствуваше откриването на стъпки, но редица признаци доказваха недвусмислено, че през това място, и само преди два-три часа, е минавал човешки крак. Тук и там на равни разстояния жилавата и пожълтяла трева лежеше прилепена по-ниско до земята. Виждаха се и няколко прясно стъпкани стръкчета от лайкучка: на онова място, където стъбълцата им бяха пречупени, сълзеше още сок.

Авакум се наведе и започна да мери с педя разстоянията, които отделяха ония места, където тревата беше полегнала към земята. Тия разстояния бяха доста къси — дължината им не надвишаваше повече от тридесет сантиметра. Какво означаваше това? Това означаваше, че разкрачът на човека, който се е провирал сред бурените, е сравнително малък, че неговата крачка е по начало къса.

Но кои хора имат къси крака? Къси крака имат обикновено ниските хора. А ниските хора имат обикновено и по-малки крака.

И така Авакум знаеше вече някои неща. Към десет часа през този запустял двор беше минал човек: възнисък на ръст, тънък, с деликатни пръсти и малки крака. Като е прескачал прозореца, той е очегъртал с острия връх на обувката си външната мазилка, възседнал е перваза, сетне е постоял някое време в стаята и се е завърнал пак по същия път.

Това предположение търпеше само една корекция при условие, че прокрадналият се през бурените човек е жена, а не мъж. В такъв случай ръстът на жената следваше да бъде среден, а не възнисък. Другите белези оставаха в сила.

Тъкмо се беше върнал в стаята, и магазинерът в синята престилка го пресрещна:

— Другарю инспектор, някой звъни на входа!

Той изрече тия няколко думи с много тайнствен глас.

— Нима? — запита го шепнешком Авакум.

Магазинерът облещи очи и лицето му, което беше придобило по-нормален цвят, отново пребледня.

Авакум го погледа мълчаливо някое време. Отвън непрекъснато звъняха.

— Хайде иди отвори и не се страхувай — усмихна му се кротко Авакум.

В кабинета влязоха трима души. Най-напред вървеше с лекарска чанта в ръката си доктор Паруш Аврамов. Ако не беше тази чантичка, човек мъчно би могъл да предположи, че има насреща си доктор и при това специалист по съдебна медицина. С елегантния си летен костюм, панамена шапка и яркожълта връзка, с очилата си в позлатени рамки, избръснат до синьо, той приличаше по-скоро на дипломат, на висш чиновник от външното министерство — поне легационен секретар. Подире му идеше капитанът от контраразузнаването Слави Ковачев, преместен наскоро от Пловдивското управление в София. Той беше обут в кадифени панталони, носеше широко светлосиньо палто и бяла риза с разтворена яка, но въпреки тази си художническа нагласа пак имаше малко наставнически и малко надменен вид.

До вратата застана един униформен хубавец — лейтенант.

Докторът кимна на Авакум — бяха се срещали в лабораторията на изследователския отдел, — после той остави шапката си върху бюрото, извади една кърпичка като салфетка и внимателно я разстла до трупата.

Докато траеше прегледът, Слави Ковачев отведе Авакум до прозореца и тихичко го запита:

— Обискирахте ли оногова — със синята престилка?

Авакум поклати отрицателно глава.

— Пропуснали сте момента! — Слави Ковачев въздъхна.

— Днес съм разсеян — каза Авакум.

Запали цигара и се загледа в двора, а Слави Ковачев започна на свой ред да оглежда стаята. И той прелисти някои от преписките, надникна в чекмеджетата на бюрото, изследва килима и стените. Шишето с водата и стъклената чаша не убягнаха от очите му. Той ги помириша, дори наля малко вода в шепата си, за да я опита с пръст.

Докторът се изправи, прибра кърпичката и инструментите, които беше извадил от кожената си чанта. Той нахлупи шапката си, мярна с очи Авакум и повдигна рамене.

Слави Ковачев погледна часовника си.

— Другарю Аврамов — започна той със строг глас, — в колко часа според вас този младеж е загубил съзнание и колко време подир това е настъпила смъртта?

Авакум и докторът се усмигнаха почти едновременно.

— Струва ми се, че тук видимата смърт не е дошла моментално — каза Слави Ковачев и се намръщи.

— Докторе — започна Авакум и изпусна от устата си едно синкаво кълбце дим, — позволете ми, моля, да дешифрирам мисълта на колегата Слави Ковачев. Той иска да разбере дали преди един час, тоест в момента, когато аз съм пристигнал тук, е текъл някакъв живот, макар и относителен, в жилите на тоя нещастен човек. Или още по-рано: дали като не съм предизвикал *навреме* лекарска интервенция — например адреналинови и камфорови инжекции, изкуствено дишане, масажирание на сърцето и прочие, — аз съм отнел възможността да се спаси някак си един живот или поне да се направят усилия, за да се спаси един живот. Такъв е смисълът на неговия въпрос.

Доктор Паруш Аврамов свали шапката си и зад стъклата на очилата му проблесна студена усмивка. Той се извърна към Авакум:

— В колко часа влязохте тук?

— Беше единадесет часа и четиридесет минути — отвърна спокойно Авакум.

— Виждате ли — каза докторът, като премести погледа си върху лицето на Слави Ковачев, — било е свършено късно за каквато и да е помощ. Нещастникът е погълнал отровата един час по-рано — приблизително към десет и половина.

— А пет минути по-късно той е бил напълно мъртъв — и относително, и абсолютно, и всякак. — Авакум се усмигна със снизходителна, но незлобива усмивка. — Ако вие бяхте обяснили на другаря Ковачев, че в случая е действувала не каква да е отрова, а цианово съединение, цианкалий, той по никакъв начин нямаше да държи толкова много на своя така наречен „фатален“ час. Той сигурно веднага щеше да си припомни, че циановите съединения действуват върху човешкия организъм с бързината на експресен влак. Като

блокира поемането на кислород от клетките, тоест като ги лишава от възможността да дишат, цианкалият убива целия организъм само за две-три минути и напълно. Така ли е, другарю Аврамов? Тук типичните признаци на циановото отравяне бяха съвсем очевидни, нещастникът изстиваше вече, беше престанал отдавна да диша — защо трябваше да алармирам в секундата за „Бърза помощ“? Тази секунда, другарю Ковачев, ми беше необходима за по-смислена и полезна дейност и аз я използвах доста добре.

— И все пак има си правила за подобни случаи — каза Слави Ковачев, като се мъчеше да не гледа Авакум в очите.

— Аз пък имам навика да ги забравям, когато е необходимо — отвърна сухо Авакум.

Докторът се прокашля и повдигна чантата си от масата.

— Сега вие спокойно можете да съобщите за случая в участъковата поликлиника — каза той. — Според мен не е необходимо да тревожите „Бърза помощ“. А моето заключение е следното: по трупа няма никакви признаци от видимо насилие. Момъкът е погълнал силен концентрат от цианово съединение. Той е глътнал отровата прав, като е стоял между лявата страна на бюрото и стената. Почувствувал незабавно зашеметяването, той инстинктивно се е облегнал на масата, после е тръгнал към прозореца, направил е една крачка и бавно се е свлякъл на пода. Всичко това е станало, както правилно спомена другарят Захов, в продължение само на няколко секунди. Разбира се, след като трупът бъде аутопсиран, вие ще узнаете повече неща.

— Един последен въпрос — каза Слави Ковачев. — Тук се намират, както виждате, едно шише с вода за пиене и стъклена чаша. Предполагате ли, че тия неща могат да послужат за вещественно доказателство? Следва ли според вас да ги отнесем в лабораторията за експертиза?

— Направете това, което смятате, че ще бъде полезно за следствието — отвърна докторът. Той се малко понамръщи, защото времето напредваше, но разтвори чантата си, извади оттам каквото му беше необходимо и захвана грижливо да изследва и водата в шишето, и чашата. — Аз съм повече от сигурен — каза той след няколко минути, — че в настоящия момент тази чаша не съдържа абсолютно никакви количества цианови съединения. Дъното и страните ѝ са мокри, но това е най-обикновена вода — бистра, безцветна и без всякаква

миризма. Помиришете устата на умрелия, и вие за цял живот ще запомните циановия дъх. А тази чаша мирише просто на чаша за вода и нищо друго. За шишето не си струва и да се говори: може спокойно да си налеете вода от него и да пиете, ако сте жадни.

Той погледа някое време трупа и повдигна рамене:

— Всъщност, който е решил да се трови с цианово съединение и притежава от него силен концентрат в сух или течен вид, нему е все едно дали ще нагълта отровата с вода или без вода. Той предварително знае, че във всички случаи тя ще действа сигурно и със светкавична бързина.

После докторът любезно се сбогува и лейтенантът го изпроводи до изхода.

Слави Ковачев прегледа набързо малкото предмети, които Авакум беше извадил от джобовете на умрелия, и когато съгледа пачката със столовите банкноти, той подсвирна изненадано с уста:

— Нима това са негови пари?

— Не зная — отвърна Авакум. — Но бяха в неговия портфейл.

Слави Ковачев поклати глава, наслюнчи пръстите си и захвана да, брой банкнотите. После кимна към лейтенанта и го повика с пръст:

— Вие, другарю Марков, съставете протокол в такъв смисъл: при огледа на трупа бяха намерени в дрехите на същия толкова пари и такива вещи. Обискирайте онова старче в синята престилка и претърсете канцеларията му. Накарайте го да ви разведе из цялата сграда, да ви отключи всичките стаи и ако забележите нещо съмнително — обадете ми веднага. Сетне телефонирайте на поликлиниката, на доктор Светозар Подгоров — директор на центъра — и веднага наредете да се запечата квартирата на умрелия.

— Разбрано, другарю капитан! — чукна токовете си лейтенантът.

Като останаха сами, Слави Ковачев каза:

— Много ми е приятно, другарю Захов, че заповедта на нашия началник пак ни събра заедно около една и съща афера. Вие как гледате на това?

— О — каза Авакум, — аз много се радвам.

— Миналата година пак по същото време ние двамата разследвахме момчиловския случай. Тогава моята хипотеза излезе погрешна, вашата — права.

— Надявам се, че сега няма да сгрешите — усмихна се Авакум.

— В моята практика грешките не са много — каза Слави Ковачев и помълча. — Аз от една седмица насам проучвам тази шапна афера и ми се струва, че вече държа някои нишки в ръцете си.

— Значи, вие ръководите наблюдението над моя приятел доктор Петър Тошков? — Авакум се засмя, но съгледа умрелия и веднага млъкна.

Доктор Петър Тошков беше началник на отдел „Лекарства и снабдяване“ при центъра и пряк шеф на Венцеслав.

Слави Ковачев се изчерви и за да замаскира смущението си, започна усилено да се секне.

— Вие се движите с доктор Петър Тошков, ходите му на гости — той продължаваше да бърше носа си с кърпа, — затова е напълно естествено да забележите наблюдението. Впрочем аз имам специално разрешение за този случай.

— Е, не се тревожете. — Авакум излеко го потупа по рамото. — Аз съм дисциплиниран човек, не се меса в работите на колегите си и умея да пазя служебна тайна. Мога да ви уверя, че доктор Петър Тошков нищо не подозира, живее си спокойно и се чувства като птичка божия, макар че напоследък се обзаведе с чудесен апартамент. — Той се взря в очите му: — Но вие сериозно ли мислите, че доктор Тошков има някакъв пръст в тази афера?

Като видя ръката му на рамото си, Слави Ковачев направи кисело лице и внимателно се отдръпна встрани.

— Знаете ли какво? — каза той. — Няма ли да бъде по-добре, ако всеки от нас търси истината по свой път?

По лицето на Авакум премина сянка, жилите на слепоочията му се издуха като опънати връвчици.

— Напълно ви разбирам — кимна Авакум. Гласът му стана рязък и студен. — Вие, естествено, имате сериозни основания, за да отхвърляте моето сътрудничество. Е, какво пък — в трапчинките около устните му изгря и тутакси угасна насмешлива усмивка, — действайте по съвест, както намерите за добре! Пожелавам ви успех!

Той излезе от канцеларията, за да обходи складовите помещения на сградата. Когато се завърна, имаше вече в джобовете си по едно флаконче от германската ваксина.

Четирима санитарии от участъковата поликлиника изнасяха трупа на Венцеслав. Подир носилката вървеше с израз на сомнамбул

набръчканото човече в синя престилка. Когато дойдоха до изхода, Слави Ковачев пропусна носачите, а човечето улови подръка и го помъкна със себе си през коридора. То вървеше до него смирено, кротко и много приличаше на изтъркана фигурка от реквизита на някакъв пътуващ куклен театър.

Като срещна учудения и въпросителен поглед на Авакум, Слави Ковачев поклати глава, но така, като че ли се заканваше на самия него.

— Ще поискам разрешение да бъде задържан — обясни той, макар че Авакум не му беше дори продумал.

Авакум се извърна, стисна зъби и замълча.

Сетне повика лейтенант Марков и го отведе в дъното на коридора:

— Искате ли да работите с мен?

Да работи с Авакум Захов — това за лейтенант Генади Марков беше повече от чест! Той се изпъчи, но преди да чукне с токовете си, Авакум повдигна ръка и го спря.

— Ще помоля полковник Манов за разпореждане — каза той. — А междувременно бих поискал от вас следното: да прегледате кореспонденцията между снабдителния отдел и складовата служба и преди всичко писмата и разпорежданията, подписани от доктор Петър Тошков, началник на снабдителния отдел. Прочетете всичко, което се отнася до тази ваксина против шапа. И още нещо: разучете произхода на осемте хиляди лева, които бяха намерени в портфейла на Венцеслав Рашков. Той е родом от Сандански, а в София няма близки роднини. И не търсете мистерии в тази работа, а направете справка в спестовната каса. Ще бъда предоволен, ако днес към десет часа вечерта вие позвъните в квартирата ми, за да чуя малкия ви доклад.

Време беше да си върви.

В хола отново се срещна със Слави Ковачев. Капитанът сякаш се боеше да не бъде заприказван, бързаше напред.

— Отивате ли си? — запита го Авакум.

— Свърших каквото беше необходимо да се прави — отвърна Слави Ковачев, без да се обръща. — Сега е време за обяд.

— Приятен апетит! — усмихна се Авакум.

Изчака го да притвори пътната врата, после влезе в канцеларията на умрелия и очите му веднага потърсиха стъклената чаша за вода. Тя стоеше на предишното си място, върху бюрото на Венцеслав. Той уви

чашата в парче вестник — и сякаш беше понесъл скъпоценна вещ — с усмивка на победител излезе навън.

Пред входа на складовото помещение дежуреше милиционер.

8

В същия този ден — 27 август — и по същото време, когато Венцеслав Рашков беше намерен мъртъв в канцеларията си, доктор Петър Тошков тичаше към центъра като подгонен човек. Естествено, той не тичаше така, както би тичал например един спортист или младеж, защото тежеше над деветдесет килограма, а годините му надхвърляха петдесетте. Но все пак благодарение на почти двуметровия си ръст той се движеше доста бързо: човек с нормална височина трябваше наистина да тича, за да не изостане назад. При това той държеше ръцете си разперени настрани и така енергично ръкомахаше с тях, че всички проходящи наляво и надясно от него биваха или отхвърляни от лактите му, или сами се стъписваха, за да му правят път.

Като наближи центъра, той свърна по тесните улички на бившия Женски пазар, после пресече платното на бул. „Христо Ботев“ и се запъти направо към главния вход на жълтата сграда. Тук той постоя някое време — запъхтян, плувнал в пот, — сякаш размишляваше и се колебаеше за нещо. Сетне нахлупи шапката си от китайска слама още по-ниско над очите си, отмина централната порта и бързо се шмугна в дворчето, където бяха поставени сандъчетата за смет.

Между тия сандъчета зееше черният вход на сградата. Вратичката беше отворена. Преди да влезе, доктор Петър Тошков се огледа и в тоя миг по лицето му премина тръпка — стори му се, че някой стоеше отвън и скришом го наблюдава през ниския зид.

Макар че стълбището беше стръмно и се извиваше спираловидно нагоре, той го изкачи почти на един дъх, като вземаше по няколко стъпала наведнъж. Когато стигна третия етаж, той зави по коридора, който водеше надясно, и след няколко крачки се намери пред широката врата на своя кабинет. Вътре беше горещо, задушно — и подът, и стените, че дори и една част от гипсовия таван, всичко се къпеше в искрящите пладнешки потоци на слънчевия огън.

Най-напред спусна завесите и стаята тутакси потъна в приятна жълта здрачевина. Въздъхна, захвърли шапката си върху закачалката и уморено се отпусна на стола пред писмената си маса. Сега чак избърса челото и лицето си и кърпичката му стана мокра, като да я беше топил във вода.

Отгоре, върху масата, лежеше овехтяла кожена папка с текущите преписки. Като я видя пред очите си, докторът се намръщи. Не го дразнеше изтърканото ѝ лице, защото отдавна беше престанал да се интересува от външността на канцеларските си пособия. Но си спомни, че трябва да ходи при Светозар Подгоров на доклад. Тази папка съдържаше всичко онова, по което директорът трябваше да каже своето „да“ или „не“. Затова тя действуваше лошо на нервите му — погледнеше ли я, клепачите му натежаваха, доспиваше му се, сякаш беше бодърствувал цяла нощ.

Той погледна папката с натъжени очи и въздъхна. После отиде до големия шкаф в дъното на стаята и го отвори. Тук имаше поцинкована кофа, пълна догоре с празни шишета от лимонада. Докторът погледа някое време празните шишета и отново начумери вежди. Извади от чекмеджето на масата си кръгло джобно огледалце, пререса с гребенче оплешивелите си коси и натисна звънеца.

Този път секретарката му Ирина Теофилова влезе в стаята побързо, отколкото можеше да се очаква, и докторът едва успя да скрие гребенчето и кръглото си огледалце. Той похлупи тия неща с кожената папка и извърна глава към вратата. Беше сърдит заради лимонадата, но като погледна стройната и закръглена фигура на секретарката си, веждите му някак сами се отпуснаха и лицето му тутакси прие обичайния си добродушен вид. Той забеляза, че косите на Теофилова бяха влажни като след баня, и поклати глава.

— Вие пак сте се къпали в служебно време — каза той.

Но в гласа му нямаше укор, той беше дори ласкав. Теофилова мълчеше.

— Откакто инсталираха ония душеве горе — докторът искаше непременно да отвори дума за банята, — вие непрекъснато сновете по стълбището и постоянно се излагате на настилка. Не е хубаво така.

Как другояче можеше да се говори на тази тридесетгодишна разведена хубавица, за която докторът и тайно, и наяве мечтаеше да се ожени?

— Не е хубаво — повтори той.

Теофилова стоеше до вратата и мълчеше. Лицето ѝ, обикновено мургаво, сега беше бледо като у болен човек.

„Това е сигурно от светлината“ — помисли Петър Тошков и погледна спуснатите завеси. Навън денят изглеждаше матовожълт.

— Другарят директор на два пъти звъня за вас — каза Теофилова с приглушен глас.

Докторът се намръщи. Дали за това, че не беше успял да каже още нещичко за къпането, или защото въпреки маратонското си бързане този път не можа да изпревари повикването на директора — и сам не знаеше. Но чувствуваше, че днешният разговор със секретарката не върви. И докато премисляше какво да каже и как да започне — на служебни теми или с един малък увод за времето, — телефонът остро иззвъня. „За трети път“ — помисли докторът и повдигна слушалката.

Повикването беше нервно, късо, от няколко думи Петър Тошков остави слушалката и се изправи. Понечи да вземе със себе си овехтялата кожена папка с преписките, но си спомни, че онези неща са отдолу, под нея, и само махна с ръка.

Светозар Подгоров изглеждаше на около петдесет години, беше тъничък за възрастта си, висок, със слабо продълговато лице и гладко вчесани посивели коси. Устните му бяха женствени, но бледи, а синкавите му очи гледаха спокойно, съсредоточено и с някаква стъклена студенина. Носеше се съвсем по „началнически“: раиран панталон, тъмно сако, колосана риза. Една златна игла с рубинена главичка върху копринената му връзка издаваше вкус към артистично изящество, но, общо взето, той имаше вид на строг и прецизен човек.

Сега той стоеше изправен до прозореца, с наведена глава и кръстосани на гърдите ръце. Завесите бяха спуснати, един безшумен вентилатор въртеше перките си върху кръглата заседателна маса, покрита със зелено сукно.

Когато докторът влезе в кабинета, Подгоров трепна, повдигна глава и някое време втренчено гледаше пред себе си, като слепец. После той затършува по джобовете на самото си, извади кутия с папириси, помисли и отново я скри на мястото ѝ, без да запали.

— Да не би да нямате огън? — запита докторът и като се усмихваше с виновна усмивка, услужливо му подаде кибрита.

Подгоров махна с ръка.

— Имах една малка разправия с моите строители — въздъхна докторът. — Затова закъснях.

— Седнете — каза тихо Подгоров.

И двамата мълчаха.

Вратите на кабинета бяха тапицирани, прозорците — затворени и затова вътре беше тихо като в празен и откачен вагон.

— Докторе — каза Подгоров, като отново скръсти ръце на гърдите си, — имате ли сведения за това, как действа нашата противошапна ваксина? Изгражда ли задоволителен имунитет?

Гласът му беше глух.

— Че защо да не изгражда имунитет? — Петър Тошков повдигна рамене и се засмя.

— Питам — имате ли сведения? — навъси вежди Подгоров.

Докторът погледна в краката си и не отговори.

Сега Подгоров се засмя, но усмивката му беше хаплива и зла.

— Я ме погледнете в очите — каза той. — Вие наистина ли нищо не знаете за нашата ваксина? За това, как тя изгражда имунитет?

— Не ви разбирам — каза Петър Тошков и потърка челото си с ръка.

— Нима?

Подгоров помълча, после седна на мястото си, извади цигари и запуши.

— Другарю Тошков — каза полека той, като гледаше пред себе си, — време е за обяд и аз няма да ви задавам повече въпроси. Починете си, нахранете се добре, вие сте имали винаги добър апетит. А следобед в три часа заповядайте на кратко съвещание около тази кръгла маса. Свиквам колегиума на центъра, за да го информирате кое-що за това, как действа нашата противошапна ваксина в триградския край. Надявам се, че вие ще успеете да пригответе един малък, но *интересен* за колегиума доклад.

— Бива — кимна докторът. И кой знае защо стана, му изведнъж весело и се засмя с глас.

Подгоров рязко се изправи.

— Другарю Тошков — каза той и се прокашля, — който се смее най-подире, той се смее най-добре, нали така? В народните поговорки има дълбока мъдрост. Аз бих ви посъветвал да се отбиете веднага при

завеждация нашите кадри. От него ще научите една печална, но много интересна за вас новинка. И сигурно ще загубите доброто си настроение и охотата си за смях.

— Каква новинка? — изправи се на свой ред докторът.

— Ще чуете — каза тихо Подгоров. Той закопча сакото си, пристъпи до вратата и учтиво я отвори. — Неприятно произшествие във вашия отдел. Моля!

Когато докторът излезе, той постоя прав някое време, сетне тежко се отпусна в широкото си кожено кресло, наведе се и подпря главата си с ръце.

9

На другия ден към единадесет часа преди обяд в кабинета на полковник Манов се състоя кратко съвещание. Присъствуваха полковникът, Слави Ковачев и Авакум.

Слави Ковачев изглеждаше възбуден, бодър и което рядко се случваше с него, тази заран беше весел и любезно приказлив. Дори в костюма му имаше нещо дръзко и много либерално за неговия строго установен в консервативен вкус — за пръв път в живота си беше облякъл лека цветна риза от трико. Авакум, напротив, като да беше изпаднал в най-лошото си настроение — пушеше много, мълчеше и не забелязваше хората около себе си. Нито пък се стараеше да ги забелязва: сякаш целият свят му беше безразличен. И ако не бяха трескавите огънчета в очите му и нервните потрепвания на дългите му пръсти, можеше да се помисли, че той е един съвършено уморен и от хората, и от себе си апатичен човек.

— И така — каза полковник Манов, като се облегна върху масата — имате думата. Кой ще започне пръв? Разрешавам да се пуши и да се говори от място, без да ставате.

— Разрешете да ставам от време на време, без да говоря — усмихна се тихо Авакум, като излеко почукваше цигарата си в стъклената пепелница.

Полковникът кимна с глава.

— Той има вид на хрътка, която дълго е търсила, пък не е намерила следата — засмя се весело Слави Ковачев.

Авакум не обърна внимание на тази груба шега, той съвсем не я чу, но полковникът се намръщи и начумери вежди.

— Вие, капитане, като че ли сте уловили бика за рогата — каза той. — Не мислите ли, че след момчиловския случай трябва да бъдете по-деликатен?

— О — възкликна Слави Ковачев, — този момчиловски случай е стара история и не представлява нещо особено.

— Тъй да бъде, макар че не съм на вашето мнение — каза сухо полковникът. И натъртено заповяда: — Говорете!

Слави Ковачев потърка ръце.

— Историята е много заплетена и сложна — започна той с обичайния си висок тон, — но аз държа главната нишка в ръцете си, добрах се до най-важното и разчитам на успех. Моят метод е прост, аз не обичам сложните хипотези. Според мен колкото повече е заплетено едно престъпление, толкова по-опростен трябва да бъде методът за неговото разкриване. И затова в нашия случай аз разсъждавах така. Първо: шапната зараза се появява в района на Триград, до границата. Ние имаме опит в тия работи, знаем, че когато шап се появи край границата, това не е случайно. Второ: противошапната ваксина, която центърът изпраща в заразения район, се оказва изведнъж негодна. Това е знаменателно. Ако например избухне пожар в някой много важен завод и нашата противопожарна команда отиде там с празни цистерни или с повредени помпи, това също няма да бъде случайно. Подпалвачите на завода без друго ще са имали някаква връзка с ония, които са изпразнили цистерните или са повредили помпите. Тия два факта се взаимно допълват и дообясняват. В нашия случай центърът играе ролята на пожарната команда. Някой или някои от този център имат връзки с типовете, които организират и пренасят шапната зараза. Такава беше моята основна хипотеза. Трябваше да се открият, значи, хората, които поддържат връзка със задграничните шпионски централи. Къде трябваше да ги търся? Не, разбира се, сред плановиците и машинописците. Плановиците и машинописците не работят със серуми и лекарства. Със серумите и лекарствата се занимава отделът „Лекарства и снабдяване“. И преди всичко, и специално: началникът на отдела доктор Петър Тошков, магазинерът Венцеслав Рашков и неговият помощник Кънчо Настев. В тази основна тройка аз реших да търся едно от главните действащи лица на шапната афера. От само себе си се разбира, че нито за миг не съм си правил илюзии, какво тази основна тройка изчерпва всичко. Но като се улови една бримка, чорапът се разплита.

Започнах да проучвам биографиите на тия трима души и междувременно се натъкнах на един много интересен факт. Като прелиствах сведенията на триградския граничен участък за появата и разпространението на шапната зараза, аз изведнъж забелязах между

редовете едно познато име. В съобщението се изреждаха имената на неколцина пътници, които са минали по шосето между Тешел и Девин, без да са имали специален пропуск за движение в граничната зона. Четирима от пътниците са били местни селяни — те са проучени от нашите хора и върху тях не пада никакво съмнение.

На петнадесети август — два дни преди първото съобщение за появата на шапа — към десет часа преди обяд дежурният старшина спира един моторист в момента, когато мотористът искал да свърне надясно, за да поеме пътя, който води за Триград. Това бил нашият доктор Петър Тошков, началникът на отдела „Лекарства и снабдяване“ при Центъра за борба със заразни болести. Той имал пропуск, но в документа било означено само едно селище: Девин. Когато старшината го попитал какво търси в Тешел и защо иска да свърне по пътя за Триград, докторът отговорил, че му се щяло да види триградските скали и да си налови в реката малко планинска пъстърва. При това той показал служебно удостоверение, че е командирован в Девин и околностите му по служба. Тогава старшината на свой риск му разрешил да остане до обяд на разклона, като изрично му забранил да навлиза по-навътре в дефилето.

Към три часа следобед граничният обход спипал доктора в самата средина на дефилето и доста надалече от тунела, който минава през скалите. Метнал бил въдица в един дълбок вир, а наблизо до него седял Ракип Колибаров от село Триград. Трябва да кажа, че този Ракип е доста съмнителен, макар и против него да нямаме конкретни улики. Знае се само, че има брат, избягал зад граница, а вуйчо му е убит миналата година от неизвестни лица. Понеже докторът нямал пропуск за движение в района на Триград, станала голяма разправия. Завели го в заставата, оттам звънели в Смолян, от Смолян в София и чак привечер го освободили. Накарали го да даде писмени сведения. Докторът писал между другото, че не познава Ракип Колибаров, че го виждал този ден за пръв път и че Ракип сам дошъл при него, за да погледа как лови пъстърва.

Това станало на петнадесети август — два дена преди избухването на шапната зараза в района на Триград.

Този случай ме накара да се заема още по-усърдно с проучването на докторовата биография. Той е роден в град Сандански 1910 година. Баща му бил заможен човек, държал е дюкян и кръчма, имал много

лозя. Петър Тошков завършил ветеринарна медицина в София, а после бил изпратен на специализация в град Женева, Швейцария. Като се върнал от чужбина, веднага бил назначен за околийски ветеринарен лекар в Горна Джумая. През 1942 година бил изтеглен на работа в Министерството на земеделието, а година по-късно го повишили в чин инспектор. В качеството си на инспектор той обикалял изключително районите в южната и югозападната част на страната. С политика не се занимавал. Обичал гуляйджийските компании и пръскал нашироко пари. След Девети септември бил назначен на длъжността, която заема и сега.

Петър Тошков е страстен риболовец. Притежава мотор „Ява“ 350 кубика и с него шари през празничните дни и отпуските си из цялата страна.

Сега искам да обърна вниманието ви върху следните факти. В документите на Държавна сигурност неговото име се споменава на два пъти и не пряко, а във връзка с други хора. Миналата година на втори януари двама легационни „чиновници“, изгонени по-късно от пределите на страната като „персона нон грата“, са били на излет в околностите на Боровец и заедно с тях е бил и Петър Тошков. На седми май тази година Петър Тошков е бил на риболов някъде около Сливница; през целия ден се е движил с лицето Крум Славов Хаджихристов от село Сливница, бивш фелдфебел от царската армия, съден от Народния съд.

И така: Петър Тошков поддържа връзки с дипломати „нон грата“, среща се с политически престъпници, обикаля южната граница без разрешение и си устройва срещи с лица, чиито близки са станали изменници на родината и имат вземане-даване с шпионски агентури. Не е бог знае колко трудно да се предположи, че именно човек с такава характеристика може да изпраща негодна ваксина в заразените райони. Доказателства? Моля! Вчера ги открих.

Вчера следобед, след редовното работно време, аз имах възможност да прегледам кореспонденцията между отдела за снабдяване и складовата служба. В това отношение — Слави Ковачев погледна Авакум — аз много се радвам, че и вие, другарю Захов, вървите по моите стъпки, тоест работите с моя метод, тъй като аз заварих вашия помощник-лейтенант Марков да се труди над същата тази кореспонденция, която и аз имах пред вид. Не зная какви са

вашиите изводи, но моите открития и тези на лейтенант Марков са абсолютно еднакви. Какво ме накара да прегледам въпросните книжа? Аз исках просто да видя каква ваксина е получил отделът от Германската демократична република, какво съдържат складовете на Венцеслав Рашков и какви са разпорежданията на началника Петър Тошков.

Най-напред прегледахме изходящата кореспонденция на отдела — копията на писмата, които Петър Тошков е изпращал до складовата служба. Обърна ни внимание едно по-дълго писмо — в него началникът даваше указания как да се съхранява германската ваксина, а именно — цитирам буквално: „... да се държи в хладилен шкаф, на тъмно и в никакъв случай при температура по-висока от 6° Целзиеви.“ Писмото носеше дата „четвърти март“ и два подписа: отдясно — на Петър Тошков и отляво — на Ирина Теофилова, секретарка на отдела. „Я да видим дали Венцеслав Рашков е спазил тези специални условия“ — предложи лейтенант Марков, но аз му рекох: „Нека преди това да проверим дали той е получил изобщо това писмо.“

Отворихме папката, в която Кънчо Настев, помощникът на Венцеслав Рашков, класираше входящата кореспонденция. Намерихме оригинала на писмото от четвърти март и още от пръв поглед разбрахме, че то хем е същото, хем не е същото. Спогледахме се учудено, после захванахме да го сравняваме дума по дума с неговото копие. И на онова място, където в копието се четеше: „... да се държи в хладилен шкаф, на *тъмно* и в никакъв случай при температура по-висока от 6° Целзиеви“ — текстът беше променен така — цитирам буквално: „... да се държи в шкаф и в никакъв случай при температура по-висока от 26° Целзиеви“. Бяха изпуснати думите „хладилен“ и „на тъмно“, а към единицата „6“ беше прибавена отпред десетицата „2“. Разбира се, двете изпуснати думи и прибавената десетица — това щеше да лиши ваксината с течение на времето от имунитетната ѝ сила.

Ние проучихме шрифтовете на оригинала и на копието — двата документа бяха писани на една и съща пишеща машина. Тази машина, марка „Континентал“, се оказа в канцеларията — на нея работи машинописката Христина Чавова, девойка, проверена в политическо отношение, дъщеря на загинал партиен функционер. Извадихме други писма и започнахме да сравняваме подписите. Подписът на Петър Тошков си беше абсолютно същият — никаква разлика в буквите, в

криволиците и надебеляванията. Но работата с подписа на Ирина Теофилова стоеше малко по-другояче. Върху другите писма буквите „о“ и „в“ бяха изписани затворено — така бяха изписани и върху копието на това писмо от четвърти март. А на оригинала тези две букви изглеждаха разтворени и приличаха удивително много на едноименниците си от подписа на Петър Тошков. И още нещо: Ирина Теофилова пише изобщо прибрано, буквите ѝ се скачват една с друга, а тука буквите бяха раздалечени и разстоянията между тях напълно съвпадаха с раздалечеността между докторовите букви. Ние снемем на часа двата документа с фотоапарат и вие, другарю Захов, притежавате по един екземпляр. Лейтенант Марков, който е специалист в графологията, твърди, че подписът на Теофилова върху оригинала на писмото е сложен без друго от ръката на Петър Тошков. Не зная какво мислите вие, но аз напълно споделям мнението на лейтенанта.

Авакум повдигна рамене и Слави Ковачев се умълча за някое време.

— Продължавайте — подкани го полковникът.

— След това ние отидохме в складовата служба, оставихме преписката в канцеларията и слязохме в сутерена, където очаквахме да намерим флаконите с германската ваксина. В сутерена нямаше никаква ваксина. Изкачихме се на приземния етаж — същият резултат. Тогава решихме да надникнем в таванското помещение. Там нашите странствувания се увенчаха с успех: в едно кътче под покрива на обикновена чамова етажерка бяха наредени петдесетина картонени кутии. Всяка съдържаеше по двадесет флакона. Други няколко кутии зееха празни — тяхното съдържание очевидно беше отправено само пред няколко дни за Родопския край...

Погледнахме окачения на вратата термометър — живачният стълбец показваше 28° Целзиеви. Венцеслав Рашков беше преизпълнил указанията на своя шеф.

Преди да формулирам хипотезата си в един окончателен вид, аз искам да кажа по няколко думи за другите двама мъже. Венцеслав Рашков е роден в град Сандански, забележете — в града на Петър Тошков. Това е знаменателно, нали? Вие трябва да знаете и друго нещо — този момък е бил назначен в центъра по препоръка на доктора. Ако изискате личното му дело от кадровата служба, вие ще откриете там цели три страници, в които докторът възхвалява този младеж с най-

възторжени думи. Много ласкави неща е казал той и за родителите му — колко били трудолюбиви, честни, прогресивни и прочие, все в този дух. Венцеслав Рашков е завършил търговски техникум, отслужил е военната си служба в танковите части и преди да постъпи в центъра, е работил като инструктор по авто-мото в курсовете на ДОСО. Той е голям спортен запаленко и маниак на мотоциклетни и автомобилни теми. Освен заплатата си други доходи не е имал. В последно време се е хвалил пред свои близки хора, че ще си купи мотоциклет „Ява“ триста и петдесет кубика.

Кънчо Настев, помощникът на Венцеслав Рашков, е от град Хасково. Той работи в складовата служба при центъра повече от двадесет години. Винаги се е проявявал като скромен и незабележим човечец. Има едноетажна къща в квартал Модерно предградие, но от един месец е струпал материал, за да вдига и втори етаж.

Като говоря за тия трима служители от центъра, аз искам между другото да изтъкна една интересна подробност. Преди два месеца доктор Петър Тошков си купува апартамент в жилищния комплекс „Изток“, Венцеслав Рашков приказва за мотоциклет триста и петдесет кубика и в деня на смъртта си той има в своя портфейл една голяма сума пари. Хрисимият Кънчо Настев, който цял живот е получавал архиварска заплата, си доставя на свободни цени строителен материал, за да вдига втори етаж. Както виждате, в едно късо време нашите приятели се замогват, разполагат с много пари, купуват апартаменти, скъпи мотори, удвояват къщите си.

И като обобщавам всичките тия факти, аз стигам до следната хипотеза. По време на специализацията си в Женева Петър Тошков е бил въввлечен в мрежите на германската разузнавателна служба. С помощта на нейните резиденти в България той е бил назначен за инспектор в ония южни погранични райони, които пряко са интересували хитлеристкия шпионаж на Балканите. След края на войната Петър Тошков е бил оставен на мира и трябва да се предполага, че дълго време не се е занимавал с никакъв шпионаж. „Консервираният“ шпионин е живял относително спокойно. Но преди три години той е отново привлечен на работа — този път от западното разузнаване. Възложена му е била скромна задача — да се ограда със свои хора в службата. И Петър Тошков назначава своя млад съгражданин Венцеслав Рашков за магазинер на складовия отдел. Той

е бил сигурен, че младият човек ще го слуша — и поради старите си връзки със семейството му, и поради това, че главно от него е зависел по-нататъшният му прогрес в служебната йерархия. Тепърва ще има да се установява какво по-точно е вършил Петър Тошков през тия три години — къде е скитал със своя мотор из южните краища на страната, с какви други персони „нон грата“ е поддържал връзки, защо е ходил в Сливница при оня фелдфебел и прочие.

Но да се върнем към последните събития. Веднага след пристигането на германската ваксина или може би малко време преди тя да бъде доставена, Петър Тошков получава нареждане да направи каквото трябва, за да бъде лекарството напълно обезсилено в едно непродължително време. На четвърти март Петър Тошков диктува на секретарката си писмото, за което стана дума одева. Секретарката дава черновата на машинописката Чавова и тя го преписва mot a mot. Аз забравих да ви кажа, че тази чернова и сега си седи скрепена към копието на писмото и че копието е абсолютно идентично с черновата. След това секретарката подписва и оригинала, и копието и ги изпраща за подпис при началника. Какво прави началникът?

Той съвсем не бърза да изпрати писмото до складовия отдел. Той просто го задържа при себе си. А след края на работното време, когато чиновниците напускат канцелариите, Петър Тошков сядва пред машината на Чавова и върху чиста бланка написва ново писмо — онова без двете думи и с прибавената десетица. Той унищожава стария, *истинския* оригинал; новия подписва отдясно, а отляво имитира подписа на Теофилова, и то доста сполучливо.

На другата сутрин, пети март, той звъни на куриера, заповядва му да занесе копието и черновата в архивата, а оригинала да връчи срещу подпис на складовата служба.

Ако разтворите разносната книга на отдел „Лекарства и снабдяване“, вие ще видите, че Кънчо Настев е получил въпросното писмо наистина на пети март.

Но, ще кажете, как такива опитни хора в съхраняването на медикаментите като Настев и Рашков не са овреме забелязали *нередното* в разпореждането на началника? Та за пръв път ли получават и съхраняват разни ваксини? Аз мисля, че и двамата са забелязали *нередното* в това разпореждане. Но Венцеслав Рашков си е мълчал, защото *такава* е била волята на неговия покровител и шеф.

Пък и в края на краищата той е имал с какво да измие ръцете си в случай на нужда — началническото писмо, един официален документ! А Кънчо Настев е мълчал поради простата причина, че неговият пряк шеф не е обелвал дума по този въпрос. Но аз мисля, че в случая под различна форма са били пуснати в циркулация и пари. Толкова пари, колкото са били нужни за издигането на един втори етаж и за покупката на една „Ява“ триста и петдесет кубика. Докторът е давал пари на магазинера, а магазинерът — на своя помощник.

На петнадесети август Петър Тошков заминава за Девин — уж за да инспектира местната санитарно-лекарствена база, а всъщност, за да се срещне с резидента на задграничния шпионски център. Дали Ракип Колибаров е този резидент, или негова връзка — това тепърва ще има да се установява. И дали Ракип е получил от доктора заразата, или докторът е бил осведомен от Ракип, че заразата е била вече доставена — и това, разбира се, подлежи на установяване.

И така шапната зараза избухва с ужасна сила. Доктор Светозар Подгоров бие тревога и нарежда на отдела незабавно да изпрати с коли и със самолети спасителната германска ваксина до застрашените райони. Петър Тошков и неговият магазинер проявяват учудваща активност — и партийното бюро, и профорганизацията ги поздравяват за напрегнатата извънредна и денонощна работа.

Минават няколко дни, изтича седмица и повече — и до центъра започват да пристигат тревожни съобщения: ваксината не изграждала имунитет. Но Петър Тошков е спокоен, тутакси след работа бяга с мотоциклета си до язовир „Искър“ за риба, вечер гуляе с приятели. — На това място от речта си Слави Ковачев погледна многозначително Авакум.

Авакум каза:

— Това е абсолютно вярно. Познавам доктора и през тия дни, за които говорите, аз на няколко пъти съм вечерял на неговата трапеза и в новия му апартамент.

В стаята настъпи неловко мълчание. Полковник Манов затършува в чекмеджето си за цигара, но Авакум любезно му предложи от своите.

После Авакум се извърна към Слави Ковачев и усмихнато запита:

— Защо прекъснахте разказа си на най-интересното място?

— Нищо — кимна Слави Ковачев. — Ще продължа. От осемнадесети август тези хора са пред очите ми и аз познавам всяка тяхна стъпка. И така три дни преди самоубийството си Венцеслав Рашков говори по телефона със своя брат в град Сандански. На двадесет и шести август двамата с Петър Тошков тръгват за ЦУМ и там дълго време се въртят в щанда за мотоциклети. Преди да излязат, те купуват от книжарския щанд една туристическа карта на България, а сетне отиват в закувалнята на площад „Славейков“. Докато закусват, Петър Тошков чертае нещо по картата, а Венцеслав Рашков записва нещо върху бялото ѝ поле. После той я сгъва и я поставя в левия джоб на сакото си. Тези карти не са рядкост — може да се купят от всеки павилион и струват само два лева. В името на обществената сигурност сторих грях — на изхода аз се сблъсках с него и измъкнах картата. Ето! — Слави Ковачев постави на коляното си една карта-диплянка и бързо я разтвори. — Това е. Тук може да се види какво е чертала с червен молив ръката на Петър Тошков. — Слави Ковачев помълча. — Шосейният път от София до Триград! — провикна се тържествено той. И добави, но по-тихо: — А знаете ли какво е записала ръката на магазинера на бялото поле? Тук Венцеслав Рашков е записал с черен молив едно име, което аз вече на няколко пъти споменах: Ракип Колибаров.

Той повдигна глава, за да види какъв страшен ефект е произвело това име, но в тоя миг стаята се изпълни с весел и гръмогласен смях.

Смееше се Авакум. От сърце, отпуснато, с глава отметната назад. Навъсеното лице на полковник Манов почервения.

— Моля за извинение! — изправи се Авакум. — Много съжалявам за тоя неуместен смях. Но аз изведнъж си представих как колегата Ковачев се е изненадал, като е видял името на Ракип. Затова ме досмеша.

— А според мен вие напразно се смеете — каза полковникът.

— Напротив, аз не се изненадах особено — каза Слави Ковачев и в гласа му прозвучаха нотки на осъзнато достойнство. — Защото аз вече се догаждах накъде може да избие тази работа. Петър Тошков е разбрал, че нещата с ваксината отиват на зло, усетил е, че земята може да се продъни под краката му, и затова решава да се отърве от главния си съучастник. Внушил му е, че положението е безнадеждно, че го заплашва неминуем провал, съд, а може би и бесило. По всяка

вероятност Венцеслав Рашков е направил опит да се скрие зад разпорежданията на официалното писмо от четвърти март, но е ударил на камък. „Не храни надежди в това писмо — казал му е вероятно докторът. — Това писмо представлява само един хвърчащ лист и нищо повече. Аз имам копие със същия номер и от същата дата и в копието е указано как трябва *наистина* да се съхранява ваксината, а твоят оригинал е един фалшификат. Ще кажа, че си го съчинил сам и си прекопирал подписа ми, а истинския оригинал си унищожил. Какво повече?“ А после му е предложил да го прехвърли зад граница, като е разчитал, че Колибаров ще съумее да се справи с него. Дал му е пари да си купи мотор, означил е пътя до Триград и му е съобщил името на човека, който ще го преведе през граничната полоса. Но тук излиза на преден план един нов момент: картата изчезва. Като е написал името на Ракип Колибаров със собствената си ръка, Венцеслав сам е подписал смъртната си присъда: и двамата са сигурни, че диплянката е попаднала в ръцете на милицията. Към седем часа вечерта те се разделят при паметника на патриарх Евтимий. Докторът обещава да навести приятеля си на другата заран. И така спешното ликвидиране на Венцеслав става въпрос на живот и смърт за самия Петър Тошков.

Двадесет и седми август. Малко след десет часа докторът пристига при Венцеслав, но влиза в кабинета му не през главния вход, а откъм поляната, като прескача прозореца. Заклучва вратата и му съобщава шепнешком, че на отсрещния тротоар срещу главния вход стоят двама агенти. Венцеслав също ги е видял, когато заранта е идвал на работа. Трябва да кажа, че и моят помощник е забелязал тайнствената двойка, но е предположил, както трябва и да се очаква, че са хора от Държавна сигурност. А от справката, която направихме, се оказва, че никой не е изпращал такива хора и че никой не знае абсолютно нищо по този въпрос. За мен и сега е тайна какви са били тия мъже и кой ги е изпратил да наблюдават сградата на складовата служба. Това е една интересна загадка.

Като е чул, че непознатите стоят все още пред входа, Венцеслав е загубил „и ума, и дума“, уплашил се е и е изпаднал и физически, и душевно в транс на пълно и безнадеждно отчаяние. Прекарал нощта в безсъние, потиснат от страшното неизвестно, което виси над главата му, той е загубил нервите си, престанал е да има своя воля и докторът е съумял добре да използва психологическия му банкрут. Натикал е

отровата в ръцете му: това било едничкото средство, с което разполагал Венцеслав, за да спаси поне името и честта на семейството си. Може би той се е двоумил някоя и друга секунда поради инстинктивния страх от смъртта. Тогава Петър Тошков сигурно му е казал, че цианкалият убива по-бързо и по-безболезнено от клупа на бесилото. Те са водили тоя няколкоминутен разговор прави, до писмената маса на Венцеслав. Петър Тошков отива до етажерката, грабва шишето и пълни чашата с вода. Този шум кара Венцеслав да осъзнае всичкото безсмислие на съпротивата си — чувствава, че участта му е решена, повдига ръка и налупва отровата. Сега чашата е пред лицето му — той изпива водата на един дъх и оставя празната чаша върху масата.

А докторът, без да го поглежда, обкрачва прозореца, прехвърля се навън и тичешком пресича поляната. След половин час той отива на работа, но се изкачва до канцеларията си през черния вход на сградата — за да не бъде забелязан. Моите хора са го видели вчера как, запотен и почервенял от бързане, той се е вмъкнал в дворчето на сградата, за да се изкачи *скришом* до канцеларията си на третия етаж. Мъчел се е да замаскира, да *укрие* отсъствието си от службата. Знаел е, че медицинската експертиза ще установи точния час на отравянето, затова всякак е гледал през тоя именно час той да си бъде в канцеларията. Един вид — бързал е да си устрои *алиби*.

Така според мен са се развили нещата през тия няколко дни.

Слави Ковачев избърса запотеното си чело, въздъхна дълбоко и устреми очи в лицето на полковника.

— Всичко това е много интересно! — каза полковник Манов и помълча замислен някое време. — Но защо след оня случай с картата Петър Тошков не действа веднага, незабавно, както би действувал човек, изпаднал в неговото положение, а отлага изпълнението на плана си за сутринта, и то чак след десет часа? — Полковникът пак помълча. — До десет часа на другия ден Държавна сигурност може да сложи ръка и върху Венцеслав Рашков, и върху Ракип. При това бързо и неудържимо разпространение на шапната зараза органите на сигурността ще действуват спешно — ще използват всяка следа *тутакси*, когато тя им се мерне пред очите. Защо е тоя бавеж в действията на Петър Тошков, пък и във вашите действия, другарю капитан?

Слави Ковачев трепна, лицето му почервения.

— Позволете да отговоря на въпросите ви поред. — Той се загледа в килима. — При паметника на патриарх Евтимий аз изпуснах доктора от очи. Наблизо има пиаца. Той се качи в една кола и препусна по посока на булевард „Руски“. Незабавно го последвах с друга кола, но точно на пресечката с трамвайната линия светофарът светна червено и ние спряхме, за да изчакаме трамвая, който в същия момент потегляше за към площад „Славейков“ Когато линията се освободи, аз заповядах на шофьора да кара бързо по булевард „Толбухин“, но колата с доктора беше изчезнала вече. Сметнах за благоразумно да се върна отново на пиацата. След петнадесет минути таксито се завърна и аз разбрах от шофьора, че докторът ме беше изиграл по най-хитър начин. Вместо да спре на някакъв определен адрес, той слязъл пред ЦУМ откъм булевард „Георги Димитров“. Според мен той е съзнавал опасността, която го заплашва, но не е имал възможност да действа незабавно. Трябвало му е време да помисли как при създалата се обстановка да премахне Венцеслав. Много е възможно да е отишъл за съвет при някого от своите хора. Намирането на цианкалий и установяване на връзка с Ракип Колибаров — това сигурно е ангажирало времето му до десет часа на двадесет и седми август. Що се отнася до мен — Слави Ковачев повдигна рамене, — аз едва днес изясних за себе си някои неща, затова и не поисках разрешение за арестуването на Петър Тошков. Но пък изпратих шифрована радиограма до Смолян за Ракип Колибаров. Наредих да не бъде изпускан от очи.

Полковник Манов записа нещо в бележника си, после се извърна към Авакум:

— Вие, другарю Захов, имате ли своя хипотеза по тия работи? Или сте напълно съгласен с изводите на другаря Ковачев?

Авакум се изправи, поразкърши рамене и захвана бавно да се разхожда из стаята.

— Вчера, струва ми се, аз ви казах, че познавам някои от хората, които работят в центъра. Моят приятел Анастаси Буков, който е участъков ветеринарен лекар в Триград и на командировка в София, същият този Анастаси Буков ме запозна с началника на отдела „Лекарства и снабдяване“, прекрасния човек доктор Петър Тошков.

Полковникът трепна и повдигна вежди:

— Прилагателното „прекрасен“ вие поставяте в кавички, нали така?

— Нищо подобно! — Авакум се намръщи и помълча някое време. — Аз нямам никакви основания да поставям тези думи в кавички. Поне засега. А нещо в мен самия ми подсказва — може би това е моят скромнен житейски опит, — че около името на този човек и за в бъдеще няма да се яви необходимост от поставянето на каквито и да било кавички.

— В моето изложение аз се основавах изключително на факти — забеляза Слави Ковачев. — Вие би трябвало да оборите точка по точка тия факти, а това е невъзможно. Моята хипотеза е построена от факти така, както една сграда се строи от тухли и бетон.

Авакум запали цигара и по устните му се плъзна привичната за него снизходителна усмивка. Но този път тя не беше добродушна и незлобива — от нея като че ли вееше мраз и този мраз не предвещаваше нищо добро.

— Другарю Ковачев — започна той, без да прекъсва разходката си по килима, — аз ще си позволя най-напред, ако другарят полковник ми разреши, да ви направя няколко комплимента във връзка с вашия метод. Вие очевидно проявявате блестящи качества в събирането и натрупването на фактите. Като ви слушах, аз научих доста нови неща, които не познавах до този момент. Аз ви поздравявам и същевременно съм ви много признателен за това. Особено ценни са за мен сведенията

ви за ония двама тайнствени мъже, които вчера сутринта са наблюдавали складовата служба на центъра. Че сте забелязали отсъствието на Петър Тошков от работа и точния час, когато се е завърнал в канцеларията си — и това е чудесно и ще бъде от изключителна полза за по-нататъшното следствие. Както казах, в събирането и натрупването на фактите вие сте много усърден и показвате безспорен талант.

— О — каза Слави Ковачев, почервенял до уши, — това са дребни работи.

— И в целенасоченото комбиниране на фактите вие проявявате добър усет. Следването на Петър Тошков в Швейцария, обиколките му по границата, срещата с чужденците „нон грата“, екскурзията му до Триград и свиждането с Ракип Колибаров, фалшивото писмо — такава комбинация наистина може да окачи човека на въжето. Добро, реалистично въображение проявихте и в инсценировката с отравянето. Тоя детайл с водата много ми хареса.

В началото на вашия разказ вие казахте, че вървите по моите стъпки, направихте алузия, че нашите изследователски методи са еднакви. Като пример посочихте случая с проучването на служебната кореспонденция. Вярно е, че независимо един от друг ние и двамата се насочихме към служебните книжа. Но от този факт вие вадите едно доста произволно заключение за уж съществуващата еднаквост в нашите методи. Вие се насочихте към документите, за да установите защо ваксината не действа. Вие търсите обяснението, за да установите порока. Пък аз най-напред установих порока, а след това търсих обяснението. Вчера по обед ние и двамата бяхме в склада, но вие, другарю Ковачев, не намерихте за необходимо да надзърнете веднага по рафтовете, за да видите в какво състояние се намира ваксината и дали има нещо *особено и нередно* в това състояние. На вас дори и през ум не ви мина да направите това. Пък аз надзърнах в рафтовете и открих, че ваксината се държи на светло, под покрива на тавана, и при двадесет и осем градуса горещина. Аз зная, че ваксина, която се държи дълго време при подобни, неподходящи условия, не може, разбира се, да изгради задоволителен имунитет. Като съпоставих тази констатация със сведенията, получени от заразените райони, на мен ми стана напълно ясно, че *особеното и нередното* в състоянието на ваксината не са *случайни* неща. В обяснението на тия *неслучайни*

неща се намира и ключът на загадката. Проучванията на кореспонденцията е само една пътечка към тоя ключ.

И тъй: това, което при моя изследователски метод е *първо*, при вас се явява *второ*. Ето защо аз мисля, че вие доста произволно уеднаквявате нашите методи на изследване.

Както при момчиловския случай, така и тук вие сериозно подценихте ролята на наблюдението. Не става дума за наблюдението *въобще*, а за оня пръв оглед, който се прави на обстановката веднага и непосредствено след произшествието. Вие наблюдавате прибързано, пък и не умеете да виждате добре, когато наблюдавате. Съзирате и схващате някои очевидни следи от елементарен характер. А следите от елементарен характер винаги и във всички случаи водят до елементарни обобщения, до шаблонни представи и до шаблонно мислене. Така например вие по чисто логичен път дойдохте до извода, че Петър Тошков не е минал през главния вход на складовото помещение: щом като вашият наблюдател не го е видял да влиза през главния вход, логично е да се мисли, че той се е прехвърлил в канцеларията на Венцеслав Рашков през прозореца. Това, разбира се, е един логически шаблон. Той разкрива само едната половина на истината, а именно, че някой е влизал в канцеларията на Венцеслав Рашков не през главния вход, а през прозореца, който е много нисък, за да бъде прескочен по най-лесен начин. Но кой е този човек? Предположението, за да стане основа на една смислена хипотеза, трябва винаги и внимателно да се проверява. Вие твърдите, че този човек е Петър Тошков. Аз пък твърдя, че лицето, което е влязло през прозореца, не е Петър Тошков. И вие не сте в състояние да ми докажете, че сте прав, защото ви липсват каквито и да било непосредствени наблюдения, за да защитите вашата теза. А пък аз извърших наблюдения, които доказват по абсолютно безспорен начин, че лицето, което е прекосило поляната и прескочило прозореца, няма нито краката, нито ръста, нито ръцете на Петър Тошков.

— Фантазии — усмихна се скептично Слави Ковачев.

— Когато обобщавам фактите и изграждам хипотеза, аз прибъгвам до фантазията си, и то доста много, това не отричам. Когато извършвам наблюдения, аз съм само математик и боравя с точност до сантиметър. Но по-нататък — аз говоря все във връзка с тази лоша черта у вас — да наблюдавате повърхностно и да не виждате, както

трябва. Така например вие забелязахте водната чаша и след като разбрахте от доктор Аврамов, че тя не съдържа следи от цианкалий, престанахте да се интересувате от нея. Вие изобщо я забравихте. Вие се задоволихте да ѝ припишете някакво психологическо въздействие — това е красиво, дори поетично. Но като се придържате към логичния шаблон „в чашата няма следи от цианкалий — следователно тя не представлява веществено доказателство“, вие не намерихте за нужно да я изследвате, да я направите обект за по-сериозно и задълбочено наблюдение. Ако бяхте извършили такова наблюдение, вие щяхте да откриете по шийката ѝ твърде интересни следи.

— Нямаше никакви следи — каза Слави Ковачев и тръсна глава.

— Въпрос на виждане — усмихна се студено Авакум. — Понататък. Вие коленичихте до трупа на Венцеслав върху килима, а не забелязахте върху този килим, наляво от трупа, едно широко мокро петно. Вие не обърнахте внимание, че от това място на килима беше изрязана тънка продълговата ивица, нали?

— Излишни и ненужни подробности! — Слави Ковачев помръдна с рамене.

— Но защо нервничите? — усмихна се Авакум. Този път усмивката му беше някак прекомерно ласкава.

— Трябва спокойно да слушате — каза полковникът.

— Но той ни затрупва с излишни подробности, а до този момент не се е конкретизирал защо смята своя приятел Петър Тошков за невинен! Това е губене на ценно време.

По лицето на Авакум премина сянка. То като че ли се изостри още повече, а гълъбовосивите му очи светнаха със стоманен блясък.

— Другарю полковник — каза той спокойно, без да извисява гласа си, като стоеше наред стаята, — аз няма да се откажа от това дело дори ако мислите и вие като моя колега Слави Ковачев, че проявявам пристрастие и съм субективен по отношение на доктор Петър Тошков. Поради това, че докторът е мой познат, може би ще е уместно аз да бъда изваден от служебното следствие. Уверявам ви, че това няма никак да ме огорчи. Нека бъда изваден. Но и като частно лице, като обикновен гражданин аз ще съумея да направя каквото трябва, за да спася и живота, и честта на един невинен и много полезен човек.

— Хм! — усмихна се Слави Ковачев.

Полковникът почука по масата.

— Другарю Захов — каза той. — Даже Петър Тошков да ви беше рожден брат, пак нямаше да ви извадя от служебното следствие. Моля, продължавайте разказа си, но бъдете повечко конкретен. В това отношение другарят Ковачев има известно право. Все пак вие трябва да представите конкретни доказателства за неговата невинност така, както другарят Ковачев представя конкретни доказателства за неговата виновност. Имате думата.

— Благодаря — кимна Авакум.

Той се намести в креслото си и някое време мълчеше, като почукваше с пръстите по широките и меки облегалки. После каза:

— Като критикувах метода на другаря Ковачев, аз косвено защитавах доктора. Но вие искате да говоря още по-конкретно, обстоятелствено. Моля!

Първо. Докторът не е давал никакви пари на Венцеслав Рашков. Тази легенда за произхода на осемте хиляди лева, които бяха намерени в портфейла му, е абсолютно несъстоятелна. Вчера следобед лично аз говорих по телефона с брата на тоя нещастен момък. Осемте хиляди лева представляват половината от стойността на бащината му къща. Братът продал наследствения имот и изпратил половината от парите на Венцеслав. Направих проверка в пощата. На двадесет и трети август е получен запис на Венцеславово име на стойност осем хиляди лева. Аз поддържам втората половина от мнението на другаря Ковачев — че тия пари наистина са били определени за покупката на мотоциклет. Бедният Венцеслав Рашков беше страстен любител на мотоциклетния спорт! Във всеки случай докторът няма нищо общо с тия пари.

Второ. Следите върху перваза на прозореца и по посока на улицата през запустелия двор са оставени от човек, чиито пръсти, крака и ръце са значително по-малки от ръста, краката и пръстите на доктора.

Трето. До трупа на Венцеслав, както казах вече, забелязах широко мокро петно. Аз изрязях една ивица от това място на килима и веднага я занесох в лабораторията, за да се подложи на химически анализ. Петното произлиза от вода, в която са размесени *минимални* остатъци от цианово съединение — цианкалий. Ако се вярва на инсценировката, която другарят Ковачев представи пред нас, следва да се направи една сериозна корекция в неговата режисура. А именно —

че Венцеслав не е нагълтал в сухо състояние отровата, а предварително я е разтворил във вода. И че след като е изпил тоя силен концентрат, той пак е налял вода в чашата, изплакнал я, сетне я лиснал върху килима. Знае се, че цианкалийт действа светкавично върху организма, като електрически ток. Абсурдно е да се предполага, че Венцеслав е имал възможност да разсъждава, да налива вода в чашата, да я плакне и разлива, след като е бил погълнал вече отровата. Пък и защо му е трябвало да върши всичко това? Аз съм повече от сигурен, че това действие е било извършено от *другото* лице, което е донесло отровата и е присъствувало в стаята.

Но какъв смисъл има това действие, каква е неговата логична подплата? Според мен то няма *никаква* логична подплата. Пълна безсмислица е да се плакне една чаша, след като отровата е вече изконсумирана. Отровата е в организма на умрелия, тя ще бъде открита в трупа му — защо е необходимо да се заличават следите ѝ от чашата?

Това действие — измиването на чашата — има изключително *психологична* подплата. Второто лице, това, което е донесло отровата, е било свидетел на Венцеславовата смърт. След като момъкът е изпил концентрата, то се е дръпнало към прозореца. Нещастникът, ужасен от първата зашеметяваща спазма, е направил една инстинктивна крачка към него, затова то се е дръпнало към прозореца. След няколко минути Венцеславовият труп се е гърчел на пода и тази гледка е била наистина ужасна. Второто лице е трябвало да бяга, да се *спасява*, да прескача прозореца, но в тоя миг то е било смутено, почти лишено от сили. Първото нещо, за което човек се сеща, когато започва да му прилошава, да губи сили — това е, разбира се, възстановяващата свежест на водата. Но защо второто лице не пие направо от шишето, а посяга да плакне чашата? Интересно, нали? Но отговорът е много прост. Лицето не е привикнало да пие вода от гарафа, а когато непривикналият човек пие от такова шише, водата тече по брадата му и мокри гърдите. Не е било в интерес на това лице да излиза на улицата с мокри гърди. Затова е посегнало към чашата.

Така стои тази работа с водната чаша... Но от всяко действие трябва да се прави извод, нали? И аз поставям такъв въпрос: кой губи дух, кому прилошава от ужасните гледки? На слабохарактерния човек, естествено.

И затова аз прибавям още една черта към характеристиката на неизвестното второ лице: то е със среден ръст, малки крака и тънки дълги пръсти. То е чувствително, нервната му система е лабилна.

Както виждате, нито една от изброените черти не подхожда на такъв великан и на такъв спокоен човек, какъвто е Петър Тошков!

Четвърто. Още една корекция във вашата режисура, другарю Ковачев. Снощи ходих в моргата, видях трупа и разговарях с доктор Аврамов. При първия си оглед, вие си спомняте, той не установи никакви видими следи от насилие. Но снощи разтвори устата на умрелия, повдигна горната му устна и ми посочи с пинцетите си две леки подутини над двата горни кучешки зъба. „Следи от слаб едновременен удар с твърд, но гладък предмет!“ — Така ми каза доктор Аврамов. Аз не мисля, че Венцеслав сам е блъснал кучешките си зъби. Той беше достатъчно весел и жизнерадостен момък, за да се подлага сам на мъчения. Но мисля следното: Глътнал част от концентрата, Венцеслав тутакси се е стреснал, ръката му е трепнала. Но когато един човек поглъща доброволно цианкалий и предварително знае, че поглъща именно цианкалий и че след първата глътка нищо не е в състояние да го спаси, и че е по-добре да погълне целия концентрат наведнъж, за да бъде краят по-бърз — такъв човек не спира на сред пътя, а — обратно — гледа всякак да го скъси, та всичко да се свърши, преди да е заговорил инстинктът за живот. Това е типично за всички самоубийци: разкаянието идва, ако изобщо има време, подир решителния жест. Но в нашия случай Венцеслав е трепнал след първата дълбока глътка. И в този миг, в частицата на мига преди опомнянето, ръката на неизвестното лице е блъснала дъното на чашата нагоре, дебелият овална шийка е ударила венците над горните кучешки зъби и течността се е изляла в гърлото на нещастника. Той е преглътнал с чисто механично усилие, за да не се задави. Аз имам и други основания, за да предполагам, че Венцеслав не е подозирал отровата. По всяка вероятност тя е била сложена *скришом* в чашата и чашата му е била поднесена по най-невинен начин. Затова е настъпила *изненадата* и в резултат на изненадата — *стресването* на ръката след първата широка глътка.

Пето. Тази заран аз отнесох фалшивото писмо в нашата химическа лаборатория. Помолих да отнемат мастилото от двата подписа. И когато това беше направено, върху бялата тъкан на

хартията се появиха следи от молив. Авторът на писмото е надписал подписите с молив, а след това е почернил следите от молива с мастило. Питам: ако авторът на писмото е Петър Тошков, защо му е трябвало да се подписва най-напред с молив?

Писмото е в лабораторията. Идете там и вие сами ще видите, че подписите на секретарката Ирина Теофилова и на началника Петър Тошков са били изрисувани първоначално с тънко подострен черен молив. Когато човек подписва себе си, той прави това направо, не рисува името си с молив.

От всичко казано дотук може да се направи само един извод: че доктор Петър Тошков и магазинерът Венцеслав Рашков нямат нищо общо с шапната афера. И още нещо: че Венцеслав Рашков не се е самоубил — той е бил *убит*.

След всеки по-дълъг разговор и в минути на почивка след усилено мислене Авакум сменяше цигарите си с лула. Сега той напълни луличката си, закрепил я в устата си и като изпускаше къдрави ленти ароматен дим, протегна краката си напред и замълча.

Слави Ковачев погледна електрическият часовник.

— Вие ще кажете ли нещо? — запита полковникът.

— Че какво да кажа? — Капитанът повдигна рамене. — От контрадоказателствата на другаря Захов само две заслужават по-сериозно внимание: пощенският запис на Венцеслав Рашков и следите от черен молив върху фалшивото писмо. Но това, че Венцеслав щял да си купи мотоциклет със собствени пари, не изменя моята теза нито на йота. Държал ли е той ваксината в неподходяща обстановка? Държал. Точка. Противодействувал ли е началникът му? Не е противодействувал. Тогава какво? Ами срещите с чужденците, нелегалното отиване до Триград, свиждането му с Ракип Колибаров два дена преди избухването на шапната зараза? Ами картата? Може би в подробностите, в детайлите моята хипотеза да търпи корекции — съгласен съм. Но в основното тя си остава непоклатима. Според мен доктор Петър Тошков и Ракип Колибаров трябва да бъдат незабавно арестувани.

— Другарю Захов — обърна се полковникът към Авакум, — вие поставихте под сериозно съмнение някои основни моменти от хипотезата на другаря Слави Ковачев. Същевременно вие отминахте без внимание и някои негови важни обвинения срещу доктор Петър

Тошков. Но да приемем за момент, че вие сте правият, че Петър Тошков, както твърдите, няма нищо общо с шапната афера. Тогава кой движи тази афера и кой стои в нейното дъно? Имате ли мнение по този въпрос?

— Засега съм още в областта на проучванията — отвърна тихо Авакум.

Полковникът дълго мълча.

— Що се отнася до шапа — започна той, — ние взехме вече екстрени мерки, за да заковем по-нататъшното му разпространение. Около заразените райони установихме карантинен пояс и стражеви кордон. Дето се казва, пиле да не прехвъркне, без да се обеззарази предварително и провери що за птица е, откъде иде и какво носи. Така че на тоя фронт може да се очаква известно затишие и постепенно, но сигурно подобряване на положението. Нас, разбира се, това не може да ни успокои: на нашата територия действа вражески апарат.

Полковникът стоя замислен някое време, после поклати глава и се усмихна:

— Аз предлагам да се договорим така: Нека доктор Петър Тошков и Ракип Колибаров от Триград бъдат оставени на свобода и под наблюдение до първи септември. Ако до изтичането на тоя срок, първи септември, двадесет и четири часа, другарят Захов не открие и не арестува поне един от главните организатори на аферата и не докаже, че е открил и арестувал един от главните ѝ организатори, вие, другарю Ковачев, имате *carte blanche* да действувате тъй, както намерите за добре. И така — първи септември, двадесет и четири часа. Стигат ли ви тия четири дни, другарю Захов?

Авакум изтърси недопушената си луличка в пепелницата и мълчаливо кимна с глава.

На конференцията при полковник Манов капитанът от контраразузнаването Слави Ковачев формулира една интересна хипотеза, основана на силен доказателствен материал. Неговата хипотеза беше изградена преди всичко върху три основни момента:

1. Нарездането на Петър Тошков да се държи ваксината при неподходящи условия.

2. Заминаването на Петър Тошков без открит лист за Триград и свиждането му с Ракип Колибаров два дена преди избухването на шапната епидемия.

3. Купуването на туристическата карта и означаването на шосейния път до Триград. Името на Ракип Колибаров върху бялото поле на картата, написано с ръката на Венцеслав Рашков и под диктовката на Петър Тошков.

Случаят при Боровец сам по себе си не будеше съмнения: всекиму можеше да се случи това — да бъде случайно спиран на пътя си от чужденци и да води случаен разговор с тях. Но тази среща с чужденците, изгонени по-сетне като „персона нон грата“ от страната, прибавена вече към връзките и свижданията с Ракип Колибаров и с компрометирания фелдфебел от Сливница, по силата на аналогията преминаваше в друга категория — на *съмнителните* случаи, на случаите, които будят безспорни *подозрения*.

И по отношение на Венцеслав Рашков хипотезата беше добре обоснована. Слави Ковачев мотивираше неговото самоубийство с редица факти от безспорен и очевиден характер:

1. Съучастничество в обезсилването на ваксината.
2. Разкриване на вредителството.
3. Провал на подготвеното бягство.
4. Неминуемият арест.

Всичко това според Слави Ковачев обясняваше пълната безизходица, която в последна сметка е довела момъка до самоубийство.

На конференцията при полковник Манов Авакум не излезе със своя хипотеза. Той се задоволи да формулира едно предположение, че Венцеслав Рашков не е имал намерение да се самоубива, а е бил убит; и една контратеза: че доктор Петър Тошков няма нищо общо с шапната афера.

Какво беше дало основание на Авакум да прави такива решителни възражения срещу най-важните точки от хипотезата на Слави Ковачев? Познанството му с доктора и с Венцеслав? Но той се познаваше с тях само от два месеца и всичкото време, което бяха прекарвали заедно, не надхвърляше повече от четиридесет часа — по-малко дори от две денонощия! Разбира се, в работата си той винаги се съобразяваше и с личните си впечатления от хората. Такъв беше случаят например с Боян Ичеренски. Първото впечатление от него породило и първото съмнение. Със своята лъвска физиономия, грубоват и заповеднически глас и студено-пресметливи очи; лаком на ядене и жаден за вино, но внимателен и сдържан в пиенето; властен и непонасящ закачки, той съвсем нямаше вид на сантиментален човек, не приличаше на лиричен герой. Затова и въздишките му по арестуването на даскал Методи Парашкевов бяха някак *множко* за него. Не му отиваха толкова въздишки. И чувствителното око на Авакум тутакси сигнализира „внимание“, когато геологът отново захвана да въздиша и по друг повод — за жена си. Тя живееше в Пловдив, на сто и петдесет километра от Момчилово. Без някой да го беше питал, Ичеренски отвори дума за нея и започна да обяснява, че всяка събота прескача до Пловдив, включително и онази събота, когато тук, в Момчилово, станало произшествието с *нещастния* даскал Методи. Всяка събота, като някой млад влюбен? Но той не беше нито млад, нито пък приличаше на изгарящ от любов нетърпеливец. Мъчно можеше да се повярва, че улегналият и в години геолог ще изостави и службата си, и веселата си компания от Илчовата механа и ще пробягва с мотор по триста километра през планински пътища срещу цената на една съпружеска любовна нощ. За *него* това изглеждаше невероятно. Макар и да го познаваше само от един час, Авакум беше сигурен, че всичките му въздишки и приказки по скучаещата съпруга водят всъщност към една цел — подчертаване несъмнено алиби. Но защо беше нужно той да изтъква и подчертава *своето* алиби —

отсъствието си от Момчилово именно през оная нощ на произшествието? Нали никой не го подозираше в нищо?

Така първото впечатление предизвика и първото съмнение у Авакум.

Но в неговия метод на разузнаване субективните впечатления играеха винаги второстепенна роля. Скептик по природа, но станал още по-голям скептик поради честия си контакт с лошото и грозното в живота, той постепенно беше започнал да гледа на хората през тъмни очила. Той се движеше в свят на престъпници, където политическото предателство и моралното падение вървяха ръка за ръка. Предатели като Ичеренски, които спяха със сестрите си в едно легло — това не беше нито най-лошото, нито най-изключителното в неговия свят. Имаше и по-лошо. Тук калта беше толкова неизбродна и гъста, че дори един „ведър“ човек, ако речеше да я гази, щеше волю-неволю да стане поне малко скептик. И понеже той съзнаваше скептицизма си, боеше се и не без основание за обективното начало в своите преценки. Знаеше например, и в това беше абсолютно убеден, че повечето хора, че мнозинството от хората не са и не могат да бъдат подлеци. Но в света, където се движеше, той имаше случай да наблюдава как талантът върви редом с подлостта: Боян Ичеренски беше талантлив геолог и това не му пречеше да бъде предател. В морално отношение Виктория Ичеренска имаше безукорно досие, но все пак тя беше станала съпруга на своя брат. Естествено, мнозинството от хората не бяха подлеци — Авакум прекрасно разбираше тази истина — и въпреки всичката й безспорност, скептицизмът растеше в душата му. И затова, без да е грешил досега в работата си, той имаше сериозни причини да се бои за *обективното* начало в своите преценки за хората, когато тия преценки се основаваха, разбира се, *само* на лични впечатления.

На конференцията при полковник Манов той застъпи гледището, че Венцеслав Рашков не се е самоубил, а е бил убит. И наистина всеки, който познаваше по-отблизо момъка, щеше да каже същото. Как и защо ще се самоубие най-веселият и най-жизнерадостният човек, комуто всичко и по всички линии „вървеше“ като по вода — с изключение на тотото? Но заради тото никой не беше се самоубивал досега. Авакум знаеше и друго: че момъкът беше доста повърхностен, простичък, с ограничени интереси: че служебната дисциплина,

здравият смях и атлетическото му телосложение бяха всъщност едничките му отличителни качества. Такива хора не се самоубиват дори когато любимата им измени или ги напусне. Когато любимата им измени или ги напусне, те си намират друга любима и пак се смеят, както преди, ходят на мачове и играят на тото. Като изхождаше само от личните си впечатления за момъка, Авакум можеше да махне с ръка и с абсолютна положителност да каже: невъзможно! Но Авакум каза „невъзможно“, без да се основава нито на йота на личните си впечатления от момъка: все едно, че не беше го срещал нито веднъж в живота си.

Впечатленията си за момъка той заключи в „задната“ стаичка на съзнанието си. А извода, че не се е самоубил, а е бил убит, почерпи от непосредствения си и конкретен анализ на обстановката, сред която намери трупа му. Даже ония осем хиляди да не бяха изпратени от брата му, произходът им да беше неизвестен, съмнителен — пак нямаше да измени становището си. Анализът на обстановката го беше убедил с абсолютна сигурност, че момъкът е бил убит и че в хипотезата на Слави Ковачев нямаше истина нито за грам.

По отношение на главния обвиняем той излезе с контратеза. Според него доктор Петър Тошков въобще не будеше съмнения. Той решително зачеркна името му от списъка на *възможните* обвиняеми. На конференцията при полковник Манов Слави Ковачев натрупа куп обвинения срещу него и някои от тях обвинения имаха характер на неопровержими факти. Всеки друг на Авакумово място би се позамислил над срещите му с компрометирани чужденци и заподозрени хора като Ракип Колибаров например и фелдфебела от Сливница. Нелегалната му разходка из триградското дефиле два дена преди избухването на шапната епидемия по същите места — само тоя факт стигаше, за да се сложи една сериозна въпросителна срещу неговото име. Авакум не знаеше нищо за всичките тия докторови похождения и срещи. Не беше проучил дори биографията му — за пръв път дружеше с човек, без да се запознае предварително с миналото му! И въпреки това, и сякаш нарочно и без да обори нито едно от обвиненията, свързани с неговите тайнствени срещи и нелегални странствувания, той пое изцяло защитата му и не се ограда с никакви резерви.

Такъв начин на действие напомняше играта на „сляпа баба“. Напомняше ония съчинения, където авторите залагаха всичко върху „интуитивния дар“ на детектива. Но Авакум никога не беше играл слепешком, а в практиката си признаваше само една интуиция: умението да се наблюдава.

Впрочем, за да разберем откъде черпеше Авакум основания, та да атакува така смело хипотезата на Слави Ковачев, трябва без друго да се върнем отново към събитията от 27 август. Тогава Слави Ковачев запита доктор Паруш Аврамов дали шишето за вода и стъкленницата, които се намираха на масата на Венцеслав, могат да послужат за „веществени доказателства“ към делото. Искаше да знае дали шишето за вода и чашата съдържат някакви следи от цианкалий. Доктор Паруш Аврамов изследва най-напред водата, а сетне чашата и даде отрицателен отговор. Нито водата, нито чашата съдържаха някакви следи от цианкалий. И Слави Ковачев престана да се интересува от тия два предмета — защото те нямаха никаква доказателствена цена.

Когато Авакум започна да оглежда обстановката около трупа, от очите му не убягна, разбира се, нито шишето за вода, нито чашата. Той познаваше цвета и миризмата на циановите съединения и утайки и за него не беше трудно да установи, че и водата, и чашата не съдържат следи от цианкалий. Но за разлика от Слави Ковачев той не се задоволяваше само с търсенето на „пряката“ следа. Всеки предмет носи много следи и ако една от тях подсказе нещо интересно, трудът за откриването ѝ бива винаги добре възнаграден.

И така вътре в чашата нямаше следи от цианкалий. Но какво показваше, какво можеше да разкаже онази нейна част, която при употребата се допира до устата? Извивките на горната и долната устна са своеобразни при всеки човек, външната структура на кожата им е различна, ъгълът от склапянето им е също различен и е в зависимост от широчината на устата. Според величината на този ъгъл може да се съди и за формата на лицето: кръглоликите хора имат обикновено поширока уста, скулестите — по-тясна. Ъгълът на склапянето при пошироката уста е по-остър, а при тясната — по-разтворен и по-близък до правия. От величината на този ъгъл следователно можеше да се съди за вероятната и приблизителна форма на лицето. Всичко това следваше да разкаже извитата периферия на чашата, ако по нея действително бяха останали някакви следи.

Но и външните стени на чашата имаше какво да разкажат. Когато човек пие вода, той обикновено държи чашата с три пръста, като палецът стои винаги срещу показалеца и средния пръст. И понеже извивките върху кожата на палеца са абсолютно индивидуални и неповторими, може да се предполага, че всеки, който пие вода от една чаша, винаги оставя адреса си върху външната ѝ стена.

Разбира се, ако чашата бива веднага измивана след употреба, върху нея няма да личат никакви следи. И обратно — ако чашата не се измива веднага, по устието и по стените ѝ ще се натрупат едни върху други толкова много „адреси“, че и най-вещият дактилоскоп, колкото и да се мъчи, не би могъл да ги разчете.

Но Авакум знаеше много добре — беше научил това от човека със синята престилка, — че този ден в стаята на Венцеслав не е влизало външно лице. Следователно едничкият човек, който е наливал вода в стъклената чаша, е бил Венцеслав. Ако върху чашата все пак личаха и други следи — следваше да се направи изводът, че тия следи са оставени от човек, който е влизал в стаята не през вратата, а през прозореца — между десет и единадесет часа преди обяд.

Така мислеше и разсъждаваше Авакум, когато пое чашата в ръцете си.

Най-напред той нищо не забеляза, защото му се стори, че стъклото е еднакво бистро навсякъде. От вътрешността на чашата не лъхаше никаква миризма. После той разтвори лупата си и като държеше чашата за дъното ѝ, започна да я изследва срещу светлината, която идеше от прозореца. Сега вече ясно се виждаха върху външната ѝ страна следи от пръсти: личеше петно от палец и около него — няколко други петна, които напомняха следи от палци, но бяха чисти, не съдържаха никакви извивки. Като сравняваше двата типа петна, Авакум дойде до извода, че те произхождат само от две, и то от две различни ръце. Тази чаша беше пипана от едра ръка с масивни палци. Сигурно такива бяха палците на Венцеслав. Но до нея бяха се допирали и други ръце — по-малки, по-фини, с деликатни пръсти. Тия по-малки петна напомняха с удължената си и тясна форма палците на жена — но палци, облечени в тънка лятна *ръкавица*.

Такива бяха изводите от първия оглед.

Първите изводи обуславяха необходимостта от наличието на други следи. Неизвестната жена не беше пипала чашата за

удоволствие. Водните чаши имат само едно предназначение — да се пие вода от тях. А когато една жена пие вода от стъклена чаша и шийката на чашата е извита, тази жена неминуемо ще остави върху стъклото поне минимални следи от своето червило.

Авакум поднесе лупата си към извитото устие на чашата и очите му светнаха от удоволствие. Не беше се излъгал в предположенията си: върху външния ръб на чашата — по-силно — и върху вътрешния ръб — по-слабо — личаха отчетливи следи от червило. Ако се съдеше по разположението им, можеше да се заключи, че ъгълът на склапянето, направен от устните, е широк, близък до правия и че следователно лицето на жената не е кръглолико, а продълговато.

Това беше хубаво откритие и Авакум щеше да подсвирне с уста, ако в краката му не лежеше безжизненият труп на Венцеслав. Той повъртя чашата в ръката си и очите му отново светнаха, но този път в погледа им се четеше истинска почуда: срещу онова петно от червило лежеше друго — със същата форма и със същите размеря и като че ли по-ярко. Сякаш неизвестната жена беше пила на два пъти вода и в различно време.

Случаят изглеждаше съвсем обикновен, прост, лишен от каквато и да било загадъчност, но Авакум се замисли. Ето: неизвестната посетителка пристига след десет часа и си отива, преди да стане единадесет. Тя се промъква скришом в кабинета и скришом си отива. Разговорът ѝ с Венцеслав не е продължил повече от тридесет минути. И през тия тридесет минути тя пие на два пъти вода и през различно време. Да речем, че първата чаша е била предизвикана от жажда, макар че жените обикновено заран не пият много вода. Но втората чаша? И всичко това в разстояние на половин час? Случаят с тази втора чаша не изглеждаше съвсем обикновен.

За характера на „необикновеното“ щяха да разкажат, разбира се, други следи. Петното върху жакардовия килим, прозорецът, тревата в запустелия двор — тия неща имаха свой език и Авакум го разбираше много добре.

Авакум излезе от складовото помещение с богати и добре оформени впечатления. Сега той знаеше най-главното — това, което Слави Ковачев и не подозираше: че малко след десет часа в кабинета

на Венцеслав Рашков се е промъкнала неизвестна жена; че тази неизвестна жена е влязла в канцеларията му не през главния вход, а през прозореца, който гледа към заустелия двор; че тя е разговаряла с него около половин час, пила е на два пъти вода, без да сваля ръкавиците си, и си е отишла пак през заустелия двор. Той знаеше вече и някои отличителни черти на непознатата. Тя имаше среден ръст, малък крак, тънки и дълги пръсти на ръцете. Лицето ѝ беше продълговато, устата — малка, устните — плътни и покрити с яркочервен руж. Косите ѝ бяха черни, на краката си носеше сандалети със заострени върхове.

Всички тези белези той беше научил от следите. Отъпканата трева в заустелия двор му разказа, че непознатата носи обувки без токове. Драскотината върху външната стена под перваза на прозореца — че е направена от обувка със заострен нос. Разстоянието между стъпките му показва, че жената има малък крак и среден ръст. Отпечатъците от палците върху чашата и на пръстите на перваза на прозореца напомняха за ръка с тънки и дълги пръсти. Петната от червило — те пък характеризираха особеностите на устата, а устата — вече по косвен път — определяше вероятната форма на лицето.

Косите — те бяха черни, защото обикновено чернокосите жени слагат на устните си яркочервен руж.

И някои други неща знаеше Авакум. Тази жена нямаше повече от четиридесет години и по-малко от тридесет. Тя имаше дълги бедра и не се занимаваше с физически труд. Една жена на четиридесет години и с по-къси бедра мъчно би могла да се изшмули из прозореца, без да се допре с ръце до перваза. Отъпканата трева, степента и начинът на отъпкването ѝ подсказваха приблизително тегло между шестдесет и шестдесет и пет килограма. Жените със среден ръст и под тридесет години *обикновено* не достигат това тегло. А тънки и деликатни пръсти може да има само жена, която не работи тежък физически труд.

Той крачеше бордо по напечените от слънцето тротоари и настроението му беше чудесно. Сега вече не съжеляваше за своите хидрии — те щяха да почакат! Предстоеше интересна, напрегната, мъчна игра.

Не забеляза кога беше пристигнал в къщи. Обикновено той се заглеждаше в проходящите около себе си, изучаваше лицата им, походката, дрехите. Гадаеше настроенията им и мислите, които ги

занимаваха, мъчеше се да открива едни или други черти в характерите им — правеше всичко, за да насища с храна някакъв свой вътрешен и неутолим глад. Престанеше ли да прави това, чувствуваше се уморен, в душата му се промъкваше неясна мъка по нещо и тогава бързаше за сборника с интегралните уравнения или си спомняше за аперитива с чипоносата и засмяна сервитьорка. Или се затваряше в ателието си и не излизаше оттам по цял ден.

Но сега беше доволен от себе си. Изкачи тичешком стълбището, усмихна се приветливо на хазяйката си, но не я заговори, както правеше друг път. Тя беше самотна, болнава женица и затова той ѝ отделяше по някоя и друга минута, за да си поприказват за времето, за ревматизма или лечебното свойство на чесновия лук. Този път той не я заговори, а влезе направо в стаята си, разтвори широко прозорците и пое дълбоко въздух.

Половината от тази стая заемаха няколкото етажерки с книги. В другата половина бяха разположени леглото му, писмената маса и един нисък железен шкаф, отрупан с антични глинени съдове и малки статуетки от мрамор и позеленял бронз. Върху масата имаше няколко лупи, старинно гърненце с дузина цветни моливи вътре, пунгия^[1] за тютюн, сметачна линейка и няколко теракотени парчета, които служеха за пепелници.

Без да се съблича, той седна пред масата си, измъкна от чекмеджето ѝ един нов скицник, разтвори го и започна бързо да рисува. След четвърт час върху белия лист се появи цветна фигура на жена. Тя беше закръглена, но стройна, с широки рамене и изпъкнал бюст. Имаше плътни чувствени устни, очи — полуприкрити от дълги извити мигли, черни коси, които се спускаха на къдрави кичури над челото. Пъстрата лятна рокля очертаваше високи бедра и тънък кръст, пръстите на ръцете ѝ бяха деликатни, нежни. Беше обута с бели сандалети със заострени краища.

Той подържа тази рисунка пред очите си, погледа я и изведнъж ръката му трепна и между веждите му се появи ненадейна и дълбока бръчка. Изсумтя с нос и захвърли скицника. Сетне запали цигара и захвана да се разхожда из стаята с отпуснати рамене.

Рисунката му напомняше една позната жена. Една жена, която напоследък беше заела особено място в живота му. Тя много приличаше на цветната фигура от скицника.

Като отхвърли тази чудна прилика от съзнанието си, Авакум извади джобния си бележник и макар че ръката му беше някак си изведнъж натежала, започна да систематизира задачите, върху които трябваше да работи през следобедните часове:

1. Проверка на ваксината. Да се провери дали е намаляла интензивността и, и в каква степен.
2. Проверка на кореспонденцията между складовата служба и центъра. Да се установи *кога и кой* е давал нареждане да се съхранява ваксината при висока температура и на светлина.
3. Да се установи произходът на осемте хиляди лева, намерени в портфейла на Венцеслав Рашков.
4. Да се изследва изрязаното парче от жакардовия килим.
5. Да се изследват и фотографират отпечатъците от пръстите върху стените на стъклената чаша.
6. Да се изследват червените петна върху чашата и да се установи марката на червилото.
7. Още веднъж да се изследва трупът на Венцеслав Рашков.

Авакум реши да възложи първите три точки на лейтенант Марков, а с останалите четири да се заеме сам. Той откъсна от скицника листа с цветната фигура на „Неизвестната“, погледа го замислено някое време, сетне го сгъна внимателно в бележника си: и в тоя момент, докато сгъваше листа, усети някаква особена тежест в гърдите си — сякаш някой притискаше сърцето му със студена и тежка ръка.

Наближаваше три часът, когато пристигна в лабораторията на института. Лъхна го познатата миризма на киселини и химикали, на спирт и ацетон и за пръв път в живота си изпита тъга по ония часове, когато спокойно и съсредоточено и без други грижи изучаваше тук особеностите на дактилоскопията, тайнописа, микрофотосите и

токсичността на различните отрови. Откъде идеше тази непривична тъга и защо? Откъде беше дошло това чувство на обреченост — предчувствието за някаква неминуема катастрофа, към която неизбежно се приближаваше с всяка своя стъпка?

Усмихна се на дежурния лаборант и му подаде стъклената чаша.

— Тук има изписан цял роман — каза той, като се мъчеше да изглежда весел. — Ще бъда много признателен на вашите хора, ако успеят да го прочетат за един час.

Дежурният лаборант знаеше с кого има работа и затова не се усмихна. Той държеше чашата за дъното и устието ѝ и внимателно я оглеждаше.

— Интересуват ме паспортите на хората, които са пипали тази чаша — продължи Авакум. — И още нещо: тук личат две срещуположни петна от червило. Интересуват ме устните, които са оставили тези петна. Ако ме осведомите дали ружът е български, или е от чуждестранен произход, аз бих могъл да се добера някак си и до устните. Да се надявам ли?

Дежурният лаборант отнесе чашата в съседното отделение, а Авакум се зае сам с изследването на изрязаното парче от килима.

След един час той вече знаеше от какво произлиза мокрото петно: вода с нищожни остатъци от цианов разтвор. Сместа предполагаше най-малко сто части чиста вода спрямо единица част разтворен във вода цианкалий. За да действа смъртоносно и бързо, тази смес ще да е била равна най-малко на един литър. Но чашата, разбира се, не можеше да побере един литър. Нито пък има такъв самоубиец, който ще разточителствува с еднолитров разтвор, когато може прекрасно да свърши тази работа с някаква си десета или дори двадесета част от литъра. Беше съвсем очевидно, че в чашата е наливана вода *непосредствено* след поглъщането на малкия по количество, но силно концентриран цианов разтвор. Тази вода именно е разплискана по килима: водата, с която чашата е била *изплакната* след поглъщането на цианкалиевия разтвор.

Другояче не можеше и да бъде. Но що за невероятна история е това: самоубиецът поглъща цианкалий, като изпразва чашата до дъно, после налива вода, плакне чашата и я плиска върху килима. Той пие *цианкалий*, а не шербет: тази отрова действа с мигновена бързина върху организма! Но да речем, че самоубиецът е имал свръхсилна

физика и свръхсилна воля — защо е било необходимо да мие чашата като добра домакиня, която очаква нови гости?

Това беше страшна загадка и в момента Авакум не можеше да си я изясни.

Тъкмо беше приключил с изследването на изрязаното парче от килима, и дежурният лаборант донесе стъклената чаша и снимката от следите. Резултатите от експертизата потвърждаваха предположението на Авакум. Външната стена на чашата съдържаше само един отпечатък от палец. Другите няколко петна бяха плоски, не личаха никакви извивки — беше очевидно, че са образувани от натиска на пръсти, облечени в ръкавица от тънка и гладка материя. По отношение на червилото отговорът вдъхваше малко повече оптимизъм: ружът беше чуждестранен — в страната не се произвеждаше руж с подобен цвят, мазнина и състав.

Нямаше време за губене. Авакум благодари на лаборанта, помоли го да изготви протоколи за направените анализи и бързо излезе.

Авакум нае такси и започна да обхожда оказионните магазини. Насочи се към центъра — по-елегантните жени посещаваха централните магазини. И най-после, след час и половина лутане, забеляза във витрината на оказионната къща, която е срещу държавния антикварен магазин, позлатените капсули на чуждестранното червило. Накичени с червени и зелени розетки, наподобяващи рубини и изумруди, тия лъскави патрончета веднага привличаха окото.

Авакум знаеше, че в оказионните магазини всеки предмет се продава срещу квитанционна бележка. Той показа на продавачката една инспекторска карта от Министерството на финансите и я помоли да му представи касовите фишове, които беше издала през последните няколко дни. Прелистването продължи повече от час. Западноевропейското червило струваше много скъпо, затова и търсенето му беше съвсем ограничено.

И когато търпението му започна да чезне и му идеше да захвърли по дяволите обемистата папка и да изскочи тичешком навън, очите му съзряха точно оня документ, за който беше дошъл. Винаги спокоен, владеещ нервите си, сега едва не извика от изненада. Но в тази изненада имаше и някакъв малък процент от облекчение: името, написано с разкрачени букви върху квитанцията, изглеждаше наистина

познато; но то беше друго име, не онова, което очакваше и за което се боеше. Върху квитанцията пишеше „Червило два бр. — Христина Чавова, ул. «Брод» № 33“ Имаше означена и някаква цена, но това не интересуваше Авакум.

Преди да излезе, той си купи едно червило „Ша ноар“, отказа да приеме остатъка от парите си, въпреки че продавачката много настояваше, и с препълнено от радост сърце изхвъркна навън. Хлопна вратичката на колата и нареди на шофьора да препуска за болницата: приближаваше седем часът.

Колата потегли и онова първоначално чувство на мимолетна радост започна бързо да вехне и да се топи. Христина Чавова, машинописката от отдел „Лекарства и снабдяване“, имаше кестеняви коси, но употребяваше яркочервен руж като тъмнокосата секретарка на отдела Ирина Теофилова. Впрочем това си беше нейна работа. Но Христина Чавова живееше в една и съща сграда със секретарката. Неомъжени жени, които работят на едно място и живеят на едно място, без друго са приятелки. По-нататък: Чавова купува два броя червило. Но защо трябва *наведнъж* да си купува два броя? И един брой от това парижко червило струва доста скъпо, дори струва много скъпо за една машинописка. Тогава?

Тогава трябва да се предполага, че едното от тия червила е било предназначено за Ирина Теофилова. Като е купувала за себе си, Чавова е купила руж и за своята приятелка.

Но коя от двете беше допирала устните си до стъклената чаша? Ами ако се окаже, че и двете не са напускали канцеларията на отделението между десет и единадесет часа?

Завърна се в квартирата си към девет часа вечерта. Повика по телефона лейтенант Марков и от него научи подробностите около фиктивното писмо до складовата служба. Когато лейтенантът му разказваше за произхода на Венцеславовите пари, той се усмихна тъжно и повдигна рамене.

— Искам две неща от вас — каза той, след като помълча няколко минути. — Първо: да отнесете така нареченото „фалшиво“ писмо до лабораторията. Помолете лаборанта да отнеме мастилото от двата подписа: Второ: да проучите дали чиновничките от отдела „Лекарства и снабдяване“ Христина Чавова и Ирина Теофилова са напускали сградата на центъра между десет и единадесет часа. Трябва да имам

сведенията и писмото без мастило върху подписите, най-късно до девет часа заранта. — Погледна го в очите и му се усмихна: — Разчитам много на точността ви. — И му подаде ръка.

Когато лейтенантът си отиде, той запали цигара и жадно запуши. Сега, след като беше видял подутините върху Венцеславовите венци и като знаеше процента на циановия разтвор върху изрязаното парче от килима, и като имаше пред вид двете срещуположни петна от червило върху стъклената чаша — той можеше с математическа сигурност да възпроизведе последните минути от живота на нещастния младеж.

Имаше само две въпросителни в тази инсценировка:

1) жената, която беше разтворила скришом циановото съединение във водата — тя все още стоеше зад коефициента на неизвестните величини.

2) цветът и миризмата на водата — как Венцеслав не беше забелязал овреме наличието на цианова отрова?

Вторият въпрос будеше истинско недоумение у Авакум. Цветни очила ли е имал Венцеслав на очите си, лишен ли е бил от обонянието си, та не е успял да забележи и да усети отровата предварително, преди да излее в гърлото си смъртоносния разтвор?

Но това беше въпрос технически, от професионален характер. Усетил или не усетил наличието на цианкалия — момъкът е бил отровен от неизвестната жена предумишлено и с взлом.

Оттук започваше страшното. И сърцето на Авакум тръпнеше болезнено, като да беше оплетено в бодлива тел. Без да има предвид която и да било жена, той нарисува в скицника си един предполагаем образ, като се ръководеше само от данните, които му бяха съобщили няколкото открити от него характерни следи. Разбира се, данните не бяха чак толкова изчерпателни, че да постигне само на тяхна основа един завършен и конкретен образ. Онова, което липсваше в сведенията, той вземаше от въображението си. Но черпеше от въображението си не произволно и не наслуки, а в строга съобразителност със сведенията, които му бяха съобщили следите. Можеше ли например да нарисува широка устата, когато устните се склапяха върху ръба на чашата под ъгъл, по-голям от 45°?

Той рисуваше „математически“, а когато всичко беше завършено, от белия лист на скицата лукаво му се усмихна една позната жена —

секретарката на отдела „Лекарства и снабдяване“ при Центъра за борба със заразни болести.

[1] Пунгия (остар.) — кожена торбичка с различно предназначение — за тютюн, за прахан и огниво, за пари и др. — Б.ред.ел.изд. ↑

12

Авакум беше ненадминат майстор в грима. За няколко минути можеше да се превърне в прегърбен беловлас старец или да заприлича на празен младеж, който няма друг кумир, освен „рок-енд-рол“. Понякога се явяваше пред хората като измъчен и блуждаещ човечец, безнадеждно страдащ от светивитовото хоро.

Сега той си сложи ниско подстригани мустачки, залепи гърбица на носа си, веждите му станаха по-рунтави и по-надвесени над очите. Облече една синя дочена дреха, смачкана и позацапана с машинно масло, пъхна в малкото ѝ горно джобче стоманена отвертка и тозчас заприлича на майстор монтьор. Той отключи железния шкаф и извади оттам една доста износена кожена чанта. Нямахше нищо чудно в това — монтьорите носеха инструментите си в точно такива изтъркани чанти. Но вместо монтьорски инструменти вътре имаше други, странни неща: шперцове, куки, универсали за отваряне на секретни брави, електрическа батерия, джобен фотоапарат, пликчета с разни химикали и едно няколкометрово тънко, но здраво въже, снабдено на края с извита стоманена кука.

След половин час той крачеше по смълчаните улици на тихия квартал. Улица „Брод“ се намираще източно от Парка на свободата, между новия жилищен комплекс и шосето, което водеше за Пловдив.

Тъмни облаци бяха покрили небето и откъм север проблясваше навремени далечно зарево.

В този отдалечен и скътан зад парка квартал нощта като че ли настъпваше по-бързо. Повечето къщи бяха ниски и прикрити в зашумени дворове и светлината от прозорците им мъчно можеше да проникне зад клонатите дървета. Електрическите стълбове бяха доста отдалечени един от друг и единичните им лампи с мъка отблъскваха тъмнината едва на няколко крачки встрани.

Вятърът виеше и дърветата тихо скърцаха. Там където беше светло, сенките им се люлееха върху земята и образуваха гигантски плетеници от златни и катранени петна.

Като наближи къщата, където живееше Ирина, Авакум забеляза от дясната страна на улицата една спряла лека кола. Може би нямаше да ѝ обърне внимание, но му направи впечатление, че е паркирана точно срещу празното място досами двора, където се тулеше двукатната тухлена сграда. Най-близката къща до колата следователно беше онази, в която живееше Ирина.

Нямаше никого — нито при волана, нито отдире. Всичките светлини бяха угасени, а стъклата на прозорците — вдигнати. Това беше москвич, който в мимолетната светлина на заревото от далечните светкавици изглеждаше лимоненожълт.

Долният етаж на двукатната къща имаше две стаи. Едната държеше Ирина, а другата стая и кухничката до нея заемаха хазяите — пенсионирана и самотна учителска двойка. Мъчно можеше да се предположи, че някой им беше дошъл с москвич на гости. На горния етаж живееше Чавова с две работнички от „Текстилна слава“. Момичетата бяха заети в нощната смяна. Нито в един от прозорците на този етаж не блещукаше светлина.

Източната страна на партера завършваше с малка веранда. Тук Ирина беше устроила лятната си спалня — августовските нощи бяха душни и тя предпочиташе да спи навън. Авакум знаеше вече, че тя спи навън — и това го улесняваше да проникне незабелязано в стаята ѝ, като кроеше да се прекачи през западния прозорец на фасадата. Този прозорец гледаше към най-зашумения ъгъл на двора — насреща му протягаше клоните си една стара и прегърбена черница. Сметката не беше сложна — той трябваше да прегледа с лупа върха на сандалетката ѝ, за да види дали по него не личат следи от драскотини. И онова червило му беше необходимо, за да го сравни с двете петна от стъклената чаша. Пък кой знае, може би щеше да намери и друг полезен за следствието материал! В една стая като Ирнината изненадите не бяха изключени.

Беше дошъл на лов за материали наистина и щеше съвестно да ги търси, но дълбоко в душата си предпочиташе да няма никакви следи от драскотини по върха на онази сандалетка и цветът на червилото да не съвпада в никакъв случай с двете срещуположни петна от

стъклената чаша. Какво не би дал, за да излязат предположенията му фалшиви! За пръв път в живота си щеше да се радва на една своя погрешна хипотеза.

Но ето, че и друг някакъв човек беше влязъл в тази къща. Да мисли, че не е при Ирина сега, а на друго място, значеше да вярва в чудеса.

Изчака блясъка на една светкавица, за да прочете номера на колата. После се наведе, бързо развъртя вентила на предното ляво колело и го сложи в джоба си. Свистенето на сгъстения въздух потъна в шумотевицата на нощната буря. Като избиколи колата, той извади пипнешком едно шишенце от кожената си чанта и напръска с течността му задните гуми.

Бяха взети най-важните предохранителни мерки.

Сетне изтича през поляната, наведе се до ниската дъсчена ограда, за да изчака проблясването на светкавицата и когато всичко потъна отново в гъстия мрак, той се прехвърли безшумно отвъд, в малкия и затревен двор. Само няколко крачки го делиха от ствола на старата черница. Колко хубави часове бяха прекарали с Ирина на това място между черницата и полегалата ограда!

Както беше очаквал, нейният прозорец наистина светеше. Двете крила зееха широко разтворени, но между тях трепкаше, полюшвано от вятъра, едно непредвидено перде — тънко бяло перде от най-нежен тюл. Преградата изглеждаше нищожна, но пречеше.

Нямаше как да се премахне това перде. Авакум се покачи върху дървото, възседна първия по-дебел клон и устреми очите си в жълтия правоъгълник. Все пак положението не приличаше на безнадеждно. Дори беше добро: тюлената мрежица се оказа доста прозрачна.

Сред познатата обстановка на стаята личаха два силуета. Авакум тутакси позна Ирина. Тя седеше облакътена на масичката до прозореца и като че ли спеше. Но имаше нещо особено в стойката ѝ: тя опираше масата с челото си и косите ѝ бяха разпилени върху раменете. Другият силует принадлежеше на мъж — висок и тънък, с тъмно сако. Мъжът се разхождаше напред и назад из стаята и държеше ръцете си на гърба.

Стори му се, че през воя на вятъра дочува плач на жена. Но може би слухът му го мамеше, защото клоните скърцаха около него и шумата, блъскана от бурята, бучеше като водопад.

По едно време мъжът се спря наред стаята и тогава Ирина изправи главата си. Непознатият измъкна нещо из вътрешния джоб на самото си, показа ѝ го и в същия миг тя скочи от стола и като изхвърлена от пружина се стрелна към ръката му. Мъжът замахна, удари я по лицето и тя се свлече на пода. Но пропълъзя до него, обви с ръце краката му и отпусна главата си върху килима.

Авакум прехапа устните си. Идеше му да скочи, да хване негодника за шията и да разбие главата му в стената. Но стоеше неподвижен върху клона и като зашеметен. Макар и замъглено от тюлената завеса, това слабо и продълговато лице му се стори познато. Донякъде познато, защото пердето правеше гънки и закриваше някои от чертите му.

Мъжът се освободи от ръцете ѝ, засмя се с лоша усмивка, наведе се и я потупа по гърба. После той седна на стола ѝ, а тя изпълзя до леглото си по колене, повдигна завивките и извади оттам една малка и тумбеста лекарска чанта. Захвърли я в краката му и закри лицето си с ръце.

Роклята ѝ се беше дръпнала високо над коленете, но това, изглежда, не правеше впечатление на мъжа. Той оправи връзката си срещу огледалото, като си подсвиркваше весело, после взе чантата от пода и тръгна към вратата.

В същия този миг Авакум се смъкна от клона, прескочи оградата и както тичаше към колата, извади шишенцето и го разля пред лявото и предно колело. И след няколко секунди потъна в мрака. Той се завърна след по-малко от минута. Сега габаритите на колата бяха запалени и в мъждивата им светлина мъжът се суетеше за нещо си около предното ляво колело.

Авакум вървеше спокойно, но гледаше да стъпва върху тревата, за да не вдига шум. Мъжът го забеляза чак когато той беше дошъл вече на десетина крачки от москвича. Тогава Авакум натисна копчето на електрическата си батерия и в ярките ѝ лъчи мъжът изненадано премига и се извърна настрана. От това, че се извърна, нямаше полза — сега никакво тюлено перде не закриваше лицето му и Авакум на часа го позна: беше именно той, Светозар Подгоров, директорът на Центъра за борба със заразни болести. Авакум беше подготвен в себе си за тази изненада и не се стъписа — още повече че той вече

предугаждаше кой е късният гостенин и с кого ще има работа, — но все пак батерията трепна в ръката му.

— Гумата спукана, а? — рече Авакум и се прозина. Куфарчето го нямаше никъде — сигурно беше скътано в багажника.

— Пък и временцето си го бива — ухили се Авакум. — Само за правене на гуми. Имаш ли резерва?

— Гледай си работата! — отвърна троснато мъжът, като все още стоеше гърбом към него.

Авакум угаси светлината.

— Чунким пък аз съм заритал да ти помагам! — засмя се Авакум с несвой, дебелашки смях. — Гледай го ти! — И го напусна с най-мръсната псувня, каквато му дойде на ум. Той псуваше за пръв път в живота си, но от това като че ли му олекна донякъде.

Мъжът нищо не отвърна и се наведе отново над колелото.

— Идиот! — каза Авакум и плюна в краката си.

Как му се щеше да зашлеви с юмрук това надменно, важно и познато лице! Но се сдържа и отмина полека напред.

Когато повървя двадесетина крачки и се почувствува скрит от тъмнината, той пое дълбоко въздух и хукна с всички сили към шосето. До тролейбусната спирка имаше телефонен пост. Набра номера на лейтенант Марков и му заповяда тозчас да пристигне на спирката с кола, като доведе със себе си и едно куче следотърсач. Сетне позвъня на дежурния по адресите в дирекцията и поиска да му съобщи спешно улицата и номера на къщата, където живееше Подгоров. Записа си адреса му на едно листче. И едва тогава се отпусна на скамейката при спирката, за да си почине.

Започна да брои колите, които минаваха по шосето. Трябваше с нещо да залъгва вниманието си — острите и напрегнати преживелици през тоя ден бяха толкова много, че дори му се повръщаше от умора.

Лейтенант Марков пристигна на спирката след четвърт час. Бурята се усилваше, гръмотевиците зачестиха. Всяка минута можеше да ливне проливен дъжд.

Авакум подаде листчето на лейтенанта:

— Бягай с колата направо на означения адрес. Разбери в кой апартамент живее това лице и дали се е завърнало. Ако все още не се е завърнало, установи наблюдение пред входа на къщата. Бих искал да зная дали ще пристигне с лекарската си чанта, или пък няма да носи

нищо в ръцете си. Той може би ще се завърне с един кремав москвич. Аз съм записал номера му на това листче.

Той погали кучето по главата.

Лейтенантът се взираше учудено в лицето му.

— Красив съм като монтьор, нали? — усмихна се Авакум.

Пое каишката на кучето и с широки крачки тръгна към улица „Брод“.

Спря се на онова място, където доскоро беше стоял кремавият москвич. Накара следотърсача да помирише земята, сетне отново го погали, наведе се и прошепна в ушите му: „Хайде, Ингус, търси!“

Кафявият пес тихичко изскимтя, почти допря муцуната си до земята, сви ушите си назад и тялото му заприлича на опната тетива.

Те пресякоха улица „Латинка“ и други улици и най-последно излязоха на пътя, който водеше за Симеоново. Наблизо нямаше фенери. Беше пусто, тъмно, толкова непрогледно, че дори Ингус изчезна от очите му, макар че пръхтеше на две крачки пред него.

Бурята беше изведнъж утихнала. И гората, която се простираше надясно от пътя, и тя сякаш изведнъж онемя и заспа.

Малко след железопътния прелез Ингус свърна надясно, повъртя се на едно място, а след това Авакум усети, че кучето го тегли към някакъв двор. В тоя миг над Витоша блесна силна светкавица и огънят ѝ раздра надвисналото над гората небе. Тоя миг беше достатъчен на Авакум, за да се ориентира. Сега той знаеше някои неща: улицата, цвета на вратичката, срещу която стояха, и номера върху емайловата плочка. Светкавицата угасна. Но в ретината на очите си той беше запазил очертанията на къщата — остър алпийски покрив, един етаж с еркер, който гледаше на юг, спуснати щори. И два бора отпред. Всичко беше тъмно вътре, през щорите не проникваше никаква светлинка.

Заваля дъжд. Едрите капки зашибаха като камшици изсъхналата земя.

Авакум потегли каишката и с мъка отмести недоволния Ингус от градската порта. Без да се спира някъде, прекоси напреко квартала и излезе на булевард „Яворов“. Мокър и окалян, с натезали крака, той се домъкна до първия телефонен пост, повика дежурния в отдела и поиска кола.

Изпрати кучето с шофьора.

Тъкмо беше влязъл в стаята си, и телефонът иззвъня. Обаждаше се лейтенант Марков. Човекът с кремавия москвич не носел нищо в ръцете си.

— Съжалявам — усмихна се Авакум. Сетне попита: — Чувствуваш ли се много уморен? Не? Тогава заповядай при мен на чаша кафе!

Докато водата възвираше, той успя да вземе душ в банята, да облече работния си халат и да натъпче лулата си с тютюн.

Лейтенантът трябваше да установи още тази вечер денонощно наблюдение и над къщата с алпийския покрив; да проучи кой живее там, откога и какви хора пристигат отвън. И още нещо: да изготви кадрова справка за Светозар Подгоров и да провери какви хора живеят в неговия апартамент.

Извади от шкафа бутилка с коняк и две чаши. Кафето възвря.

Навън дъждът продължаваше да вали.

Утрото сияеше засмяно. И може би тъкмо заради тази чиста радост, която се разливаше над света, той чувствуваше още по-остро мрачната тревога, която завладяваше душата му. Новините, които му донесе лейтенант Марков, не предвещаваха нищо добро.

Сега той знаеше, че двата подписа върху „фалшивото“ писмо бяха надписани най-напред с черен молив. Подписът на доктора е бил направо прекопиран — в това не можеше да има никакво съмнение. Но Ирининият? Защо са били необходими дребните и едва забележими промени в някои от буквите?

Играта беше наивно замислена: тия дребни и едва забележими промени като че ли искаха да кажат: „Виждате ли, *някой* се е опитвал да имитира подписа на Ирина Теофилова, но не е успял *напълно*.“ А какво е пречило на този „някой“ да прекопира истинския ѝ подпис — така, както е прекопирал подписа на Петър Тошков? Нищо не му е пречило, разбира се, защото той е имал поддръка десетки нейни писма.

Беше съвсем очевидно, че авторът на „фалшивото“ писмо, като е изменил нарочно някои букви от Ирининия подпис, е целял да предпази преди всичко самата Ирина от подозрение в случай, че фалшификацията бъде разкрита.

Лейтенант Марков беше установил, че на 28 август Христина Чавова и Ирина Теофилова не са напускали сградата на центъра между десет и единадесет часа преди обяд. Установката съдържаше едно несъмнено алиби за Ирина: тя не можеше да бъде в едно и също време и в центъра, и при Венцеслав! Това алиби стигаше, за да бъдат разбити на пух и прах всичките досегашни хипотези на Авакум. Но лейтенантът беше установил и друга една подробност: че между десет и единадесет часа Ирина Теофилова не е била в канцеларията си, тъй като по това време е използвала банята, която се намира на мансардния етаж. Като научи тази „подробност“, Авакум разпери ръце и лицето му помръкна.

— Обзалагам се на хиляда срещу едно каза той, — че банята има и една втора врата, която непременно излиза на някаква външна площадка. От площадката започва тясно и вито стълбище. Като има връзка с всеки етаж поотделно и с черния вход на сградата, стълбището стига до сутерена и до избеното помещение. Това е напълно в реда на нещата!

Той изпрати лейтенанта на оглед и докато го чакаше, отиде в кухнята, за да изиграе една партия домино с хазяйката си.

Лейтенантът не се забави.

— Вие като че ли сте ходили в това здание, или пък сте проучвали плана му! — засмя се той. — Истинската врата на банята е именно тази, за която вие споменахте. Тя е отключена и се затваря отвътре с райбер. Новата врата е правена наскоро, това си личи по мазилката. Тя се затваря и с ключ, и с райбер. Вътре има само един душ.

Авакум се умълча. Наближаваше единадесет часът и трябваше да ходи при полковника на доклад.

— Не изпускайте от очи двете квартири — въздъхна той. После попита: — Събрахте ли сведения за къщата с алпийския покрив?

Лейтенантът повдигна рамене.

— Вярно, вие не сте имали време — усмихна се виновно Авакум. — Прощавайте. Аз ще ви потърся следобед.

Гласът му беше станал тих и глух.

Онова алиби за Ирина имаше само формална стойност — стойност de jure. Всъщност то не бе никакво алиби. Към десет часа тя излиза от канцеларията, като уведомява Чавова, че ще прескочи „догоре“, за да се изкъпе. Същото е казала и на прислужничката, а може би и на още някого. Влиза в банята, но не се съблича а пуска душа да тече. Изскача през другата врата, спуща се по черното стълбище и през двора излиза на улица „Димо Хаджидимов“. Оттам до складовете на центъра пътят е къс — най-много четвърт час. При бързо ходене може да се стигне и за десет минути! Когато всичко е било свършено, тя се е завърнала по стъпките си. Понамокрила е лицето и косите си с гореща вода, за да изглежда „къпана“, и се е прибрала в канцеларията си, както е правила и друг път.

За по-малко от едно денонощие той беше успял да навлезе доста надълбоко в аферата. Имаше в ума си очертана хипотеза, но се боеше

да я предложи на полковника като план за действие, защото тя съдържаше още много неизвестни. Сега разполагаше със седемдесет и два часа — три денонощия, — за да проникне до дъното на заговора, да разкрие истинските виновници и да спаси един човешки живот.

Този следобед щяха да погребват Венцеслав. Авакум потърси Ирина в службата, но Чавова му отговори, че отсъства — била неразположена. Поиска кола от дирекцията, освободи шофьора и сам седна зад волана.

Предполагаше, че ще я завари в стаята ѝ, но се излъга — тя седеше под черницата и четеше. „Някакъв роман вероятно — помисли Авакум. — Отвлича вниманието си — нали в тоя час погребват Венцеслав!“

Беше облечена в скромна басмена рокличка с весели цветове. Лицето ѝ имаше обикновения си миловидно замислен израз, очите ѝ гледаха, както винаги, открито, смело и погледът им светеше бистър и чист.

Както седеше на тревата с подвити колена, тя му протегна ръка и се усмихна. Върху устните ѝ разцъфна безгрижна и радостна усмивка.

— Тъкмо навреме — каза тя и го потегли към себе си. — Сядай до мен! Аз се уморих от четене.

И той се намери на тревата до нея и раменете му се допряха до нейните, а косите ѝ погалиха лицето му. Подухна вятър, черницата въздъхна, полата на тънката ѝ рокля се наду като чадър. Беше хубаво, някъде подсвиркваше кос.

Зави му се свят. Изпита непреодолимо желание да я прегърне, да притисне грубо в ръцете си това свежо тяло, което не криеше нищо от себе си и като че ли нарочно се подлагаше на очите му. Трябваше да насили волята си, за да остане поне видимо спокоен.

— Какво четеш? — запита той, като се излегна полека на тревата. В синия и бездънен простор над главата му плаваше бяло облаче с накъдрени краища, посребрени от слънцето. Оня кос в храстите продължаваше да свирука.

— Какво чета ли? — Тя сложи ръката си между коленете и отговори звънко, като ученичка, която са дигнали на урок: — За химичните свойства на водорода и по-специално за многоуважаемия водороден йон! Много е интересно. — И весело се засмя.

— А нашият общ приятел сигурно почива вече в земята — каза Авакум.

Той гледаше бялото облаче и жумеше.

— Сигурно — отвърна тихо Ирина. Тя се наведе и откъсна стръкче трева. — Щях да ида на погребението му, но тази заран се пробудих с ужасно главоболие. Много съжалявам.

— За какво? — попита Авакум. — За главоболието ли, или за Венцеслав?

— С мъртвите не бива да се шегуваш — каза тя и леко сложи пръста си на устата му.

Авакум я погледна — по горната ѝ устна беше избила пот.

Помълчаха.

— Ирина — каза Авакум, — какви са твоите проекти за бъдещето? За какво например мечтаеш?

Той сложи ръката ѝ в своята и започна да си играе с пръстите ѝ.

— Моите мечти са много скромни — отвърна Ирина. Тя пое въздух, избърса горната си устна и тръсна глава. В очите ѝ отново светна предишният блясък. — Всъщност аз имам само една мечта — да не завися от никого.

— Това е много общо — усмихна се Авакум.

Тя пак откъсна стръкче трева и се умълча.

— Какво значи това — да не зависиш от никого?

— Много нещо. — Гърдите ѝ бързо започнаха да се издигат и спущат. — Стъпя ли веднъж в университета, по-нататъшният ми път в живота ще зависи само от мен.

Вятърът отвя облачето на изток.

— Ирина — каза Авакум, — защо ръката ти е влажна? И защо студенее?

— Сигурно ще е от главоболието — трепна Ирина и издърпа ръката си. Наведе се над него и той усети дъха ѝ по устните си. Сега можеше да я прегърне, можеше да я целува — но ръцете му лежах като пречупени на тревата. От онова желание не беше останала в кръвта му никаква следа. Само една жалост чувствуваше в гърдите си — мъчителна и тежка — и нищо друго.

— Ти приличаш днес на сборник от въпроси — усмихна му се тя. — Но позволи ми и аз да ти задам един въпрос: чия е тази кола?

— На музея — отвърна Авакум.

Тя се наведе още по-ниско над него:

— Искаш ли да излезем някъде навън?

— Аз за това съм дошъл.

Тя се огледа и бързо допря устните си до неговите.

После скочи пъргаво и изтича до стаята си, за да се облече.

Когато излезе, Авакум седеше вече зад волана. Сега тя беше пременена цялата в бяло: бяла кордела на косите си, бяла рокля, бели сандалетки. Но сандалетките нямаха върхове. Устните ѝ силно аленееха от яркия руж.

„Ще се задоволим само с червилото“ — помисли си Авакум, като ѝ отваряше услужливо вратичката. Бялата ѝ премяна го натъжи още по-силно.

Насочи колата към орханийското шосе, а щом излязоха от моста над река Искър, той натисна газта и стрелката на километража започна да се колебае около цифрата деветдесет. Нямаше време за губене — знаеше това, но не натискаше педала, за да печели минути: ходовете бяха разчетени, всякаква припряност изглеждаше излишна. Но в момента, когато излезе на улица „Брод“, за да пресече шосето за Пловдив, стори му се, че една синя волга потегля подире му и че оттогава непрекъснато го следва по петите — ту по-близо, ту по-отдалеч и винаги зад него. „Ако и «синята» препусне с деветдесет, картинката е ясна“ — помисли Авакум и натисна педала. „Синята“ изостана.

Той попита спътницата си:

— Хубаво ли е?

Може би тя не го чу, защото въздушната струя бучеше силно около стъклата. Тя седеше със затворени очи и мълчеше.

„Ако знае, че е излязла на любовна разходка с палача си!“ — усмихна се мрачно Авакум.

Погледна външното огледало и веждите му се свиха — в дълбочината на изпъкналата леща синята волга летеше след него, голяма като бръмбарче.

Авакум отпусна педала на газта. Бяха излезли от Йорданкино и приближаваха партизанската чешма-паметник. Когато стигнаха

площадчето пред възпоменателната плоча, той зави наляво и рязко спря.

— Къде сме? — попита Ирина. Тя учудено се оглеждаше, сякаш току-що се беше събудила от дълбок сън.

— Слез от колата, погледай наоколо и ще разбереш — отвърна студено Авакум.

Жалеше я допреди няколко минути, но откакто забеляза синята волга, която го преследваше по петите като хрътка, в душата му появя някакъв внезапен студ. Преди да натисне спирачката, той видя ръката ѝ, отпусната до коляното му. „Тя би могла и на мен да поднесе цианкалий“ — помисли Авакум и изви волана наляво.

— Че какво има толкова за гледане — засмя се Ирина. — Планини, асфалт, чешма и една хубава беседка.

— И един спомен — каза Авакум.

Тя повдигна рамене и се обърна с гръб към плочата. Сетне се прозина и поразкърши ръце:

— Ще се бавим ли тук?

В тоя миг пристигна и синята волга. От волана слезе нисък, кръглолик мъж с олисяло теме и клепнали уши. Беше облечен в кафяво велурено яке, в което едва се побираха широките му и набити рамене. На очите си имаше синкави слънчеви очила.

Той хлопна вратичката с господарски жест, плюна в краката си и с твърди стъпки тръгна към чешмата. На Ирина не обърна никакво внимание, но Авакум почувствува погледа му върху лицето си. Наведе се над чучура, отпи няколко глътки, после дълго се жабурка и плюва.

В това време откъм София се зададе моторист. Той префуча покрай чешмата и изчезна зад първия завой. Тежко избоботи камион, натоварен с бурета, и въздухът се изпълни с миризма на изгоряла нафта. Камионът отмина и тишината отново като че ли се раздробя на парчета — пристигна друг моторист, но неговият мотор гърмеше като минохвъргачка. Той яздеше петстотинкубикова машина.

Макар и в тужурка и с кожена шапка, Авакум веднага го позна — беше лейтенант Марков. Той избута машината почти до самата канавка на шосето, избра си сенчесто място и се изпъна на тревата по гръб.

Мъжът с велуреното яке слезе от своята волга, повдигна капака на мотора и захвана да занича съсредоточено в механизмите. После извади един гаечен ключ и се зае да натяга вентилаторния ремък.

„Като че ли е по-съобразителен от лейтенанта“ — засмя се в себе си Авакум.

Ирина, която беше стояла досега като вкаменена на мястото си, най-после помръдна с глава и пое дълбоко въздух. Лицето ѝ изглеждаше по-бяло от бялата кордела върху косите ѝ. Тя стоеше с отпуснати рамене и все гледаше като хипнотизирана към синята волга.

Авакум леко допря ръката си до рамото ѝ:

— Лошо ли ти е?

— Пак това главоболие — отвърна тихо Ирина.

Авакум изтича до колата. Когато се завърна, той носеше една стъклена чаша в ръката си.

— Пийни си — покани я той, като услужливо ѝ подаваше стъклената чаша, която беше напълнил до половината с вода. — Тази вода е планинска, освежава. Аз нарочно те доведох тук, за да я опиташ. Харесва ли ти?

— Много — прошепна Ирина. — Благодаря.

Авакум сложи ръката си на кръста ѝ.

— Трябва да се връщаме — каза той. — Сега е четири часът, а в пет часа аз имам среща в музея с председателя на археологическата секция при академията. Следния път ще те заведа още по-надалеч.

— Къде? — попита тя и го погледна в лицето.

— Много надалеч — каза той и се извърна настрана.

И за малко не изпусна стъклената чаша на земята.

Когато обръщаше колата, мъжът с велуреното яке все още продължаваше да натяга вентилаторния ремък.

Само веднъж забеляза синята волга подире си — мярна се в огледалото, а после стана по-малка от бръмбар и изчезна съвсем.

И така всичко се развиваше по предварително начертания план. Че Ирина Теофилова и „неизвестната“ от скицата му са едно и също лице — в това той не се съмняваше, но му беше необходима още една последна проверка, за да има в ръцете си и „нагледното“ доказателство.

Не се съмняваше, но когато сложи двете стъклени чаши на масата си, нещо като че ли заседна на гърлото му. Ръцете му бяха студени и влажни от пот.

Дълго чисти с памук най-голямата и най-силната от лупите си. Сетне запали цигара и вдъхна няколко пъти поред от дима.

Петната и на двете чаши имаха един и същ и абсолютно еднакъв цвят. Размерите им бяха еднакви, резките, които съответствуваха на кръвоносните съдове, съпадаха идеално помежду си. И двете петна имаха по едно лесно забележимо надебеляване в най-връхната си точка — колкото лещено зърно.

Авакум захвърли лупата, облегна се на стола си и затвори очи.

Знаеше, че петната ще съвпаднат помежду си, и все пак...

Така престоя неподвижен няколко минути. Когато се изправи, бръчките около устата му като че ли бяха станали по-дълбоки. Една чудна усмивка имаше върху устните му — някаква смесица от горчивина, ирония и старческа снизходителност.

Отключи железния шкаф и сложи вътре двете стъклени чаши.

После облече халата си и напълни малката си луличка с тютюн. Извади от етажерката с книгите първия том от Всемирната история, намести се удобно в широкото кожено кресло и започна съсредоточено да чете.

Полегналите лъчи на залеза обагриха прозорците на стаята с розова светлина.

Лейтенант Марков пристигна след половин час. Беше още с тужурката си, пращен, със зачервено от вятъра лице. Авакум му отстъпи мястото си в креслото, накара го да изпие чашка коняк, почерпи го с цигара. После го запита:

— Мъжът с жълтото яке — той живее в къщата с алпийския покрив, нали така?

Лейтенантът едва не се задави с коняка.

— Няма нищо чудно — усмихна се Авакум. — Тази заран към осем часа аз излязох да се поразходя и случайно минах покрай къщата с двата бора. Вие сигурно си спомняте, че снощи валия силен дъжд. Без друго сте видели, че улицата не е павирана и че тротоарът представлява един прост земен насип. Точно пред зелената порта забелязах стъпки, които излизаха от вътрешността на двора и водеха на юг към шосето. Аз се позагледах в тия стъпки, без да се спирам, разбира се, и понаучих от тях някои неща. Това бяха стъпки на мъж. Малък крак, разкрач — по-къс от средния. Следите — дълбоки. Какво означава това? Вие сигурно се досещате — че мъжът е нисък и доста

солиден на тегло. Отпечатъците, оставени от обувките върху разкаляната земя, бяха съвсем ясни — силно заострени върхове, удължено ходило, стеснена и повдигната част между подметката и токовете. Вие сте елегантен човек, обличате се по модата: можете ли ми каза кои мъжки обувки отговарят на това описание?

— Италианските — засмя се весело лейтенантът.

— Точно той — този фасон не е наш и лесно може да се разпознае. Ниският и пълен мъж, излязъл из дворчето с двата бора, носеше италиански обувки. Какво искате повече? Човекът с велуреното яке беше нисък и пълен и имаше на краката си италиански обувки. Да ви наля ли? Пийте, тази вечер няма да пътувате с мотор. Кой е този човек?

— Този човек се казва Прокопи Албертов Недялков — започна лейтенантът, като отпи една малка глътка от коняка. — Родом е от Павликени, завършил е френския колеж в София. Получил е висшето си образование в Италия като стипендиант на католическата черква. Там е специализирал лесовъдство. Бил е лектор в Агрономическия факултет, а от три години е инспектор по горите при Министерството на земеделието. Онази къща с алпийския покрив е негова. Понастоящем той е в отпуска, а семейството му летува в Павликени. Баща му е католически свещеник, пенсионер. Инженер Прокопи Недялков е аполитичен човек, не е имал никакви реакционни прояви, а в службата се ползува с голям авторитет.

Тази заран той напуска дома си в седем часа. Петнадесет минути по-късно е на улица „Самодивско кладенче“ седемнадесет, където гарира колата си. Точно в осем часа е пред сградата, в която живее собственикът на кремавия москвич — нашият приятел от снощи. Бави се в апартамента му около половин час, после излизат заедно с волгата на Прокопи Албертов и спират пред сградата на центъра. Тука двамата приятели се разделят. Прокопи Албертов се завръща в къщи си, като оставя колата на улицата, близо до зелената ограда. Точно в три и половина следобед той излиза припряно навън, качва се на волгата и с бърз старт се насочва към пловдивското шосе. Установява се малко надире от кръстовката с улица „Брод“ и стои на това място, докато вашата кола не излиза на пътя.

— А като научихте, че е подире ми — усмихна се Авакум, — вие организирахте едно „блестящо“ преследване с два мотора. Много мило

от ваша страна.

— Вие казахте да не го изпускам от очи — наведе глава лейтенантът.

Авакум помълча.

— Носите ли справка за Светозар Подгоров?

Лейтенантът извади едно прегънато листче от портфейла си и му го подаде. Ръката му потръпна.

Авакум пое бележката и поклати глава.

— Трябва да калите нервите си — каза той, като се усмихваше с горчивата си снизходително-иронична усмивка. — Може би на пътя си ще срещнете и по-неочаквани неща. Думата човек звучи красиво наистина, но не във всички хора има красота. *Човек е способен на всичко* — въоръжете се с тази философска концепция и ръката ви няма да потръпва никога. Проучихте ли кой живее в неговия апартамент?

— Изпратил е съпругата си във Варна. Сега е сам.

Авакум погледна часовника си:

— Имам такава молба към вас да отидете при полковник Манов и да му кажете, че искам непременно да повика този човек при себе си и да го задържи на разговор до десет часа. Нека излязат например въвн от града, така ще бъде най-добре. Вие ще идете веднага при полковника и ще ми съобщите за резултата.

Лейтенантът се изправи.

— И не изпущайте от очи дори за секунда къщата с алпийския покрив! Осведомявайте ме за всяко движение, което ще предприеме отсега нататък инспекторът Прокопи Албертов. Тази нощ или утре той ще излезе въвн от града. Много ви моля в минутката да бъда уведомен! И още нещо: помолете полковник Манов да остави на мое разположение кола с радиопредавател.

Той извади от железния шкаф едно картонче и го подаде на лейтенанта:

— Тук е означен кодовият ми знак. Съветвам ви тази нощ и утре през деня да не напускате дирекцията — ще има много изненади и работата ще бъде напрегната. — Той се усмихна с невесела усмивка и подаде ръка.

Когато лейтенантът излезе, той се облече набързо, отпусна се в креслото и затвори очи.

След половин час лейтенант Марков позвъни по телефона.

— Всичко е наредено тъй, както вие пожелахте. На онова място до десет часа няма да има човек. Останалото подреждаме.

— Приятна работа! — кимна Авакум и остави слушалката.

Взе със себе си същата онази кожена чанта и излезе навън.

Вечерта беше мека, подухваше топъл ветреца. Улиците сияеха в светлини.

Като откри къщата, която търсеше, той се огледа и бързо отвори външната двукрила врата. Нямаше никого в преддверието. Изкачи стълбите и се спря на площадката пред втория етаж. Електричеството угасна и той натисна бутона. Върху вратата, боядисана с шоколаденокафява боя, лъщеше месингова плочка:

СВЕТОЗАР ПОДГОРОВ

Секретната брава беше от системата „Ялле“. Тази система познаваше като петте си пръста, затова не стана нужда да бърка в чантата си. Измъкна от джоба на сакото си универсал за системата „Ялле“ и отключи.

Светеше със синята светлина на електрическата си батерия. Като излезе от вестибюла, обшит с червено дърво и продълговати кристални огледала, той се намери в един обширен хол „ротонд“ с мраморен под и гипсови орнаменти върху тавана. По средата на хола бълбукаше малък фонтан, а в басейнчето под него, облицовано с разноцветни плочки, играеха няколко червени рибки. Оттук за вътрешността на апартамента водеха три врати, като всяка от тях беше покрита с тежка надиплена завеса от червен плюш.

Авакум отвори наслуки една от вратите и се усмихна от удоволствие: още с първата си крачка беше попаднал в кабинета на Подгоров. Вътре имаше много малко мебели: разкошна писмена маса в бароков стил от тъмночервено дърво, висок стол с извита облегалка и две картини в леки, но художествено изработени рамки. Авакум повдигна фенерчето си: бяха две цветни репродукции на Реноаровите „Цветя в бакърен съд“ и „След баня“. Нямаше нищо друго. Единственото чекмедже на масата беше отключено, но то съдържаше само дреболии — няколко моливчета, един празен бележник и шише със зелено мастило за самописки.

Повдигна килима — паркетът навсякъде беше еднакво гладък. Почука по стените — бяха плътни, отникъде не идеше звук на кухо. Усети как кръвта бие по слепоочията му — несполуката щеше да остави без отговор един важен въпрос.

Тогава повдигна отново фенерчето си към двете картини. „Цветя в бакърен съд“ стоеше на мястото си, идеално нивелирана спрямо стените. Но „След баня“ като че ли беше изместена малко вдясно — голото момиче изглеждаше понаклонено към пода. Авакум тутакси премести стола под картината, покри седалката му с носната си кърпичка и откачи рамката от извитата кукичка. Картината нямаше двоен гръб, пък и гвоздейчетата, които пристягаха картоната към стъклото, не приличаха да са вадени някога. Те бяха забити надълбоко и по главичките им не личаха следи от клещи.

И все пак тази картина беше пипана, и то наскоро. Човек с изтънчен вкус като Светозар Подгоров едва ли би търпял една изкривена репродукция над главата си. Авакум почти допря фенерчето си до стената и ръката му трепна като убудена. Ето къде била хитростта! Тази кукичка не беше всъщност никаква кукичка, а тънко ключе с прерязана шийка. Той го завъртя, сетне го потегли към себе си и от стената изскочи просто ламаринено чекмедже. Толкова чудесно прилепваше към калъфа си, че не правеше никакъв видим луфт върху зелените тапети. „Но ако имах лупата си, веднага щях да го забележа“ — помисли Авакум.

Вътре имаше една подвързана книга, а върху книгата — фотографическа снимка. Той погледна снимката, навъси вежди, сетне бързо я прибра в портфейла си. Неканеното гостуване беше завършило с хубав успех. Но какво търсеше тази книга тук? Той обърна кориците

и прочете „Иван Вазов — Под игото“. Изданието не носеше автограф, пък беше и доста новичко, за да представлява някаква библиографска рядкост! Същото това издание и той имаше в библиотеката си.

Сетне поклати глава и започна бързо да прелиства страниците, като следеше внимателно цифрите. Когато прелисти страница тридесет и пет, по устните му се плъзна тиха, но тържествуваща усмивка. Срещу колон-цифрите тридесет и пета бяха изписани две нули, а под тях се четеше небрежно написана дума „Вазови“. Ключ на шифър, разбира се!

Той остави книгата на предишното ѝ място и всичко подреди, както си беше преди.

Наближаваше девет часът, когато излезе на улицата. Нахрани се в първия ресторант, който забеляза, и към десет часа влезе отново в стаята си. Стъкми някои неща в куфара си, угаси осветлението и полегна върху кушетката, без да се съблича.

И в полудрямката, която беше замъглила съзнанието му, той дочу острия звън на телефона.

— Колата с инспектора напусна града преди десет минути — съобщаваше лейтенант Марков с някакви тържествени и тревожни нотки в гласа си. — Бяга по направление Пазарджик с голяма бързина!

— Добре — каза Авакум и се прозина. — Това е много хубаво. Сега слушайте! Първо: изпратете ми незабавно колата. Второ: алармирайте нашите служби до Пловдив, осведомявайте се по телефона за движението на инспектора и дръжте посредством радиото постоянна връзка с мен. Запомнихте ли?

Грабна куфара си и тихичко се измъкна навън.

Наближаваше полунощ. Повдигна очи към небето — облаци бяха затулили звездите.

Блеснаха фарове и тутакси угаснаха. Колата летеше срещу него.

Първата радиозасечка го застигна малко след Ихтиман. В слушалките прогърмяха някакви странни и остри звуци, записукаха като отчаяни призови за помощ точки и тирета, после всичко утихна изведнъж и през малки паузи в мембраните прозвъня на три пъти кодовият сигнал.

Авакум намали скоростта и отби колата вдясно. В мъждивата светлина на плафониерата той отвори радиопредавателя, нагласи честотата на вълните и предаде по ефира „слушам“. В мембраните прозвуча съкращението „предаваме“, сетне последва съобщението: „Синята волга току-що излезе от гара Белово. По нареждане на полковника след вас се движи джип ГАЗ-69-А на ваше разпореждане. Шофьорът ви е познат.“ Авакум отговори: „Разбрах. Благодаря“ — натисна стартера и отново се понесе по асфалтираното шосе.

Всеки петнадесет минути той беше редовно осведомяван за пунктовете, през които минаваше синята волга. Прокопи Албертов се движеше средно с около седемдесет километра в час и за Авакум не беше трудно да съкрати разстоянието, което го делеше от него. Но се пазеше от прекомерно „сближаване“: инспекторът можеше да го усети след себе си, да се усъмни и да го пропусне напред.

Малко след Звъничево той пак отби колата вдясно и загаси мотора. Отвори вратичката и се послуша: само тихият вятър шумеше в клоните на невидимите дървета. Извади цигари и жадно запуши. Погледна часовника си — минаваше два часа след полунощ.

Затвори вратичката на колата, повдигна стъклата и като установи връзка с дирекцията, поиска последното положение на синята волга. Отговориха му, че само преди десет минути е излязла от града и че се движи по шосето за Пловдив.

— Внимавайте — продикува Авакум. — Първо: нашият приятел ще мине през Кричим за Девин. Наредете да бъде спиран на всеки противошапен прелез. Той и колата му да бъдат най-щателно дезинфекцирани. Не е зле да пукне гума и да се позабави час-два пред някое „случайно“ препятствие. Не бива да бъде в Тешел по-рано от осем часа сутринта... Записахте ли?... Второ: свържете се незабавно със Смолянското управление. Пътят от Тешел до Триград и околностите на Триград да бъдат поставени под усилено наблюдение. Опишете външността на инспектора и дайте указания да се алармират партийните организации още тази нощ... Записахте ли?... Трето: незабавно да бъдат поставени под секретно наблюдение всички заподозрени лица от района на Триград. И специално така нареченият Ракип Колибаров. Точка... Веднага ме уведомете, щом инспекторът поеме пътя за Девин — чакам пред Пазарджик. Ще се помъча да изпреваря синята волга през Доспат... Край.

Отвори вратичката и пое дълбоко въздух. Челото и ръцете му бяха мокри от пот. В тоя миг, когато палеше цигарата си, мощни потоци от жълта светлина озариха колата. На няколко разкрача вляво от него изведнъж изгря в тъмнината разклонено дърво с позлатени листа. „Като в приказките“ — усмихна се Авакум и почувствува, че ужасно му се спи.

Изскърцаха спирачки, жълтата светлина угасна. Изчезна дървото: замириша на затоплено моторно масло и бензин.

— Здраве желаем! — дочу той като през плътна завеса мек и познат мъжки глас.

„Трябва непременно да отпочина“ — помисли Авакум и попита:

— Работи ли преводната скорост?

— Че как да не работи, може ли! — засмя се шофьорът.

— Ти ще се разположиш в моята кола, пък аз ще взема газката — каза Авакум.

Шофьорът стоеше до колата и мълчеше.

— Седни до мен — каза Авакум. — Ето ти слушалките. Така. Сега приличаш на истински пилот. Впрочем ние с тебе и друг път сме играли на смяна... Помниш ли?

Той допря челото си до студеното стъкло на вратата и затвори очи. Стори му се, че пропада в някакъв мрачен и бездънен кладенец, а около него се носят на валма сиви и белезникави мъгли и те много приличаха на мъглите, които при лошо време увиваха като чалма голото теме на Карабаир. И кой знае защо отнякъде се мярна червендалестото лице на Марко Крумов, стопанина на Илчовата механа. Това беше глупаво и той стисна клепките си, защото този Марко Крумов изобщо не го интересуваше. Стопанинът на Илчовата механа изчезна и на негово място тутакси израсна дървото с позлатените листа. „Като в приказките — усмихна се Авакум и веднага си помисли: — Ето, щом като това дърво ми напомня разни приказки, значи, не спя!“ Помъчи се да пропадне пак в оня мрачен кладенец с мъглите, но в съзнанието му се прокрадна един натрапчив въпрос: „А защо искаш непременно да заспиш?“ Той не беше свикнал да оставя въпросите без отговор, но сега страшно много му се искаше да не отговаря на никакви въпроси. „По-добре ще е да поприказвам с шофьора“ — реши Авакум и бръкна за цигарите си.

— Другарю капитан — каза шофьорът и лекичко го побутна с лакътя си, — звънят!

От София съобщаваха:

„Синята волга току-що излезе от Кричим. Взети са мерки да не стигне по-рано от осем часа в Тешел. Предадохме разпорежданията ви. Свържете се в Триград с лейтенант Георгиев.“

— Тръгвам през Пещера за Доспат — съобщи Авакум. После добави: — Лейтенант Георгиев да ме чака в Тешел пред моста.

Той не беше ходил в Триград, но от разказите на Анастаси знаеше, че устието на дефилето завършва с някакъв мост.

Наближаваше три часът след полунощ.

Авакум се премести с радиопредавателя си на газката, заръча на шофьора да го следва отблизо, а от Доспат нататък, та чак до Борино да кара внимателно, защото пътят е мек, изровен от коловози и на места съвсем разбит. Пожела му лека нощ, завъртя ключа и натисна газта. Моторът изръмжа задъхано, сетне успокои дишането си, колата полетя по шосето и червената светлина на стопа бързо се стопи в мастилената тъмнина.

На втория ден след избухването на шапната епизоотия^[1] Смолянското управление изпрати лейтенант Георгиев в Триград. Лейтенантът пристигна с двама помощници и един катър, натоварен с дълги шарени жалони и различни пикьорски инструменти. Той представи документите си в селсъвета и половин час по-късно триградчани знаеха вече, че в селото им е дошла пикьорска група, за да прави план на бъдещия селски мегдан. Дватама помощници се настаниха на квартира в училището, а началникът им се разположи, както и следваше според чина му, в председателската соба на общинския съвет. Там му стъкмиха нар, донесоха сламеник с одеяла и началникът се почувствува удобно като у дома си.

Тоя пълничък и тантурест мъж, оплешивял без време, с влажни жълтеникави очи и пухкави устни беше голям особняк. Личеше си, че на работа не е твърде припрян, но затова пък спеше много, а когато не спеше, смучеше със сламка изстудена джанковица из едно писано бърденце, седеше върху перваза на председателския прозорец и оттам кимаше и намигаше на триградските булки и така весело се смееше, че го чуваха чак в Долната махала. Излизаше веднъж-дваж на ден, жумеше важно пред стойката на нивелира, хокаше пикьорите и ги караше да вадят колчетата си и да ги забиват отново на няколко сантиметра по-встри. После правеше лениво няколко кръга из площада, мереше начумерено посивялото от жега небе и бързаше да се спасява на сянка под широкия председателски сайвант.

Триградчани започнаха да го гледат недружелюбно и сигурно заради остротите, дето пускаше подир невестите им. Само Ракип Колибаров се сприятели с него — на няколко пъти му носи прясна риба, че и кисело млекце в пръстено гърне му проводи по жена си.

Такъв беше „началникът“ през деня. А мръкнеше ли се и късно след вечеря, тромавият човек ставаше пъргав като рис — прескачаше огради, промъкваше се покрай плетища и каменни стобори и на затулени места си устройваше среци ту с партийния секретар, ту с

председателя на стопанството или с офицери от граничната застава. Но колкото и хитро да водеше разузнаването, резултатите не бяха особени. На 22 август жената на Ракип Колибаров била забелязана към седем часа сутринта да снове с телицата си в местността „Джуклевото харманче“. По това време в същата местност дебнел уж за диви прасета Ахмед Парутев — сестриник на животновъдния бригадир Халил Бумбов. Жената на Ракип подкарала телицата си и близо до Даудовата кошара — една изоставена и прогнила колиба — срещнала мъжа си Ракип. Те си поприказвали някое време, скрити зад храсталациите, после Ракип поел пътя за Видла, а жена му отново се върнала в местността „Джуклевото харманче“. Същата тази история се повторила и на 26 август. Само че този път Ракип не тръгнал за Видла, а се спуснал по пътеката, която води напреко през гората за село Кестен. Лейтенантът помнеше много добре, че на 22 и на 26 август Ракип Колибаров му беше донесъл за вечеря прясна пъстърва.

През останалите дни жената на Ракип водеше телицата си на паша по ливадите, които се простираха източно от селото. Ахмед Парутев все излизаше призори на „лов“ около „Джуклевото харманче“, но тази местност беше много дива и там човешки крак рядко стъпваше — тревата и папратите се дигаха над пояс.

Авакум пристигна в Тешел на зазоряване. Лейтенант Георгиев отведе газката в двора на ханчето, метна на гърба си куфарчето с радиостанцията и тичешком прекоси моста, който делеше шосето от мекия път за Триград. Докато стигнат до шубраците, където беше скрил мотора си, той разправи на Авакум всичко, което знаеше за Ракип.

Авакум с мъка движеше краката си, очите му сълзяха. Той се прозяваше непрекъснато и раменете му трепереха от студ.

— Миналата година изглеждахте по-добре — каза угрижено лейтенантът.

Авакум кимна с глава.

— Да ви заведе ли до моята резиденция?

— Водете ме право при Ахмед Парутев — свъси веждите си Авакум.

В дефилето беше все още мрачно, над разпенената река пълзеше като дим лека мъгла.

Натъкмиха куфара върху багажника, Авакум праметна радиостанцията на гърба си и моторът загърмя по неравния път. Като стигнаха до селото, лейтенантът сви надясно и през поляни и долове излязоха в най-западната му окрайнина. Тук къщите бяха раздалечени една от друга и помежду им се зеленееха храсталаци и израстъци от изсечена някога гора. Лейтенантът спря пред една ниска плочеста ограда, ритна вратничката и влезе в малкия двор. Къщичката беше ниска, с позеленял покрив от стари керемиди, зарешетени прозорци и дувари, плетени от пръчки и мазани с кал.

Авакум запали цигара, после извади от портмонето си две таблетки кофенал, намръщи се и ги преглътна. Беше облачно, канеше се да вали тих и продължителен дъжд.

Лейтенантът се завърна с един млад и строен хубавеляк, жилав и източен на височина като планински бук.

— Това е Ахмед — каза той и кимна към него, може да му се доверяваш като на роден брат.

Авакум му подаде ръка и момъкът сърдечно я пое.

— Ахмед — прошепна Авакум, — далече ли е оттук „Джуклевото харманче“?

— Половин час път през гората — отвърна тихо Ахмед.

Авакум погледна през оградата:

— Кой живее тук?

— Самичък съм — каза Ахмед. — Туй е старата ни къща. А ние живеем на село, до общината.

— Занеси тия неща вътре и заключи хубаво вратата — поръча му Авакум.

Като останаха сами, Авакум каза на лейтенанта:

— Телефонирайте на заставата: да се усили охраната около полосата и да се пуснат кучета. Ако някой попадне в ръцете на граничарите, да не се вдига абсолютно никакъв шум. Никой да не следи жената на Ракип, но самият Ракип да не бъде изпускан от очи. Никой да не пречи с нищо на инспектора, който ще пристигне от София, но нито една негова стъпка да не остане укрита. Вдигнете на крак всички добри хора, използвайте за проследяването на Ракип и на инспектора някои от по-събудените момчета — разбира се, синове на проверени хора. Вие си стойте в селсъвета. Аз ще поддържам връзка с вас посредством Ахмед.

Когато завърши пътешествието из смълчаната и тъмна борова гора, пред очите на Авакум се ширна една истинска „самодивска“ поляна. Тя имаше около двеста разкрача в диаметър, наоколо ѝ тъмнееше гъстият лес от вековни мури и цялата беше покрита с разлистени папрати, диви къпини и сочна трева. Тази поляна леко се издигаше на юг и точно на онова място, където се вдаваше навътре в гората, отпред стърчеше ударен от светкавица гигантски бор. Той беше черен, обезлистен, пречупен наполовина, напомняше изправен и като че ли излязъл из преизподнята мъртвец.

Авакум гледаше този бор с широко разтворени очи и мълчеше.

— Туй е „Джуклево то харманче“ — прошепна Ахмед.

Беше тихо, нищо не шумеше, нищо не трепваше в тоя утринен час.

— Ако не сме закъснели, всичко е наред — каза тихо Авакум.

Той даде знак на Ахмед да стои на мястото си, а сам тръгна да заобиколи поляната откъм гърба на ударения бор. Граничната полоса се намирате южно от поляната и естествено беше да предполага, че задграничният куриер пристига на това място именно откъм юг.

Че Светозар Подгоров поддържаше връзка със своите шефове отвъд границата посредством куриер — в това Авакум не беше се съмнявал нито за миг. И ето защо. Първо: след провала на Боян Ичеренски радиопеленгаторните постове не бяха засичали нито едно тайно радиопредаване в този район — а пък този район се оказа напоследък епицентър на голямата шапна епизоотия. Следваше да се извади заключението, че тук резидентурата на чуждия шпионаж върши работата си, без да прибегва до радиото — за да се свързва със своите контраагенти отвъд границата. Връзката се осъществяваше следователно по най-простия и „класически“ начин — посредством куриер. Второ: намирането на шифровия ключ в тайната касетка на Подгоров. Двете нули зад колонцифрата тридесет и пет и думата „Вазови“ означаваха, че връзката се поддържа с опростени шифрограми, съставяни или въз основа на текст от „Под игото“, или със заместване на определено количество букви. Използуването на подобни опростени шифрови системи в радиопредаването беше изключено. Бързото разчитане на шифрограмите при засечени вече

координати и установени честоти на вълните води — какъвто беше случаят с Ичеренски — до неминуем провал. Шифровият ключ, намерен в тайната касетка на Подгоров, подсказваше недвусмислено писмения характер на връзката със задграничните кореспонденти. Трето: инспекторският пост на Прокопи Албертов. В качеството си на инспектор помощникът на Подгоров можеше да снове навсякъде, да се среща с всякакви хора и по всяко време. Такъв пост осигуряваше непосредствена възможност за пряко приемане и предаване на каквито и да било информации, материали и документи. За какво е необходима рискована радиовръзка при наличността на *жива* връзка? И при това осъществявана от шпионин, залегендиран като официално служебно лице?

Всички тези признаци бяха достатъчни, за да изгради Авакум първото си основно предположение — че Светозар Подгоров поддържа връзка със задграничните си шефове посредством куриер.

А от това, че Прокопи Албертов поема курс към Триград, следваше второто негово основно предположение: че някъде около Триград задграничният куриер е донесъл нещо, което Прокопи Албертов трябва да приеме и отнесе.

Пристигането на Прокопи Албертов в ранните часове на деня или — по-точно — желанието му да пристигне в ранните часове на деня означаваше само едно — че това нещо е било донесено вече и е било донесено или в навечерието, или през нощта.

Сега той трябваше да го намери.

Като се стараяше да стъпва колкото се може по-безшумно, той излезе в южната окрайнина на поляната, наведе се и започна внимателно да разглежда земята. Но тук не личеше никаква земя, защото пръстта беше отдавна затрупана с дебел и постепенно и с години напластяван иглолистен дъшек. Не се забелязваха никакви стъпки. Стъпки нямаше, но Авакум откри, че на места иглолистната покривка беше полегнала и че на тия места много от изгнилите борови иглички бяха пречупени и по-плътно напластени едни върху други. Той коленичи и като следваше напластените места, бавно, сантиметър по сантиметър започна да се придвижва напред.

И така стигна до ударения от светкавица бор.

Не беше необходимо да занича около дънера — дори неопитното око можеше да забележи, че тук боровите иглички бяха силно

отгъпкани. Той постоя няколко секунди неподвижен, като оглеждаше внимателно мястото и ствола на дървото. Никъде не беше дълбано — нито върху ствола, нито върху земята. Постоя още няколко време така, после изведнъж се засмя. По обгорения връх, легнал досами дънера, лъщеше между изсъхналите клони гладка кора. Беше съвсем очевидно, че това място е било пипано, защото и по цвят, и по гладкост то се отличаваше от останалата част на дървото. Без да се бави, той го обхвана с две ръце и го помести настрана.

Сред коренищата зееше малка вдлъбнатина, покрита с изгнили борови иглички. Нищо нямаше в тази вдлъбнатина и Авакум прехапа устната си — някой го беше изпреварил и това изглеждаше много очевидно...

Този „някой“ сега припикаше към Тешел, за да се срещне с Прокопи Албертов. А може би срещата се е състояла вече и сега синята волга препуска обратно за София. Или пък Прокопи Албертов си закусва спокойно в ханчето, а някой друг — изпратен от него — е поел пътя за Девин и следите му се губят в неизвестността.

Авакум се усмихна горчиво — беше хвърлил лош зар. „Груши закъснял и Наполеон загубил сражението при Ватерло“ — но не му беше сега до смях.

Сетне, като седеше и гледаше вдлъбнатината, той забеляза една почерняла шишарка върху изгнилите борови иглички. Тази шишарка и одева си беше там, но той я забеляза едва сега. Без друго тя не беше дошла сама на това място.

Кръвта отново заби силно в слепоочията му — това беше знак, разбира се, и този знак означаваше нещо. Всъщност означенията следваше да бъдат само две: или „взел съм“, или „търси“.

Авакум заби пръсти в игличките и ръката му тутакси пропадна навътре — до края на китката. И едва се сдържа да не викне — като че ли беше открил най-големия и най-разкошния диамант в света.

Той измъкна от вдлъбнатината едно прегънато листче и с два скока се намери отново в гората. Просна се по корем между дърветата, сложи го пред очите си и без да мести погледа си от него, извади джобния си бележник и молив. Както беше предполагал, имаше работа с Най-обикновения шифър от заместителната система. Спомни си думата „Вазови“ от страница тридесет и пета на скрития в стената

екземпляр от „Под игото“ и веднага си начерта на отделен лист ключовата схема:

		1	3	5	7	9	0
1	0	В	А	З	О	В	И
3	2	Б	Г	А	Е	Ж	К
5	4	Л	М	Н	П	Р	С
7	6	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч
9	8	Ш	Щ	Ю	Я	Ъ	

Двучифрените колонки означаваха:

„Стоп временно заразата. Прекъснете връзката с Ракип. Преустановете срещите. Изчистете всичко. Чакайте повикване от Пловдив. Ел Тепе.“

„Подушили са опасността“ — усмихна се замислено Авакум. Имаше и един нов момент: „Пловдив“. Той откъсна лист от бележника си и като следваше ключовата схема, написа в цифрови колонки следното:

„Провал поради случая — В. — Съобщават ни, че милицията е по следите ви. Безусловна заповед да се прехвърлите зад граница. Вземете със себе си последното количество зараза и незабавно тръгнете със самолет за Пловдив. Доведете на всяка цена И. В. Тешел пред моста единадесет часа вечерта ще ви чака гърбав човек. Парол: Знаете ли пътя за Видла — Зная пътя за Кестен. Спазете безусловно разпорежданията. Ел Тепе.“

Той загъна бележката по същия начин, както беше сгънат „оригиналът“, и внимателно я скри под обгорения връх на дървото.

Наближаваше седем часът. От смраченото небе започна тихо да ръми. Авакум заобиколи пак поляната и дойде при Ахмед.

— Ахмед — каза му той и го погледна право в очите, — предстои ти да извършиш една много важна работа. Наемаш ли се?

Момъкът се усмихна и повдигна рамене.

— Искам да се скриеш някъде наблизно, но така, че и птиците да не те забележат. Очите ти да бъдат в оня бор насреща, дето е треснат от гръм. Почернелия бор. Много ме интересува дали ще дойде някой на онова място и дали ще търси нещо около дънера на почернелия бор.

— Само това ли?

— Само това — отвърна Авакум.

— Нищо ли да не направя на човека? — попита озадачено Ахмед и похвана дръжката на дългия си нож.

— Ахмед — каза Авакум, — той не трябва да види дори сянката ти. Не трябва да чуе дори дъха ти. Не трябва да види дори стъпките ти. Разбираш ли?

— Разбирам — въздъхна Ахмед.

— Трябва да бъдеш само очи и слух — каза Авакум. Той помълча. В пуцинака изкряска птица и подир крясъка ѝ тишината стана още по-тежка. — Ще те чакам у вас — каза Авакум. — Дай ми ключа.

Събу обувките си, взе ги в ръце и след няколко секунди високата му и попрегърбена фигура изчезна в горската мрачина.

Подир час и половина вратичката на къщата изскърца и Авакум се надигна от миндерчето. Очите на Ахмед светеха с вълчи блясък, ноздрите му се бяха издули от напрежение. Гребна си с кратунката вода от бакъра и жадно отпи няколко глътки. Сетне избърса устата си с длан и поклати глава.

— Колибарица — каза той, като приседна на едно трикрако столче до огнището. — Жената на Ракип Дойде с юничката и право въз оня, тйонкия бор, изгоряния. Клекна там и гуди нящо в пазвата си и лесно беше да се разбере що е, но вие заръчахте да съм очи само и аз мирувах. Пък ръцете ме сърбяха много. Подире слязох на село и тейко ме изведе зад къшлята и ми рече: „Да припнеш и да обадиш на гостенина, че Колибарица се е срещнала с мъжа си на пътя, дето води от нашето село за Видла, и че Ракип, дано змеица го изпие, хукнал през ливадето и като излязъл на пътя за Тешел, спрял се бил при един синйовичък автомобил и разговарял със стопанина. После туй автомобилата си заминал, а Ракип нагазил във водата да лови риба.“ Тейко ми каза, че Ракип бил видян на това място от момчето на Халил

Алитев — било му поръчано да гледа и то се скрило в пещерата отгоре на пътя и гледало добре. И ми каза още да си отварям очите и да си държа езика зад зъбите, защото щял да ме резне под гушата, ако с нашия гостенин се случело нящо. Пък аз му казах, че си разбирам от работата и че не ми е за първи път.

Авакум се изправи, разкърши рамене.

— Ахмед — каза той, — би ли запалил огън в оджака?

Когато съчките се разгоряха, той извади радиостанцията от куфара, нагласи я върху миндера, приседна до огнището и започна бързо да съставя шифрограма до отдела. След двадесет минути вече предаваше:

„Синята волга тръгна за София — осигурете спокойното ѝ пътуване. Никъде и за нищо да не бъде спирана. Междувременно направете така, че Ирина и Подгоров сами да забележат, че са под наблюдение. Очаквайте колата и не изпускайте инспектора от очи. Арестувайте го веднага след като той се срещне с Подгоров или с Ирина. Лейтенант Марков да заеме място в същия самолет, с който ще пътуват Подгоров и Ирина за Пловдив. Да ги проследи от летището до града и да арестува незабавно собственика на колата, с която те ще се придвижат до Тешел. Ако пък и той тръгне с тях — да нареди задържането му, когато се връща от Тешел. Да се осигури спокойното им пътуване.“

Даде „край“ и дълго седя над радиостанцията с отпусната глава.

Ахмед стоеше до вратата, изпънат като новобранец. Авакум му се усмихна, после прибра всичко в куфара и погледна часовника си — приближаваше девет часът. „Ще имат време за последния самолет“ — помисли той и уморено се прозина.

— Ахмед — каза Авакум, — натрупай дърва в оджака и слез веднага в селото да намериш оня човек, който ме доведе при тебе. Кажи му, че искам още в този час да бъде арестуван Ракип Колибаров, а жена му никой да не закача. Запомни ли?

— Запомних — усмихна се Ахмед.

— Сега слушай! — Авакум потърка челото си с ръка. — Кажи на оня човек, че искам да ми приготви една по-длъжка каруца с два коня. В дъното на каруцата да има сенце и две черги. Щом стане девет часът, да изведе тази каруца на пътя за Тешел и там да чака. А ти ще дойдеш

половин час по-рано и ние ще идем двама на мястото, където ще бъде каруцата.

Авакум протегна ръцете си към огъня и се умълча.

— Горе на полицата има хляб и сирене — каза свенливо Ахмед.

— От сърце съм ти благодарен — засмя се Авакум и се послуша.

В комина виеше вятър и няколко дъждовни капки изсъскаха в жарта.

[1] Епизоотия (от старогръцки еpi над и зооп животно) е широкомащабно разпространение на инфекциозно заболяване при един или повече животински видове на определена територия. — Б.ред.ел.изд. ↑

Той напълни луличката си, облегна се върху топлия зид на огнището и затвори очи. Сега неизвестните на уравнението бяха намерени, трябваше да се изведе отговорът. Но извеждането на отговора беше механична работа и за това не си струваше да се мисли.

Имаше ли случайни моменти в тази сложна игра?

Откриването на тайника под изгорелия бор — това изглеждаше на пръв поглед като една щастлива случайност. Но за каква случайност можеше да става дума, когато той знаеше предварително, в София още, че някъде около Триград *трябва* да има явка, тайник, където резидентите получават заповедите на задграничната централа и откъдето агентите на задграничната централа приемат съобщенията на своите резиденти?

Опитът го беше научил, че винаги и навсякъде *целенасоченото* търсене се увенчава с бърз успех, защото винаги и навсякъде се притичваха на помощ десетки доброволци като Ахмед. С такива „очи и уши“ и най-хитро замаскираният тайник щеше да бъде лесно открит.

Разбира се, не можеше и дума да става за някаква „щастлива“ случайност.

Светозар Подгоров? Но ако не беше Светозар Подгоров, щеше да бъде *друг* някой на негово място. И този „друг“ щеше също като Светозар Подгоров да се движи в орбита около Ирина — механиката на шпионажа си имаше своите неумолими „гравитационни“ закони и Авакум ги познаваше много добре. Достатъчно беше да открие един „свят“ от системата — и в гравитационното му поле тутакси и неизбежно се появиха и други „светове“.

Авакум изтърси луличката си и се усмихна — и тук, както и при момчиловската афера той не беше разчитал на никакви случайности. И тук, както и при момчиловската афера шантажът беше нашироко използван като сигурно средство за поробване на чуждата воля. Боян Ичеренски държеше в ноктите си Кузман Христофоров, защото познаваше престъпната му дейност в чужбина. Светозар Подгоров

беше оплел в мрежите си Ирина, защото чуждото разузнаване успя да го снабди навреме с един изобличителен документ.

Авакум извади от портфейла си продълговата картичка — онази, която беше намерил в секретната касетка на Подгоров — и дълго я държа пред очите си. Виждаше се кът от горната палуба на малък речен параход. Върху скамейка, която опираше с облегалката си стената на кормилната каюта, седеше млад хитлеристки офицер в СС-овска униформа. Той държеше на коленете си момиче, облечено в лятна рокля и с цвете на гърдите. Дясната ръка на момичето висеше отпусната към пода на палубата, а лявата беше мило увита около шията на офицера. Момичето се усмихваше и изглеждаше много щастливо.

Това беше Ирина Теофилова като девойка.

Върху гърба на картичката имаше надпис с химически молив: „Виена, април 1944 г.“

Авакум знаеше, че бащата на Ирина е бил механик при държавното търговско корабоплаване по Дунава и че се е ползвал с репутацията на честен безпартиен човек. Как беше попаднала дъщерята върху коленете на СС-овския офицер?

Но това нямаше значение. Значение имаше картичката в ръцете на Светозар Подгоров и той, изглежда, беше добре използвал тоя изобличителен документ.

Авакум прибра снимката и отново напълни луличката си. Вятърът тихо виеше в комина, огънят гаснеше и по стъклата на прозорчето навремени почукваха капки дъжд.

Аз няма да описвам финалната сцена на тази сложна драма. Аз съм ветеринарен лекар и затова не обичам суровите сцени. Но ми се ще да отбележа, макар и мимоходом, два интересни епизода.

Когато се свечерило и Ахмед влязъл в онази къщичка, където го чакал Авакум, пред него се появил някакъв гърбав човек с рунтави мустаци и ужасна козя брада. Той много приличал на починалия ходжа и бедният Ахмед най-напред го взел за привидение. Облецил се и дъхът му запрял в гърдите. Но понеже бил сърцат човек, преглътнал страха си, измъкнал в един миг дългия си ханджар, ревнол и като изгладнял вълк се нахвърлил върху неканения гост. А брадатият извил

много изкусно ръката му, ханджарът паднал на земята и в собата прокълтял здрав и весел смях.

После Авакум трябвало на два пъти да сваля брадата и мустаците си, за да успокои недоверчивия Ахмед.

А когато дошли при Даудовата кошара, било късна нощ. Светозар Подгоров скочил леко от каруцата, но Ирина залитнала, та трябвало Авакум да я прихване през кръста. Когато влезли вътре, Авакум рекъл: „Ахмеде, светни!“ — както било уговорено отпреди. Ахмед драснал кибрит и с разтреперана ръка запалил ветроупорния фенер. И тогава гостите видели, че в колибата имало и други хора. Пикьорите на „началника“ стояли с насочени пистолети от двете страни на вратата, а самият началник грозно се усмихвал и държал в ръцете си два чифта лъскави белезници.

Светозар Подгоров тозчас бръкнал в десния джоб на мушамата си, но Авакум го цапнал по гушата и той се свлякъл на пода. Омотали го с въже и го оставили на мира.

В това време Ирина пак залитнала. Раменете ѝ треперели, като че ли я тресло, а лицето ѝ било жълто — сякаш мъртвец. В угълчетата на устните ѝ се появила пяна. Тя паднала на колене и протегнала и двете си ръце към Авакум. И кой знае защо и той коленичил до нея, а тя уловила ръката му и допряла устните си до големия му сребърен пръстен. Този пръстен бил направен от римска монета, върху която личал образът на богинята Диана.

Тя познала пръстена още в момента, когато Авакум ѝ помагал да се качи в каруцата. И като се досетила за играта, както си лежала скрита под ямурлука, нагълтала някаква силна отрова — такава, че да пресуши всичкия ѝ живот за един час.

Сега догаряли последните ѝ минути и Авакум разбрал това. Той повдигнал клюмналата ѝ глава към гърдите си и я попитал с висок глас:

— С какво замаскира цианкалия? Цианкалия в онази чаша — с какво го замаскира?

Тя се помъчила да се усмихне, но ѝ пречела пяната около устата. Могла само да прошепне:

— Лимонадена ампулка... за лев.

После той я оставил да полегне на глинения под, взел ръцете ѝ и ги държал в своите, докато в нея угаснала и последната искрица живот.

Някое време след тия събития аз попитах Авакум:

— И все пак защо тя е отровила Венцеслав? И как Венцеслав не е разбрал, че разсипва ваксината, като е държал флаконите на открито и при двадесет и шест градуса температура? Ами този Светозар Подгоров?

Усмивката на Авакум беше станала още по-мрачна. Той запали цигара, вдъхна дълбоко няколко пъти от дима и повдигна рамене.

— В края на месец август 1944 год. Светозар Подгоров, дипломант по фармация в централната русенска аптека, участва в потопяването на един германски шлеп заедно с други двама младежи, работници от пристанището. Германската комендатура осъжда и тримата на смърт, но Светозар Подгоров успява да се изплъзне от ареста по някакво чудо. Тази работа е била нагласена от гестапото — потопяването на шлепа е една провокация, с която хитлеристите са целели да създадат ореол от героизъм около името на своя секретен сътрудник. Западното разузнаване, получило в зестра агентите на Канарис, държи дълго време в „законсервирано“ състояние гестаповския герой. Този хитър и безскрупулен човек успява да се издигне нависоко, но и за него, както и за мнозина други, удря уреченият час. Заповядано му е да проведе „шапна“ акция в граничния район около Триград и той изтегля в София под формата на командировка местния ветеринарен лекар Анастаси Буков и в същото време чрез Прокопи Албертов и Ирина Теофилова изпраща шапна зараза на Ракип Колибаров. В Албертов той е имал абсолютно доверие, но в Ирина се е съмнявал донякъде. За да не се изплъзне от погледа му, той я държи под наблюдение със свои хора — от момента, когато ѝ нарежда да отрови Венцеслав, та чак до последната ѝ разходка с мен — при чешмата зад село Йорданкино.

Що се отнася до отравянето на Венцеслав — то е било заповядано от Светозар Подгоров.

На 27 август заранта, след разговора си с полковник Манов, директорът на центъра се е почувствувал сериозно притиснат до стената. Той е разбрал от полковника, че Държавна сигурност е известена за необяснимата слабост на противошапната ваксина. Знаел е, че ще последва анкета и че тази анкета още в първия час ще допре

до Венцеслав. Живият Венцеслав ще твърди: „Така ми наредиха“, и тогава чорапът ще започне бързо да се разплита. А „самоубилият“ се Венцеслав ще поеме всичко върху себе си и само едного ще обвини — автора на фалшивото писмо, т.е. прекия си началник — Доктор Петър Тошков.

Авакум пак се усмихна:

— А върху нашия общ приятел тежаха толкова дяволски сплетени случайности, че ако не беше онази стъклена чаша и мокрото петно върху килима... — Авакум махна с ръка и замълча.

После отново продължи:

— Нещастният Венцеслав е бил влюбен в Ирина, а влюбеният е повечето пъти наивен и обикновено вярва на любимата си. Аз мисля, че Ирина, след като е написала фалшивото писмо по заповед на Подгоров, не е пожалила сили и други неща, за да го увери, че началството знае какво нарежда и че той е длъжен да изпълнява нарежданията „отгоре“ и да не се съмнява нито за миг в началническия ум.

Повече не го разпитвах. Винаги, когато ставаше дума за тази афера, той ставаше мрачен, пушеше много и изглеждаше ужасно уморен и остарял.

А аз... Какво да кажа? Аз съм щастлив. Ходя по ливадите около Видла, когато времето е хубаво, изучавам лагерния живот на добитъка и понякога надълго си приказваме с Фатме.

Тя носи своите шарени синци и те й стоят чудесно. Решил съм да й купя наниз от маргаритки, но си мисля — дали пък няма да ми се разсърди?

А когато остана сам, честичко си мисля за Авакум.

Издание:

Андрей Гуляшки. Приключенията на Авакум Захов. Том 1
Случаят в Момчилово. Приключение в полунощ

„Български писател“, София, 1969

Редактор: Атанас Наковски

Художник: Богдан Мавродинов

Худ. Редактор: Елена Маринчева

Техн. Редактор: Лиляна Диева

Коректор: Виолета Райнова

Формат 32/84/108. Тираж 50100 екз. Печатни коли 21,25.
Издателски коли 15,16.

Л.Г. VI/32в, изд № 2765, поръчка 82/1969 г. на изд. „Български писател“

Дадена за набор 5. II. 1969 г. Излиза от печат на 25. V. 1969 г.
Цена 1,48 лв.

ДПК „Димитър Благоев“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.